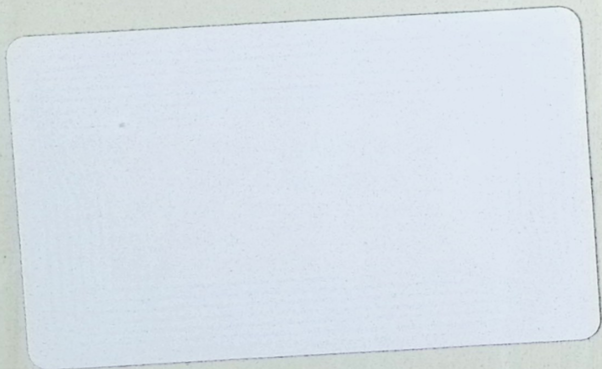

Dansk
Folkekalender
for
1843.

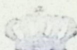

Kundskab er Magt.

Udgivet af
Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug.

Priis overalt i Danmark: 56 ß heftet.

Kjøbenhavn.
Trykt hos Directeur Jens Hostrup Schultz,
Kongelig og Universitets-Bogtrykker.

Indholdsliste.

Almanak for Aaret 1843, beregnet af Mag. P. Pedersen.

I denne Kalender findes Portrætterne af **Thorvaldsen** og **Oehlenschläger**, begge tegnede efter Naturen og raderede af **Joh. Vilh. Gertner.**

Frelserens Billede har **Adam Müller** tegnet paa Træet efter sit nylig fuldendte Altermalerie. Ribe Domkirke er tegnet paa samme Maade af **J. Roed.** Begge disse saavelsom de øvrige **Træsnit** i Bogen ere skaarne af **A. Kittendorff**, med Undtagelse af Titelvignetten (hvorom see Folkekal. 1842) og Afbildningerne til Side 183 og 184, som ere udførte af **Flinch.**

Afbildningen S. 156 er udført af en her Unavngiven ved en fra Træsnit forskjellig Fremgangsmaade.

Dansk Folkekalender for 1841 er redigeret ved en Comitee: Prof. **David**, Mag. **Pedersen** og Overlærer **F. C. Olsen.** For 1842 og 1843 er den redigeret af den Sidstnævnte.

Nærværende Aar

regnes

efter Christi Fødsel 1843.

Efter Verdens Skabelse . . . . 5810.
Efter den julianske Periode . . . . 6556.
Siden Reformationen . . . . 326.
Siden sammes Indførelse i Danmark . . . . 307.
Siden den oldenborgske Stammes Regjerings Begyndelse i det danske Rige . . . . 394.
Siden vor allernaadigste Konge, Kong Christian den Ottendes Fødsel . . . . 57.
Siden Allerhøistsammes Regjerings Tiltrædelse . . . . 4.
Siden Kong Frederik den Sjette forordnede de danske Provindsialstænder . . . . 12.

Den ældre, julianske Kalender, som Russerne endnu bruge, medens hos os, ligesom i Europas øvrige Lande, den nyere gregorianske eller forbedrede Kalender er indført, regner, som vi . . . . 1843.

Dog begynder det julianske Aar først den 13de Januar efter vor Tidsregning, saa at Datum er stedse 12 mindre, end i den gregorianske Kalender.

Den 25de September 1842 begyndte de mosaiske Troesbekjendere deres Aar . . . . 5604.

Den 1ste Februar 1843 begyndte Muhamedanerne deres Aar efter Hedschra . . . . 1259.

Januar 31 Dage.

☉ indtræder i **Vandmanden** d. 20de Kl. 4, 14 Min. Efterm.
☾ i Apog. d. 7de Kl. 4 Form., i Perig. d. 18de Kl. 11 Efterm.
Første ☽ den 8de Kl. 9, 1 Min. Efterm.
Fuld ○ den 16de Kl. 9, 17 Min. Form.
Sidste ☾ den 23de Kl. 1, 52 Min. Form.
Ny ● den 30te Kl. 12, 51 Min. Efterm.

Merkur (☿) gaaer i Begyndelsen af denne Maaned ned omtrent paa samme Tid som Solen; men siden træffer Nedgangen stedse sildigere, saa at Planeten mod Slutningen af Maaneden gaaer ned omtrent 2 Timer efter Solen. Dette er derfor den fordeelagtigste Tid til at opsøge den; mellem 5 og 6 om Aftenen vil den staae over den sydvestlige Horizont i Stjernebilledet Steenbukken, og navnlig den 24de lidt Nord for den klareste Stjerne i Steenbukkens Hale. Den 12te Kl. $5\frac{1}{2}$ Efterm. er den i Conjunction med Jupiter, som staaer omtrent $1\frac{1}{2}$ Grad Nord for den.

Venus (♀) er i denne Maaned Morgenstjerne; den staaer op omtrent i Sydost, i Begyndelsen 2, mod Enden af Maaneden næsten 3 Timer før Solen.

Mars (♂) staaer i denne Maaned op omtrent Kl. 2 om Morgenen, og kommer i Syd omtrent Kl. 7; den vil altsaa sees i Morgentimerne paa den sydostlige Himmel i Vægten. Den 19de staaer den omtrent en Grad Nord for en af de klareste Stjerner (α^2) i dette Stjernebilled.

Jupiter (♃) gaaer i Begyndelsen af Maaneden ned omtrent Kl. 5 og vil altsaa kunne sees kort Tid efter Solens Nedgang over den sydvestlige Horizont; mod Slutningen af Maaneden gaaer den allerede ned før Solen.

Saturn (♄) er i Begyndelsen af denne Maaned i Conjunction med Solen og altsaa ikke synlig; henimod Slutningen begynder den at staae op noget før Solen.

Uranus (♅) gaaer i Midten af Maaneden ned omtrent Kl. 10 Efterm. og staaer om Aftenen temmelig høit paa Himlen; den befinder sig i Vandmanden.

Januar

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen ☉ Opg. T.	Opg. M.	i Syd T.	i Syd M.	i Syd S.	Nedg. T.	Nedg. M.	Høivande Form. T.	Form. M.	Efterm. T.	Efterm. M.
1	1 S.	Nytaar	8	33	0	3	42	3	35	—		0	7
2	2 M.	Abel	8	32	0	4	11	3	36	0	30	0	52
3	3 Ti	Enoch	8	32	0	4	39	3	38	1	11	1	30
4	4 O.	Methusalem	8	31	0	5	6	3	39	1	49	2	7
5	5 T.	Simeon	8	31	0	5	34	3	40	2	25	2	42
6	6 F.	Hel. 3 Kong.	8	31	0	6	0	3	42	2	59	3	18
7	7 L.	Knud Hertug	8	30	0	6	27	3	43	3	34	3	52
8	8 S.	1 S. e. H. 3 K.	8	29	0	6	53	3	45	4	9	4	27
9	9 M.	Julianus	8	28	0	7	18	3	46	4	46	5	6
10	10 Ti	Kr. Car. T. M.	8	28	0	7	43	3	48	5	27	5	53
11	11 O.	Hyginus	8	27	0	8	7	3	50	6	23	6	58
12	12 T.	Reinhold	8	26	0	8	30	3	51	7	34	8	11
13	13 F.	Hilarius	8	25	0	8	53	3	53	8	50	9	27
14	14 L.	Felix	8	24	0	9	16	3	55	10	2	10	30
15	15 S.	2 S. e. H. 3 K.	8	23	0	9	37	3	56	10	56	11	22
16	16 M.	Marcellus	8	22	0	9	58	3	58	11	47	—	
17	17 Ti	Antonius	8	21	0	10	19	4	0	0	8	0	30
18	18 O.	Hert. V. Mar.	8	19	0	10	38	4	2	0	53	1	13
19	19 T.	Pontianus	8	18	0	10	57	4	4	1	35	1	54
20	20 F.	Fab. Sebast.	8	17	0	11	15	4	6	2	15	2	36
21	21 L.	Agnes	8	16	0	11	33	4	8	2	57	3	18
22	22 S.	3 S. e. H. 3 K.	8	14	0	11	49	4	10	3	39	4	2
23	23 M.	Emerentius	8	13	0	12	5	4	12	4	25	4	48
24	24 Ti	Timotheus	8	11	0	12	20	4	14	5	12	5	40
25	25 O.	Pauli Omv.	8	9	0	12	35	4	16	6	11	6	50
26	26 T.	Polycarpus	8	8	0	12	48	4	18	7	30	8	12
27	27 F.	Chrysostomus	8	6	0	13	1	4	20	8	57	9	39
28	28 L.	Fred. 6 Fødsel	8	5	0	13	13	4	22	10	16	10	46
29	29 S.	4 S. e. H. 3 K.	8	3	0	13	24	4	25	11	14	11	38
30	30 M.	Lovise	8	1	0	13	34	4	27	—		0	0
31	31 Ti	Vigilius	7	59	0	13	44	4	29	0	21	0	39

eller Glugmaaned.

Tusmørke og Maaneſkin.

Aftentimer. Paafølgende Morgentimer.

4 5 6 7 8 9 10 11 0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

Datum	☾ Alder
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	☽
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	○
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	☾
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	●
31	1

Dag. tilt. fra 1-31 1 T. 28 M.

	Dagens Længde.		Tusmørket begynder		Tusmørket ophører		Nattens Længde.	
	T.	M.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
1	7	2	7	40	4	27	15	13
11	7	33	7	37	4	40	14	56
21	7	52	7	27	4	56	14	30
31	8	30	7	13	5	14	13	57

Nat. aft. fra 1-31 1 T. 16 M.

1843. Januar.

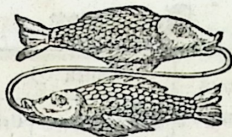
1. Nytaar. Jesu Omskjærelse, Luc. 2, 21.
8. 1 S. e. H. 3 K. Jesus i sit 12te Aar i Templet, Luc. 2, 42—25.
15. 2 S. e. H. 3 K. Brylluppet i Cana, Joh. 2, 1—12.
22. 3 S. e. H. 3 K. Jesus helbreder Hovidsmandens Søn, Matth. 8, 1—13.
29. 4 S. e. H. 3 K. Jesus i Stormveiret paa Havet, Matth. 8, 23—27. 29. Chr. 7. Fødsel.

Markeder.

6. Skive, Trævare, Heste.
10. Nimtofte, Qvæg, Heste.
11. Holsted, Trævare, samt hvad Bonden behøver til sin Avlingsdrift.
12. Nørre Sundby, Heste, Qvæg.
13. Skive, Kram.
17. Fredriksborg, Heste, Qvæg.
24. Fredericia, Heste, Qvæg, Kram.
31. Frederikssund, Heste, Qvæg. Middelfart, Heste, Qvæg. Randers, i 8 Dage, Kram.

Torvedage og Ugemarkeder.

Bogense, Torvedag hver Torsdag.
Ebeltoft, Torvedag hver Løverdag.
Fredericia, Torvedag hver Torsdag.
Grenaae, Torvedag hver Løverdag.
Haderslev, Fæmarked hver Mandag og Fredag i den 4de, 5te, 6te og 7de Uge efter Mikkelsdag.
Hjørring, Torvedag første Løverdag i hver Maaned.
Hobro, Torvedag hver Fredag.
Holstebro, Torvedag hver Tirsdag.
Kiøbenhavn, Hestemarked hver 14de Dag om Onsdagen ved Trommesalen uden for Vesterport.
Kolding, Torvedag hver Tirsdag.
Lemvig, Torvedag hver Løverdag.
Mariager, Torvedag hver Torsdag.
Randers, Torvedag hver Onsdag og Løverdag.
Ribe Torvedag hver Løverdag.
Ringkiøbing, Torvedag hver Onsdag.
Rudkiøbing, Torvedag hver Løverdag.
Skanderborg, Torvedag hver Tirsdag.
Storeheddinge, Torvedag hver Onsdag og Løverdag.
Sæby, Torvedag hver Tirsdag.
Thisted, Torvedag hver Onsdag.
Varde, Torvedag hver Torsdag.
Veile, Torvedag hver Onsdag.
Viborg, Slagteqvæg udenfor Porten hver Løverdag, fra 16de October til November Maaneds Udgang.

Februar 28 Dage.

☉ indtræder i Fiskene d. 19de Kl. 6, 52 Min. Form.
☾ i Apog. d. 4de Kl. 1 Form., i Perig. d. 16de Kl. 2 Form.
Første ☽ den 7de Kl. 5, 22 Min. Efterm.
Fuld ◯ den 14de Kl. 9, 0 Min. Efterm.
Sidste ☾ den 21de Kl. 11, 36 Min. Form.

Merkur (☿) kan endnu i de første Dage af denne Maaned sees om Aftenen efter Solens Nedgang; men senere gaaer den stedse tidligere ned, og allerede i Midten af Maaneden falder Nedgangen sammen med Solens. Paa samme Tid begynder den at staae op noget før Solen, mod Slutningen af Maaneden omtrent tre Qvarteer.

Venus (♀) vedbliver at være Morgenstjerne, den staaer op omtrent Kl. 5, altsaa i Begyndelsen 3, mod Enden 2 Timer før Solen. Den 7de har den sin største Glands; Natten mellem den 24de og 25de er den i Conjunction med Maanen, og vil den næste Morgen vise sig tilhoire for denne, nogle Grader nordligere.

Mars (♂) staaer op om Natten mellem 1 og 2, og viser sig altsaa i Morgentimerne paa den sydlige Himmel imellem Vægten og Skorpionen.

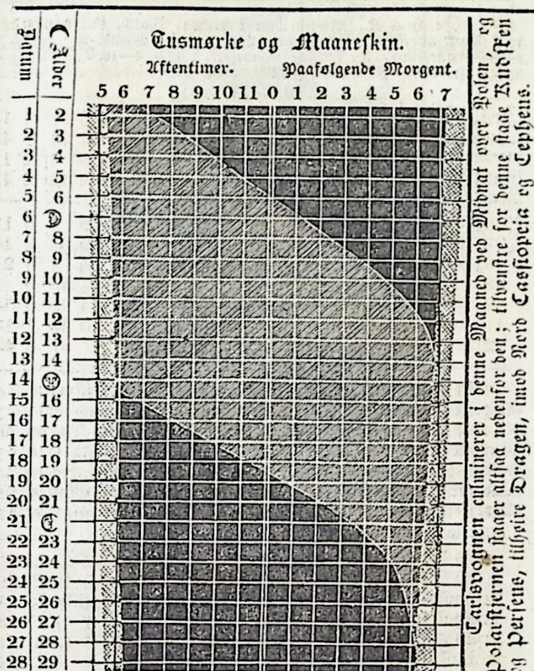
Jupiter (♃) er næsten i hele den Maaned usynlig, først henimod Slutningen begynder den at staae op noget før Solen.

Saturn (♄) staaer i Begyndelsen af Maaneden op omtrent Kl. 7 Morg., i Slutningen mellem 5 og 6, altsaa 1—1½ Time før Solen; men, da den staaer op omtrent i samme Himmelegn som Solen, vil den kun lidet bemærkes. Den 25de Kl. 8½ Form. er den i Conjunction med Maanen, og vil denne Morgen staae meget nær ved den. Den 28de Kl. 8½ Efterm., er den i Conjunction med Venus, og vil næste Morgen sees omtrent 3° Syd for denne.

Uranus (♅) gaaer i Midten af denne Maaned ned omtrent Kl. 8 og er derfor allerede meget vanskelig at erkjende.

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen ⊙							Høivande			
			Opg.		i Syd			Nedg.		Form.		Efterm.	
			T.	M.	T.	M.	S.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
32	1 O.	Brigida	7	57	0	13	53	43	1	0	59	1	15
33	2 T.	Kyndelmisse	7	56	0	14	0	43	3	1	31	1	47
34	3 F.	Blasius	7	54	0	14	7	43	5	2	1	2	17
35	4 L.	Veronica	7	52	0	14	14	43	7	2	32	2	47
36	5 S.	5 S. e. H. 3 K.	7	50	0	14	19	4	40	3	1	3	17
37	6 M.	Dorothea	7	48	0	14	23	4	42	3	32	3	48
38	7 Ti	Richard	7	46	0	14	27	4	44	4	4	4	21
39	8 O.	Corintha	7	43	0	14	30	4	46	4	40	5	1
40	9 T.	Apollonia	7	41	0	14	32	4	48	5	23	5	54
41	10 F.	Scholastica	7	39	0	14	33	4	51	6	33	7	13
42	11 L.	Euphrosyne	7	37	0	14	34	4	53	7	57	8	43
43	12 S.	Septuagesima	7	35	0	14	34	4	55	9	25	10	4
44	13 M.	Benignus	7	33	0	14	32	4	57	10	35	11	1
45	14 Ti	Valentinus	7	31	0	14	31	4	59	11	26	11	50
46	15 O.	Faustinus	7	28	0	14	28	5	2	—		0	11
47	16 T.	Juliane	7	26	0	14	25	5	4	0	33	0	54
48	17 F.	Findanus	7	24	0	14	21	5	6	1	15	1	35
49	18 L.	Jul. Sophie	7	21	0	14	16	5	8	1	54	2	17
50	19 S.	Seragesima	7	19	0	14	10	5	10	2	37	2	57
51	20 M.	Eucharias	7	17	0	14	4	5	12	3	18	3	39
52	21 Ti	Samuel	7	14	0	13	58	5	14	4	0	4	21
53	22 O.	Peders Stol	7	12	0	13	50	5	17	4	47	5	13
54	23 T.	Papias	7	10	0	13	42	5	19	5	43	6	21
55	24 F.	Matthias	7	7	0	13	34	5	21	7	6	7	51
56	25 L.	Victorinus	7	5	0	13	25	5	23	8	42	9	24
57	26 S.	Fastelavn	7	2	0	13	15	5	25	10	2	10	34
58	27 M.	Leander	7	0	0	13	4	5	27	11	1	11	24
59	28 Ti	Hv. Tirsdag	6	57	0	12	54	5	29	11	43	—	

eller Blidemaaned.

Dag. tilt. fra 1-28 1 T. 58 M.

	Dagens Længde.		Tusmørket begynder		Tusmørket ophører		Nattens Længde.	
	T.	M.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
1	8	34	7	11	5	16	13	54
11	9	16	6	53	5	36	13	16
21	10	0	6	32	5	56	12	34
28	10	32	6	15	6	10	12	3

Nat. aft. fra 1-28 1 T. 51 M.

5. 5 S. e. H. 3 K. Klinten iblandt Hveden, Matth. 13, 24—30.
12. Septuagesima. Arbeiderne i Viingaarden, Matth. 20, 1—17.
19. Sexagesima. De 4 Slags Sædejord, Luc. 8, 4—16.
26. Fastelavn. Jesu Daab, Matth. 3, 13—17.

Markeder.

7. Hjørring, i 3 Dage Heste. Holstebroe, Heste, Kram.
8. Varde, i 2 Dage Kram og Trævare.
10. Sæby, Heste
14. Aalborg, i 2 Dage Heste. Viborg, Heste.
15. Frederiksborg, Heste, Qvæg.
21. Randers, Heste.
23. Storeheddinge, Kram, Heste, Qvæg.
24. Kolding, Kram, Haandværksvare, Heste, Kreature.
27. Odense, Heste, Qvæg. Haderslev, Heste.
28. Frederikssund, Heste, Qvæg. Skjelskør. Saxkjøbing. Bogense, Heste og Kjøbmandsvare. Holsted, Heste, Qvæg.

Snart givet er vel givet.

En Mand kom engang til Storviziren — thi Historien er foregaaet i Østerland — og bad ham med Knæfald om en vis Bevilling. Et kraftigt "Nei" var Svaret. Da faldt Manden atter paa Knæ og trykkede med taknemlig Glæde et Kys paa Vizirens Tøffel. Du har ikke faaet noget at takke for, sagde Viziren. Forlad mig! svarede Manden; allerede det er Tak værd, at Du ikke har ladet mig vente i lang Tid paa Svar.

Saalænge som Din Fjende staaer, da sæt dig ikke.
Saalænge som han sidder, læg dig ikke.
Saalænge som han ligger, sov da ikke,
For Du er sikker paa, han vaager ikke.
Da seirer Du tilsidst, og Fjenden ikke.

Søg ikke med Veltalenhed at overtyde Nogen om hans Feil, saalænge Du endnu har at frygte for din egen Vrede. Thi idet Du vil overbevise ham om hans Strafværdighed, overbeviser Du Dig selv derom, og bliver altsaa forbittret.

Marts 31 Dage.

☉ indtræder i Vædderen d. 21de Kl. 6, 48 M. Fm. Jævndøgn.
☾ i Apog. d. 3die Kl. 11 Form., i Perig. d. 16de Kl. 1 Efterm.
i Apog. d. 30te Kl. 3 Efterm.
Ny 🌑 den 1ste Kl. 6, 53 Min. Form.
Første ☽ den 9de Kl. 10, 39 Min. Form.
Fuld 🌕 den 16de Kl. 6, 49 Min. Form.
Sidste ☾ den 22de Kl. 11, 24 Min. Efterm.
Ny 🌑 den 31te Kl. 12, 39 Min. Form.

Mercur (☿) er i hele denne Maaned usynlig om Aftenen, da den gaaer ned før Solen; om Morgenen staaer den vel op noget før denne, dog først efter at Morgendæmringen er begyndt.

Venus (♀) vedbliver at være Morgenstjerne, og staaer i Begyndelsen af Maaneden op omtrent 2 Timer, ved Slutningen 1 Time før Solen. Natten den 26de—27de er den i Conjunction med Maanen, og staaer den næste Morgen omtrent 4° neden for denne tilhøire.

Mars (♂) staaer i Midten af denne Maaned op omtrent Kl. 1 og kommer i Syd omtrent Kl. 5 om Morgenen; den sees altsaa i Morgentimerne paa den sydlige Himmel i Skorpionen.

Jupiter (♃) er ogsaa i denne Maaned kun lidet mærkelig, den staaer op omtrent i Sydost en Timestid før Solen. Den 24de om Eftermiddagen er den i Conjunction med Venus, og disse to Planeter ville i disse Dage sees meget nær hinanden, Venus øverst.

Saturn (♄) er heller ikke denne Maaned synderlig mærkelig; den staaer op omtrent i Sydost, henved 2 Timer før Solen.

Uranus (♅) er i denne Maaned i Conjunction med Solen, og staaer op og gaaer ned omtrent paa samme Tid som denne.

Marts

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen ☉ Opg. T.	M.	i Syd T.	M.	S.	Nedg. T.	M.	Høivande Form. T.	M.	Efterm. T.	M.
60	1 O.	Aske Onsdag	6	55	0	12	42	5	32	0	2	0	20
61	2 T.	Simplicius	6	53	0	12	30	5	34	0	35	0	51
62	3 F.	Lucas	6	50	0	12	18	5	36	1	7	1	20
63	4 L.	Adrianus	6	47	0	12	5	5	38	1	34	1	49
64	5 S.	1 S. i Faste	6	45	0	11	52	5	40	2	3	2	18
65	6 M.	Gotfred	6	42	0	11	38	5	42	2	31	2	46
66	7 Ti	Perpetua	6	40	0	11	24	5	44	2	59	3	14
67	8 O.	Tamperdag	6	37	0	11	9	5	46	3	30	3	48
68	9 T.	40 Riddere	6	35	0	10	54	5	48	4	7	4	27
69	10 F.	Edel	6	32	0	10	38	5	50	4	51	5	19
70	11 L.	Thala	6	30	0	10	22	5	52	5	51	6	33
71	12 S.	2 S. i Faste	6	27	0	10	6	5	54	7	21	8	8
72	13 M.	Macedonius	6	24	0	9	50	5	56	8	54	9	34
73	14 Ti	Eutychius	6	22	0	9	33	5	58	10	9	10	36
74	15 O.	Zacharias	6	19	0	9	16	6	0	11	0	11	23
75	16 T.	Gudmund	6	17	0	8	59	6	2	11	45	—	
76	17 F.	Gertrud	6	14	0	8	41	6	4	0	8	0	26
77	18 L.	Fred. 3 Fødsel	6	11	0	8	24	6	7	0	48	1	8
78	19 S.	3 S. i Faste	6	9	0	8	6	6	9	1	30	1	51
79	20 M.	Gordius	6	6	0	7	48	6	11	2	12	2	34
80	21 Ti	Benedictus	6	4	0	7	30	6	13	2	56	3	16
81	22 O.	Paulus	6	1	0	7	11	6	15	3	39	4	2
82	23 T.	Fidelis	5	58	0	6	53	6	17	4	26	4	54
83	24 F.	Ulrica	5	56	0	6	35	6	19	5	24	5	59
84	25 L	Mar. Beb.	5	53	0	6	16	6	21	6	45	7	30
85	26 S.	Midfaste	5	50	0	5	58	6	23	8	16	9	0
86	27 M.	Castor	5	48	0	5	39	6	25	9	37	10	9
87	28 Ti	Eustachius	5	45	0	5	21	6	27	10	34	10	56
88	29 O.	Jonas	5	42	0	5	2	6	29	11	15	11	34
89	30 T.	Quirinus	5	40	0	4	44	6	31	11	49	—	
90	31 F.	Fred. 5 Fødsel	5	38	0	4	26	6	33	0	5	0	17

Tusmørke og Maaneskin.

Aftentimer. Paafølg. Morgent.

6 7 8 9 10 11 0 1 2 3 4 5 6

Datum	☽ Alder
1	●
2	1
3	2
4	3
5	4
6	5
7	6
8	7
9	☽
10	9
11	10
12	11
13	12
14	13
15	14
16	○
17	16
18	17
19	18
20	19
21	20
22	☾
23	22
24	23
25	24
26	25
27	26
28	27
29	28
30	29
31	●

Af de mange pragtfulde Stjernebilleder, der vise sig i Vintermaanederne paa den sydlige Himmel, kunne endnu de fleste sees i Begyndelsen af Aftenen. Midt i Maaneden omtrent Kl. 8 i Syd Tvillingerne, lige nedenfor disse den lille Hund, endnu lavere lidt tilhøire Sirius; ovenfor denne tilhøire Orion, og imod Vest i samme Høide som Orions Skuldre, Tyrens Øie og Syvstjernen, og ovenover dem Capella i Kudsken.

Dag. tilt. fra 1-31 2 T. 18 M.	Dagens Længde. T.	Dagens Længde. M.	Tusmørket begynder T.	Tusmørket begynder M.	Tusmørket ophører T.	Tusmørket ophører M.	Nattens Længde. T.	Nattens Længde. M.
1	10	37	6	13	6	13	11	59
11	11	22	5	48	6	33	11	13
21	12	9	5	23	6	54	10	26
31	12	55	4	56	7	15	9	38

Nat. aft. fra 1-31 2 T. 20 M.

5. 1 S. i Faste. Jesu Fristelse, Matth. 4, 1—12.
12. 2 S. i Faste. Den cananæiske Qvinde. Matth. 15, 21—29.
19. 3 S. i Faste. Jesu Magt over de onde Aander, Luc. 11, 14—28.
26 Midfaste. Jesus bespiser de fem Tusinde, Joh. 6, 1—15.
16. Den mosaiske Purimsfest.

Markeder.

1. Nestved, Heste, Qvæg. Middelfart, Heste, Qvæg. Veile, Heste, Qvæg.
2. Storeheddinge, Heste, Qvæg. Nakskov, Heste, Qvæg. Assens, Heste. Thisted, i 2 Dage Heste. Kolding, Heste, Qvæg.
3. Roeskilde, Heste, Qvæg. Skjelskør, Heste, Qvæg. Faaborg, Heste. Kolding, Kram, Heste, Qvæg.
6. Rudkjøbing, Heste. Haderslev. Heste.
7. Kallundborg, Heste, Qvæg. Ringsted Heste, Qvæg. Vordingborg, Heste, Qvæg. Hjørring, i 3 Dage Heste.
8. Holbek, Heste, Qvæg. Kjøge, Heste, Qvæg. Svendborg, Heste. Mariager, Heste, Fæ. Ringkjøbing, Kram, Heste. Veile, Heste, Qvæg.
9. Nykjøbing (i Odsherred), Heste, Qvæg. Slagelse, Heste, Qvæg. Nakskov, Heste, Qvæg. Nyborg, Heste. Varde, i 2 Dage Kram og Trævare. Kolding, Heste, Qvæg.
10. Præstøe, Heste, Qvæg. Sorøe, Heste, Qvæg, Kierteminde, Heste, Qvæg. Sæby, Heste. Ribe, Heste, Qvæg, landlige Fabricata. Grenaae, Haandværksvare, Heste, Qvæg. Fredericia, Heste, Qvæg, Kram. Skive, Heste.
13. Odense, Heste, Qvæg. Haderslev, Heste.
14. Bogense, Heste, Kjøbmandsvare. Odense, Kram. Ebeltoft, Heste, Qvæg, Haandværksvare. Aakborg, i 2 Dage Heste. Viborg, Heste.
15. Frederiksborg, Heste, Qvæg. Nestved Heste, Qvæg. Middelfart, Heste, Qvæg. Ribe, Heste. Veile, Heste, Qvæg.
16. Storeheddinge, Heste, Qvæg. Nakskov Heste, Qvæg. Assens, Heste. Haderslev, Hornqvæg. Kolding, Heste, Qvæg.
17. Roeskilde, Heste, Qvæg. Skjelskør, Heste, Qvæg. Faaborg, Heste. Hobroe,
20. Rudkjøbing, Heste. Haderslev, Heste.
21. Kallundborg, Heste, Qvæg. Ringsted, Heste, Qvæg. Randers, Heste, Fæ. Lemvig, Heste, Qvæg.
22. Holbek, Heste, Qvæg. Kjøge, Heste, Qvæg. Svendborg, Heste. Aarhuus, i 2 Dage Heste, Qvæg. Veile, Heste, Qvæg.
23. Nykjøbing (i Odsherred), Heste, Qvæg. Slagelse, Heste, Qvæg. Nakskov, Heste, Qvæg. Nyborg, Heste. Varde, i 2 Dage Heste, Qvæg. Kolding, Heste, Qvæg.
24. Præstøe, Heste, Qvæg. Sorøe, Heste, Qvæg. Kierteminde, Heste, Qvæg. Løgten Kro, Kreature.
27. Stege, Heste, Qvæg. Odense, Heste, Qvæg. Haderslev, Heste.
28. Bogense, Heste, Kjøbmandsvare. Lille Nygaard, Trævare.
29. Middelfart, Heste, Qvæg. Veile, Heste, Qvæg.
30. Slangerup, Kram, Haandværksvare, Heste, Qvæg. Nakskov, Heste, Qvæg. Assens, Heste. Kolding, Heste, Qvæg.
31. Frederikssund, Heste, Qvæg. Faaborg, Heste.

April 30 Dage.

☉ indtræder i Tyren d. 20de Kl. 6, 58 Min. Efterm.
☾ i Perig. d. 13de Midnat, i Apog. d. 26de Kl. 10 Efterm.
Første ☽ d. 7de Kl. 11, 56 Min. Efterm.
Fuld 🌕 d. 14de Kl. 3, 19 Min. Efterm.
Sidste ☾ d. 21de Kl. 1, 15 Min. Efterm.
Ny 🌑 d. 29de Kl. 5, 9 Min. Efterm.

Mercur (☿) er i næsten hele denne Maaned usynlig saavel om Morgenen, som om Aftenen; først mod Slutningen indtræffer dens Nedgang noget sildigere end Solens.

Venus (♀) vedbliver at være Morgenstjerne, og staaer op omtrent i Øst een Time før Solen.

Mars (♂) staaer i Midten af denne Maaned op omtrent ved Midnat i Sydost og kommer i Syd omtrent Kl. 4 om Morgenen; den viser sig altsaa i de sildigere Nattetimer temmelig lavt paa den sydlige Himmel imellem Skorpionen og Skytten. Den 18de Kl. $11\frac{1}{2}$ Form. er den i Conjunction med Maanen, og vil den foregaaende Morgen sees omtrent 5° tilvenstre lidt ovenfor denne.

Jupiter (♃) er endnu i denne Maaned ikke synderlig mærkelig, den staaer op omtrent i Østsydost, i Begyndelsen een, mod Slutningen næsten to Timer før Solen.

Saturn (♄) staaer i Begyndelsen af Maaneden op omtrent Kl. 3 Morgen, i Slutningen mellem 1 og 2, den vil altsaa kunne sees i de sildigere Nattetimer paa den sydostlige Himmel mellem Skytten og Steenbukken. Dens Conjunction med Maanen indtræffer den 21de Kl. 4 Form., og Saturn vil da staae lidt nedenfor Maanen.

Uranus (♅) er i denne Maaned neppe synlig, først mod Slutningen staaer den op omtrent en Time før Solen. Den 30te Kl. $8\frac{1}{2}$ Form. er den i Conjunction med Venus og staaer denne Morgen omtrent en Grad Nord for denne, dog vil den neppe kunne sees formedelst Morgendæmringen.

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen ☉ Opg. T.	M.	i Syd T.	M.	S.	Nedg. T.	M.	Høivande Form. T.	M.	Efterm. T.	M.
91	1 L.	Hugo	5	35	0	4	7	6	35	0	34	0	48
92	2 S.	5 S. i Faste	5	32	0	3	49	6	37	1	3	1	18
93	3 M.	Nicætas	5	30	0	3	31	6	39	1	33	1	48
94	4 Ti	Ambrosius	5	27	0	3	13	6	41	2	2	2	18
95	5 O.	Irene	5	24	0	2	55	6	43	2	33	2	49
96	6 T.	Sixtus	5	22	0	2	38	6	45	3	5	3	25
97	7 F.	Egesippus	5	19	0	2	20	6	47	3	45	4	8
98	8 L.	Janus	5	17	0	2	3	6	49	4	33	5	0
99	9 S.	Palme S.	5	14	0	1	46	6	51	5	31	6	14
100	10 M.	Ezechiel	5	12	0	1	29	6	53	6	57	7	42
101	11 Ti	Leo	5	9	0	1	13	6	55	8	22	9	2
102	12 O.	Julius	5	6	0	0	56	6	57	9	34	10	2
103	13 T.	Skærtorsd.	5	4	0	0	40	6	59	10	30	10	53
104	14 F.	Langfredag	5	2	0	0	25	7	1	11	16	11	37
105	15 L.	Chr. 5 Fødsel	5	0	0	0	9	7	3	11	59	—	
106	16 S.	Paaskedag	4	57	11	59	54	7	5	0	23	0	45
107	17 M.	2 Paaskedag	4	54	11	59	40	7	7	1	7	1	30
108	18 Ti	Eleutherius	4	52	11	59	26	7	9	1	51	2	14
109	19 O.	Daniel	4	49	11	59	12	7	11	2	36	2	59
110	20 T.	Flyttedag	4	47	11	58	58	7	12	3	23	3	46
111	21 F.	Florentius	4	44	11	58	45	7	14	4	12	4	39
112	22 L.	Cajus	4	42	11	58	33	7	16	5	8	5	40
113	23 S.	1 S. e. Paaske	4	40	11	58	21	7	18	6	20	7	0
114	24 M.	Albertus	4	37	11	58	9	7	20	7	39	8	14
115	25 Ti	Marc. Evang.	4	35	11	57	58	7	22	8	50	9	22
116	26 O.	Cletus	4	32	11	57	47	7	24	9	53	10	15
117	27 T.	Dr. Charl. Am	4	30	11	57	37	7	26	10	35	10	54
118	28 F	Vitalis	4	28	11	57	28	7	28	11	11	11	31
119	29 L.	Peter Mart.	4	27	11	57	19	7	30	11	47	—	
120	30 S.	2 S. e. Paaske	4	24	11	57	10	7	32	0	3	0	18

eller Faaremaaned.

Tusmørke og Maaneskin.

Aftentimer. 7 8 9 10 11 0 1 2 3 4 5 Paaf. Morgt.

Datum	☾ Alder
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	☽
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	○
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	☾
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	●
30	1

Midt i Maaneden omtrent Kl. 8 om Aftenen staaer i Syd Løvens Hjerte, lige nedenfor de to bagerste Hjul af Carlsvognen, til venstre derfor i samme Høide Denebola i Løvens Hale, længere til venstre lidt ovenfor denne Berenices Lokker, og dybt neden under disse Jomfruens Ax; mod Øst i samme Høide, som Løven, sees Arcturus og Kronen. Mod Vest glimre især Tvillingerne, Kudsken og Perseus, nedenfor dem den lille Hund, Orion og Tyren, og nær Horizonten Sirius.

Dag. tilt. fra 1-30 2 T. 8 M.	Dagens Længde. T.	M.	Tusmørket begynder T.	M.	Tusmørket ophører T.	M.	Nattens Længde. T.	M.	Nat. aft. fra 1-30 2 T. 21 M.
1	13	0	4	53	7	17	9	33	
11	13	46	4	25	7	39	8	44	
21	14	30	3	58	8	0	7	56	
30	15	8	3	35	8	21	7	12	

2. 5 S. i Faste. Mariæ Bebudelse, Luc. 1, 26—38.
9. Palmesøndag. Jesu Indtog i Jerusalem, Matth. 21, 1—9.
16. Paaskedag. Christi Opstandelse. Marc. 16, 1—7.
23. 1 S. e. Paaske. Jesus og Thomas, Joh. 20, 19—31.
30. 2 S. e. Paaske. Jesus den gode Hyrde, Joh. 10, 11—16.
16. Dronn. An. Sophies Fødselsdag.
20. Flyttedag.
21. Den mosaiske * Paaskes 7de Festdag.
22. Den mosaiske * Paaskes Ende.

Markeder.

3. Rudkiøbing, Heste. Haderslev, Heste.
4. Kallundborg, Heste, Qvæg. Vordingborg, Heste, Qvæg. Kliplov, Heste, Qvæg.
5. Næstved, Heste, Qvæg. Onsbjerg. Svendborg, Heste. Veile, Heste, Qvæg.
6. Storeheddinge, Heste, Qvæg. Nakskov, Heste, Qvæg. Nyborg, Heste. Kolding, Heste, Qvæg.
7. Roeskilde, Heste, Qvæg. Skjelskør, Heste, Qvæg. Kjerteminde, Heste, Qvæg. Dalager, Heste, Qvæg, Trævare.
11. Ringsted, Heste, Qvæg. Rødby. Lundby, Lærred, Havevare, Avlingsproducter.
19. Holbek, Heste, Qvæg. Kiøge, Heste, Qvæg. Ringkiøbing i to Dage, Heste, Qvæg, Trævare.
20. Frederiksborg, Heste, Qvæg, Kram. Nykiøbing (i Odsherred). Heste, Qvæg. Slagelse, Heste, Qvæg. Holstebroe, Qvæg, Kram. Thise.
21. Præstøe, Heste, Qvæg. Sorøe, Heste, Qvæg. Nørre Sundby, Heste, Qvæg. Foldingbro, Qvæg; Markedet varer, foruden Fredagen, den følgende Løverdag Formiddag indtil Kl. 12. Veile, Heste, Qvæg.
24. Haderslev, i 3 Dage Kram.
25. Frederikssund, Heste, Kram. Sneiberg, Qvæg, hjemmegjorte Uldenvare, Trævare. Tarm, Heste, Qvæg, Kram, Trævare. Ribe, Korn, Kram, Heste.
26. Manstrup, Kreature, landlige Fabrikata. Braarup Hede, Kram, Heste, Qvæg.
27. Haderslev, Hornqvæg.
28. Nykiøbing (paa Falster), Heste, Qvæg. Hiørring, Qvæg. Foldingbro, Qvæg; Markedet varer, foruden Fredagen, den følgende Løverdag Formiddag indtil Kl. 12.

De mosaiske Troesbekjenderes Festdage rette sig efter deres særegne Tidsregning. Enhver Festdag begynder Aftenen forud, og de med * betegnede holdes strengt, i det paa disse Dage intet Arbeide foretages. Tidsregningen er ordnet saaledes, at ingen streng Festdag falder paa Dagen før eller efter Sabbath.

Mai 31 Dage.

☉ indtræder i Tvillingen den 21de Kl. 7, 9 Min. Efterm.
☾ i Perig. d. 12te Kl. 1 Efterm., i Apog. d. 24de Kl. 10 Form.
Første ☽ den 7de Kl. 9, 15 Min. Form.
Fuld ○ den 13de Kl. 11, 24 Min. Efterm.
Sidste ☾ den 21de Kl. 4, 45 Min. Form.
Ny ● den 29de Kl. 7, 45 Min. Form.

Mercur (☿) vil i denne Maaned kunne sees om Aftenen, da den stedse gaaer fildigere ned, i Begyndelsen een Time, og fra Midten af Maaneden 2 Timer efter Solen. Den maa da søges mellem Kl. 9 og 10 over den nordvestlige Horizont i Tyren; den 20de staaer den omtrent 3° Syd for den klare Stjerne (β) i Tyrens ene Horn. Den 31te om Morgenen Kl. 3 er den i Conjunction med Maanen, og vil derfor den foregaaende Aften sees noget til venstre for denne.

Venus (♀) vedbliver at være Morgenstjerne, og staaer op omtrent een Time før Solen, noget Nord for Øst.

Mars (♂) staaer i Begyndelsen af Maaneden op omtrent Kl. 11 om Aftenen, i Slutningen mellem 9 og 10, den vil altsaa sees om Aftenen temmelig lavt paa den sydlige Himmel. Planeten befinder sig mellem Skorpionen og Skytten. Dens Conjunction med Maanen indtræffer den 15de Kl. 10 om Aftenen, altsaa omtrent ved dens Opgang, og den vil da sees meget nær ved Maanen.

Jupiter (♃) staaer i Midten af Maaneden op mellem 1 og 2 om Natten, og kommer i Syd omtrent Kl. 6 Morg.; den vil altsaa sees i de tidligere Morgentimer før Solens Opgang paa den sydlige Himmel. Den staaer imidlertid temmelig lavt, imellem Steenbukken og Vandmanden.

Saturn (♄) staaer i Midten af Maaneden op noget efter Midnat og kommer i Syd omtrent Kl. 4 Form., den kan altsaa sees i de fildigere Nattetimer, men staaer kun lavt.

Uranus (♅) staaer mod Slutningen af Maaneden op omtrent Kl. 2 Form.; er altsaa lidet mærkelig.

Mai

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen ⊙ Opg. T. M.	i Syd T. M. S.	Nedg. T. M.	Høivande Form. T. M.	Eftm. T. M.
121	1 M	Phil. Jac.	4 21	11 57 2	7 34	0 36	0 51
122	2 Ti	Athanasius	4 19	11 56 54	7 36	1 7	1 24
123	3 O.	Korsmisse	4 16	11 56 47	7 38	1 39	1 56
124	4 T.	Florian	4 14	11 56 41	7 40	2 14	2 31
125	5 F.	Gothard	4 12	11 56 35	7 42	2 51	3 11
126	6 L.	Joh. a. Port.	4 10	11 56 30	7 44	3 32	3 55
127	7 S	3 S. e. Paaske	4 8	11 56 25	7 46	4 23	4 50
128	8 M.	Stanislaus	4 6	11 56 20	7 48	5 19	5 53
129	9 Ti	Caspar	4 4	11 56 17	7 50	6 35	7 14
130	10 O.	Gordianus	4 2	11 56 14	7 52	7 47	8 23
131	11 T.	Mamertus	4 0	11 56 11	7 54	8 58	9 28
132	12 F.	**Bededag**	3 58	11 56 9	7 55	9 55	10 23
133	13 L.	Ingenuus	3 56	11 56 7	7 57	10 47	11 14
134	14 S.	4 S. e. Paaske	3 54	11 56 6	7 59	11 36	—
135	15 M	Sophie	3 52	11 56 6	8 1	0 1	0 27
136	16 Ti	Sara	3 51	11 56 6	8 3	0 50	1 15
137	17 O.	Bruno	3 49	11 56 7	8 5	1 37	1 59
138	18 T.	Erik	3 47	11 56 9	8 6	2 23	2 44
139	19 F.	Potentiana	3 45	11 56 11	8 8	3 7	3 30
140	20 L.	Angelica	3 44	11 56 13	8 10	3 55	4 21
141	21 S.	5 S. e. Paaske	3 42	11 56 16	8 12	4 46	5 12
142	22 M.	Castus	3 41	11 56 20	8 13	5 41	6 12
143	23 Ti	Desiderius	3 39	11 56 24	8 15	6 49	7 19
144	24 O.	Esther	3 37	11 56 29	8 17	7 49	8 19
145	25 T.	**Christ. Himf.**	3 36	11 56 34	8 18	8 49	9 18
146	26 F.	Beda	3 35	11 56 40	8 20	9 46	10 10
147	27 L.	Lucian	3 33	11 56 46	8 21	10 32	10 52
148	28 S.	6 S. e. Paaske	3 32	11 56 53	8 23	11 12	11 31
149	29 M.	Maximinus	3 31	11 57 0	8 24	11 51	—
150	30 Ti	Vigand	3 30	11 57 8	8 26	0 10	0 28
151	31 O	Petronella	3 28	11 57 16	8 27	0 47	1 3

eller Maimaaned.

Tusmørke og Maaneskin.
Aftentimer. Paaf. Morgt.
8 9 10 11 0 1 2 3 4

Datum	Alder
1	2
2	3
3	4
4	5
5	6
6	7
7	☽
8	9
9	10
10	11
11	12
12	13
13	○
14	15
15	16
16	17
17	18
18	19
19	20
20	21
21	☾
22	23
23	24
24	25
25	26
26	27
27	28
28	29
29	●
30	1
31	2

Fra den 6te i denne Maaned begynde for Kjøbenhavn de saakaldte lyse Nætter, i hvilke Tusmørket aldrig ganske forsvinder af Himlen, men efterlader selv ved Midnat en lys Bue over den nordlige Horizont. For Skagen indtræder dette Tidspunkt allerede ved Maanedens Begyndelse, for den sydlige Deel af Danmark først et Par Dage senere end for Kjøbenhavn. I Begyndelsen er Høiden og Udstrækningen af det lyse Segment kun ringe; men allerede fra Midten af Maaneden har det ved Midnat en Høide af omtrent 3 Grader og strækker sig til begge Sider henimod Nordost og Nordvest.

Dag. tilt. fra 1-31 1 T. 46 M.	Dagens Længde. T.	M.	Tusmørket begynder T.	M.	Tusmørket ophører T.	M.	Nattens Længde. T.	M.	Nat. aft. fra 1-31. 2 T. 13 M.
1	15	13	3	32	8	24	7	5	
11	15	54	3	6	8	47	6	18	
21	16	30	2	44	9	10	5	33	
31	16	59	2	25	9	31	4	52	

7. 3 S. e. Paaske. Jesus taler om sin Bortgang til Faderen, Joh. 16, 16—22.
14. 4 S. e. Paaske. Jesus forjætter Talsmandens Sendelse, Joh. 16, 5—15.
21. 5 S. e. Paaske. Beder i Jesu Navn, Joh. 16, 23—28.
28. 6 S. e. Paaske. Jesus forjætter den Helligaands Bistand, Joh. 15, 6—16.
1. Philippus Jacobus.
12. Pancratius.

Markeder.

3. Rye, Heste, Qvæg. Ribe, Qvæg. Sønderomme, Heste, Qvæg, Bondevare.
3. Horsens, Qvæg.
4. Hadsund Færgested ved Mariager-Fjord, i 2 Dage Heste, Fækreature, Korn, Trævare, hjemmegjort uldent Tøi og Lærred, Pottemagervare. Markedet holdes den første Dag paa den søndre Side af Fjorden, den anden Dag paa den nordre Side.
5. Ribe. Kram, Trævare. Veile, Kram. Viborg, Qvæg.
9. Slangerup, Kram, Haandværksvare, Heste, Qvæg. Hobro. Varde, Heste, Qvæg.
10. Roeskilde, Heste, Qvæg. Mariager, sædvanlige Vare. Vindersløv, Heste, Qvæg, Kram.
16. Kolding, Kram, Heste, Qvæg. Skive, Heste, Qvæg.
19. Kiøge. Nørre Collemorten, alle Slags Kreature.
23. Skanderborg, Kram, Qvæg.
30. Sæby, Heste.

Rygtet travede rundt i Land,
Holdt tusind Naabere høit i Hand
Op for sine tusinde Munde.
Og Rosten gjaldede vidt omkring,
Og Folket løb, som til Lande-Ting,
Det iligste det vel kunde.
Men Eftermælet ved Veien sad;
Da raabte Rygtet, og lo derad:
Hvi sidder du der i Drømme? —
Hun svarte op fra den lave Sti:
Jeg venter, til du er vel forbi;
Da skal jeg tale og dømme!

Luftslotte kunne yde meget behagelige Udsigter; kun maa man ikke ville boe deri.

Juni 30 Dage.

☉ indtræder i Krebsen den 22de Kl. 3, 45 Min. Form.
Sommer-Solhverv, længste Dag den 22de.
☾ i Perig. den 9de Kl. 6 Form., i Apog. d. 21de Kl. 4 Form.
Første ☽ den 5te Kl. 3, 25 Min. Efterm.
Fuld 🌕 den 12te Kl. 8, 0 Min. Form.
Sidste ☾ den 19de Kl. 9, 20 Min. Efterm
Ny 🌑 den 27de Kl. 8, 11 Min. Efterm.

Mercur (☿) vil endnu i Begyndelsen af denne Maaned kunne sees en kort Tid om Aftenen.

Venus (♀) vedbliver at være Morgenstjerne, og staaer op i Begyndelsen een Time, mod Slutningen af Maaneden $1\frac{1}{2}$ Time før Solen. Omtrent midt i Maaneden staaer den mellem Syvstjernen og Hyaderne.

Mars (♂) staaer i Begyndelsen af Maaneden op omtrent Kl. 9, i Slutningen mellem 6 og 7 om Aftenen; den 6te er den i Opposition med Solen, og kommer da i Syd ved Midnat, siden culminerer den stedse tidligere, mod Enden af Maaneden omtrent Kl. 10. Den sees altsaa hele Natten paa den sydlige Himmel. Dens Conjunction med Maanen indtræffer den 11te noget før Opgangen, og disse Himmellegemer ville denne Aften sees meget nær hinanden.

Jupiter (♃) staaer i Midten af Maaneden op omtrent ved Midnat, og kommer i Syd omtrent Kl. 4 Morgen; den kan altsaa sees i de sildigere Nattetimer.

Saturn (♄) staaer i Midten af Maaneden op omtr. Kl. 10 Efterm., kommer i Syd omtr. Kl. 2 Form.; den sees altsaa hele Natten paa den sydlige Himmel mellem Steenbukken og Skytten. Ved dens Conjunction med Maanen den 14de Kl. 8 Eft., staaer den et Par Grader Syd for denne.

Uranus (♅) kommer mod Slutningen af Maaneden op noget før Midnat, og vil altsaa om Natten være paa den sydostlige Himmel. Den staaer i Fiskene omtrent lige Syd for den klare Stjerne (γ) i Pegasus, dog 14° derfra.

1843. Juni

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen Opg. T.	M.	i Syd T.	M.	S.	Nedg. T.	M.	Høivande Form. T.	M.	Efterm. T.	M.
152	1 T.	Nicodemus	3	27	11	57	25	8	28	1	24	1	41
153	2 F.	Marcellinus	3	26	11	57	34	8	30	1	59	2	20
154	3 L.	Erasmus	3	25	11	57	43	8	31	2	40	3	0
155	4 S.	**Pintsedag**	3	24	11	57	53	8	32	3	22	3	45
156	5 M.	**2 Pintsedag**	3	23	11	58	3	8	33	4	12	4	38
157	6 Ti	Norbertus	3	23	11	58	13	8	35	5	6	5	35
158	7 O.	Tamperdag	3	22	11	58	24	8	36	6	7	6	43
159	8 T.	Medardus	3	21	11	58	35	8	37	7	17	7	47
160	9 F.	Primus	3	21	11	58	46	8	38	8	18	8	54
161	10 L.	Onuphrius	3	20	11	58	58	8	39	9	27	9	57
162	11 S.	**Trinitatis**	3	19	11	59	9	8	39	10	29	10	55
163	12 M.	Basilius	3	19	11	59	21	8	40	11	24	11	52
164	13 Ti	Cyrillus	3	19	11	59	33	8	41	—		0	15
165	14 O.	Rufinus	3	18	11	59	46	8	42	0	40	1	3
166	15 T.	Chr. Legemsf.	3	18	11	59	58	8	42	1	27	1	48
167	16 F.	Tycho	3	18	0	0	11	8	43	2	9	2	31
168	17 L.	Botolphus	3	18	0	0	23	8	43	2	52	3	11
169	18 S.	1 S. e. Trin.	3	18	0	0	36	8	44	3	34	3	54
170	19 M.	Gervasius	3	18	0	0	49	8	44	4	15	4	38
171	20 Ti	Sylverius	3	18	0	1	2	8	45	4	59	5	21
172	21 O.	Albanus	3	18	0	1	15	8	45	5	46	6	11
173	22 T.	10000 Mart.	3	18	0	1	28	8	45	6	45	7	16
174	23 F.	Paulinus	3	18	0	1	41	8	45	7	46	8	15
175	24 L.	**St. Hansd.**	3	18	0	1	54	8	45	8	49	9	18
176	25 S.	2 S. e. Trin.	3	19	0	2	7	8	45	9	48	10	17
177	26 M.	Pelagius	3	19	0	2	20	8	45	10	42	11	4
178	27 Ti	7 Sovere	3	20	0	2	32	8	45	11	26	11	46
179	28 O.	**Dr. Car. Am.**	3	20	0	2	45	8	45	—		0	8
180	29 T.	Petr. Paul.	3	21	0	2	57	8	45	0	28	0	51
181	30 F.	Lucina	3	22	0	3	9	8	44	1	8	1	30

eller Skærsommer.

Datum	☾ Alder
1	3
2	4
3	5
4	6
5	☽
6	8
7	9
8	10
9	11
10	12
11	13
12	🌕
13	15
14	16
15	17
16	18
17	19
18	20
19	☾
20	22
21	23
22	24
23	25
24	26
25	27
26	28
27	🌑
28	1
29	3
30	3

Tusm. og Maaneskin.
Aftentimer. Paaf. Morgt.
9 10 11 0 1 2 3

De lyse Nætter vedvare omtrent med samme Styrke igjennem hele denne Maaned. Naar det almindelige Tusmørke er ophørt henimod Kl. 10 om Aftenen, er endnu den hele nordvestlige Deel af Himlen oplyst deraf; men Lysgrændsen er endnu vanskelig at erkjende. Længere ud paa Natten fremtræder den tydeligere, og naar Solen ved Midnat har sin laveste Stand under Horizonten, er Høiden af den lyse Bue i Nord omtrent 7 Grader, og den strækker sig da til begge Sider henimod Øst og Vest. Efter Midnat tiltager den atter i Høide og rykker tillige bestandig henimod Nordost, indtil omtrent Kl. 2 om Morgenen den hele nordostlige Halvdeel af Himlen atter oplyses deraf, og altsaa efter sædvanlig Talebrug Morgendæmringen begynder.

Dag. tilt. fra 1-30 21 M.

	Dagens Længde		Tusmørket begynder		Tusmørket ophører		Nattens Længde	
	T.	M.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
1	17	1	2	23	9	32	4	50
11	17	20	2	11	9	47	4	24
21	17	27	2	8	9	55	4	13
30	17	22	2	14	9	52	4	22

Nat. aft. fra 1-30 29 M.

4. Pintsedag. Den Helligaands Sendelse, Joh. 14, 23—31.
11. Trinitatis. Jesus og Nicodemus, Joh. 3, 1—15.
18. 1 S. e. Trin. Den rige Mand og Lazarus, Luc. 16, 19—31.
25. 2 S. e. Trin. Det store Gjæstebud, Luc. 14, 16—24.
4. Den mosaiske * Ugefest (Pintse).
5. Sammes * anden Festdag.

Markeder.

1. Helsingør, Heste. Nykjøbing (i Odsherred), tillige med Heste. Skagen, Kram.
2. Dronninglund eller Hjallerup, Heste. Holmegaards Birk, Træ- og Kornvare. Løgstør, Kram og Trævare.
7. Præstøe, Kram. Nørre Sundby, Trævare. Thisted, Heste, Qvæg. Lemvig, Heste, Qvæg. Sjørup, Kram, Træ- og Kornvare.
8. Holbek, Heste, Qvæg, Kram, Haandværks- og Skovbovare.
9. Skive, Kram, Heste, Qvæg.
13. Korsør, Kram, Heste, Qvæg. Slangerup, Kram, Haandværksvare, Heste, Qvæg. Maribo, Kram, Heste, Qvæg. Kierteminde, Kram. Aalborg, i 3 Dage. Nykjøbing (paa Mors) Heste, Qvæg. Horsens, sædvanlige Vare. Ringkjøbing, Kram, Heste.
16. Ringsted. Faaborg, Kram. Ribe, Kram, Trævare.
20. Kallundborg, Heste, Qvæg Skovbovare; Uldmarked i 3 Dage. Skjelskør i 2 Dage. Rudkjøbing, Kram.
21. Fredericia, Heste, Qvæg, Kram. Viborg, Snapsting i 3 Dage.
22. Frederiksborg. Vestervig, Heste, Qvæg.
23. Hjembæk. Houby. Mogenstrup. Stubbekjøbing. Assens, Kram. Dronninglund eller Hjallerup, Kram og Trævare.
27. Løgten Kro, Kreature.
28. Varde, i 2 Dage Kram, Trævare.
29. Holstebro, i 2 Dage Kram.
30. Sorøe. Rødby. Middelfart, Kram. Ebeltoft, Haandværksvare, Heste, Qvæg.

Hertugen vilde gjøre Ære af Don Quixote og bad ham tage den fornemmere Plads ved Bordet, men Don Quixote vægrede sig i al Beskedenhed og vilde ikke sidde øverst. Da skreg Sancho Panza i sin udelicate men sunde Maneer: Gjør ingen Omstændigheder, Deres Velbyrdighed, men tag De Pladsen, som den bydes Dem; thi enten De sidder øverst eller nederst, sidder De dog under Hans Høihed.

Dette gjælder ogsaa, hvor Talen ikke er om Rang og Titler.

Juli 31 Dage.

☉ indtræder i Løven den 23de Kl. 2, 41 Min. Efterm.
☾ i Perig. den 5te Kl. 4 Efterm., i Apog. den 18de — 19de Midnat, i Perig. den 30te — 31te Midnat.
Første ☽ den 4de Kl. 7, 52 Min. Efterm.
Fuld ○ den 11te Kl. 5, 56 Min. Efterm.
Sidste ☾ den 19de Kl. 2, 29 Min. Efterm.
Ny ● den 27de Kl. 6, 33 Min. Form.

Mercur (☿) staaer i Midten af Maaneden op omtrent 1½ Time før Solen, omtrent i Nordost. Den 26de om Morgenen er den i Conjunction med Maanen, som da vil staae nogle Grader Syd for Planeten. I Midten af Maaneden staaer den omtrent en Grad Syd for Venus.

Venus (♀) staaer op omtrent 1½ Time før Solen. Den 25de Kl. 8 Efterm. er den i Conjunction med Maanen, og vil derfor i disse Morgener sees nærved den.

Mars (♂) kommer i Midten af Maaneden i Syd omtrent Kl. 9 Efterm., og gaaer ned i Sydvest omtrent ved Midnat; den vil altsaa sees om Aftenen paa den sydvestlige Himmel. Den største Deel af Maaneden staaer omtrent en Grad Nord for Skorpionens Hjerte (Antares). Den 8de Juli Kl. 5 Efterm. er den i Conjunction med Maanen, og vil den Aften sees meget nær denne, lidt sydligere.

Jupiter (♃) staaer i Midten af denne Maaned op i Ostsydost, omtrent Kl. 10 Efterm., og sees altsaa om Aftenen i Sydost. Den 14de Kl. 7½ Efterm. er den i Conjunction med Maanen, som dog staaer omtrent 5° Nord for den.

Saturn (♄) staaer i Midten denne Maaned op i Sydost, omtrent Kl. 8 Efterm.; den kommer i Syd omtrent ved Midnat, og er den 15de i Opposition med Solen. Den 12te Kl. 2 Form. er den i Conjunction med Maanen, som da staaer et Par Grader Nord for den.

Uranus (♅) staaer i Midten af denne Maaned op i Øst, Kl. 10½ Efterm. Dens Stilling i Fiskene er omtrent den samme, som i forrige Maaned.

1843. Juli

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen Opg.		Solen i Syd			Solen Nedg.		Høivande Form.		Høivande Efterm.	
			T.	M.	T.	M.	S.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
182	1 L.	Theobaldus	3	22	0	3	21	8	44	1	50	2	9
183	2 S.	3 S. e. Trin.	3	23	0	3	33	8	44	2	30	2	50
184	3 M.	Cornelius	3	24	0	3	44	8	43	3	10	3	34
185	4 Ti	Ulricus	3	25	0	3	55	8	42	3	56	4	21
186	5 O.	Anshelmus	3	26	0	4	6	8	42	4	47	5	11
187	6 T.	Dion	3	27	0	4	17	8	41	5	41	6	11
188	7 F.	Hert. C. Aug.	3	28	0	4	27	8	40	6	43	7	18
189	8 L.	Kield	3	29	0	4	36	8	40	7	53	8	29
190	9 S.	4 S. e. Trin.	3	30	0	4	46	8	39	9	9	9	44
191	10 M.	Vilh. Carol.	3	31	0	4	54	8	38	10	17	10	48
192	11 Ti	Josva	3	32	0	5	3	8	37	11	16	11	43
193	12 O.	Elias	3	33	0	5	11	8	36	—		0	7
194	13 T.	Christiane	3	35	0	5	18	8	35	0	32	0	54
195	14 F.	Bonaventura	3	36	0	5	25	8	34	1	14	1	34
196	15 L.	Apost. Del.	3	38	0	5	32	8	32	1	53	2	13
197	16 S.	5 S. e. Trin.	3	39	0	5	38	8	31	2	29	2	48
198	17 M.	Alexius	3	41	0	5	44	8	30	3	4	3	21
199	18 Ti	Arnolphus	3	42	0	5	49	8	28	3	40	3	57
200	19 O.	Justa	3	43	0	5	54	8	27	4	16	4	35
201	20 T.	Margarethe	3	45	0	5	58	8	26	4	55	5	16
202	21 F.	Evenus	3	47	0	6	1	8	24	5	38	6	5
203	22 L.	Dr.Car.Math.	3	48	0	6	4	8	23	6	41	7	15
204	23 S.	6 S. e. Trin.	3	50	0	6	7	8	21	7	50	8	26
205	24 M.	Christina	3	52	0	6	9	8	19	9	3	9	39
206	25 Ti	Jacobus	3	53	0	6	10	8	18	10	14	10	40
207	26 O.	Anna	3	55	0	6	11	8	16	11	3	11	28
208	27 T.	Martha	3	57	0	6	11	8	14	11	50	—	
209	28 F.	Aurelius	3	59	0	6	11	8	13	0	11	0	32
210	29 L.	Oluf	4	0	0	6	10	8	11	0	52	1	13
211	30 S.	7 S. e. Trin.	4	2	0	6	8	8	9	1	33	1	52
212	31 M.	Germanus	4	4	0	6	6	8	7	2	12	2	33

eller Ormemaaned.

Datum	☾ Alder	Tusm. og Maaneskin. Aftentimer. Paaf. Morgent. 9 10 11 0 1 2 3 4
1	4	
2	5	
3	6	
4	☽	
5	8	
6	9	
7	10	
8	11	
9	12	
10	13	
11	○	
12	15	
13	16	
14	17	
15	18	
16	19	
17	20	
18	21	
19	☾	
20	23	
21	24	
22	25	
23	26	
24	27	
25	28	
26	29	
27	●	
28	1	
29	2	
30	3	
31	4	

Endnu gjennem hele denne Maaned vedvare de lyse Nætter; men Lysstyrken aftager bestandig, idet den lyse Bue formindskes stedse mere og mere, saavel i Høide, som i Udstrækning. Dog er Forandringen endnu ikke synderlig stor i den første Halvdeel af Maaneden, først efter Midten af denne begynder Formindskelsen at blive kjendelig, og henimod Slutningen er Høiden ved Midnat omtrent 3 Grader og Buens Udstrækning gaaer fra Nordost til Nordvest, altsaa omtrent, som i Midten af Mai. Det fuldkomne Ophør af lyse Nætter indtræffer for Kjøbenhavn den 7de August; for Skagen vedvare de endnu til den 13de, hvorimod de for det sydlige Danmark ophøre et Par Dage tidligere end for Kjøbenhavn.

Dag. aft. fra 1-31 1 T. 19 M.		Dagens Længde		Tusmørket begynder		Tusmørket ophører		Nattens Længde		Nat. til. fra 1-31 1 T. 47 M.
		T.	M.	T.	M.	T.	M.	T.	M.	
	1	17	22	2	14	9	52	4	23	
	11	17	5	2	28	9	41	4	49	
	21	16	37	2	47	9	21	5	25	
	31	16	3	3	9	9	2	6	10	

1843. Juli.

2. 3 S. e. Trin. Det fortabte Faar, Luc. 15, 1—10.
9. 4 S. e. Trin. Værer barmhjertige, Luc. 6, 36—42.
16. 5 S. e. Trin. Peders Fiskedræt, Luc. 5, 1—11.
23. 6 S. e. Trin. Pharisæernes Retfærdighed, Matth. 5, 20—26.
30. 7 S. e. Trin. Jesus bespiser de fire Tusinde, Marc. 8, 1—9.
23. Hundedagene begynde.
2. Marie Besøgelse.
22. Marie Magdalene.

Markeder.

1 Slagelse. Bogense, Kram. Nyborg, Kram. Thisted, Kram. Knudstrup Kro.
6, Randers, i 2 Dage Heste, Qvæg, Uld.
7. Saxkjøbing. Doløs Udmark, Heste, Kram, Trævare. Grenaae, Haandværksvare, Heste, Qvæg.
11. Vordingborg. Sæby, Kram. Aarhuus, i 2 Dage Heste. Lemvig, Heste, Qvæg, Kram, Trævare.
12. Salten By, Kram, Haandværksvare, Trævare, Havevare, Qvæg, Heste.
13. Ribe, Heste.
14. Frederikssund, Kram. Odense, Kram. Frederikshavn, Kram og andre Vare
18. Nykjøbing (paa Falster), Kram. Hjørring, Kram.
19. Nykjøbing (paa Mors), i 2 Dage, Kram, Heste, Qvæg. Mariager, sædvanlige Vare.
21. Svendborg, Kram.
25. Kolding, Kram, Qvæg. Haderslev, i 3 Dage Kram og Fisk.
26. Aarhuus, i 3 Dage Kram.
27. Kjøge.
28. Skanderborg, Kram, Qvæg.

Angaaende Stutteriebesigtelserne.

Ved allerhøieste Rescript af 26de October 1840 er det allernaadigst befalet, at det, naar Stutteriebesigtelserne ere holdte i Aaret 1842, skal tages under Overveielse, hvorledes de Summer, som maatte blive bevilgede til Hesteavlens Fremme, paa den hensigtsmæssigste Maade ville være at anvende. Forsaavidt det derefter maatte blive allernaadigst bestemt, at Stutteriebesigtelserne fremdeles skulle finde Sted, vil den fornødne Bekjendtgjørelse om Tiden, paa hvilken de afholdes i Aaret 1843, blive indført i de offentlige Tidender.

August 31 Dage.

☉ indtræder i **Jomfruen** d. 23de Kl. 9, 12 Min. Efterm.
☾ i **Apog.** d. 15de Kl. 6 Efterm., i **Perig.** d. 27de Kl. 4 Efterm.
Første ☽ d. 3die Kl. 0, 17 Min. Form.
Fuld ○ d. 10de Kl. 5, 45 Min. Form.
Sidste ☾ d. 18de Kl. 7, 40 Min. Form.
Ny ● d. 25de Kl. 3, 26 Min. Efterm.

Mercur (☿) staaer i denne Maaned, med Undtagelse af de første Dage, op efter Solen; dens Nedgang indtræffer omtrent paa samme Tid, som Solens.

Venus (♀) staaer i Begyndelsen af Maaneden op omtrent 1½ Time, i Slutningen een Time før Solen.

Mars (♂) gaaer i Begyndelsen af Maaneden ned Kl. 11 Efterm., i Slutningen omtrent Kl. 10, sees altsaa om Aftenen i Sydvest. Den 5te Kl. 5 Form. er den i Conjunction med Maanen, og Planeten vil den foregaaende Aften sees nogle Grader til Venstre for denne.

Jupiter (♃) staaer i denne Maaned, som i forrige, op omtrent i Østsydost, i Begyndelsen noget efter Kl. 8 Efterm., mod Slutningen omtrent Kl. 6½; den kommer i Syd omtrent ved Midnat og er den 16de i Opposition med Solen. Den 10de Kl. 9½ Efterm. er den i Conjunction med Maanen, som dog staaer omtrent 6° Nord for den.

Saturn (♄) kommer i Midten af denne Maaned i Syd omtrent Kl. 10 Efterm. og gaaer ned omtrent Kl. 1 Form.; den staaer altsaa hele Aftenen lavt paa den sydlige Himmel. Dens Conjunction med Maanen indtræffer den 8de Kl. 6 Form.; den foregaaende Aften vil Planeten sees omtrent 3° Øst for Maanen.

Uranus (♅) staaer i Midten af Maaneden op omtrent Kl. 8½ Efterm., kommer i Syd Kl. 2½ Form., er altsaa om Aftenen paa den sydostlige Himmel.

1843. August

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen ☉ Opg. T. M.	Solen ☉ i Syd T. M. S.	Solen ☉ Nedg. T. M.	Høivande Form. T. M.	Høivande Efterm. T. M.
213	1 Ti	Peders Fængs.	4 6	0 6 3	8 5	2 53	3 13
214	2 O.	Hannibal	4 7	0 6 0	8 3	3 35	3 59
215	3 T.	Nicodemus	4 9	0 5 56	8 1	4 21	4 45
216	4 F.	Dominicus	4 11	0 5 51	7 59	5 11	5 42
217	5 L.	Osvaldus	4 13	0 5 46	7 57	6 13	6 53
218	6 S.	8 S. e. Trin.	4 15	0 5 40	7 55	7 34	8 17
219	7 M.	Donatus	4 17	0 5 33	7 53	9 0	9 41
220	8 Ti	Ruth	4 19	0 5 26	7 51	10 14	10 47
221	9 O.	Romanus	4 21	0 5 18	7 49	11 11	11 39
222	10 T.	Laurentius	4 23	0 5 10	7 46	11 59	—
223	11 F.	Herman	4 24	0 5 1	7 44	0 18	0 40
224	12 L.	Clara	4 26	0 4 52	7 42	0 57	1 14
225	13 S.	9 S. e. Trin.	4 28	0 4 42	7 40	1 31	1 46
226	14 M.	Eusebius	4 30	0 4 31	7 38	2 1	2 18
227	15 Ti	Mariæ Himf.	4 32	0 4 20	7 35	2 33	2 47
228	16 O.	Rochus	4 34	0 4 8	7 33	3 4	3 19
229	17 T.	Anastatius	4 36	0 3 56	7 31	3 34	3 52
230	18 F.	Agaptus	4 38	0 3 44	7 28	4 10	4 28
231	19 L.	Sebaldus	4 40	0 3 31	7 26	4 52	5 14
232	20 S.	10 S. e. Trin.	4 42	0 3 17	7 24	5 42	6 19
233	21 M.	Salomon	4 44	0 3 3	7 21	7 0	7 42
234	22 Ti	Symphorius	4 46	0 2 48	7 19	8 24	9 6
235	23 O.	Zachæus	4 47	0 2 34	7 16	9 43	10 13
236	24 T.	Bartholomæus	4 49	0 2 18	7 14	10 41	11 6
237	25 F.	Ludvig	4 51	0 2 2	7 11	11 29	11 50
238	26 L.	Irenæus	4 53	0 1 46	7 9	—	0 10
239	27 S.	11 S. e. Trin,	4 55	0 1 30	7 6	0 30	0 50
240	28 M.	Dr. Lovise	4 57	0 1 13	7 4	1 10	1 31
241	29 Ti	Joh. Halsh.	4 59	0 0 55	7 1	1 49	2 11
242	30 O.	Benjamin	5 1	0 0 37	6 59	2 31	2 51
243	31 T.	Bertha	5 3	0 0 19	6 56	3 13	3 35

eller Høstmaaned.

Tusmørke og Maaneskin.

Aftentimer. Paaf. Morgentimer.

7 8 9 10 11 0 1 2 3 4 5

Datum	☾ Alder
1	5
2	6
3	☽
4	8
5	9
6	10
7	11
8	12
9	13
10	○
11	15
12	16
13	17
14	18
15	19
16	20
17	21
18	☾
19	23
20	24
21	25
22	26
23	27
24	28
25	●
26	1
27	2
28	3
29	4
30	5
31	6

I Midten af denne Maaned omtrent Kl. 8 om Aftenen culminerer den klare Stjerne i Lyren (Vega); tilvenstre for denne staaer Svanen, og lavere nede Ørnen. Over den østlige Himmel drager sig Melkeveien i en stor Bue fra Syd til Nord gjennem Svanen, Cassiopeia og Perseus; under den staaer Pegasus og Andromeda i Øst. Mod Vest er den meest fremtrædende Configuration, foruden Carlsvognen, det Y, som dannes af 4 Stjerner, af hvilke Arcturus er den nederste, Gemma i Kronen øverst tilvenstre.

Dag. aft. fra 1-31 2 T. 6 M.

	Dagens Længde.		Tusmørket begynder		Tusmørket ophører		Nattens Længde.	
	T.	M.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
1	15	59	3	12	8	59	6	15
11	15	20	3	34	8	34	7	2
21	14	37	3	57	8	8	7	51
31	13	53	4	19	7	40	8	41

Nat. tilt. fra 1-31 2 T. 26 M.

6. 8 S. e. Trin. De falske Propheter, Matth. 7, 15—21.
13. 9 S. e. Trin. Den utroe Huusfoged, Luc. 16, 1—9.
20. 10 S. e. Trin. Jesus græder over Jerusalem, Luc. 19, 41—48.
27. 11 S. e. Trin. Pharisæeren og Tolderen, Luc. 18, 9—14.
23. Hundedagene ende.
6. Christi Forklarelse.
6. Mosaiske Faste, Templets Ødelæggelse.

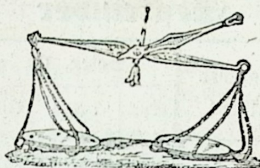
Markeder.

1. Ribe, Qvæg.
3. Lemvig, Heste, Qvæg, Kram. Træváre.
4. Ringkjøbing, Heste, Qvæg. Skive, Qvæg, Heste, Kram.
8. Vorbasse, Qvæg og andre Vare.
15. Fredericia, Heste, Qvæg, Kram.
21. Ulfkiær, Heste, Qvæg, Trævare, Fisk, m. m.
29. Dalager, Heste, Qvæg, Kram.

Astronomisk Børnefabel.

Maanen vilde engang lade sig sye Klæder. Skræderen, som hidtil kun havde syet for de smaae Stjerner, blev glad over denne anseelige Kunde, tog nøie Maal og syede med al Flid. Men da han to Dage efter bragte Klædningen, var den for liden. Han maatte da sye den om igjen, men altid og altid var den for liden, efterdi Maanen var i Tiltagende. Omsider blev Maanen saa stor, som den kunde blive, og da gik det paa den modsatte Maade. Manden maatte altid sye om igjen, fordi Dragten var for stor, siden Maanen blev tyndere og tyndere. Da var Skræderen nær ved at blive ruineret og satte en dygtig Regning op for alt det spildte Tøi og Arbeide; men nu var Maanen bleven ganske borte, og der stod Skræderen med sin Regning og maatte nok gaae Fallit. — Man seer deraf, at de store Kunder ikke altid ere de bedste; thi de forlange Meget og betale sommetider slet ikke.

Selvkundskab er Veien til Dyd — men Dyd endnu mere Veien til Selvkundskab. Først naar man har begyndt at rense op i Huset, det er: naar Forbedringen er indtraadt, mærker man, hvormegen Ureenhed der endnu skjuler sig i alle Kroge.

September **30 Dage.**

☉ indtræder i **Vægten** d. 23de Kl. 5, 52 Min. Efterm. Jævndøgn.

☾ i Apog. d. 12te Kl. 8 Form., i **Perig.** d. 24de Kl. 10 Efterm.

Første ☽ d. 1ste Kl. 6, 13 Min. Form.
Fuld ◯ d. 8de Kl. 7, 47 Min. Efterm.
Sidste ☾ d. 17de Kl. 0, 3 Min. Form.
Ny ● d. 23de Kl. 11, 43 Min. Efterm.
Første ☽ d. 30te Kl. 3, 0 Min. Efterm.

Mercur (☿) staaer i denne Maaned bestandig op efter Solen og gaaer ned omtrent paa samme Tid som denne.

Venus (♀) vil endnu i Begyndelsen af denne Maaned kunne sees en kort Tid for Solens Opgang; henimod Slutningen ophører den at være Morgenstjerne.

Mars (♂) culminerer i denne Maaned omtrent Kl. 6 Efterm. og gaaer ned mellem 9 og 10' i Sydvest; den sees altsaa om Aftenen paa den sydvestlige Himmel. Med Maanen er den i Conjunction den 2den Kl. 6½ Form., og sees derfor disse Aftener nær ved den. Ligeledes er den i Conjunction med Maanen den 20te Kl. 6½ Efterm. og staaer da omtrent 3° Syd for denne.

Jupiter (♃) er i denne Maaned oppe ved Solens Nedgang, kommer i Midten af Maaneden i Syd omtrent Kl. 10 og gaaer ned et Par Timer efter Midnat; den er altsaa synlig hele Aftenen paa den sydlige Himmel. Dens Conjunction med Maanen indtræffer den 6te Kl. 9½ Efterm.; Planeten staaer omtrent 5° Syd for Maanen.

Saturn (♄) kommer i Midten af Maaneden i Syd omtrent Kl. 7½ Efterm. og gaaer ned henved Midnat; den sees altsaa om Aftenen paa den sydvestlige Himmel.

Uranus (♅) kommer i denne Maaned i Syd omtrent ved Midnat; den er i Opposition med Solen den 24de.

September

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen Opg. T.	M.	i Syd T.	M.	S.	Nedg. T.	M.	Høivande Form. T.	M.	Efterm. T.	M.
244	1 F.	Ægidius	5	5	0	0	1	6	54	3	57	4	21
245	2 L.	Elisa	5	7	11	59	42	6	51	4	49	5	18
246	3 S.	12 S. e. Trin.	5	9	11	59	23	6	49	5	53	6	36
247	4 M.	Dr. Jul. Mar	5	11	11	59	4	6	46	7	21	8	6
248	5 Ti	Regina	5	13	11	58	44	6	44	8	53	9	31
249	6 O.	Magnus	5	14	11	58	24	6	41	10	4	10	32
250	7 T.	Robert	5	16	11	58	4	6	38	10	58	11	21
251	8 F.	Mariæ Føds.	5	18	11	57	44	6	36	11	40	11	57
252	9 L.	Gorgonius	5	20	11	57	24	6	33	—		0	14
253	10 S.	13 S. e. Trin.	5	22	11	57	3	6	31	0	32	0	46
254	11 M.	Hillebert	5	24	11	56	42	6	28	1	1	1	17
255	12 Ti	Guido	5	26	11	56	21	6	25	1	31	1	46
256	13 O.	Cyprianus	5	28	11	56	0	6	23	2	1	2	16
257	14 T.	† Ophøielse	5	30	11	55	39	6	20	2	31	2	44
258	15 F.	Eskild	5	32	11	55	18	6	18	3	0	3	16
259	16 L.	Euphemia	5	34	11	54	57	6	15	3	33	3	52
260	17 S	14 S. e. Trin.	5	36	11	54	36	6	12	4	13	4	36
261	18 M	Chr. 8 Føds.	5	38	11	54	15	6	10	5	4	5	39
262	19 Ti	Constantia	5	40	11	53	54	6	7	6	20	7	6
263	20 O.	Tamperdag	5	41	11	53	33	6	5	7	50	8	32
264	21 T.	Matthæus	5	43	11	53	12	6	2	9	14	9	46
265	22 F.	Mauritius	5	45	11	52	51	5	59	10	12	10	36
266	23 L.	Linus	5	47	11	52	30	5	57	10	59	11	22
267	24 S.	15 S. e. Trin.	5	49	11	52	10	5	54	11	41	—	
268	25 M.	Cleophas	5	51	11	51	49	5	51	0	1	0	22
269	26 Ti	Adolph	5	53	11	51	29	5	49	0	42	1	5
270	27 O.	Cosmus	5	55	11	51	8	5	46	1	26	1	46
271	28 T.	Venceslaus	5	57	11	50	48	5	43	2	8	2	30
272	29 F.	St. Michel	5	59	11	50	29	5	41	2	52	3	16
273	30 L.	Hjeronimus	6	1	11	50	9	5	38	3	38	4	3

Datum	☾ Alder
1	☽
2	8
3	9
4	10
5	11
6	12
7	13
8	○
9	15
10	16
11	17
12	18
13	19
14	20
15	21
16	22
17	☾
18	24
19	25
20	26
21	27
22	28
23	●
24	1
25	2
26	3
27	4
28	5
29	6
30	☽

Tusmørke og Maaneskin.

Aftentimer. Paaf. Morgent.

6 7 8 9 10 11 0 1 2 3 4 5 6

I Slutningen af denne Maaned begynde Vinterens Stjernebilleder at vise sig. Ved Midnat staaer allerede Tyren temmelig høit i Øst, Tvillingerne i Nordost, ovenover mellem begge Kudsken. Mod Vest sees endnu Lyren, Ørnen og Svanen, og over den sydlige Himmel spænder Melkeveien sin Bue fra Øst til Vest.

Dag. aft. fra 1-30 2 T. 12 M.	Dagens Længde. T.	M.	Tusmørket begynder T.	M.	Tusmørket ophører T.	M.	Nattens Længde. T.	M.	Nat. tilt. fra 1-30 2 T. 18 M.
1	13	49	4	21	7	38	8	45	
11	13	4	4	41	7	11	9	32	
21	12	19	5	1	6	44	10	19	
30	11	37	5	20	6	19	11	3	

3. 12 S. e. Trin. Jesus helbreder den Dovstumme, Marc. 7, 31—37.
10. 13 S. e. Trin. Den barmhjertige Samaritan, Luc. 10, 23—37.
17. 14 S. e. Trin. Jesus helbreder de 10 Spedalske, Luc. 17, 11—19.
24. 15 S. e. Trin. Ingen kan tjene to Herrer, Matth. 6, 24—34.
25. Den mosaiske * Nytaarsfest.
26. Sammes * anden Festdag.

Markeder.

1. Slagelse, Heste, Qvæg. Lundby, Heste, Fæ, Kram.
8. Ølstvad Kro, Heste.
12. Næstved. Vestervig, Heste, Qvæg. Skanderborg, Kram, Qvæg. Varde, i 2 Dage Heste, Qvæg.
14. Leerup i 2 Dage Kram, Heste, Qvæg. Ribe, Kram, Trævare. Kliplov, Heste, Qvæg.
15. Roeskilde. Aalborg, Honning og Vædre. Holstebro, Qvæg. Veile, Heste, Qvæg.
19. Korsør, Kram, Heste, Qvæg. Hobro.
20. Nysted. Braarup Hede, Kram, Heste, Qvæg. Mariager, sædvanlige Vare.
21. Skjelskør, Kram, Heste, Qvæg, Frugt. Holmegaards Birk, Kreature, hjemmegjort Alenkram. Haderslev, i 3 Dage Kram, Fæmarked.
22. Ringsted. Egeskov, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Grenaae, Haandværksvare, Heste, Qvæg. Skive, Qvæg.
26. Kallundborg, Heste, Qvæg, Skovbovare. Skagen, Heste, Qvæg. Salten By, Kram, Haandværksvare, Trævare, Havevare, Heste, Qvæg. Nibe, Korn, Kram, Heste.
27. Storeheddinge, Kram, Heste. Viborg, Kram, Trævare.
28. Varde, i 2 Dage Kram.
29. Assens, Lam og Gjæs. Horsens, sædvanlige Vare.

I et Naboland lod en Mand sin Hund dandse paa Gaden for at skaffe de Forbigaaende en Kunstnydelse og sig selv en lille Gratification. Der fortælles, at en Politiembedsmand, der just kom forbi, skal have forbudt ham dette, "saasom Dands ikke var tilladt paa offentlige Steder."

Af Jord blev Manden skabt, af ham igjen Mandinden;
Derfor du i en Mand den ægte Urform seer.
Men af et mere fiint og luttret Stof er Qvinden,
Da hun blev dannet om af eengang formet Leer.

October 31 Dage.

☉ indtræder i Skorpionen d. 24de Kl. 2, 7 Min. Form.
☾ i Apog. d. 9de Kl. 5 Efterm., i Perig. d. 23de Kl. 10 Form.
Fuld ○ den 8de Kl. 0, 7 Min. Efterm.
Sidste ☾ den 16de Kl. 2, 49 Min. Efterm.
Ny ● den 23de Kl. 8, 26 Min. Form.
Første ☽ den 30te Kl. 3, 33 Min. Form.

Mercur (☿) er i denne Maaned usynlig om Aftenen, da den gaaer ned før Solen, derimod begynder den omtrent fra Midten af Maaneden at staae op før Solen og saaledes blive synlig om Morgenen. I de sidste Dage af Maaneden indtræffer dens Opgang næsten 2 Timer før Solens, og Planeten staaer den 16de i Nærheden af den klareste Stjerne (Spica) i Jomfruen; omtrent en Grad nordligere.

Venus (♀) staaer i denne Maaned op og gaaer ned omtrent paa samme Tid, som Solen.

Mars (♂) gaaer ned i Sydvest omtrent Kl. 9 Efterm.; med Maanen er den i Conjunction den 29de Kl. 2 Efterm.; men Planeten staaer endeel sydligere end Maanen.

Jupiter (♃) kommer i Midten af denne Maaned i Syd omtrent Kl. 8 Efterm. og gaaer ned ved Midnat; staaer altsaa om Aftenen paa den sydlige Himmel. Med Maanen er den i Conjunction d. 3die ved Midnat og staaer da omtrent 5° Syd for denne; ligeledes den 31te Kl. 6 Form.

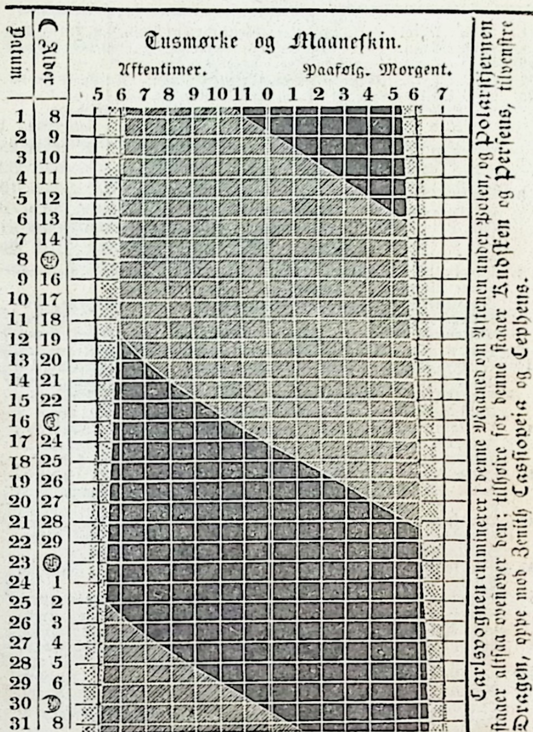
Saturn (♄) kommer i Midten af Maaneden i Syd omtrent Kl. 6 Efterm. og gaaer ned Kl. 9½, den staaer altsaa om Aftenen paa den sydvestlige Himmel. Med Maanen er den i Conjunction den 1ste Kl 2½ Efterm. og vil derfor den Aften staae nogle Grader Vest for denne; ligeledes den 28de Kl. 11 Efterm., Planeten er da omtrent 2° sydligere end Maanen. I Midten af Maaneden staae Saturn og Mars hinanden meget nær, den 17de ere de i Conjunction, og Mars staaer da omtrent 2° Syd for Saturn.

Uranus (♅) kommer i Midten af Maaneden i Syd omtrent Kl. 10 Efterm., og gaaer ned omtrent Kl. 4 Form.

October

Aarsdag	Datum		Dagenes Navne	Solen Opg. T.	Opg. M.	i Syd T.	i Syd M.	i Syd S.	Ned g. T.	Ned g. M.	Høivande Form. T.	Form. M.	Efterm. T.	Efterm. M.
274	1	S.	16 S. e. Trin.	6	3	11	49	50	5	36	4	32	5	4
275	2	M.	Ditlev	6	5	11	49	31	5	33	5	42	6	23
276	3	Ti	Mette	6	7	11	49	12	5	31	7	6	7	52
277	4	O.	Franciscus	6	9	11	48	53	5	28	8	33	9	12
278	5	T.	Placidus	6	11	11	48	35	5	25	9	45	10	9
279	6	F.	Kr. Fr. C. Chr.	6	13	11	48	17	5	23	10	33	10	51
280	7	L.	Amalia	6	15	11	48	0	5	20	11	11	11	29
281	8	S.	17 S. e. Trin.	6	17	11	47	43	5	17	11	45	—	
282	9	M.	Dionysius	6	19	11	47	26	5	15	0	0	0	17
283	10	Ti	Gereon	6	21	11	47	10	5	12	0	30	0	47
284	11	O.	Fred. 4 Fødsel	6	23	11	46	55	5	10	1	2	1	17
285	12	T.	Maximilian	6	25	11	46	39	5	7	1	32	1	47
286	13	F.	Angelus	6	27	11	46	25	5	5	2	2	2	17
287	14	L.	Calixtus	6	29	11	46	10	5	2	2	34	2	50
288	15	S.	18 S. e. Trin.	6	31	11	45	57	5	0	3	9	3	30
289	16	M.	Gallus	6	33	11	45	44	4	57	3	49	4	13
290	17	Ti	Flyttedag	6	35	11	45	31	4	55	4	40	5	13
291	18	O.	Luc. Evang.	6	37	11	45	19	4	53	5	49	6	33
292	19	T.	Balthasar	6	39	11	45	8	4	50	7	17	7	56
293	20	F.	Henrik	6	41	11	44	57	4	47	8	35	9	8
294	21	L.	11000 Jfr.	6	44	11	44	48	4	45	9	39	10	4
295	22	S	19 S. e. Trin.	6	46	11	44	38	4	43	10	27	10	50
296	23	M.	Søren	6	48	11	44	30	4	40	11	12	11	34
297	24	Ti	Proclus	6	50	11	44	22	4	38	11	56	—	
298	25	O.	Crispinus	6	52	11	44	14	4	36	0	20	0	42
299	26	T.	Amandus	6	54	11	44	8	4	33	1	5	1	27
300	27	F.	Sem	6	56	11	44	2	4	31	1	50	2	13
301	28	L.	Dr. M. S. Fr.	6	58	11	43	57	4	29	2	36	3	1
302	29	S.	20 S. e. Trin.	7	0	11	43	53	4	26	3	25	3	50
303	30	M.	Lov. Charl.	7	2	11	43	49	4	24	4	17	4	46
304	31	Ti	Lutherus	7	5	11	43	46	4	22	5	18	5	55

eller Sædemaaned.

Carlsvognen culminerer i denne Maaned om Aftenen under Polen, og Polarstjernen staaer altsaa ovenover den; tilhøire for denne staaer Kudsken og Perseus, tilvenstre Dragen, oppe mod Zenith Cassiopeia og Cepheus.

Dag. aft. fra 1-31 2 T. 16 M.

	Dagens Længde.		Tusmørket begynder		Tusmørket ophører		Nattens Længde.	
	T.	M.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
1	11	33	5	22	6	17	11	7
11	10	47	5	41	5	52	11	51
21	10	1	6	1	5	28	12	35
31	9	17	6	21	5	6	13	17

Nat. tilt. fra 1-31 2 T. 10 M.

1. 16 S. e. Trin. Jesus opvækker Enkens Søn af Nain, Luc. 7, 11—17.
8. 17 S. e. Trin. Jesus helbreder den Vattersottige, Luc. 14, 1—11.
15. 18 S. e. Trin. Det store Bud i Loven, Matth. 22, 34—46.
22. 19 S. e. Trin. Jesus helbreder den Værkbrudne, Matth. 9, 1—8.
29. 20 S. e. Trin. Bryllupsklædningen, Matth. 22, 1—14.
17. Flyttedag. — 28. Prindsesse Carolines Fødselsdag.
4. Den mosaiske * store Forsoningsfest. 9. * 1ste Løvsalsfestdag. 10. 2den Løvsalsfestdag. 16. * Forsamlings- eller Slutningsfest. 17. * Thorahs Glædesfest.

Markeder.

8. Tudse, Gaasemarked. Saxkjøbing. Faaborg, Lam og Gjæs. Odense, Kram (kun for Odense og Nyborgs Handlende). Løkken, Qv. Ebeltoft, Haandværksv., Heste, Qvæg. Asing, Heste, Qv., Kr., Træv. Ribe, Qv. Bjørnsholm. Sjørup, Kreature og andre Landbov. Skive, Rugmarked. Sønderborg, Qvæg.
4. Thyholm ved Sund-Drav, Heste, Qvæg, Trævare, hjemmegjorte Alenvare. Vrangbek, Slagtehøveder.
5. Hadsund Færgested ved Mariagerfiord, i 2 Dage Heste, Fækreature, Korn, Træv., hjemmegjort uldent Tøi og Lærred, Pottemagervare; (see Mai 4). Vindерslev, Heste, Qvæg, Kram.
6. Sæby, Qv. Ringkjøbing, Kr., Heste. Løgstør, Kr., Træv.
10. Holbek, Qvæg. Nykjøbing (paa Falster), Kram. Læssøe, i 3 Dage Heste, Kreature, uldne og fede Vare. Nykjøbing (paa Mors), Nørre Sundby, Slagtehøveder. Randers, i 8 Dage alleslags Vare, Uldm. Holstebro, Qv., Kr. Kolding, Kr., Qv.
11. Nykjøbing (i Odsherred), tillige med Heste og Qv. Korsøer, Kr., Heste, Qv. Aalborg, i 3 Dage Qv. Frederikshavn, Heste, Qv. Thisted, Kr. Mariager, sædvanlige Vare. Tyrsting, Heste, Qv.
12. Stege, Kram, Heste, Qvæg. Svendborg, Lam og Gjæs. Knudstrup Kro, i 2 Dage Bondekram. Herrebergbæk, Qvæg, Trævare. Lemvig, Heste, Qvæg, Kram, Trævare.
13. Vordingborg, Heste, Kram. Nyborg, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Hjørring, Slagteqvæg. Aarhuus, Qvæg. Ribe, Heste. Veile, Kram. Ribe, Qvæg og landlige Fabrikata.
17. Kjerteminde, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Hobro. Tarm, Heste, Qvæg, Kram, Trævare.
18. Bogense, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Dronninglund eller Hjallerup, Qvæg. Nørre Collemorten, alle Slags Kreature. Ringkjøbing, i 3 Dage Kram, Heste, Qvæg. Løgstør, Qvæg.
19. Sæby, Kram. — 20. Roeskilde. Onsbjerg. Middelfart, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Skanderborg, Kr., Qv.
24. Helsingør, Qvæg. Præstøe, i 2 Dage Kram, Qvæg. Rødby. Assens, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Halsby, Kram, Trævare, tillige med Heste, Qvæg. Varde, Heste, Qvæg. Viborg, Qvæg. Sønderborg, i 2 Dage Qvæg.
25. Skjelskør, Heste, Qvæg, Victualier. Løgten Kro, Kreature.
26. Vordingborg, Qvæg, Heste. Christianshede, i 2 Dage, Lærred, Havevare, Avlingsproducter. Ribe, Qvæg.
27. Maribo, Kram, Heste, Qvæg. Faaborg, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Veile, Heste, Qvæg.
31. Frederiksborg. Kjøge. Rudkjøbing, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Sønderomme, Heste, Qvæg, Bondevare. Nykjøbing (paa Mors), Slagtehøveder og Gjæs paa Fælleden ved Cappel-Led.

November 30 Dage.

☉ indtræder i Skytten den 22de Kl. 10, 28 Min. Efterm.
☾ i Apog. d. 5te Kl. 8 Efterm., i Perig. d. 20de Kl. 8 Efterm.
Fuld 🌕 den 7de Kl. 6, 12 Min. Form.
Sidste ☾ d. 15de Kl. 3, 23 Min. Form.
Ny 🌑 d. 21de Kl. 6, 24 Min. Efterm.
Første ☽ d. 28de Kl. 7, 59 Min. Efterm.

Mercur (☿) vedbliver i Begyndelsen af Maaneden at staae op næsten 2 Timer før Solen; i Midten af Maaneden er Forskjellen allerede kun een Time, mod Slutningen kun et Qvarteer; om Aftenen er Planeten usynlig.

Venus (♀) vil først henimod Slutningen, af Maaneden, da den gaaer ned omtrent tre Qvarteer efter Solen, kunne sees en kort Tid af Aftenen i Sydvest.

Mars (♂) vedbliver at gaae ned omtrent i Sydvest noget efter Kl. 9 Efterm.; med Maanen er den i Conjunction den 27de Kl. $2\frac{1}{2}$ Efterm., men Planeten staaer meget sydligere end Maanen.

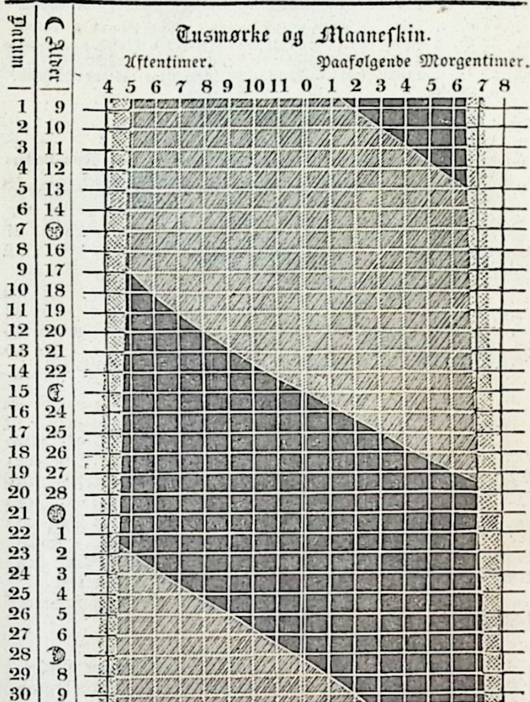
Jupiter (♃) kommer i Midten af denne Maaned i Syd omtrent Kl. 6 Efterm., den gaaer ned i Begyndelsen omtrent Kl. 11, mod Slutningen Kl. $9\frac{1}{2}$, staaer altsaa om Aftenen paa den sydvestlige Himmel. Den 27de Kl. $6\frac{1}{2}$ Efterm. er den i Conjunction med Maanen, som da staaer omtrent 5° oven over Planeten. Henimod Slutningen af Maaneden staae Jupiter og Mars hinanden meget nær, Natten mellem d. 30te og 1ste Dec. ere de i Conjunction, og Mars staaer den Aften omtrent $\frac{1}{2}$ Grad Syd for Jupiter.

Saturn (♄) gaaer i Begyndelsen af Maaneden ned omtrent Kl. 8, i Slutningen mellem 6 og 7 Efterm., sees altsaa kun først paa Aftenen i Sydvest. Dens Conjunction med Maanen indtræffer Middag den 25de, og Planeten vil den Aften staae nogle Grader foran Maanen.

Uranus (♅) kommer i Midten af Maaneden i Syd omtrent Kl. 8 Efterm. og gaaer ned omtrent Kl. 2 Form.

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen ⊙ Opg. T. M.	Solen ⊙ i Syd T. M. S.	Solen ⊙ Nedg. T. M.	Hoivande Form. T. M.	Hoivande Efterm. T. M.
305	1 O.	Alle Helgen	7 7	11 43 44	4 20	6 36	7 16
306	2 T.	Alle Sjæle	7 9	11 43 43	4 18	7 53	8 28
307	3 F.	Hubertus	7 11	11 43 42	4 16	9 1	9 31
308	4 L.	Otto	7 13	11 43 43	4 14	9 55	10 18
309	5 S.	21 S. e Trin.	7 15	11 43 44	4 11	10 38	10 57
310	6 M.	Leonhardus	7 17	11 43 45	4 9	11 16	11 32
311	7 Ti	Engelbrecht	7 19	11 43 48	4 7	11 49	—
312	8 O.	Claudius	7 21	11 43 52	4 5	0 5	0 22
313	9 T.	Theodorus	7 24	11 43 56	4 3	0 38	0 54
314	10 F.	Adelheid	7 26	11 44 2	4 2	1 11	1 25
315	11 L.	**Mort. Bisp**	7 28	11 44 8	4 0	1 41	1 59
316	12 S.	22 S. e. Trin.	7 30	11 44 15	3 58	2 16	2 32
317	13 M.	Arcadius	7 32	11 44 22	3 56	2 52	3 12
318	14 Ti	Frederik	7 34	11 44 31	3 54	3 34	3 57
319	15 O.	Leopold	7 36	11 44 41	3 53	4 24	4 51
320	16 T.	Othenius	7 38	11 44 51	3 51	5 23	5 58
321	17 F.	Anianus	7 40	11 45 3	3 49	6 39	7 14
322	18 L.	Hesychius	7 42	11 45 15	3 47	7 49	8 24
323	19 S.	23 S. e. Trin.	7 44	11 45 28	3 46	8 58	9 27
324	20 M.	Volkmarus	7 46	11 45 42	3 44	9 54	10 22
325	21 Ti	Mariæ Offr.	7 48	11 45 56	3 43	10 48	11 13
326	22 O.	**Pr. Fr. Ferd.**	7 50	11 46 12	3 42	11 39	—
327	23 T.	Clemens	7 52	11 46 28	3 40	0 2	0 26
328	24 F.	Crysogonus	7 54	11 46 45	3 39	0 51	1 15
329	25 L.	Catharina	7 56	11 47 3	3 37	1 37	2 1
330	26 S.	24 S. e. Trin.	7 58	11 47 22	3 36	2 25	2 48
331	27 M.	Facundus	8 0	11 47 41	3 35	3 11	3 34
332	28 Ti.	Dr. S. Magd.	8 2	11 48 1	3 34	4 0	4 25
333	29 O.	Saturninus	8 3	11 48 22	3 33	4 51	5 18
334	30 T.	Chr. 6 Fødsel	8 5	11 48 43	3 32	5 46	6 21

eller Slagtemaaned.

Datum	☾ Alder
1	9
2	10
3	11
4	12
5	13
6	14
7	🌕
8	16
9	17
10	18
11	19
12	20
13	21
14	22
15	🌗
16	24
17	25
18	26
19	27
20	28
21	🌑
22	1
23	2
24	3
25	4
26	5
27	6
28	🌓
29	8
30	9

Dag. aft. fra 1-30 1 T. 46 M.

	Dagens Længde		Tusmørket begynder		Tusmørket ophører		Nattens Længde	
	T.	M.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
1	9	13	6	23	5	4	13	21
11	8	32	6	42	4	46	13	58
21	7	55	7	0	4	31	14	31
30	7	27	7	15	4	22	14	55

Nat. tilt. fra 1-30 1 T. 34 M.

5. 21 S. e. Trin. Jesus priser de Fromme salige, Matth. 5, 1—12.
12. 22 S. e. Trin. Den ubarmhjertige Medtjener, Matth. 18, 23—35.
19. 23 S. e. Trin. Skattens Mønt, Matth. 22, 15—22.
26. 24 S. e. Trin. Jesus helbreder den blodsottige Qvinde, Matth. 9, 18—26.

Markeder.

1. Kallundborg, Heste, Qvæg.
2. Nysted.
3. Svendborg, Kram, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Rye, Heste, Qvæg. Fredericia, Heste, Qvæg, Kram. Ribe, Qvæg.
7. Sorøe. Odense, Heste, Qvæg, Korn, Fedevare. Nimtofte, Qvæg, Heste. Holstebro, Qvæg. Ribe, Qvæg.
8. Skive, Heste, Qvæg, Gjæs, Trævare.
9. Slagelse. Lemvig, Heste, Qvæg, Kram, Trævare.
10. Nykjøbing (paa Falster), Heste, Qvæg.
14. Nestved. Hobro.
16. Ringsted. Kolding, Qvæg.
21. Holsted, Heste, Qvæg.
23. Holbek.
24. Maribo, Kram, Heste, Qvæg.
28. Slangerup, Kram, Haandværksvare, Heste, Qvæg.
30. Frederikssund, Kram, Heste.

To danske Ryttere, som vare udsendte for at iagttage Fjenden, stødte paa tre af dennes Ryttere. Den ene Danske bemærkede: at de kun vare To mod Tre, vendte sin Hest og flyede. Den anden sagde derimod til sig selv: "Jeg er een, min Sabel een og min Pistol een, det er Tre, og for det Fjerde skal de Karle skee en Ulykke — nu, i Guds Navn" — og dermed var alt Een skudt fra Hesten, den Anden fik Nok af et Hug, og den Tredie tog Flugten.

Modet er ingen nøiagtig Regnemester, men kommer dog som oftest til det rette Facit.

Civilisationen er Verdens Nilflod. Den samme Bølge, der skjuler den rovgjerrige, afskyelige Krokodille, fører ogsaa det Stof med sig, der befrugter Ørkenen og der fremkalder de frodigste Værter og de skjønneste Blomster.

Man tager imod Mennesket efter hans Klædedragt og følger ham til Dørs efter hans Forstand.

Du skal arbeide, som om Du skulde evig leve, og leve, som om Du skulde døe hver Stund.

December 31 Dage.

☉ indtræder i Steenbukken d. 22de Kl. 11, 31 Min. Form., Vinter=Solhverv korteste Dag.
☾ i Apog. d. 3die Kl. 4 Form., i Perig. d. 19de Kl. 3 Form., i Apog. d. 30te Kl. 8 Efterm.
Fuld ☺ d. 7de Kl. 0, 51 Min. Form. (Maaneformørkelse).
Sidste ☾ d. 14de Kl. 1, 43 Min. Efterm.
Ny ☻ d. 21de Kl. 5, 59 Min. Form.
Første ☽ d. 28de Kl. 3, 43 Min. Efterm.

Mercur (☿) er i denne Maaned for Størstedelen usynlig, først henimod Slutningen vil den maaskee kunne sees om Aftenen i Sydvest, ½ Time efter Solens Nedgang.

Venus (♀) er i denne Maaned Aftenstjerne, og gaaer ned i Sydvest, i Begyndelsen omtrent 1 Time, i Slutningen 1½ Time efter Solen. Den 22de Kl. 7½ Efterm. er den i Conjunction med Maanen, og vil derfor den Aften sees nær Maanen, omtrent 3 Grader Syd for den.

Mars (♂) vedbliver at være synlig om Aftenen i Sydvest og gaaer ned mellem 9 og 10; med Maanen er den i Conjunction den 26de Kl. 5 Efterm.; Planeten staaer omtrent 6° sydligere end Maanen.

Jupiter (♃) gaaer i denne Maaned ned i Vestsydvest, i Begyndelsen lidt efter Kl. 9 Efterm. mod Slutningen omtrent Kl. 8, og sees altsaa om Aftenen lavt paa den sydvestlige Himmel. Dens Conjunction med Maanen indtræffer den 25de Kl. 12½ Efterm., men begge Himmellegemer staae temmelig langt fra hinanden.

Saturn (♄) gaaer ned i Sydvest et Par Timer efter Solen. Med Maanen er den i Conjunction den 23de om Morgenen Kl. 3½, og vil altsaa den foregaaende Aften staae Øst for denne. Med Venus er den i Conjunction den 26de Kl. 5 Efterm. og staaer da omtrent 1½ Grad Nord for den.

Uranus (♅) kommer i Midten af denne Maaned i Syd omtrent Kl. 6 Efterm. og gaaer ned ved Midnat.

1843. December

Aarsdag	Datum	Dagenes Navne	Solen ☉ Opg. T.	M.	i Syd T.	M.	S.	Nedg. T.	M.	Høivande Form. T.	M.	Efterm. T.	M.
335	1 F.	Arnold	8	7	11	49	5	3	31	6	55	7	28
336	2 L.	Bibiana	8	8	11	49	28	3	30	8	0	8	31
337	3 S.	1 S. i Advent	8	10	11	49	51	3	29	9	2	9	33
338	4 M.	Barbara	8	12	11	50	15	3	28	9	58	10	21
339	5 Ti	Sabina	8	13	11	50	39	3	28	10	42	11	1
340	6 O.	Nicolaus	8	14	11	51	4	3	27	11	22	11	40
341	7 T.	Agathon	8	16	11	51	30	3	27	—		0	0
342	8 F.	Mariæ Undf.	8	18	11	51	56	3	26	0	18	0	36
343	9 L.	Rudolph	8	19	11	52	22	3	26	0	52	1	12
344	10 S.	2 S. i Advent	8	20	11	52	49	3	25	1	28	1	47
345	11 M.	Damasus	8	21	11	53	17	3	25	2	5	2	24
346	12 Ti	Epimachus	8	23	11	53	44	3	25	2	42	3	1
347	13 O.	Lucia	8	24	11	54	13	3	25	3	24	3	45
348	14 T.	Crispus	8	25	11	54	41	3	24	4	8	4	33
349	15 F.	Nicatius	8	26	11	55	10	3	24	4	58	5	27
350	16 L.	Lazarus	8	27	11	55	39	3	24	5	57	6	32
351	17 S.	3 S. i Advent	8	28	11	56	9	3	25	7	7	7	40
352	18 M.	Dr. Lovise	8	28	11	56	38	3	25	8	17	8	55
353	19 Ti	Nemesius	8	29	11	57	8	3	25	9	29	9	59
354	20 O.	Tamperdag	8	30	11	57	38	3	25	10	29	10	57
355	21 T.	Thomas	8	30	11	58	8	3	26	11	25	11	52
356	22 F.	Japetus	8	31	11	58	38	3	26	—		0	17
357	23 L.	Torlacus	8	31	11	59	8	3	27	0	44	1	7
358	24 S.	4 S. i Advent	8	32	11	59	38	3	27	1	29	1	51
359	25 M.	Juledag	8	32	0	0	8	3	28	2	13	2	33
360	26 Ti	St. Steph.	8	32	0	0	38	3	29	2	55	3	16
361	27 O.	Joh. Evang.	8	32	0	1	8	3	30	3	37	3	58
362	28 T.	Børnedag	8	33	0	1	38	3	31	4	17	4	39
363	29 F.	Noah	8	33	0	2	7	3	32	4	59	5	21
364	30 L.	David	8	33	0	2	37	3	33	5	46	6	14
365	31 S.	S. m. J. og N.	8	33	0	3	5	3	34	6	45	7	19

eller Christmaaned.

Tusmørke og Maaneskin.

Aftentimer. Paafølgende Morgentimer.

4 5 6 7 8 9 10 11 0 1 2 3 4 5 6 7 8

Datum	☾ Alder
1	10
2	11
3	12
4	13
5	14
6	15
7	○
8	17
9	18
10	19
11	20
12	21
13	22
14	☾
15	24
16	25
17	26
18	27
19	28
20	29
21	●
22	1
23	2
24	3
25	4
26	5
27	6
28	☽
29	8
30	9
31	10

	Dagens Længde.		Tusmørket begynder		Tusmørket ophører		Nattens Længde.	
	T.	M.	T.	M.	T.	M.	T.	M.
1	7	24	7	17	4	21	14	58
11	7	4	7	30	4	17	15	15
21	6	56	7	37	4	19	15	19
31	7	1	7	42	4	26	15	17

Dag. aft. fra 1-31 23 M.

Nat. tilt. fra 1-31 19 M.

3. 1 S. i Advent. Jesu Indtog, Matth. 21, 1—9.
10. 2 S. i Advent. Christi Tilkommelse, Luc. 21, 25—36.
17. 3 S. i Advent. Jesu og Johannes's Disciple, Matth. 11, 2—10.
24. 4 S. i Advent. Johannes's Vidnesbyrd om Christus, Joh. 1, 19—28.
31. S. m. J. og N. Simeon og Anna, Luc. 2, 33—40.
18. Den mosaiske Templets Indvielsesfest eller Juul (feires i 8 Dage).

Markeder.

7. Aalborg, Heste, Qvæg.
8. Nørre Sundby, Heste, Qvæg.
12. Randers, i 2 Dage Heste.
14. Præstøe, i 2 Dage. Aarhuus, i 2 Dage Heste.
19. Varde, Kram, Trævare.

Consequents.

En Dreng satte over et Gjerde. En Bondekarl, som laa bagved det, foer op og gav et Skrig. Hvorfor skriger Du, Lars? sagde Drengen. Jeg blev saa bange, svarede Lars. — **Drengen.** Hvorfor blev Du bange? — *Lars.* Jeg troede, det var en Hare. — **Drengen.** Er Du da bange for en Hare? — *Lars.* Nei jeg er ikke.

Da en Tjener havde skilt sig slet ved et Ærinde, sagde hans Herre til ham i Vrede: Klodrian, er det at gaae? Naar jeg vil skikke et Faarehoved i Byen, kan jeg ligesaa godt gaae selv!

Dyrene vilde engang anlægge en Vei, og blandt Flere udsendtes Myren og Kamelen for at undersøge Terrainets Hensigtsmæssighed. Myren tabte sig i Græsset og befandt sig snart mellem Jordklumper og Smaastene, som den maatte bestige for at vinde fremad. Træt af denne Vandring op og ned kom den omsider tilbage, og dens Rapport var følgende: "Der er ikke at tænke paa at anlægge Veien. Alt er bedækket med himmelhøie Træer, store Klippestykker og Jordbanker; disse Vanskeligheder ere ikke at overvinde." Kamelen var derimod let vandret hen over Sletten og bragte den Besked, at Egnen var fuldkommen flad og jevn, saa der var ikke mindste Hindring for Veiens Anlæggelse.

Der hører Oversigt og Storhed til at bedømme Vanskeligheder.

Formørkelser.

I Aaret 1843 indtræffe 2 Solformørkelser og een Maaneformørkelse, af hvilke dog kun den sidste bliver synlig hos os.

1) Solformørkelsen den 27de Juni, der er ringformig, vil kunne sees i den største Deel af Sydamerika, og i det Sydlige af Nordamerika.

2) Solformørkelsen den 21de December, der er total, vil kunne sees i den største Deel af Asien og i en liden Deel af Afrika og Nyholland.

3) Maaneformørkelsen indtræffer Natten mellem den 6te og 7de Decbr. Den begynder efter Kjøbenhavns Klokkeslet Kl. 12, 8 Min. og ender Kl. 1, 55 Min.; naar den er paa sit Høieste Kl. 1, 2 Min. ville omtrent 2 Tolvtedele af Maanens Diameter være formørkede. For de Steder i Danmark, der ligge østlig for Kjøbenhavn, vil Klokkeslettet for de samme Tidspunkter være noget forud for Kjøbenhavns, for de vestligere derimod noget tilbage mod samme; saaledes vil Formørkelsen efter Rønnes Klokkeslet begynde Kl. 12, 16 Min., ende Kl. 2, 3 Min., efter Ribes Klokkeslet begynde Kl. 11, 53 Min., ende Kl. 1, 40 Min. — Formørkelsen bliver ogsaa synlig paa Island og i Grønland; den begynder efter Reikiaviks Klokkeslet Kl. 9, 50 Min. og ender Kl. 11, 37 Min., efter Julianehaabs Klokkeslet indtræffer Begyndelsen Kl. 8, 55 Min., Enden Kl. 10, 42 Min.

II

Om Almanakkens Indretning og Brug.

De Oplysninger, der ere meddeelte i den foregaaende Almanak, kunne efter deres Indhold nærmest henføres til 3 forskjellige Klasser: nemlig for det Første Angivelser af de bevægelige Himmellegemers Stilling i Almindelighed, hvilke findes paa den første Side af hver Maaned; dernæst en udførligere Underretning om det, som man i det daglige Liv især ønsker at vide, angaaende Solens og Maanens Stilling mod Horizonten, hvortil de to næste Sider ere anvendte; og endelig forskjellige kirkelige og borgerlige Tidsbestemmelser, hvilke ere anførte paa den fierde Side.

I. Øverst paa den første Side af hver Maaned angives det Tidspunkt, da **Solen** indtræder i et nyt **Tegn af Ecliptica**, hvilken Angivelse kan tjene til i det Mindste tilnærmelsesviis at bestemme, hvorledes Stjernehimlens Stilling er til enhver Tid af Døgnet. Da nemlig det Tegn af Ecliptika, hvori Solen staaer, culminerer eller kommer i Syd ved Middag, saa vil det lige modsatte Tegn culminere ved Midnat; da endvidere de Stjernebilleder, hvorefter Tegnene have Navn, culminere omtrent 2 Timer sildigere end de tilsvarende Tegn, og ligeledes de enkelte af Dyrekredsens Stjernebilleder culminere omtrent 2 Timer efter hinanden, saa kan man paa denne Maade bestemme, hvilket af disse Stjernebilleder der vil være i Syd til en vis Tid af Døgnet. Naar det saaledes anføres, at Solen indtræder i Væddérens Tegn den 21de Marts, saa følger deraf, at Begyndelsen af Vægtens Tegn culminerer ved Midnat, og altsaa vil i Slutningen af Marts Stjernebilledet Vægten staae i Syd omtrent Kl. 2 om Natten, Jomfruen omtrent ved Midnat, Løven Kl. 10 om Aftenen o. s. v. Nøiagtig er denne Be-

regningsmaade naturligviis ikke, men den er dog altid tilstrækkelig til at afgjøre, hvilke af Dyrekredsens Stjernebilleder til en vis Tid af Aaret og Natten ville vise sig paa den sydlige Himmel. Hvad de andre Stjernebilleder angaaer, da ere de meest iøinefaldende af disse omtalte i de smaa Stykker, som findes paa den tredie Side af Maanederne Februar, Marts, April, August, September og October.

De følgende Linier indeholde Bestemmelsen af, naar **Maanen** er Jorden nærmest (i **Perigæum**) eller længst borte fra den (i **Apogæum**) saavelsom ogsaa, naar **Maaneskifterne** indtræffe. Ved Fuldmaane eller Nymaane er det tillige angivet, naar en hos os synlig **Formørkelse** finder Sted.

Det Øvrige af Siden handler om **Planeterne**. Hensigten med det, der anføres om disse, er fornemmelig at veilede dem, der ønske at opsøge et eller andet af disse Himmellegemer, og at oplyse dem, der ønske at vide, hvad det er for en Planet, som har tildraget sig deres Opmærksomhed. De Stedbestemmelser, der ere benyttede, ere derfor saadanne, som hverken udfordre astronomiske Kundskaber for at forstaaes, eller særegne Instrumenter for at anvendes. Der er saaledes angivet, i hvilken Himmelegn de maae søges, i hvilket Stjernebillede de staae, og endelig om de befinde sig i Nærheden af en større Fixstjerne, af Maanen eller en anden Planet. Oftest indtræffer dette, naar begge Himmellegemer er i Conjunction med hinanden, det vil sige, staae begge lige over eet og samme Punkt af Æqvator, altsaa, hvis de ikke bedække hinanden, det ene Nord eller Syd for det andet. Dersom de paa samme Tid ere i Meridianen, saa er dette eensbetydende med lige over eller under hinanden; jo mere de derimod fjerne sig fra Meridianen, desto

mere skraa vil deres indbyrdes Stilling blive, og man vil da erindre sig, at det sydligere Himmellegeme Vest for Meridianen staaer tilvenstre, Øst for samme tilhøire af det nordligere. Ofte indtræffer Conjunctionsøieblikket til en Tid, paa hvilken Planeten ikke kan sees; da nu Maanens egen Bevægelse er temmelig stærk, vil den let i den Mellemtid, der forløber mellem Conjunctionen og det Øieblik, da Planeten kan iagttages, have forandret sin Stilling betydelig. I denne Henseende maa det nu bemærkes, at Maanen før Conjunctionen er Vest, efter denne Øst for Planeten. Uagtet Afstanden mellem Maanen og en Planet i Conjunctionen aldrig kan blive betydelig, er den dog ofte for stor, til at være nogen ret Veiledning for den, der vil opsøge Planeten. Derfor ere især de Conjunctioner udhævede, ved hvilke begge Himmellegemer staae hinanden temmelig nær; Afstanden er angivet i Grader, af hvilke hver er omtrent det Dobbelte af Maanens Tværlinie, saa at altsaa f. Ex. 3 Gr. betyder 6 Gange saa langt som Maanens Tværlinie. Planeternes Conjunctioner indbyrdes kunne især tjene til Veiledning naar man vil opsøge en af de lyssvage Planeter, da disse vanskelig erkjendes i Nærheden af Maanen.

De fire mellemste Planeter **Venus, Mars, Jupiter** og **Saturn** ville altid uden Vanskelighed kunne findes til en eller anden Tid af Aaret; dette er derimod ikke Tilfældet med de to andre. **Mercur** er nemlig bestandig saa nær ved Solen, at den kun kan sees nogen Tid efter dennes Nedgang, eller før dens Opgang, altsaa temmelig nær Horizonten, hvor dens Lys som oftest fordunkles af Dæmringen. Endnu vanskeligere at finde er **Uranus**; den viser sig nemlig som en Stjerne af 5te—6te Størrelse, og kan derfor kun sees af et godt Øie under gunstige Omstændigheder.

Af den Grund ere disse to Planeter i Almindelighed omtalte ganske kort, undtagen til de Tidspunkter, da de bedst ville kunne opsøges. De 4 smaa Planeter, **Vesta, Juno, Pallas** og **Ceres**, der under ingen Omstændigheder kunne sees med blotte Øine, og selv i Kikkerter vanskelig erkjendes, har man anseet det for overflødigt at omtale i en Almanak som denne.

II. Paa den **anden** Side af hver Maaned angiver den første Pille **Aarsdagen**, den anden Maanedsdagen eller **Datum** og **Ugedagen**, den tredie **Dagens Navn**. Hertil er, foruden Festdagene, i Almindelighed benyttet **Helgennavnene**, efter den Liste, der i en lang Række af Aar har været anvendt i den danske Almanak. Kun ved Deres Majestæters Kongens og Dronningens, saavelsom Kongehusets øvrige Medlemmers Fødselsdage ere istedetfor Helgennavnene de høie Personers Navne anførte; og ligeledes ved de danske Kongers og Dronningers Fødselsdage siden 1660. Hvor to saadanne Navne høre til een Dag, eller et af dem træffer sammen med en Søndag eller anden særskilt betegnet Dag, er det ene Navn anført paa fjerde Side; ved Helgennavnene er dette derimod ikke iagttaget, undtagen naar Navnet kunde antages at være en almindelig bekjendt Betegnelse for Dagen.

Den 4de, 5te og 6te Pille angiver for hver Dag det Tidspunkt, da Solen staaer op, kommer i Syd, og gaaer ned. Tiden, da **Solen kommer i Syd**, er udtrykt i Timer, Minuter og Secunder, og Angivelserne kunne uden mærkelig Feil benyttes uforandrede overalt i Danmark. De komme især til Anvendelse, naar man vil regulere sit Uhr ved Hjælp af en Solskive; det i Almanakken anførte Klokkeslet er nemlig just, hvad et Uhr skal vise, i det Øieblik da Solskiven viser Middag.

	Læg til Opg. Træk fra Nedg.						Træk fra Opgangen. Læg til Nedgangen.																Læg til Opg. Træk fra Nedg.							
	Januar		Febr.		Marts			April		Mai		Juni		Juli		August			Septbr.		Octbr.		Novbr.		Decbr.	
	6	20	3	17	2	16	30	13	27	11	25	8	22	6	20	3	17	31	14	28	12	26	9	23	7	21
Helsingør . . .	2	2	1	1	1	0	0	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	0	0	1	1	1	2	2	2
Randers . . .	6	5	4	2	1	0	1	2	3	4	5	6	6	6	5	4	3	2	1	0	1	2	4	5	6	6
Aalborg . . .	9	8	6	4	2	1	1	3	5	6	8	10	10	9	8	6	4	3	1	1	2	4	6	8	9	10
Skagen	14	12	9	6	3	1	2	4	7	10	13	15	16	15	13	10	7	4	2	1	4	6	7	12	15	16

	Træk fra Opg. Læg til Nedg.						Læg til Opgangen. Træk fra Nedgangen.																Træk fra Opg. Læg til Nedg.							
	Januar		Febr.		Marts			April		Mai		Juni		Juli		August			Septbr.		Octbr.		Novbr.		Decbr.	
	6	20	3	17	2	16	30	13	27	11	25	8	22	6	20	3	17	31	14	28	12	26	9	23	7	21
Ribe	2	2	1	1	1	0	0	1	1	1	2	2	2	2	2	1	1	1	0	0	1	1	1	2	2	2
Nakskov . . .	6	5	4	2	1	0	1	2	3	4	5	6	6	6	5	4	3	2	1	0	1	2	4	5	6	6

Klokkeslettene for Solens Opgang og Nedgang gjælde egentlig for Solens Midtpunkt, og kunne altsaa betragtes som Middeltal af de to Momenter, da Solens underste og øverste Rand berører Horizonten. Da disse Tal ere beregnede for Kjøbenhavn, kunne de ikke anvendes uforandrede for andre Steder, end dem, der ligge paa samme Brede, som Kjøbenhavn; for alle andre Steder maa anbringes en Rettelse, der kan findes i foreſtaaende Tabel. Da disse Rettelser ikke blot gjælde for de vedføiede Steder, men ogsaa for dem, der ligge paa samme Brede, saa anføres her de vigtigste af disse, saavelsom af dem, der ligge paa samme Brede som Kjøbenhavn, og altsaa ingen Rettelse behøve.

Som Kjøbenhavn ligge Varde, Veile, Kallundborg, Holbek, Roeskilde, samt Malmø og Lund i Sverrig.

Som Helsingør ligge Ringkjøbing, Skanderborg, Hillerød og Nykjøbing i Odsherred.

Som Randers ligge Lemvig, Holstebro, Skive, Viborg, Grenaae.

Som Aalborg ligge Thisted, Løgstør, Nibe.

Som Ribe ligge Christiansfeld, Assens, Odense, Nyborg, Korsør, Storeheddinge, Christiansø, og omtrent Haderslev, Skjelskør, Næstved, Sorø, Ringsted og Kjøge.

Som Nakskov ligge Maribo, Saxkjøbing, Stubbekjøbing, Nykjøbing, Ærøeskjøbing og Flensborg, og omtrent Tønder, Sønderborg og Rudkjøbing.

Den 7de og 8de Tavle indeholde Klokkeslettene for Høivande, beregnede for Jyllands frie Vestkyst, saavel Formiddag som Eftermiddag; da imidlertid Tidsrummet mellem

to paa hinanden følgende Høivande er noget meer end 12 Timer, vil i Gjennemsnit hvert 15de Døgn kun have eet Høivande, og i dette Tilfælde er det ved — betegnet, at enten et Formiddags- eller Eftermiddags-Høivande mangler. For nu af disse Tal at udlede det Klokkeslet, da Høivande vil indtræffe paa et Sted, der ikke ligger paa den frie Kyst, maa man kjende dette Steds **Havnetid**. I efterstaaende Tabel er denne angivet for en heel Deel Steder paa Vestkysten, ligesom ogsaa i Rubrikken "Ebbe" er anført den Tid, der forløber mellem et Høivande og det nærmest paafølgende Lavvande.

Beregningen af Tiden for Høi- og Lavvande skeer nu efter følgende Regler.

1) Til Almanakkens Tal for Høivande lægges Havnetiden for det givne Sted.

2) Er den saaledes fundne Sum under 12 Timer, saa er dette Klokkeslettet for Høivande, og er et Formiddagsklokkeslet, hvis Tallet for Høivande er taget ud af Rubrikken med Overskrift "Form.", et Eftermiddagsklokkeslet, hvis Tallet er taget ud af Rubrikken med Overskrift "Efterm."

3) Er den fundne Sum over 12 Timer, saa trækkes 12 Timer derfra. Resten er da Klokkeslettet for Høivande, og er et Eftermiddagsklokkeslet, hvis Tallet for Høivande er taget ud af Rubrikken med Overskrift "Form.", et Formiddagsklokkeslet den næste Dag, hvis Tallet er taget ud af Rubrikken med Overskrift "Efterm."

4) Lægges til det saaledes fundne Klokkeslet det Tal, som staaer i Tabellen under Rubrikken "Ebbe," saa er den fundne Sum Klokkeslettet for det følgende Lavvande; er Summen over 12 Timer, trækkes 12 Timer fra, og Klokkeslettet gaaer derved over fra Formiddag til Eftermiddag, eller fra Eftermiddag til næste Dags Formiddag.

	Havnetid.		Ebbe.	
	T.	M.	T.	M.
Agger	4	9	5	19
Torsminde	3	34	5	35
Nyemindegab	2	41	5	48
Blaavands Huk	1	44	6	8
Hjerting	2	45	6	5
Nordby paa Fanø	3	2	6	4
Fanøes Vestkyst	1	31	6	10
Sønderhoe	2	22	6	42
List	2	21	6	15
Hoier Canal	3	19	6	36
Sydvesthorn	2	43	7	36
Dagebül	2	19	6	54
Wyck	2	43	6	21
Amrum	1	19	6	49
Seesand	0	50	6	54
Bongsiel	2	13	6	38
Bordlumsiel Sluse	2	42	8	37
Pelworm	1	57	6	14
Süderoog	1	10	6	44
Husum Havn	2	36	7	25
Ording	0	45	7	25
Rendsburg	7	42	7	18
Friederichsstadt	2	37	7	34
Tønning	2	1	7	11
Wollerwick	1	14	6	45
Blauort Sand	0	38	6	31
Norderpiep	0	50	6	18
Büsum, udenfor Havnen	1	21	6	15
Meldorf	1	32	7	45
Dicksander Gat, ved Sydenden af Flackstrømmen	1	1	6	50
Curhaven	1	8	6	53
Braunsbüttel	1	58	7	14
Glückstadt	3	9	7	13
Pin Aue	3	47	7	34
Twielenfleth	3	57	7	27
Schulau	4	35	7	32
Blankenese	4	44	7	36
Altona	5	19	7	50

Exempel. At finde Klokkeslettene for Hoivande og Lavvande for Nymindegab den 13de Marts 1843.

Almanakken giver Hoivande	Kl. 8, 54 M. Fm.	Kl. 9, 34 M. Eft.
Nymindegabs Havnetid . . .	2, 41	2, 41
Hoivande d. 13de Marts	Kl. 11, 35 M. Fm.	Kl. 12, 15 M. Eft.
Træk fra		12
Hoivande den 14de Marts		Kl. 0, 15 M. Fm.
Lægges hertil "Ebbe" . . .	5, 48	5, 48
findes Lavvande	Kl. 17, 23 M. Fm.	Kl. 6, 3 M. Fm.
	÷12	
Lavvande d. 13de Marts	Kl. 5, 23 M. Eft.	
d. 14de Marts	Kl. 6, 3 M. Fm.	

Som bekjendt vil den hoieste Flod eller Springfloden i Gjennemsnit indtræde 1½ Døgn efter Nymaane eller Fuldmaane. Imidlertid er Høiden af Springfloden ikke altid eens, men forskjellig efter Solens og Maanens forskjellige Afstande fra Jorden, og efter deres Declination, saaledes at den er størst, naar disse Himmellegemer ere Jorden nærmest og staae i Æqvator. Efterfølgende Tabel tjener nu til at vise Flodhøiden for alle Aarets Nymaaner og Fuldmaaner.

Jan.	●	d. 16de Fm.	0,96	Juli	●	d. 11te Eft.	0,86
	○	d. 30te Eft.	0,85		○	d. 27de Fm.	0,94
Febr.	●	d. 14de Eft.	1,11	Aug.	●	d. 10de Fm.	0,88
Marts	○	d. 1ste Fm.	0,88		○	d. 25de Eft.	1,08
	●	d. 16de Fm.	1,16	Sept.	●	d. 8de Eft.	0,88
	○	d. 31te Fm.	0,85		○	d. 23de Eft.	1,14
April	●	d. 14de Eft.	1,10	Oct.	●	d. 8de Eft.	0,85
	○	d. 29de Eft.	0,80		○	d. 23de Fm.	1,10
Mai	●	d. 13de Eft.	0,97	Nov.	●	d. 7de Fm.	0,79
	○	d. 29de Fm.	0,77		○	d. 21de Eft.	1,00
Juni	●	d. 12te Fm.	0,88	Dec.	●	d. 7de Fm.	0,77
	○	d. 27de Eft.	0,82		○	d. 21de Fm.	0,94

Tallene i denne Tabel ere udtrykte i Procent af Middelflodhøiden, saaledes at 1,00 betegner, at Flodhøiden vil være lig Middelflodhøiden, 0,88 at den vil være 88 Procent deraf, og 1,14 at den er 14 Procent større end denne. Man seer altsaa, at kun Fuldmaane den 14de Februar, den 16de Marts, den 14de April og Nymaane den 25de August, den 23de September og 23de October ville foraarsage større Flodhøider end efter Middeltal. Dog indtræder Virkningen, som ovenfor anført, først 1½ Døgn senere. Ved Middelflodhøide forstaaes den halve Forskjel mellem det Høivande og Lavvande, der finder Sted 1½ Dag efter en Nymaane eller Fuldmaane, ved hvilken baade Solen og Maanen staae i Æqvator og ere i deres Middelafstand fra Jorden, og denne Størrelse maa bestemmes ved en Række af Jagttagelser, anstillede en Dag eller to efter de Fuldmaaner og Nymaaner, som indtræffe i Nærheden af Jevndøgn. Er Middelflodhøiden for et Sted saaledes bestemt, saa behøver man blot at multiplicere den med de i Tabellen givne Tal, for at erfare Høiden af enhver Springflod; men herved er naturligviis ikke taget Hensyn til den Indflydelse, som Vinden kan have paa at forøge eller formindske Floden.

III. Paa den **tredie** Side af hver Maaned angive de to første Piller **Datum** og **Maanens Alder**, eller hvormange Dage der ere forløbne siden Nymaane.

Den følgende Deel af Siden indtages af et Træsnit, der tjener til at vise, hvorvidt det til en vis Tid af Natten er **Maaneskin** eller ikke. Den lyse Deel betegner nemlig Maaneskinnet, den mørke det Modsatte, og ved de nedadgaaende Linier er Natten inddeelt i enkelte Timer. Saalænge altsaa den horizontale Streg, der svarer til et vist Datum, befinder sig i det Lyse, saalænge er det Maaneskin den tilsvarende Aften eller Nat; naar den derimod

gaaer over i det Mørke, betegnes derved, at Maaneskinnet er ophørt. Saaledes viser Figuren for Januar, at det i Begyndelsen af Aftenen er Maaneskin; men mellem Timestregerne 10 og 11 træder den horizontale Streg ind i det Mørke, altsaa gaaer Maanen ned om Aftenen mellem 10 og 11, omtrent Kl. $10\frac{3}{4}$. Paa denne Maade kan man altsaa see, omtrent til hvad Tid af Natten Maanen staaer op eller gaaer ned, og tillige ved blot at kaste Øiet paa Figuren erfare, i hvilken Deel af Maaneden det er Maaneskin hele Natten, eller blot om Aftenen eller om Morgenen.

Den smalle punkterede Stribe tilvenstre og tilhøire af Figuren betegner **Tusmørket**; en nøiagtigere Angivelse af dettes Begyndelse og Ophør, saavel som af **Dagens** og **Nattens Længde** for den 1ste, 11te, 21de og sidste i Maaneden, findes i den lille Tabel nederst paa Siden. Natten er her regnet fra Tusmørkets Ophør til dets Begyndelse næste Morgen. Som Grændse mellem Tusmørke og Nat er antaget det Tidspunkt, da Belysningen kun er halv saa stor, som ved Solens Nedgang eller Opgang. Uden for denne Grændse vil imidlertid om Aftenen den vestlige, om Morgenen den østlige Deel af Himlen endnu i kortere eller længere Tid være oplyst af Solens Straaler. Naar denne Dæmring vedvarer hele Natten, indtræder hvad man kalder de lyse Nætter, der udførligere omtales i de smaa Stykker paa den tredie Side af Maanederne Mai, Juni og Juli.

IV. Øverst paa den fjerde Side af hver Maaned staae **Evangelierne** for Søndagene og Festdagene. Derpaa følge de enkelte, særskilt betegnede Dage, der ikke have kunnet finde Plads paa den anden Side; efter disse de **mosaiske Troesbekjenderes Festdage**, og tilsidst **Markederne**, ordnede efter Datum. De faste **Ugemarkeder** og **Torvedage** ere anførte paa fjerde Side af Januar.

Min Fred giver jeg Eder!

Jesu Fred.

Der er Sorg og Kamp paa Verdenshavet,
Stærke Storme over Bølgen gaae,
Og mit Haab mod Klipperne de slaae,
Saa det bliver knuust og dybt begravet.
Tornekrandsen trykker om min Pande,
Mens jeg bange maa ved Bredden staae
Og med bitter Smerte tænke paa
Alt, hvad der er dræbt af disse Vande.
Barndomslivets lysende Erindring,
Og mit unge Hjertes Fred og Lyst,
Og den kjække Tillid i mit Bryst,
Og min Hviles trøstefulde Lindring —
Alt er mistet, Alt er det beseiret;
Og bag Bølgen hist, fjernt i det Blaa,
Hvor min Fremtids gyldne Slotte laae,
Der har tunge Skyer nu sig leiret.
Alt er tabt, hvad har jeg vel tilbage?
Ikkun Korsets Byrde paa min Skulder,
Strid og Savn og Verdenslivets Bulder,
Og min Sorg og trøstesløse Klage.

Mine Taarer bort i Havet svinde,
Og mit Suk, det bliver ikke hørt —
Hvorfor er jeg hid til Livet ført,
Hvor der er kun Kamp og Sorg at vinde?

Saa jeg talte — da fornam jeg Toner,
Stærke, dæmpede som Orgelklang;
Sødt og kjærligt, som i Fuglesang,
Lød det om den evige Forsoner:
„Der er Fred i Verdens Strid at finde,
Der er Hvile for den trætte Sjæl,
For den Tørstige der er et Væld,
Som skal aldrig høre op at rinde.
Naar dig Livets Sorger tungest falde,
Og naar Korsets Vægt dig bøiet har:
Tænk da paa, at der var En, som bar
Korsets tunge Byrde for os alle;
Tænk da paa, at der var En, som lagde
Verdens Synder paa sit Hoved ned;
Tænk paa Jesus; det var ham, der sagde:
Jeg vil give Eder af min Fred!"

Chr. K. F. Molbech

Kongehuset.

Kong Christian VIII, født den 18 Septbr. 1786, tiltraadte Regjeringen den 3 Decbr. 1839, formælet anden Gang, den 22 Mai 1815, med

Dronning Caroline Amalie, Prindsesse af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Augustenborg, født den 28 Juni 1796.

Søn af første Ægteskab.

Kronprinds **Frederik Carl Christian**, født den 6 October 1808, formælet anden Gang, den 10 Juni 1841, med Kronprindsesse **Caroline Charlotte Mariane**, Prindsesse af Mecklenburg-Strelitz, født den 10 Januar 1821

Sødskende.

1) **Juliane Sophie**, født den 18 Februar 1788, formælet den 22 August 1812 med **Frederik Wilhelm Carl Ludvig**, Prinds af Hessen-Philipsthal-Barchfeld (død den 30 November 1834).

2) **Louise Charlotte**, født den 30 October 1789, formælet den 10 November 1810 med Landgreve **Wilhelm** af Hessen-Cassel (født den 24 Decbr. 1787).

Børn.

1) **Marie Louise Charlotte**, født den 9 Mai 1814, formælet den 11 Septbr. 1832 med Prinds **Friderich August** af Anhalt-Dessau.

2) **Louise Wilhelmine Frideriche Caroline Auguste Julie**, født den 7 September 1817, formælet d. 26 Mai 1842 med Prinds **Christian** af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg.

3) **Friderich Wilhelm Georg Adolph**, født den 26 November 1820.

4) **Auguste Sophie Frideriche Marie Caroline Juliane**, født den 30 October 1823.

3) **Frederik Ferdinand**, født den 22 November 1792, formælet den 1 August 1829 med Prindsesse **Caroline** af Danmark, født den 28 October 1793.

Enkedronning **Marie Sophie Frederikke**, Datter af afdøde Landgreve **Carl** af Hessen-Cassel, født den 28 October 1767, formælet med høisalig Kong **Frederik VI** den 31 Juli 1790.

Børn.

1) **Caroline** (see ovenfor).

2) **Vilhelmine Marie**, født den 18 Januar 1808, formælet anden Gang den 19 Mai 1838 med **Carl**, Hertug af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg.

Louise Auguste, Enkehertuginde af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Augustenborg, Kong Christian VII's Datter, født den 7 Juli 1771, formælet den 27 Mai 1786 med Hertug Friderich Christian (død den 14 Juni 1814).

Børn.

1) Caroline Amalie (see ovenfor).
2) Hertug Christian Carl Friderich August, født den 19 Juli 1798, formælet den 18 September 1820 med Louise Sophie Comtesse Danneskjold-Samsøe.

   Børn.

   1) Frideriche Marie Louise Auguste Caroline Henriette, født den 28 Aug. 1824.
   2) Caroline Amalie, født den 15 Januar 1826.
   3) Friderich Christian August, født den 6 Juli 1829.
   4) Friderich Christian Carl August, født den 22 Januar 1831.
   5) Caroline Christiane Auguste Emilie Henriette Elisabeth, født den 2 August 1833.
3) Friderich Emil August, født den 23 August 1800, formælet den 17 September 1829 med Henriette Comtesse Danneskjold-Samsøe.

   Børn.

   1) Friderich Christian Carl August, født den 16 November 1830.
   2) Louise Caroline Henriette Auguste, født den 29 Juli 1836.

Det kongelige Geheime-Statsraad.

Hans Majestæt Kongen.

H. K. H. Kronprinds Frederik Carl Christian.

H. K. H. Prinds Frederik Ferdinand.

H. Exc. Hr. Paul Christian v. Stemann, Geheime-Stats- og Justitsminister, Præsident i det danske Cancelli.

H. Exc. Hr. Andreas Conrad Peter, Greve af Rantzau til Breitenburg, Geheime-Statsminister.

H. Exc. Hr. Adam Wilhelm Greve af Moltke til Bregentved, Geheime-Stats- og Finantsminister.

H. Exc. Hr. Anders Sandøe Ørsted, Geheime-Statsminister, Generalprocureur for Danmark.

H. Exc. Hr. Heinrich Greve af Reventlow-Criminil, Geheime-Statsminister, Chef for Departementet for de udenlandske Sager.

Om Mærkedage.

II.

I forrige Aargang af Folkekalenderen har jeg sammenstillet endeel af de Veirforudsigelser, som forskjellige Folkeslag have knyttet til enkelte udvalgte Dage af Aaret. Ved at sammenligne disse indbyrdes, og udtrykke det, der forekom mig at være den sandsynligste Mening deraf, overeensstemmende med Nutidens Forestillinger, har jeg endvidere søgt at udlede nogle Regler, der kunde tjene til at bestemme, hvorledes Veiret vilde blive i et vist kommende Afsnit af Aaret, ved Hensyn til, hvordan det havde været til et foregaaende Tidspunkt af samme Aar. Hvad der endnu staaer tilbage, er Undersøgelsen om, hvorvidt de saaledes fundne Regler kunne ansees for paalidelige, eller med andre Ord, hvorvidt den Omstændighed, at Veirliget til visse bestemte Tidspunkter af Aaret har afveget fra det Sædvanlige, medfører overveiende Sandsynlighed for, at det i et paafølgende Tidsrum enten vil beholde den samme eller antage den modsatte Charakteer. Det er Resultatet af en saadan Undersøgelse, forsaavidt **Vinteren** og **Foraaret** angaaer, som jeg i det Følgende skal forsøge at meddele.

Da nu det, hvorom disse Forudsigelser i Almindelighed dreie sig, er Besvarelsen af det Spørgsmaal, om Vinteren eller en Deel af den vil blive streng eller mild, om Frosten vil vedvare længe eller ophøre tidlig o. s. v., saa er det fornemmelig Temperaturen, hvorpaa det her kommer an, medens Fugtighedsforholdene have mindre Betydning. Fremdeles er det, der forudsiges, altid en eller anden Afvigelse fra det Sædvanlige, og de Kjendemærker, hvoraf man slutter sig til en saadan, er ligeledes en usædvanlig lav eller

høi Temperatur til et vist Tidspunkt. Det er altsaa fremfor Alt nødvendigt, at have en rigtig Forestilling om, hvilken Temperatur der til ethvert enkelt Afsnit af Vinteren eller Foraaret kan ansees som den sædvanlige eller rettere den normale, og hvorledes altsaa Temperaturens regelmæssige Gang er i Løbet af disse Aarstider, forat man ved Sammenligning dermed kan afgjøre, om Temperaturen i et bestemt Aar har afveget fra denne, og i hvilken Retning. Jeg har derfor inddeelt Tidsrummet fra Begyndelsen af Decbr. til Midten af April i lige store Afsnit, hvert paa 10 Dage, og i den følgende Tabel angivet Middeltemperaturen for ethvert af disse Afsnit, saaledes som den følger af 58 Aars Jagttagelser, anstillede i Kjøbenhavn, deels paa runde Taarn og deels i botanisk Have.

		Over Frysepunktet	Under Frysepunktet
Decbr.	1	1,5°	
	2	0,6	
	3		0,6°
Jan.	1		1,2
	2		1,3
	3		1,0
Febr.	1		1,1
	2		0,8
	3		0,2
Marts	1	0,1	
	2	0,7	
	3	1,4	
April	1	2,8	

Det første Afsnit indbefatter Tidsrummet fra den 2den til den 11te Decbr. incl.; til de 9 første Dage af Februar er føiet den 31te Januar, til de 9 sidste

den 1ste Marts; saa at hvert Afsnit indeholder just 10 Dage. Tallene i den anden og tredie Ville betegne Grader og Tiendedele af Grader efter den Inddeling, som er den sædvanlige paa vore Thermometre, og ere fundne paa følgende Maade. Først er i ethvert Aar bestemt Middeltemperaturen af hver enkelt Dag, det vil sige den Temperatur, man vilde have erholdt, ved at aflæse Thermometret ved Begyndelsen af hver Time hele Døgnet igjennem og tage Middeltallet af alle disse Angivelser. Dernæst er af hver 10 af de enkelte Dages Middeltemperaturer uddraget et Middeltal, der saaledes kan ansees som Middeltemperaturen af Tidøgnet i det enkelte Aar. Endelig er af Middeltemperaturerne for hvert enkelt Tidøgn i alle de forskjellige Aar uddraget et Middeltal, der da betegner den normale Middeltemperatur for dette Tidøgn, eller den der altid vilde finde Sted, hvis det ene Aar fuldkomment lignede det andet, og som i det Mindste tilnærmelsesviis finder Sted i de Aar, man efter almindelig Erfaring anseer som sædvanlige. Betragter man nu under denne Forudsætning den foregaaende Tabel, saa vil man see, at endnu i den første Halvdeel af Decbr. er Middeltemperaturen over Frysepunktet eller Kulden ikke gaaet over til vedvarende Frost. Først i det sidste Tidøgn er Middeltemperaturen omtrent $\frac{1}{2}$ Grad under Frysepunktet, og, da den i det foregaaende er ligesaa meget over dette, saa kan Grændsen mellem begge, eller den korteste Dag, betragtes som det Tidspunkt, da den egentlige Vinterfrost begynder. Dermed er naturligviis ikke sagt, at Thermometret ikke en Deel af Dagen kan staae over Frysepunktet, men kun at det den største Deel deraf staaer under det. Nu tiltager Kulden bestandig indtil Midten af Januar; da begynder den vel at aftage, men stiger atter lidt i

Begyndelsen af Februar, og først fra Midten af denne Maaned begynder den egentlige Aftagen. Fra Begyndelsen af Marts er Middeltemperaturen atter over Frysepunktet, men tiltager dog i denne Maaned saalidet, at Thermometret paa den koldeste Tid af Døgnet endnu bestandig vil staae under det; først henimod April ophører ogsaa den vedvarende Nattefrost, og dermed kan Vinteren ansees som sluttet.

Naar altsaa i en af de tidligere anførte Veirspaadomme en grøn Juul antages som noget Usædvanligt, saa er dette ganske rigtigt, da det vilde forudsætte mildt Veir i hele December; men, om man deraf er berettiget til at vente en hvid Paaske, eller med andre Ord, vedvarende Frost i Marts og Begyndelsen af April, dette vil kunne afgjøres ved følgende Undersøgelse. Man udvælger alle de Vintre, i hvilke December har været mildere end sædvanlig, og udleder ved Hjælp af disse Middeltemperaturen for de enkelte Tidøgn. Dersom nu Reglen var rigtig, dersom altsaa i saadanne Vintre Marts og en Deel af April som oftest havde vedholdende Frost, saa maatte ogsaa de paa denne Maade fundne Middeltemperaturer for denne Periode være under Frysepunktet, eller dog være lavere end de normale. At dette imidlertid ikke er Tilfældet, derom vil man snart overtyde sig ved at betragte følgende Tabel. Denne er nemlig dannet ved at behandle paa anførte Maade alle de Vintre, i hvilke December har været mildere end sædvanlig, navnlig det sidste Tidøgn uden Frost, og derpaa tage **Forskjellen** mellem de saaledes fundne Middeltemperaturer og de ovenfor angivne.

Vel vise de to første Tidøgn af Marts sig noget koldere end sædvanlig; men Forskjellen er saa ringe, at Temperaturen af det første Tidøgn derved kun bringes ned til Frysepunktet, i det andet endog er

		Mildere end sædvanlig	Koldere end sædvanlig
Decbr.	1	0°,8	
	2	1,4	
	3	2,3	
Jan.	1	1,1	
	2	0,1	
	3	0,7	
Febr.	1	0,5	
	2	0,4	
	3	0,1	
Marts	1		0°,2
	2		0,2
	3	0,0	
April	1	0,3	

en halv Grad derover. Da nu desuden i de to næste Afsnit Afvigelsen deels er ingen, deels over det Normale, saa har man neppe nogen Grund til at ansee dette Tidsrum for usædvanlig koldt, og er i ethvert Tilfælde uberettiget til at kalde det en Frostperiode. Hvad der imidlertid fornemmelig taler imod Rigtigheden af den ovennævnte Regel, er den Omstændighed, at Forskjellen i den største Deel af Vinteren ikke beløber sig til meer end nogle Tiendedele af en Grad; thi Betydningen heraf er aabenbart den, at de Vintre, i hvilke December har været usædvanlig mild, i den følgende Deel ikke afvige mærkelig fra andre Vintre, og at man altsaa af den Omstændighed, at December har været usædvanlig mild, Intet kan slutte om, hvorledes Vinteren forresten vil blive. Man behøver følgelig ikke at see med mistænkelige Øine paa ethvert Toveir, der indtræffer i Slutningen af December, men kan kun i Ro glæde sig

ved den milde Juul, uden Frygt for at komme til at undgjælde derfor næstkommende Paaske.

Jeg gaaer nu over til den anden Regel, den nemlig, der knytter sig til Kyndelmissedag, og som jeg har troet at kunne udtrykke saaledes, at, dersom mildt Veir indtræder allerede i Begyndelsen af Februar, maa man endnu befrygte en Eftervinter. For at prøve Rigtigheden af denne Regel, har jeg, aldeles paa samme Maade som i foregaaende Tilfælde, udsøgt alle de Vintre, i hvilke Middeltemperaturen af det første Tidøgn i Februar har været over Frysepunktet, og, ved at sammenstille disse, bestemt Middeltemperaturen for de efterfølgende Tidøgn af Vinteren. Sammenlignes nu de saaledes fundne Tal med de tidligere anførte normale, erholder man de i vedføiede Tabel angivne Forskjelle.

		Mildere end sædvanlig
		°
Febr.	1	1,9
	2	0,8
	3	0,2
Marts	1	0,8
	2	0,6
	3	0,3
April	1	0,0

Afvigelserne ere altsaa heelt igjennem til samme Side, og det den mildere, men tillige, saaledes som i foregaaende Tilfælde, ikke meget betydelige. Heraf følger da, at de Vintre, i hvilke Begyndelsen af Februar har været usædvanlig mild, ville i den følgende Deel i Gjennemsnit ikke være synderlig forskjellige fra andre Vintre. Forsaavidt man altsaa vil

have den omhandlede Regel forstaaet saaledes, at det milde Veir i Begyndelsen af Februar skal bebude en usædvanlig streng Eftervinter, saa er dette aabenbart ugrundet, tvertimod er det snarere sandsynligt, at den paafølgende Periode vil blive noget mildere end efter Middelforholdene. Er Meningen derimod blot den, at det milde Veir ikke vil være af nogen Bestandighed, men snart afløses af Frost, saa bekræftes dette tildeels allerede ved den anstillede Sammenligning. Vi have nemlig ovenfor seet, at i en Middelvinter vedvarer Frosten gjennem hele Februarmaaned; naar altsaa de Vintre, i hvilke Begyndelsen af Februar har havt Tø, siden ikke væsentlig afvige fra en Middelvinter, saa maa nødvendigviis Slutningen af denne Maaned være koldere end Begyndelsen. Sammenligningen mellem den sidst givne Tabel og den Pag. 4 anførte viser ogsaa, at Temperaturen i de to sidste Tidøgn af Februar kun holder sig paa Frysepunktet, medens den i det første er omtrent en Grad derover.

Hertil kommer desuden en anden Betragtning, der ikke er uden Betydning, naar Spørgsmaalet opfattes paa denne Maade. Paastaaer man nemlig Intet videre, end at det milde Veir igjen skal afløses af Frost, uden enten at bestemme, naar denne vil indtræde, eller at tillægge den en usædvanlig Varighed, saa kan den i et Aar begynde i Midten af Februar og vedvare til Maanedens Udgang, i et andet begynde i Slutningen og vedvare ind i Marts o. s. v. Tages nu et Middeltal af mange Aar, saa ville disse forskjellige Frostperioder ikke vise sig, da Frosten i et Aar tildeels ophæves af Tø i et andet, og den hidtil fulgte Fremgangsmaade bliver her utilstrækkelig. For at raade Bod paa dette, har jeg undersøgt alle de Aar, i hvilke der i Tidsrummet

fra Midten af Januar til Begyndelsen af Februar, er indtruffet et Tøveir, som har varet uafbrudt i det Mindste en Uges Tid. Antallet af disse Aar er 27, og i 18 af dem er Tøveiret tidligere eller senere bleven afløst af Frost, i de 9 andre derimod ikke. Sandsynligheden for, at et Tøveir, der begynder paa denne Aarstid, vil vedvare uafbrudt indtil Foraaret, er altsaa kun halv saa stor, som den der er for, at det atter vil afbrydes af Frost. Og herved maa bemærkes, at jeg til de 18 Aar kun har regnet dem, i hvilke Frosten vedvarede uafbrudt i længere Tid, hvorimod de Aar, der kun havde enkelte adspredte Frostdage, ere henførte til den anden Klasse. Resultatet af denne Undersøgelse bliver altsaa det, at, skjøndt det ikke er aldeles vist, at Vinteren ikke virkelig kan ophøre før Kyndelmisse, saa er der dog dobbelt saa stor Sandsynlighed for, at et saadant Ophør kun er paa Skrømt, og at der i dette Tilfælde senere vil følge en Eftervinter. Forresten indeholder denne Sætning, som man let seer, egentlig ikke nogen Forudsigelse i den sædvanlige Betydning. Man slutter nemlig ikke fra det Veirlig, der har fundet Sted før Kyndelmisse, til det, der vil følge efter; men der siges blot, at, fordi det i det første Tidsrum har været usædvanligt mildt, derfor er det ikke rimeligt, at det ogsaa vil vedblive saaledes.

Endnu staaer tilbage, at undersøge den Regel, der angaaer Vinterens Ophør, og som betegnes ved forskjellige Mærkedage i Slutningen af Februar. Blive vi for det Første staaende ved den Indflydelse, der tillægges Matthiædag, at den skal bryde Isen, men, hvis der ingen Iis findes, da lægge den paany, saa er den første Deel af Sætningen i Almindelighed taget rigtig, eftersom Frosten i Reglen ophører mod Enden af Februar. Hvad den anden Deel angaaer,

at, dersom Frosten allerede er ophørt forinden, vil der endnu komme en Eftervinter, da stemmer den med Spaadommen om Kyndelmisse, og vil derfor ogsaa rettest kunne undersøges paa samme Maade. Betragter man altsaa særskilt alle de Vintre, i hvilke det midterste Tidøgn af Februar har havt vedvarende Tøveir, saa finder man, at Antallet af saadanne i den hele Række er 23; i 13 af disse er Tøveiret igjen blevet afløst af en kortere eller længere Tids Frost, i de 10 andre har det derimod ikke været Tilfældet. Sandsynligheden er altsaa ikke synderlig større for det Ene end for det Andet; men hertil kommer endnu, at i de fleste af disse Aar var det milde Veir allerede indtraadt før Kyndelmisse, hvorved altsaa Aaret kom til at henhøre under den foregaaende Regel; og man lærer følgelig heraf, at Sandsynligheden for en Eftervinter aftager desto mere, jo længere det milde Veir varer ind i Februar. Vilde man blot have holdt sig til de Aar, i hvilke Tøveiret først indtraadte efter Kyndelmisse, saa var Forholdet blevet omtrent det samme; men dette Tilfælde er overhovedet temmelig sjeldent (i 58 Aar forekommer det kun 9 Gange), og det vilde følgelig være altfor usikkert, herpaa at bygge nogen Regel. Hovedsummen af dette bliver altsaa den, at, naar man med nogen Grad af Sandsynlighed skal kunne slutte fra usædvanligt mildt Veir i en vis Periode til en paafølgende Kulde, saa maa denne Periode ikke rykkes saa langt ud, som over Midten af Februar, og at følgelig Matthiædag i det Mindste i denne Henseende ikke er nogen heldig valgt Mærkedag.

Der er imidlertid endnu en anden Spaadom, som knytter sig til denne Dag, eller rettere til dette Tidspunkt. Det hedder nemlig, saavel om Matthiædag, som om Peders Stols Dag, at, dersom det fryser

paa en af disse, vil Frosten vedvare i 40 Dage. Ved at forbinde disse Forudsigelser med de ovenfor anførte om Matthiædag, havde jeg troet, deraf at kunne udlede den Regel, at et længe vedvarende mildt Veir i Februar vilde afløses af en langvarig Eftervinter. Da vi nu imidlertid have seet, at Sandsynligheden for en saadan aftager desto mere, jo længere det milde Veir vedvarer, saa vil det vel være rigtigst, at holde sig ligefrem til Ordene, og altsaa at undersøge, om en meer end almindelig streng Frost i denne Periode medfører Sandsynlighed for en usædvanlig Kulde i Marts og Begyndelsen af April. Sammenstiller man nu alle de Aar, i hvilke Tidsrummet 20de—24de Febr. har havt en Middeltemperatur af i det Mindste een Grad under Frysepunktet, og sammenligner de for de enkelte Tidøgn fundne Middeltemperaturer med de normale, saa findes de i den følgende Tabel indeholdte Forskjelle.

		Koldere end sædvanlig
		°
Febr.	3	2,2
Marts	1	0,9
	2	1,2
	3	1,0
April	1	0,8

Disse Størrelser synes unægtelig at tale for Reglen, thi Middeltemperaturen viser sig her gjennemgaaende omtrent en Grad lavere end den normale, og kommer derved endnu efter Midten af Marts til at være under Frysepunktet. Ogsaa bestyrkes man i denne Mening ved at see hen til de enkelte Aar; thi blandt de 22 Aar, af hvilke disse Middeltal ere udledte, er der 16, i hvilke Marts har havt enten

usædvanlig megen eller dog sildig Frost, og kun 6, i hvilke den har været mild, eller i det Mindste kun havt Frost i Begyndelsen. I det Hele forekommer der mellem de 58 Aar, hvis Iagttagelser her ere benyttede, i Alt 26, i hvilke Frosten i Marts enten har været vedholdende i den største Deel af Maaneden, eller dog er kommen igjen mod Slutningen, og af disse falde de 16 paa de 22 Aar, i hvilke Tidsrummet 20de—24de Febr. var usædvanligt koldt, og de 10 andre paa de 36, i hvilke dets Temperatur enten var lig den normale, eller mildere end denne. Om man end derfor ikke vil tillægge dette Tidsrum nogen Indflydelse paa at bestemme den paafølgende Maaneds Veirlig, saa maa man dog indrømme, at der, efter de her benyttede Erfaringer, er meget større Sandsynlighed for en Overeensstemmelse mellem begge end for det Modsatte, og Mere kunde man naturligviis ikke vente.

Sammenfatte vi altsaa under Eet Resultatet af de foregaaende Undersøgelser, saa bliver dette følgende. Fra det Veirlig, der finder Sted i Begyndelsen af Vinteren, kan man intet slutte om, hvorledes det vil blive i de følgende Afsnit af denne; et usædvanligt mildt Veir før Kyndelmisse berettiger ikke til den Formodning, at der vil følge en usædvanlig streng eller langvarig Kulde efter, kun er det sandsynligere, at det vil afløses af Kulde, end at det vil vedvare; derimod synes der at finde en Overeensstemmelse Sted mellem Veirliget i Slutningen af Februar og i den paafølgende Martsmaaned, forsaavidt som streng Frost i den første Periode gjerne vedbliver ind i Marts, eller, hvis den ophører, dog atter vender tilbage mod Slutningen af Maaneden. Endelig vil man, ved nøiere at lægge Mærke til disse Sætninger, let overbevise sig om, at den Gjengjældelseslov, der som oftest for-

udsættes ved de Spaadomme, der knytte sig til de her omhandlede Mærkedage, slet ikke stadfæstes ved Erfaringen, og at altsaa de mange smukke Modsætninger, mellem Sommer og Vinter, grønt og hvidt, Lærkens Sang og Lærkens Taushed, hvorved man har betegnet denne, ikke mere kunne komme til Anvendelse i dette Tilfælde. Tvertimod synes der snarere at være en vis Tilbøielighed til Overeensstemmelse mellem Veirliget i flere paa hinanden følgende Afsnit, eller med andre Ord en stærk Afvigelse fra det Sædvanlige viser sig tillige ofte som længe vedvarende.

P. Pedersen.

Spanierne i Danmark. *)

Af F. Schiern.

Rundt omkring i det spanske Riges Provindser, i det forrige spanske Amerika og paa Manilla træffer den dan-

---

*) For syv Aar siden har jeg paa et andet Sted givet en Skildring af de spanske Troppers Ophold og Flugt efter utrykte Efterretninger, som i Fyen og paa Langeland vare blevne mig meddeelte af Øienvidner til de skildrede Begivenheder. Ved nærværende Omarbeidelse af hiin ældre Skildring har jeg desuden taget Hensyn til følgende Kilder og Hjælpemidler: *Toréno*, Histoire du soulèvement, de la guerre et de la révolution d'Espagne. Paris 1835. II, 61 sq. *Touchard-Lafosse*, Histoire de Charles XIV (Jean Bernadotte). Paris 1838. II, 10 sq. *(Fririon)*, Relation de l'insurrection des troupes espagnoles détachées dans l'isle de Séeland, i Le Spectateur militaire. Paris 1828. IV, 271 sq. Mémoires sur les opérations de l'armée espagnole en Danemark. Traduits sur le manuscrit original par M. *de la Roquette*. Paris 1824. p. 50 sq. Mémoires du prince de la paix, Don Manuel Godoy. Traduits en français d'après le manuscrit espagnol par *L. G. d'Esmenard*. Paris 1836. IV, 255 sq. *Brenton*, Naval History of Great Britain. London. N. E. 1837. II, 229. *Napier*, History of the war in the peninsula. Sec. E. London 1822.

ske Reisende endnu stundom enkelte af de Spaniere, der i Aaret 1808 gjæstede vort Fædreland. Disse undlade sjeldent med stor Deeltagelse at spørge til deres fjerne Gjæstevenner, om de endnu ere i Live, og om deres hele Skjæbne; med stor Interesse pleie de at fortælle om de fremmede Indtryk, som de modtoge i det kolde Norden, om de Længsler og Savn, som de her følte, og om de eventyrlige Begivenheder, der ledsagede deres Flugt. „Dengang vi vare i Norden" (cuando estuvimos en el Norte), er et Udtryk, hvoraf de hyppig betjene sig, og hvormed de næsten betegne en særegen Æra, hvorefter de beregne Tiden.

Ogsaa i Danmark erindres Spanierne endnu af Folket; og af de mange fremmede Tropper, der i Tidernes Løb have besøgt vort Fædreland, gives der vel, med Undtagelse af Polakkerne i Carl Gustavs Feide, ikke andre, som her have efterladt et stærkere Indtryk. Men medens Sagnene kun med Afsky tale om hine polske Krigeres Grusomhed, mindes de spanske Tropper rundt omkring i Landet med en saa levende

---

I, 331. *Southey*, History of the peninsular war. N. E. London 1828. II, 339 sq. **Schepeler**, Geschichte der Revolution Spaniens und Portugals. Berlin, Posen und Bromberg. 1842. I, 540 f. **Xylander**, Beitrag zur Geschichte des schwedischen Krieges in den Jahren 1808 und 1809. Berlin u. Posen 1825. S. 36 f. Materialien zu einer Chronik für die Herzogthümer Schleswig und Holstein, i **Carstens's** og **Falcks** Staatsbürgerliches Magazin. Schleswig 1823. III, 592 f. **Hansen** und **Wolf**, Chronik des Landes Dithmarschen. Hamburg 1833. S. 389 f. **Varnhagen v. Ense**, Denkwürdigkeiten. Mannheim 1838. III, 44 f. **Steffens**, Was ich erlebte. Breslau 1842. V, 326 f. **Schumacher**, Genrebilder aus dem Leben eines siebenzigjährigen Schulmannes. Schleswig 1841. S. 396 f. **Rahbek**, Erindringer af mit Liv. Kjøbenhavn 1829. V, 345. **Sibiger**, De spanske Tropper i Sjælland, i Militairt Repertorium. Kjøbenhavn 1837. III, 306 f. **With**, Danske og norske Søheltes Bedrifter. Kjøbenhavn 1819. S. 72 f. **Dahlerup**, Liniesskibet Prinds Christians sidste Campagne, i Archiv for Søevæsenet Kjøbenhavn 1840. XII, 179 f.

Deeltagelse, at man endog i enkelte Egne, hvor man hyppig møder sorte, funklende Øine og sydlandske Ansigtstræk, har troet at burde tænke sig disse i Forbindelse med Spaniernes Ophold. Som Reliquier bevares endnu paa adskillige Herregaarde de Foræringer, som af Spanierne bleve givne ved deres Afreise; for adskillige Ældre gav Spaniernes Ophold Anledning til at stifte Bekjendtskab med deres herlige Sprog, med det Sprog, hvori Calderon og Cervantes skreve; og overalt veed man at fortælle om de mørke Ansigter, hvoraf mange vare af en fuldendt mandlig Skjønhed, om den gravitetiske Værdighed og den alvorlige, stolte Holdning, der udgød en vis Fornemhed over hele Regimenter, som om alle Soldaterne vare af Adel, om de talrige Guitarer, der ledsagede Romanzer, som havde tonet ved Ebros og Guadalquivirs Bredder, om de mange Muulæsler, der vare spændte for Kanonerne, om den evige Røgen af Cigarer, der sammenrulledes i Papir, og om saa mange andre fremmede Skikke. Ikkun i Holsteen, hvor Spanierne laae sammen med Bernadottes franske Tropper, forefaldt ofte Stridigheder, der fra Spaniernes Side ikke sjeldent endtes med Dolkestød; i Danmark forholdt de sig næsten overalt meget rolige, og endog de simpleste Soldater syntes at beflitte sig paa at falde deres Værter saa lidet til Byrde som muligt, hvorved de dannede en skarp Modsætning til de fleste franske Tropper, navnligen til de hos os saa berygtede Chasseurs à Cheval. Endelig prises Spaniernes eiendommelige Godmodighed allevegne; naar de droge gjennem Gaderne paa deres Muulæsler, hvorpaa de sad paa Qvindeviis med begge Benene til een Side, udsatte de sig gjerne og uden Fortrydelse for de jublende Drenges Glædesyttringer, og hvor der var smaa Børn, kunde

de aldrig blive kjede af at kjærtegne og lege med disse, saa at de snart bleve som Medlemmer af Familierne.

Baade i Syden og i Norden lever Mindet om Spaniernes Ophold, forskjønnet ved den romantiske Glands, som Tidens Afstand stedse skjænker. Baade i Syden (Mérimée) og i Norden (Blicher) have Digtere benyttet det poetiske Stof, som Spaniernes Flugt tilbyder. Begivenhedernes virkelige Sammenhæng synes imidlertid endnu at være de Fleste temmelig ubekjendt, og dette tør maaskee retfærdiggjøre Meddelelsen af den følgende Skildring.

Da **Napoleon** havde undfanget sin kæmpemæssige Idee om Continentalsystemet, dengang han, brændende af Had imod Storbritannien, vilde lukke alle det europæiske Fastlands Havne for de engelske Skibe, var den pyrenæiske Halvøe et af de Lande, hvorpaa han først og fremmest kastede sine Øine. Ludvig den Fjortendes berømte Ord skulde gaae i Opfyldelse: „der skulde ikke længer gives pyrenæiske Bjerge". Allerede i Aaret 1807 havde Huset Braganza ophørt at regjere i Portugal, hvor Junot, efter den kongelige Families Bortreise, holdt sit Indtog i Lissabon, og i samme Aar havde Keiseren forberedet Udførelsen af sine Planer imod Spanien ved at forlange 14,000 Mand Hjælpetropper af Kabinettet i Madrid, for dermed at forstærke den franske Hær, der stod i Preussen, mod Russerne. Den berygtede Fredsfyrste, Don **Manuel Godoy**, bevirkede, at **Carl den Fjerde** indvilligede i denne Begiering, og 9,000 Mand, der udgjorde Kjærnen af den spanske Armee, brøde op imod Nordsøen; i Tydskland bleve de forstærkede med 5,000 Mand, der

allerede tidligere, ifølge den franske Keisers Villie, fra Spanien vare blevne sendte til Etrurien. Tilsammen udgjorde de en Division, hvorover Generallieutenant **Romana** fik Befalingen; under ham kommanderede Generalmajor **de Kindelan**, en Schweitzer, der i mange Aar havde staaet i spansk Tjeneste, og Generalmajor **de Salcedo**. Oberst **O'Neill**, en Dansk, der var født paa St. Croix og opdraget i Kjøbenhavn, var Generaladjutant og Chef for Generalstaben.

Imidlertid forligede **Napoleon** og Keiser **Alexander** sig i Tilsit den 7de Juli 1807, og saaledes kom Spanierne ikke til at kjæmpe imod Russerne. Men i Efteraaret bleve de forenede med tre andre Divisioner, nemlig een hollandsk under Generallieutenant **Gratien** og to franske under Divisionsgeneralerne **Boudet** og **Dupas**. Hver af disse Divisioner udgjorde 6,000 Mand; hele Armeekorpset, der altsaa bestod af 32,000 Mand, blev af Keiseren betroet til den franske Marchal **Bernadotte**, Prinds af Pontecorvo, der i Forening med danske Tropper var bestemt til at gjøre et Indfald i Sverrig. Dette Land befandt sig nemlig endnu i Krig med Frankrig, da **Gustav den Fjerde** ikke havde tiltraadt Freden i Tilsit, og derfor trængte nu, ifølge en mellem Keiser Alexander og Napoleon truffen Overeenskomst, russiske Tropper ind i Finland, paa samme Tid, som Danmark og Holland tillige erklærede Sverrig Krig, paa Grund af Kongens vedvarende Alliance med England.

Spanierne dannede Avantgarden af **Bernadottes** Armeekorps, og en Deel af dem ankom allerede i Marts Maaned 1808 til Fyen, hvorfra de stode i Begreb med at gaae over til Sjælland, da de bleve afholdte derfra ved en uventet Hindring. Saasnart

nemlig Efterretningen om Bernadottes Indrykken i Danmark var ankommen til Gothenborg, vare nogle af de der indfrosne engelske Skibe, ifølge Kong **Gustavs** Opfordring og ved Landshøfding, Friherre **Carpelans** Anstrængelse, med stor Møie blevne udisede af Havnen, og saaledes kunde en engelsk Corvet og Brig lægge sig mellem Nyborg og Korsøer, ved Sprogøe, paa en Tid af Aaret, hvorpaa man med Vished havde troet, at endnu ingen fiendtlig Seiler vilde vove sig til dette Farvand. Det var for at bortrydde denne Hindring, at Capitain **Jessen** fik Befaling at seile til Beltet med Linieskibet **Prinds Christian**, det sidste Led af den stærke Kiæde, der i Aarhundreder havde bundet to Riger til hinanden. Men Jessen forhindredes fra at rense Store Belt, da Prinds Christian om Aftenen den 22de Marts under Sjællands Odde blev angrebet og ødelagt af de engelske Linieskibe, **the Stately**, Capitain **Georg Parker**, og **Nassau** (forhen Holsteen), Capitain **Robert Campbell**. Passagen vedblev saaledes at være spærret, og derfor maatte Bernadotte, der allerede over Kolding *) og Odense var ankommen til Sjælland og i nogle Dage havde opholdt sig paa Frederiksberg Slot, over Smaaøerne vende tilbage til Holsteen. Imidlertid benyttede man

*) Prindsen af Pontecorvo ankom den 29de Marts til Koldinghuus, hvor Kong **Christian den Syvende** kort Tid tilforn havde opholdt sig, forend han førtes til Rendsborg, og hvor nu en Deel af de spanske Tropper vare indqvarterede. Natten efter **Bernadottes** Ankomst udbrød der Ild paa Slottet, som fra om Morgen Kl. fire til henad Eftermiddagen stod i lys Lue. Ligesom Polakkerne gave Anledning til Koldinghuus's Ødelæggelse under Carl Gustavs Feide (Histor. Tidsskrift III, 299), saaledes har man ladet Spanierne antænde Slottet, for at indebrænde Bernadotte og Prinds Oscar (jvnfr. **Carl Baggers** Digt "Koldinghuus Brand" i Nytaarsgave for danske Digtere, IV, 441); men dette Sagn er, ifølge troværdige Vidnesbyrd, blottet for historisk Sandhed.

sig dog i April, Mai og Juni Maaned af heldige Oieblikke til at sætte adskillige Afdelinger af de spanske Tropper over til Langeland, og herfra bragtes igjen nogle om Natten over til Laaland, hvorfra de gjennem Falster kom til Sjælland. De Fleste bleve imidlertid tilbage i Jylland og Fyen.

I **Jylland** bleve Infanterieregimentet **Zamora** og Kavallerieregimenterne **Rey**, **Infante** og **Algarve**, i Alt 3,000 Mand. Disse Tropper vare fordeelte i Ebeltoft, Grenaae, Randers, Mariager, Hobroe og Aarhuus, og nogle af dem naaede endog op til Aalborg ved Liimfjorden. Generalmajor Don **Juan Kindelan** commanderede dem.

I **Fyen** befandt sig det prægtige Infanterieregiment **Princesa**, en Bataillon af det lette Infanterieregiment **Barcellona**, Kavallerieregimenterne **Almanza** og **Villaviciosa**, endvidere Sappeurerne og den største Deel af Artilleriet, i Alt 4,500 Mand. Disse Tropper vare adspredte rundt omkring paa Oen; den overstkommanderende General, **Romana**, havde sit Hovedqvarteer i Nyborg, hvor han boede paa Postgaarden.

Paa **Langeland** stode 2,000 Mand, nemlig en Bataillon af det lette Infanterieregiment **Katalonien**, samt en Deel af Artilleriet, under den franske Oberstlieutenant **Gauttier**.

Til **Sjælland** kom Infanterieregimenterne **Asturien** og **Guadalaxara**, der dannede Prindsen af Pontecorvos Avantgarde, tilsammen udgjorde 4,000 Mand, og hvert for sig bestod af tre Batailloner. Disse Tropper concentreredes i og omkring Roeskilde saaledes, at een Bataillon indqvarteredes i Byen selv, en anden cantonnerede imellem Roeskilde og Holbek, og en tredie imellem Roeskilde og Kjoge; endelig stode de tre ovrige Batailloner i Leir paa Vid=

strupgaards Hovmark udenfor Roeskilde. Overbefalingen over begge Brigader betroede Prindsen af Pontecorvo til den franske Brigadegeneral, Baron **Fririon**, der hidtil havde kommanderet en Brigade af Divisionen **Boudet**, og som nu tilligemed sin Stab fik Qvarteer paa Palaiet i Roeskilde.

Hele Corpsets Depots, 500 Mand, vare under Brigadeer **Hermosillas** i Altona og Hamburg og i disse Stæders Omegn. De to franske og den hollandske Division laae Syd for de spanske Tropper i Slesvig og Holsteen, og Marschal Bernadotte havde sit Hovedqvarteer i Hamburg. Han søgte paa alle mulige Maader at fængsle Spanierne til sin Person, og understøttedes herved ikke lidet af den Lethed, hvormed han formaaede at tiltale dem i deres eget Sprog, og af sit ægte spanske Udseende, der gjorde, at mange af Soldaterne i Begyndelsen antoge ham for en Landsmand. Han havde bestandig en Æresvagt af spanske Grenaderer omkring sig; han var forekommende imod alle Officiererne og venlig mod Soldaterne, og opnaaede virkelig for en Deel sin Hensigt at vinde deres Hengivenhed.

Medens Spanierne stode i Danmark, skete det, at Kong **Carl den Fjerde** ved Revolutionen i Aranjuez blev tvungen til at overlade Regieringen til sin Søn, Prindsen af **Asturien**, der antog Navnet **Ferdinand den Syvende**. Den franske Keiser lokkede Fader og Søn til at begive sig til Bayonne, og bevirkede her, at Carl afstod ham sin Ret til Spanien. Ferdinand maatte finde sig i at erkiende Gyldigheden heraf, og Napoleon udnævnte sin Broder **Joseph**, der hidtil havde herskët i Neapel, til Konge over Spanien og sendte ham med en fransk Hær over Pyrenæerne. Da var det, at de stolte Spaniere opflammedes deels af Kjærlighed til Kongehuset, deels ved det katholske

Kleresies Tilskyndelse, og deels ved det indgroede Had imod Udlændingerne; Juntaen i Sevilla erklærede de Fremmede Krig; **Palafox**, **Cuesta**, **Castaños**, **Reding** og **Blake** hævede i forskjellige Egne Frihedens Banner, og snart udbredte Insurrectionen sig over hele Halvøen.

Da Efterretningen om Kongernes Resignation til Fordeel for Napoleon ankom til Danmark, udstedte **Romana** en Proclamation, hvori han giorde sit Korps bekjendt med de Begivenheder, der havde fundet Sted i Spanien, og med levende Farver gav en Udsigt til Cortes's Gjenopkomst og en skjønnere Fremtid for Fædrelandet. Slutningen af denne Dagsbefaling, der er dateret „Nyborg den 2den Juni 1808" og stilet til Cheferne, minder om, at Fædrelandet vilde ødelægges ved Borgerkrig, og ikkun kunde blive blomstrende ved Enighed og Samdrægtighed.

Den 24de Juni erholdt **Romana** en Skrivelse fra **Bernadotte**, hvori Marschallen meddeelte ham, at **Joseph** var bleven udnævnt til Konge. Denne Efterretning bekjendtgiorde **Romana** ligeledes for sin Division, og endnu samme Dag lykønskede han ved en Skrivelse den nye Konge, og anbefalede sig og sine Tropper til ham som troe Undersaatter.

Da derpaa Gjæringen i Spanien begyndte, anvendte det franske Politie alle Midler, for at ingen Breve fra Spanien skulde komme til Korpset, forend den, som man troede, korte Revolution var tilende; selv **Romana** vidste aldeles Intet. En Følge heraf blev det imidlertid, at man nu ikke længere troede selve Sandheden, men fæstede Lid til det Usandsynligste og Urimeligste. Den Mængde Rygter, der circulerede blandt Soldaterne, vakte større Uro, end authentiske Efterretninger vilde have forvoldt, og tilsidst bleve disse Rygter saa almindelige, at **Romana**

fra Nyborg udstedte en Formaning til Cheferne, hvori det blev dem paalagt, af al Magt at forhindre foruroligende Samtaler og i Særdeleshed med Strenghed at afholde Officererne fra saadanne. Men Generalens Villie afholdt ikke hans Officerer fra at tænke paa Spanien; og at de spanske Tropper vare i en meget farlig Stemning og kun behøvede en tilfældig Anledning for at gjøre Oprør, viste sig snart.

Det kan ikke Andet end vække Forundring, at **Romana**, der endnu syntes med Iver at virke for den franske Interesse, kort efter saa aldeles forandrede sin Opførsel. Men dette lader sig forklare paa en Maade, der, langt fra at nedsætte ham, viser hans Charakteer i dens hele Reenhed.

Don **Pedro Caro y Sureda**, Marques de la **Romana** var født i Aaret 1761 i Palma, Hovedstaden paa Øen Mallorka. Hans Familie hørte til de fornemste paa denne Øe, og hans Fader forhøiede Navnets Hæder, idet han, under den spanske Expedition imod Algier (1775), i Spidsen for Regimentet **Almanza** fandt en Heltedød, der senere blev priist i Romanzer, som endnu ere populaire i Spanien. Den unge Romana blev i sit tiende Aar sendt til Frankrig, hvor han i et Collegium i Lyon modtog sin første Dannelse, som han senere fortsatte først ved Universitetet i Salamanca og derefter ved det adelige Seminarium i Madrid. Efter derpaa at have besøgt det spanske Marineacademie, deeltog han som Søofficeer med Udmærkelse i Gibraltars Beleiring, hvorpaa han, da Freden i Versailles var sluttet, reiste udenlands og især opholdt sig i Wien og Berlin for at studere fremmede Sprog. Da han kom tilbage til sit Fædreland, gik han atter til Søes og tjente under den berømte Admiral **Gravina**, ind-

til han bragte det til Fregatkapitain (Capitan de Fragata); derpaa foretrak han at ansættes ved Armeen og deeltog med Udmærkelse i den franske Revolutionskrig, idet han først var ansat ved Armeen i Biscaya, der befaledes af hans Onkel Don Venturo Caro, og senere blev forsat til Armeen i Catalonien, i hvilken han efterhaanden tjente under Greven de la Union, Marquien de las Amarillas og Don Joseph Urrutia. Da Spanien i Freden til Basel havde forsonet sig med Frankrig, drog han sig som Generallieutenant tilbage til Alicante for igjen at overgive sig til sine lærde Studier; men imidlertid havde han, uden at gjøre sig skyldig i nogen Halvhed, havt det sjeldne Held paa eengang at opnaae stor Yndest hos Don Manuel Godoy og den høieste Popularitet hos Nationen. Dette Held skyldte han sin Charakteers ualmindelige Reenhed og Adel; man oversaae hans Svagheder — blandt hvilke hans store Distraction endnu mindes i Fyen som i høi Grad charakteristisk —; man lagde kun Mærke til hans mange lysende Egenskaber, til hans personlige Tapperhed, hans vidtudbredte Kundskaber, hans Klogskab og Retsindighed og til den sieldne Ligefremhed, der indgød hans Undergivne ubegrændset Tillid til ham. Da han i Aaret 1807, paa Grund af sine Reiser udenfor Spanien, paa Grund af sin Færdighed i de fleste levende Sprog og især paa Grund af Fredsfyrstens Yndest, udnævntes til Anfører for de Hjælpetropper, der sendtes Napoleon, gaves der neppe Nogen i hele Spanien, der i høiere Grad end han elskede Fædrelandet med Liv og Sjel. Det var denne hans Fædrelandskjærlighed, i Forening med hans i Udlandet modtagne Dannelse, der bevirkedd, at han betragtede den gamle Kongefamilies Fortrængelse af et nyere og friskere Dynastie, paa Grund

af de deraf opstaaende Kulturfordele, som gavnlig for Spanien, og at han slog sig til Kong Josephs Partie, saalænge han ei saae Nationen i Vaaben for Frihed og Uafhængighed. Da dette siden skete, antog han sig kraftigen Nationens Sag, og blev den tro indtil sin Død.

Han var endnu i Begyndelsen af Juli Maaned i fuldkommen Uvished om, hvad der egentlig var foregaaet i Spanien. Imidlertid havde Castanos, da han umiddelbart efter Fiendtlighedernes Udbrud satte sig i Forbindelse med Sir Hew Dalrymple, dengang engelsk Overstkommanderende i Gibraltar, forestillet denne Vigtigheden af, at de spanske Tropper i Danmark fik Underretning om Tingenes virkelige Stilling i deres Hjem. Den engelske Regjering indsaae tilfulde det Rigtige heri og gjorde allerede i Juni Maaned adskillige Forsøg i dette Øiemed, men de mislykkedes alle paa Grund af det strenge Opsyn, som man paa fransk Side førte over den spanske General. Tilsidst fandtes dog en dristig Mand, der vovede at udføre det farlige Værk. En katholsk Geistlig, ved Navn Robertson, tilbød at gaae til Danmark, for at aabne en Forbindelse med Romana, og hans udbredte Sprogkundskaber syntes saa fortrinlig at qvalificere ham dertil, at man antog hans Forslag. Da det imidlertid befrygtedes, at en ordentlig Fuldmagt let kunde have skadelige Følger, medgav man ham blot et spansk Vers, der skulde minde Romana om en Tildragelse, der havde fundet Sted imellem ham og den forrige engelske Gesandt i Spanien. *) Robertson affendtes derpaa til Helgoland

*) Da den engelske Gesandt Frere under sit Ophold i Madrid vilde gjøre sig bekjendt med den spanske Litteratur, havde Romana i Særdeleshed anbefalet Digtet om Cid til hans Opmærksomhed, og da han nogen Tid efter besøgte Gesandten, meddeelte denne

— der dengang, som Stapelplads for Englændernes nordtydske Handel, var af en Vigtighed, som Øen hverken før eller senere nogensinde har besiddet — og i Forening med ham afskikkede den engelske Regiering en dristig Emissair Mr. **Mackenzie**, der skulde sørge for, at Robertson blev landsat paa Fastlandet, og iøvrigt træffe alle de Anstalter, som Omstændighederne maatte fordre.

Efterat være ankommen til Helgoland, gjorde **Mackenzie** først et Forsøg paa at landsætte **Robertson** uden Pas, men efter i tre Dage i en Baad at have krydset langs med Vestkysten af den jydske Halvøe, kom Robertson tilbage, overbeviist om Umuligheden af at skuffe Kystmilitsens dengang i høi Grad strenge Aarvaagenhed. Men imidlertid var et Skib, der hørte hjemme i Bremen, af en engelsk Krydser blevet taget og opbragt til Helgoland, og Mackenzie tilbød nu Skibets Fører, der havde en nær Slægtning blandt Øvrigheden i den nærmeste Stad, at han vilde løsgive ham og hans Skib, saafremt han til Gjengjeld vilde forpligte sig til i sin Hjemstavn at skaffe Robertson et sikkert Pas. Dette Tilbud blev modtaget, den indgaaede Forpligtelse fra begge Sider nøiagtigen opfyldt, og Robertson, der ikke havde noget charakteristisk engelsk Udseende, fandt omsider ved Hjelp af et Pas, der lød paa, at han var tydsk Skolelærer, Leilighed til at trænge sig frem til **Romana**, der dog i Førstningen ikke vilde fæste Lid til ham, men ansaae ham for en fransk Spion. Dog endelig overbevistes han, og i en Samtale, der i det latinske Sprog blev ført

---

ham en Conjectur om en forbedret Læsemaade, der i høi Grad tiltalte **Romana**. Det var V. 2348, hvor der i Almindelighed læses: Aun ves el hora que vos *merezca dos* tanto, men hvor **Frere** foreslog at læse *merezcades*.

paa Postgaarden i Nyborg, erholdt han fuldkommen Underretning om Halvøens sande Forfatning, og om Englændernes Begjerlighed efter paa hvilkensomhelst Maade at sætte de af ham commanderede Tropper i Stand til at medvirke til deres Fædrelands Befrielse.

Romana blev inderlig bevæget og besluttede at vove Alt for at komme Fædrelandet til Hjælp. Den 17de Mai var Sir **John Moore**, der i det Følgende blev saa navnkundig ved sit uheldige Felttog i Spanien og ved sin Heltedød i Slaget ved Corunna, landet ved Gothenborg med 10,000 Mand, for i Forening med de Svenske at operere enten imod Norge eller imod Russerne. Med disse Tropper, der paa Grund af Misforstaaelse mellem Kong **Gustav** og den engelske General stode tvivlsomme, ønskede Romana at understøttes, da han kun ved Hjælp af dem troede sig i Stand til med Sikkerhed at indskibe sine Tropper paa en engelsk Flaade. Dette Romanas Ønske blev af **Robertson** mundtlig overbragt til **Mackenzie**, og en Uge efter at denne fra Helgoland havde meddeelt den engelske Regiering Underretning derom, erholdt han allerede Breve til Sir John Moore, der befalede denne at bruge sine Tropper til den ommeldte Tjeneste. I Stedet for at afsende disse Depescher, troede Mackenzie det bedre selv personlig at overbringe dem, men da han ankom til Gothenborg, erfarede han med Smerte, at Sir John Moore tre Dage tidligere havde forladt Sverrig og med sine Tropper var vendt tilbage til England. Med Sorg maatte Romana opgive sit Haab om at undslippe, og endnu en Tid finde sig i at adlyde Undertrykkerne.

Saaledes vare Tingenes Stilling, da **Bernadotte** den 27de Juli oversendte **Romana** Efterretning om **Josephs** Ankomst til Vittoria, med Befa-

ling til at lade hele Divisionen sværge den nye Konge Troskab, hvilket allerede den 21de Juli alle spanske Depots havde giort paa Sletten imellem Altona og Hamburg, efterat Brigaderen **Hermosillas** havde forelæst dem Konstitutionen. En saadan Befaling kunde ikke andet end i høi Grad være ubehagelig for Romana. Med Hensyn til de Tanker om Flugt, som han i Stilhed nærede, maatte det nemlig nødvendigviis forekomme ham betænkeligt og usømmeligt, hvis Spanierne uden Forbehold aflagde den affæskede Eed, og paa den anden Side syntes det altfor farligt at aftage Masken, saalænge Englænderne endnu ikke havde rakt ham Haanden. Han tøvede derfor med at adlyde og svarede derimod Marschallen, at han kiendte sine Tropper saaledes, at han troede at burde tilraade at behandle dem, som om de allerede havde svoret; „kun i dette Tilfælde", skrev han, „kan jeg indestaae for Orden og Subordination". Men da Marschallen ikke desto mindre med Bestemthed gjentog sin tidligere Opfordring, og da der paa samme Tid indløb en dermed overeensstemmende Skrivelse fra Kong **Josephs** Minister, Don **Mariano Luiz de Urquijo**, der desuden forlangte at underrettes, om Nogen skulde være dumdristig nok til at vægre sig ved at efterkomme den givne Befaling, — da vovede Romana ikke længer at tøve. Den 1ste August udstedte han fra Nyborg Ordres til Cheferne om at lade deres Undergivne sammenkalde for at aflægge Eden.

Denne Befaling modtoges overalt i Fyen og paa Langeland med den største Uvillie af de under **Romanas** umiddelbare Kommando staaende Tropper. Fra Regimenterne **Almanzas** og **Princesas** Rækker hørtes Raabet: „Leve Spanien, Napoleon døe", og nogle franske Officerer, der vare affendte af **Berna=**

dotte, for at være Vidner til Edens Aflæggelse, maatte see, hvorledes Soldaterne afreve de franske Kokarder og traadte dem under Fødder. Og dog aflagdes Eden baade i Fyen og paa Langeland — upaatvivlelig ifølge Romanas Indflydelse — kun under denne betydningsfulde Reservation: „Som Medlemmer af den spanske Nation, med hvilken vi ville leve og døe, og i Forudsætning af, at Nationen ved sine retmæssige Repræsentanter med fuldkommen Frihed har svoret den samme Eed, som man affordrer os, sværge vi Joseph Napoleon Troskab".

Imidlertid havde Prindsen af Pontecorvo, dengang han andengang tilskrev Romana angaaende Spaniernes Eedfæstelse, tillige med Tilsidesættelse af de sædvanlige Former, i samme Anledning skrevet til Generalerne Kindelan og Fririon. General Kindelan svor selv ufortøvet Troskabseden og bevægede tillige Tropperne i Jylland til nogenlunde roligen at gjøre det Samme. Derimod gjorde i Sjælland Regimenterne Asturien og Guadalaxara aabenbart Opror. Baron Fririon og de faae franske Officerer, der udgjorde hans Stab, havde efter deres Ankomst til Roeskilde øvet disse Regimenter i Vaabenbrug efter det franske Reglement, og i kort Tid bragt dem meget vidt, saa at vor nuregjerende Konge, efterat have bivaanet en Revue af Tropperne, tildeelte dem stor Roes. Men da Fririon nu ved Troppernes Forsamling om Aftenen Søndagen den 31te Juli lod dem underrette om, at den foreskrevne Eed den næste Mandag Morgen vilde blive dem afæsket, gjorde den paa Torvet i Roeskilde opstillede første Bataillon af Regimentet Asturien pludseligen Opror. Med høie Skrig erklærede Soldaterne ikke at ville aflægge Eden, og, forstærkede ved tilstrømmende Skarer af de udenfor Staden staaende Bataillоner, droge de under

Trommeslag og med flyvende Faner ind i Palaiets Gaard, hvor de løsnede deres Geværer mod Vinduerne, saasnart nogen af de franske Officerer kom tilsyne indenfor disse. De faae danske Officerer, der vare detascherede til det spanske Corps, og fremfor alle Capitain d'Origny — der paa Grund af sin udmærkede Adfærd ved denne Leilighed af Napoleon erholdt Æreslegionens Kors — formaaede ikkun med megen Møie at afværge Sprængningen af Palaiets i Hast tilsluttede Døre, men de kunde ikke forhindre, at den franske Lieutenant Marabail, som var ansat i Fririons Stab, og som ved Efterretningen om den hans General truende Fare øieblikkelig var ilet til Palaiet, blev myrdet og massacreret af de rasende Soldater. Først langt ud paa Aftenen lykkedes det den spanske Oberst for Regimentet Asturien, den gamle Brigadeer Dellevielleuse, omsider at faae Gaarden ryddelig ved at lade slaae Generalmarsch, hvorefter den største Deel af Spanierne begave sig tilbage til Leiren og deres Quarterer, medens ikkun nogle faa bleve tilbage for at bevogte Palaiet. Da det maatte befrygtes, at Spanierne næste Morgen vilde fornye Angrebet, blev Tiden af de danske Officerer hurtig benyttet til i al Stilhed at føre de Franske til en Hvælving i den tæt hosliggende Domkirke, med hvilken Palaiet ved en Gang staaer i umiddelbar Forbindelse. Vel sendte de Spaniere, der endnu vare paa Venene, ogsaa enkelte Kugler her ind igjennem Kirkevinduerne, men snart ophørte dog ogsaa denne Skydning ganske, og efterat have iført sig danske Uniformer, der i dette Øiemeed vare hidbragte, undkom Fririon og hans Officerer, uantastede af de spanske Poster, fra Roeskilde, hvorpaa de endnu den samme Nat ilede til Kjøbenhavn.

I denne Stad var Alt i Bevægelse. Da man faa Dage tidligere havde seet en Mængde engelske Skibe forlade den svenske Kyst, og da man endnu var uvidende om **Moores** Tilbagereise til England, satte man hine Skibes Bevægelse i Forbindelse med Opstanden i Roeskilde, og frygtede for et forenet Anfald af Spaniere og Englændere. Generalmarsch blev slaaet midt om Natten, og et tilstrækkeligt Troppekorps stod rede til at marschere mod Roeskilde, ligesom Tropperne i Kjøge og Hirschholm allerede havde erholdt Befaling til at sætte sig i Bevægelse i samme Retning. Men da de franske Officerer ankom henad Morgenstunden, og da man havde erholdt Forvisning om, at Spanierne efter hines Flugt ikke gjorde nogen videre Bevægelser, blev Alt contramanderet, og Capitain **d'Origny** afsendtes alene til Roeskilde med mundtlig Ordre fra Kongen til Brigadeer **Dellevielleuse**, at han indtil videre skulde overtage Overbefalingen over de spanske Regimenter i Sjælland, hvorhos det blev ham paalagt at føre de urolige Tropper fra Roeskilde til Ringsted og Slagelse.

Trods den truende og tildeels voldsomme Adfærd, som de spanske Tropper havde udviist, da man afæskede dem Eden, paastode dengang de franske Journaler, at Spanierne i Danmark „med ubeskrivelig Enthusiasme" havde svoret Kong **Joseph** Troskab. Men i Virkeligheden var man langt fra at foregiøgle sig et saadant Blendværk. Derfor maatte danske Tropper under Generallieutenant **Castenskjold** om Middagen den 9de August omringe Ringsted, og de i og ved Byen indquarterede spanske Bataillоner, der havde deeltaget i Voldsomhederne i Roeskilde, nødtes til at udlevere 113 Soldater som Hovedmændene for Oprøret, hvilke derefter som Fanger under Kavallerie-Escorte førtes til Citadellet i Kjøbenhavn.

Og allerede tidligere havde Prindsen af Pontecorvo yderligere skrevet til **Romana** og udtrykkeligen forlangt, at de spanske Tropper i Fyen og Langeland ufortøvet og uden nogensomhelst Reservation skulde aflægge den samme Eed, som Cortes i Bayonne havde svoret Kong Joseph. Deraf blev imidlertid Intet.

Romana havde for det Første opgivet Tanken om at undkomme, men han var ikke den Eneste, som havde tænkt derpaa. Endskjøndt enhver Forbindelse med de engelske Skibe, som sværmede omkring Kysterne, ved de strengeste Forbud og de Danskes store Paapassenhed, næsten blev gjort umulig, traadte dog i de fleste Regimenter de unge Officerer sammen for at iværksætte en saadan og derved Tilbagekomsten til Spanien. Ogsaa Officererne paa Langeland søgte at udføre et saadant Desertionskomplot, og begge Cheferne, Major Don **Ambrosio de la Quadra** og Major Don **Francisco de Vives**, vare meer eller mindre i Forstaaelse med dem. Lieutenant Don **Juan Antonio Fabregues**, der i Begyndelsen af August var sendt fra Langeland med Depescher til Kjobenhavn, fik paa Tilbagereisen det Indfald, at gjøre et Forsøg paa, om han ikke fra Sjællands Vestkyst kunde komme til de nogle Mile borte, paa Høiden af Spodsbjerg, liggende engelske Skibe. Han begav sig derfor til et eensomt liggende Fiskerleie og tilbød god Betaling, naar man vilde sætte ham over til Langeland, hvorhen han bragte vigtige Depescher. Hans Forslag blev modtaget, og snart befandt han sig i en Fiskerbaad nogle Mile borte fra den sjællandske Kyst. Da trak han sin Sabel og befalede de tvende danske Sømænd, der førte Fartøiet, at styre mod de engelske Skibe, idet han i modsat Fald truede dem med Døden. En

spansk Soldat, der ledsagede ham og ikke kiendte hans Hensigt, glemte imidlertid i sin Forundring at passe paa sin Bøsse, som een af de Danske hurtig rev til sig, og det havde været ude med Fabregues, dersom han ikke ved et rask Hug over Haanden heldigen havde afvæbnet sin uventede Fiende. Fiskerne fandt nu ingen anden Udvei end at adlyde, Baaden styredes mod de engelske Skibe, og Capitain **M. Namara** paa Skibet **Edgar** bemærkede neppe det hvide Lommetørklæde, som Fabregues lod vaie, forend han strax affendte en Baad, for at bringe ham ombord til den Overstkommanderende.

Denne var Contreadmiral Sir **Richard Keats**. Han befandt sig i Beltet netop i samme Hensigt som **Fabregues**, nemlig for at befrie Spanierne. Efter at nemlig **Romanas** Plan, at undkomme ved en Forening med Sir **John Moore**, var strandet, havde den engelske Emissair **Mackenzie** ikke været uvirksom. Da han vilde vende tilbage fra sin frugtesløse Reise til Sverrig, var det lille engelske Skib, som førte ham, i Kattegattet blevet angrebet af en dansk Kaper og saa ilde medtaget, at det, for at udbedres, igjen maatte søge ind til Gothenborg. Nu bestemte Mackenzie sig til at benytte Tiden til at opsøge den i Østersøen mod Russerne stationerede engelske Flaade, og efter over Land at være reist til Ystad og der at have fragtet et svensk Fartøi, var han saa heldig at træffe den kommanderende Admiral, Sir **James Saumarez**, som han underrettede om, hvor tilbøielig Romana havde viist sig til Flugt, og tillige anmodede om at affende en Deel af Flaaden til det store Belt, for her at søge at komme i Forbindelse med den spanske General. Uden at vente paa nærmere Instructioner fra England, gik Sir James Saumarez villig ind paa dette For-

flag, og Sir **Richard Keats** blev ufortøvet affendt til det store Belt med en Eskadre, der — i Forening med de siden Foraarets Begyndelse ved Sprogøe stationerede Skibe — bestod af Linieskibene **Superbe, Brunswick, Gorgone** og det af Slaget paa Kjøbenhavns Rhed berømte **Edgar**, af Bombecorvetterne **Hound** og **Devastation**, Briggerne **Kite** og **Sphinx**. Til denne Eskadre ankom, faa Dage efterat den selv havde naaet Beltet, den engelske Brig **Musquito**, medhavende den spanske Marineofficeer Don **Rafael Lobo**, der som Sekretair havde ledsaget de Deputerede, Don **Juan Ruiz de Apodaca** og Don **Adrian Jacome** til London, og som af dem nu var bleven affendt for, om muligt, at tilstille Romana Breve fra Juntaerne i Andalusien og Gallicien.

Den unge **Fabregues** blev glædeligen overrasket ved at træffe sammen med sin Landsmand og ved de uventede Efterretninger, som han bragte. De dristigste Ahnelser, som han, ligesom saa mange af hans Landsmænd, havde næret om Forholdene i Hjemmet, viste sig nu at være langt under selve Virkeligheden. Gjerne lod han sig overtale til ikke alene at meddele Officererne paa Langeland, men ogsaa Generallieutenant **Romana** hine Efterretninger; thi han tvivlede ikke om, at denne Sidste, hvem han troede aldeles uvidende om Fædrelandets Tilstand, vilde lade sig bevæge til Alt ved hans Beskrivelse over Sagernes egentlige Stilling. Admiral **Keats** medgav ham et Brev til Romana, hvori han foreslog denne, at de spanske Tropper i Fyen skulde sætte sig fast paa Nordsiden, paa den Halvøe, der ender sig i „Fyens Hoved", hvorfra de let kunde begive sig til den lille Øe Romsøe.

Natten før den 6te August landsattes **Fabregues** paa Langeland, hvorfra hans Chefer hurtig

sendte ham forklædt, i Forening med Lieutenant **Carreras**, til Nyborg. Her ankom begge Officerer Natten imellem den 6te og 7de August, og deres bestemte Efterretninger, i Forening med Generaladjutanten **O'Neill's** kraftige Opmuntringer, bevægede **Romana**. Endnu midt om Natten sammenkaldtes et Krigsraad, der blev holdt i Salen paa Postgaarden i Nyborg; begge Juntaernes Skrivelser oplæstes, og det blev eenstemmig besluttet, at bevare Spanien saa mange Tropper som muligt. Dog forkastede Romana Admiralens Forslag, at sætte sig fast paa Nordkysten af Øen, da han befrygtede, at Tropperne i Jylland og Sjælland derved vilde komme i Fare. Derimod udkastede han selv en ny Plan, som han ved **Fabregues** meddeelte den engelske Admiral, der havde lagt sig paa Høiden af Nyborg, og da denne billigede den og lovede al mulig Hielp, skred han til Udførelsen, som fastsattes til den 9de August.

Førend **Romana** bevægedes til dette Skridt, havde han ikke truffet de ringeste Anstalter for et sligt Tilfælde; saaledes vare endog adskillige Officerer afreiste til Hamburg, da Marschallen havde forlangt, at Officerer af alle Regimenter skulde være tilstede ved det store Giestebud, han vilde give den 15de August. Han søgte derfor nu ved Hurtighed at indhente det Forsømte, og virkelig var der ikke heller Tid til at tøve; thi i Fyen udbredte sig allerede det Rygte, at **Bernadotte** havde faaet Nys om hvad der var i Giærde; ja man lagde endog til, rigtignok alt for hastig, at Franskmændene vare i Anmarsch. Romana afsendte Artilleriekapitain Don **Jose Guerrero** med et Brev til Prindsen af Pontecorvo; Brevet var blot et Paaskud; hans egentlige Hensigt var derimod at holde Øie med de Franskes

Bevægelser. Paa samme Tid ilede Officerer til Regimenterne i Jylland, og angave dem, hvorledes de havde at forholde sig; de skulde nemlig bemægtige sig alle ved Aarhuus, Randers og Fredericia liggende Skibe og med dem seile til Fyen, og Cavalleriet skulde efterlade sine Heste, saafremt de ikke, uden at bevirke Ophold, kunde medtages. Tropperne i Fyen, der laae adspredte rundt omkring paa Øen erholdt Befaling til at forene sig i Nyborg og Svendborg, for herfra at gaae til Langeland, hvor hele Korpset skulde oppebie de engelske Transportskibe. Endelig skulde de to Regimenter, der stode i Sjælland, forcere deres Marsch til Korsør og forsvare den derværende Landtunge, indtil man ogsaa kunde sætte dem over til Langeland. Til enhver af Cheferne meddeelte Romana de Efterretninger fra Spanien, som han selv nylig havde erholdt; enhver af dem blev af ham besværget om nu at høre det betrængte Fædrelands Røst.

Romana havde i Nyborg en Bataillon af Regimentet **Princesa**, to Kompagnier af Bataillonen **Barcellona**, to Eskadroner af **Almanza** og et Batterie ridende Artillerie, med hvilke Tropper han om Morgenen den 9de August bemægtigede sig Fæstningen og de omkring den liggende Batterier. Den danske Garnison syntes for svag til at gjøre nogen Modstand af Betydenhed, og Kommandanten, Baron **Gyldenkrone**, overleverede Romana Nøglerne. Nu gav Capitain **Greaves**, af det engelske Skib **Brunswick**, der var bleven landsat og sendt til Byen, ved Hjelp af Telegraphen Admiral **Keats** det aftalte Signal, hvorpaa han med sin Eskadre gik til Ankers ved Slipshavn.

I Fiorden ved Nyborg laae dengang den danske Krigsbrig **Fama** paa 18 Kanoner, under Lieute-

nant Rask, og Kutteren Søormen paa 12 Kanoner, under Lieutenant Rosenørn. Romana bad Lieutenant Rask om at laane ham Matroser til at bemande de forefundne Transportskibe med, for at han kunde sætte over til Langeland. Dog denne vægrede sig ikke alene herved, men truede endog med at fyre paa ethvert Fartoi, der vovede at løbe ud imod hans Villie. Nu skrev Admiral Keats til Kommandanten i Nyborg, at han, uagtet Krigen imellem England og Danmark, ifølge General Romanas Ønske, vilde afholde sig fra alle Fiendtligheder, saafremt man lovede, ikke at lægge de spanske Tropper nogen Hindring i Veien ved deres Indskibning; i modsat Tilfælde saae han sig, skjøndt ugjerne, nødt til at træffe Forholdsregler, der vilde have Stadens Ødelæggelse til Følge. For at give disse Trudsler større Vægt, vendte Spanierne nogle af Kanonerne paa Volden imod Staden. Den danske Kommandant føiede sig strax efter Omstændighederne, og befalede de danske Søofficerer at lade de spanske Tropper uhindret passere; han vedføiede en kongelig Skrivelse, ifølge hvilken Krigsskibene, der vare stationerede ved Nyborg, skulde staae under Kommantskabet sammesteds. Men Rask, der vel indsaae, at Gyldenkrone havde ladet sig bevæge af Frygt, vægrede sig bestemt ved at adlyde. Nu løb den engelske Bombecorvet Hound, Bombecorvetten Devastation, Briggen Kite og en Deel armerede Fartøier, alle tilsammen under Befaling af Capitain M. Namara af Skibet Edgar, ind i Fjorden og begyndte Klokken syv om Aftenen paa Pistolskuds Distance en heftig Ild mod de to smaa Skibe. Disse forsvarede sig med Kiækhed; men da de tillige beskødes af Spanierne fra Nyborgs Volde og fra Batteriet ved Holkenhavn, og derved kom i Fare for at bores i Sænk, maatte de efter en

halv Times Forløb stryge. De Danske havde to Døde og fjorten Saarede; Engellænderne beklagede især Tabet af Lieutenant Harvey, en af Linieskibet Superbes Officerer.

Englænderne gjorde strax de ved Broen liggende Transportskibe seilklare, og bragte Natten imellem den 9de og 10de August 15 Jagter og Slupper til Slipshavn, medens Spanierne med det Gode og Onde opdrev Levnetsmidler, Vandtønder og alt Nødvendigt. For Alt, hvad der toges fra Borgerne, blev der imidlertid givet Befaling, og den 10de August lod Romana udraabe i Gaderne, at han paa sit Æresord lovede uhindret at ville tilbagesende de Skippere og Matroser, som frivillig indfandt sig paa deres Skibe, fra den nærliggende Øe, hvorhen han begav sig. Den fiendtlige Adfærd imod de danske Krigsskibe havde nemlig indgivet alle Søfolk Uvillie og Mistro mod Spanierne, saa at det nu blev meget vanskeligt at opdrive det fornødne Mandskab til at besætte Skibene.

Den 10de ankom Sappeurcompagniet, den tredie Bataillon af Regimentet Princesa og Infanfanterieregimentet Zamora til Nyborg; det sidste Regiment kom om Eftermiddagen den 9de August fra Grenaae og Ebeltoft til Snoghøi, passerede det lille Belt, forenede sig i Middelfart med den derværende Bataillon af Regimentet Princesa og Sappeurerne, brød igjen op ved Midnat og tilbagelagde under en styllende Regn Veien fra Middelfart til Nyborg i 21 Timer. Sildig om Aftenen rykkede de to Eskådroner af Regimentet Almanza, der havde staaet i Odense og derfra som Arrieregarde havde dækket de ovennævnte Troppers Marsch, ind i Staden, paa samme Tid som Kavallerieregimentet Rey, der havde staaet i Hobroe, Mariager og Aarhuus og lykkelig havde

indskibet sig, ankom til Søes. Om Morgenen var allerede Spaniernes Artillerie og Bagage afmarscheret til Slipshavn, hvor Indskibningen kunde gaae for sig i Sikkerhed, under Beskyttelse af de engelske Skibe; thi **Romana** vilde paa ingen Maade gaae fiendtlig tilværks mod de ikke afvæbnede danske Tropper, hvilket vilde være uundgaaeligt, dersom han forblev i Nyborg, da han maatte vente, at de danske Tropper vilde gjøre fælleds Sag med de Franske, som ventedes hvert Øieblik. Den begyndende Mangel paa Levnetsmidler var ligeledes en Grund til saa snart som muligt at skaffe Korpset over til Langeland, hvorimod der aldeles ikke er Aarsag til at antage, at Romanas Beslutning, allerede nu at forlade Fæstningen, — en Beslutning, der ikke billigedes af alle hans Officerer — skulde være fremkaldt af Frygt for, at Tropperne, naar **Bernadotte** selv kom i deres Nærhed, ikke vilde kunne modstaae dennes lokkende Ord.

Den 11te August fornagledes Kanonerne i Nyborg, og Tropperne marscherede i to Divisioner til Slipshavn, hvor de strax begyndte at indskibe sig. Det var umuligt at faae Plads ombord til de skjønne andalusiske Heste, 1100 i Tallet, som man førte med sig; men **Romana** kunde ei bringe det over sig, at give Befaling til at dræbe dem, da han selv var en stor Elsker af Heste og vidste, hvor dybt det vilde smerte hver Rytter, at dræbe et ædelt Dyr, der saa længe trofast havde baaret ham. Han befalede derfor at sætte Hestene i Frihed, og disse, der ikke før havde været sig selv overladte, gallopperede vrinskende bort i den vildeste Karriere. I nogen Afstand græssede en stor Deel af Nyborgernes Heste, og da de spanske Hingster bleve disse vaer, angreb de dem eskadronsviis, iagttagende den vante Disciplin, og

huggede dem ned med Forbenene. Men derpaa begyndte de at bides indbyrdes, og inden et Quarteers Forløb var hele Strandbredden bedækket med lemlæstede Heste. Bevæget af Medlidenhed gav Romana nu Befaling til at dræbe Dyrene; men dette Foretagende blev kun ufuldkomment udført, og de Spaniere, der sidst forlode Landet, saae endnu ikke faa Heste vedvarende sysselsatte med deres gjensidige Ødelæggelse. Først efterat Spanierne vare dragne bort, udsendte Øvrigheden i Nyborg nogle Skytter, der ihjelskjøde de saarede Dyr, som endnu vare i Live. *)

Om Aftenen vare alle Spaniere velbeholdne ombord, og Romana udstedte en Proklamation, hvori han gjorde Indvaanerne i Fyen bekjendte med Begivenhederne paa den pyrenæiske Halvøe og med de spanske Troppers Beslutning. Da en stærk Modvind endnu den 12te holdt Spanierne tilbage ved Slipshavn, stødte Regimentet Infante fra Aarhuus i fire Skibe, men uden Heste, til dem. Kort derpaa dreiede Vinden sig, og den 13de kastede Flaaden Anker paa Østsiden af Langeland, ved Spodsbjerg, hvis Batterie Major Don Ambrosio de la Quadra havde bemægtiget sig. Samme Dag nemlig, da Romana overrumplede Nyborg (9de August), havde Spanierne paa Langeland sat sig i Besiddelse af alle derværende Skandser, uden at den danske Gouverneur paa Øen, Generalmajor Grev Ahlefeldt, troede at kunne gjøre nogen Modstand. Da Spanierne kort efter bleve forstærkede med to Kompagnier af Bataillonen Barcellona og med Kavalleriegimentet Villaviciosa, der havde

---

*) Saaledes fortælles denne Begivenhed baade i Fyen og i en engelsk Journal (The plain Englishman. I. 294), hvis Beretning grunder sig paa en Meddelelse af Sir Richard Keats, der fra Linieskibet Superbe i sin Kikkert betragtede Dyrenes Rasen.

forenet sig i Svendborg og paa de der samlede Skibe tillige fundet Plads for to hundrede af Dragonernes Heste, gav han det Løfte, at forskaffe dem Levnetsmidler og alt Nødvendigt, hvorimod det paa den anden Side tilstodes de danske Tropper bevæbnede at drage sig tilbage til Tranekjær Slot og til Nordspidsen af Øen.

Major **la Quadra** havde arresteret den franske Kommandant, Oberstlieutenant **Gauttier**; men **Ahlefeldt** udbad sig hans Frigivelse og at han maatte forblive hos ham paa Tranekjær, idet han gav sit Ord paa ikke at lade ham forlade Øen, førend la Quadra, som havde skrevet derom til Generallieutenant **Romana**, selv bevilgede det. Han tilbød to danske Officerer, ja sin egen Person til Gidsel. Spanieren lod sig nøie med hans Ord, og udleverede den franske Kommandant, der imidlertid faa Dage efter undkom fra Øen *). Fortørnet herover gav Romana Befaling til at afvæbne de Danske og at fratage dem deres Heste og Kanoner, som dog bleve tilbageladte ved den paafølgende Indskibning.

Da Spanierne forlode Fyen, vare de meget bekymrede over aldeles ingen Efterretninger at have fra Regimenterne **Asturien, Guadalaxara** og **Algarve**. Paa Langeland fik de først Underretning om disse Regimenters Skjæbne. Efter at de spanske Tropper i Sjælland paa Grund af Oprøret imod General **Fririon** vare blevne forlagte fra Roeskilde, befandt sig siden den 9de August, som ovenfor anført, et dansk Trop-

*) Ifølge den spanske Fremstilling af Sagen, rakte Grev Ahlefeldt selv Haanden til **Gauttiers** Flugt. I den danske Beretning, dateret Hovedquarteret Kiøbenhavn den 16de August, siges blot at "ved Generalmajor Ahlefeld's sindige og faste Adfærd befriedes den franske Oberstlieutenant **Gauttier**, som var arresteret af Spanierne."

pekorps i deres Nærhed, og da man derpaa i Sjælland erholdt Kundskab om Romanas Overrumpling af Nyborg, lykkedes det ikke de her værende Spaniere at naae Korsøer, men de bleve samtlige, uden at gjøre Modstand, afvæbnede af de Danske. Regimentet Algarve var ikke heldigere, skjøndt det stod i Randers, og altsaa var Fyen nærmere, end de øvrige spanske Regimenter i Jylland. De fleste af Officerne kunde ikke strax bestemme sig til ufortøvet at følge Romanas Tilskyndelse, og ikkun een Eskadron brød op under Ritmester la Costas Befaling. Men da La Costa i Dagbrækningen den 10de August ankom til Snoghøi, faa Timer efterat de spanske Tropper vare afmarscherede fra Middelfart, traf han samtlige Skibe i lille Belt, ifølge en efter Regimentet Zamoras Overgang indtruffen Befaling, henlagte under Kanonerne af Bøgermosebatteriet paa den jydske Side af Beltet, med Undtagelse af tre ved Lyngsodden liggende Fartøier, som Vind og Strøm forbød for Øieblikket at henbringe under Batteriet. La Costa red med sin Eskadron hen til disse Fartøier, men havde neppe naaet Lyngsodden, førend han blev indhentet af den franske Oberst Ameil med et Korps, der bestod af een Eskadron af det fjortende franske Regiment Chasseurs à Cheval, een Eskadron af det jydske Regiment lette Dragoner, nogle danske og franske Infanterikompagnier, der vare blevne befordrede paa Vogne, og et dansk Batterie ridende Artillerie. La Costa søgte at indlede et Slags Kapitulation, men der blev ham svaret, at dersom han ikke ufortøvet overgav sig, vilde alle Officererne blive skudte og Soldaterne decimerede. Da ilede han hen til Oberst Ameil og anbefalede ham sine Tropper, som han undskyldte med, at de kun havde viist ham, deres Befalingsmand, Lydig-

hed. For sin Person foretrak han Død for Fangenskab; han tog Tøilen i den høire Haand, greb en Pistol med den venstre og gjorde ved et Skud igjennem Hovedet Ende paa sit Liv.*)

Det franske Detachement, der havde ledsaget Oberst **Ameil**, dannede Spidsen af **Bernadottes** Tropper, som havde erholdt Befaling til ufortøvet i Ilmarscher at bryde op mod det lille Belt fra deres Quarterer i Holsteen og Slesvig. Da nemlig **Romanas** Breve ankom til Spanierne i Jylland, havde Don **Juan de Rindelan** forstilt sig, som om ogsaa han vilde følge med Regimentet **Zamora** til Fyen, men han benyttede Leiligheden til ubemærket at forlade Tropperne, og ilede til Bernadotte, hvem han angav Alt. Prindsen af Pontecorvo arresterede strax den af Romana afsendte Artilleriecapitain Don **Jose Guerrero** — der dog senere, paa Grund af Prindsens personlige Godhed for ham, fandt Leilighed til at undslippe af sit Fængsel, — og fremskyndte af al Magt Troppernes Marsch, saa at man paa denne Tid endnu i Hamburg ventede, at Bernadotte vilde overrumple Romanas Korps, førend den engelske Flaade kunde redde det. Men da Marschallen ankom til Odense, erfarede han, at Spanierne havde forladt Fyen, og at det ikke var muligt paa de imidlertid ved Svendborg samlede Kanonbaade at over-

---

*) La Costa, hvis egentlige Navn var Coste, ligger begraven paa den katholske Kirkegaard i Fredericia; han var født i St. Laurent de Cerda, tæt ved Perpignan, og var fransk Emigrant fra Begyndelsen af Revolutionen. — Regimentet **Algarve**, som bestod af 500 Mand, samtlige spanske Depots og de to i Sjælland afvæbnede Regimenter, i Alt 5000 Mand, bleve ifølge Napoleons udtrykkelige Befaling, uden Undtagelse, behandlede med stor Strenghed og i Efteraaret 1808, under stærk Bedækning af Gensdarmer, bragte i Fangenskab til Frankrig, hvor de fleste af Spanierne forbleve siddende i Fæstningerne i det Nordlige lige indtil Aaret 1814.

bringe et tilstrækkeligt Antal Tropper til Langeland. Man maatte altsaa vælge andre Midler, og derfor udbredtes ved Hjelp af de danske Kanonbaade og paa alle andre mulige Maader flere Proklamationer fra Bernadotte og General Kindelan iblandt Spanierne. I disse Proklamationer, der vare daterede "Hovedquarteret Odense, den 14de August 1808," gaves Soldaterne gyldne Løfter om Tilgivelse og Hjemreise til Spanien, saafremt de vendte tilbage i Bernadottes Arme, hvorimod Romana med stor Bitterhed angrebes som den, "der havde solgt dem til deres Religions Fiender, af hvilke de vilde blive førte til Canada og Indien."

Bernadottes og **Kindelans** Opraab til Spanierne frembragte en Virkning, aldeles modsat den, der havde været tilsigtet med dem. Der fortælles, at flere af Regimenterne paa Langeland med sydlandsk Heftighed plantede deres Faner i Jorden og knælede omkring dem, og at de, som Oldtidens af Xenophon priste Hellener, med hede Taarer svore, at foragte ethvert nok saa lokkende Tilbud og at bevare Fædrelandet Troskab. **Romana** besvarede selv Prindsen af Pontecorvos Opraab med en Proklamation til Soldaterne, der, med Udeladelse af nogle faae, med megen Rolighed mod Bernadottes Angreb stilede Linier, lyder saaledes:

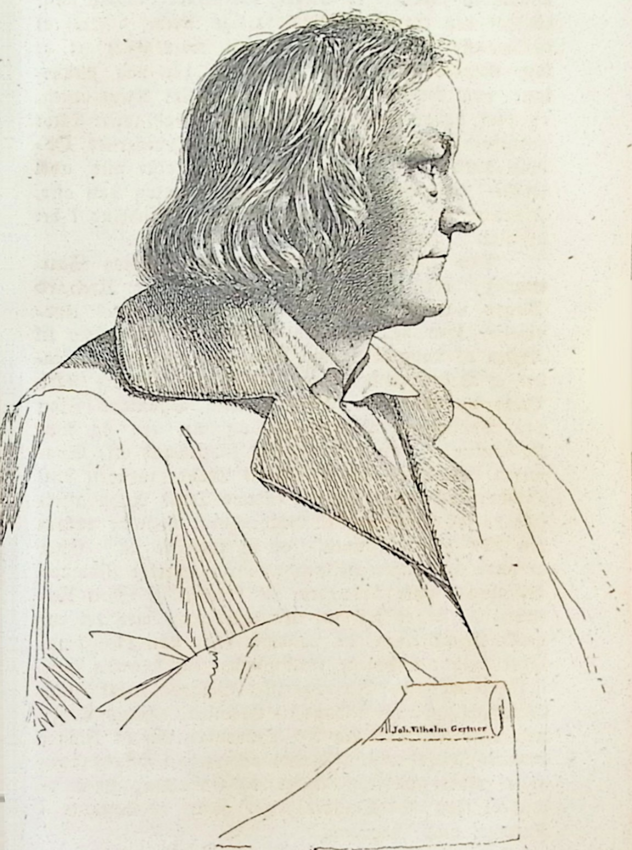
"Soldater! Juntaerne i Andalusien og Gallicien have i alle Provindsers Navn, der, som de forsikkre, handle ligesom de, eller, om muligt, vilde gjøre det Samme, tilsendt os Skrivelser, og anraabt mig, som Eders Anfører, om at ile, for at redde og hevne Fødelandet. Hele Spanien har grebet til Vaaben, for at ydmyge sine Undertrykkeres Overmod, der imidlertid have tilbageholdt disse Efterretninger, ja endog have villet tvinge os til at sværge en ubetinget Eed,

som om vi ikke vare Sønner af det Fædreland, der nu kalder os til sig. Regimenterne i Sjælland modsatte sig denne Befaling; de bleve omringede, afvæbnede og behandlede som Fiender; deres Skjebne var ogsaa beredt os. Under disse Omstændigheder og paa Grund af Eders Villie, at leve og doe forenede med Fædrelandet, har jeg ikke længere taget i Betænkning at høre dets Stemme og at gribe de Hielpemidler, som vore forrige Fiender, men nuværende Venner, tilbyde os. Erindrer, Soldater, at det er den retfærdigste og ædleste Sag, saa snart som muligt at bruge vore Arme til Fædrelandets Forsvar, i Stedet for at misbruge dem som Leiesvende til at undertrykke Andre. Skulde det derfor være nødvendigt, da ville vi tilkjæmpe os Veien til vor Hjemstavn med vort Blod. Thi der, Spaniere! lønner os almindelig Beundring og Fædrelandets evige Taknemmelighed, her derimod Skjændsel og Fornedrelse, der ere den spanske Kriger lige saa utaalelige, som en hæderfuld Død er ham velkommen."

Paa den samme Dag, hvorpaa **Romana** udstedte denne Proklamation, der er dateret „Hovedquarteret Rudkjøbing, den 16de August 1808," sendte han fra Langeland ved en engelsk Parlementair en Skrivelse til den spanske Gesandt i Kjøbenhavn, Grev **Roldi**, hvori han anmodede denne om at udvirke de i Sjælland afvæbnede Regimenters Frigivelse; men Grev Yoldi havde efterfulgt Ministeren Don **Pedro Ceballos** Befaling og Exempel, og adlød Kong **Joseph**. Paa den samme Tid og i samme Hensigt afsendte den spanske General ogsaa et Brev directe til Kong **Frederik den Sjette**; men fra dansk Side, hvor man ikke var uden grundet Frygt for, at Englændernes Tog skulde blive efterfulgt af en fransk Occupation, vovede man endnu

mindre at foretage et Skridt, der kunde udsætte Landet for den franske Keisers farlige Vrede. Flere af de spanske Officerer raadede nu deres Chef til at tage Repressalier; men Romana, der paa Langeland paa det strengeste havde overholdt Krigstugten, og som havde befalet, at man af Krigskassen skulde godtgjøre Indvaanerne Alt, hvad Spaniernes Ophold havde maatte kostet dem, tilbageviste med ædel Uvillie disse Forslag. „Jeg vil", gjentog han ofte, „efterlade det spanske Navn i venlig Erindring i det uvenlige Norden."

Den 19de August ankom Sir **James Saumarez**, der ved en Skrivelse fra Sir **Richard Keats** var bleven underrettet om Spaniernes Undvigelse, med den engelske Flaade fra Østersøen til Kysten af Langeland, og **Romana** aflagde Admiralen et Besøg ombord paa **Nelsons** berømte Skib **Victory**, der hilste Romana med Spaniens Flag paa Toppen af Stormasten og med een og tyve Kanonskud. Den 21de August indskibedes alle Spanierne, der beløb sig til 9,000 Mand, foruden 230 Qvinder og Børn, og den samme Dags Aften afseilede de fra Langeland til Gothenborg, hvor de ankom den 27de og udskibedes, for at forfriske sig. Efter at være ankommen til Gothenborg, overlod Romana Befalingen over Tropperne til Greven af **San-Roman**, og begav sig, for at underhandle med det engelske Ministerium, til London, hvor han blev modtaget med den høieste Enthusiasme og hvorfra han, i Forening med den engelske Gesandt, Sir John Hookham, vendte tilbage til Spanien. Hans Tropper vare allerede den 5te September af en Flaade engelske Transportskibe blevne afhentede i Gothenborg og overførte til St. Ander og Corunna, hvor de landede den 9de October, for strax at deeltage i Kampen mod Napoleon.

Albert Thorvaldsen

Med Thorvaldsens Billede.

Naar enhver Dansk, som har Sands for noget Høiere, føler sig æret og stolt ved den Tanke, at **Thorvaldsen**, Verdens nulevende største Kunstner, og for alle Tider En af Menneskehedens meest fremragende Genier, — at **Thorvaldsen** er hans Landsmand, saa kan han rolig hengive sig til denne Følelse uden at lade sig forstyrre af den Indvending, at han — hvad der jo er Tilfældet med de Allerfleste blandt os — ikke forstaaer sig paa den Kunst, hvorved **Thorvaldsen** har vundet udødelig Ære. Det er kun faa store Mænd — ja, vel beseet, maaskee neppe en Eneste — hvis Fortjenester have været saadanne, at Alle have kunnet bedømme dem tilfulde, og dog bevares deres Minde som den kostbareste Skat af de Nationer, som have frembragt dem. Thi der er een Ting, hvorpaa Alle kunne have Forstand, og som er fælleds for alle store Mænd: det er **Hæderen.** Denne beholde de ikke for dem selv, men, i jo fuldere Maal den bliver dem til Deel, desto rigere strømmer dens Glands ud over deres Folk, trænger ind til dets Hjerter og hæver det til en ædlere Selvfølelse, en forhøiet Daadskraft. Her er Baandet, som knytter Thorvaldsen til alle Danske og giver Matrosens Hurra sin Berettigelse ved Siden af Kunstkjenderens Hylding; her er Noget, som tilhører Alle, medens Nydelsen af hans Værker og Indsigten i deres Værd blot kan falde i et mindre Antals Lod.

Trykkefrihedsselskabet har efterkommet en kjær Forpligtelse mod Folket ved at udgive et Skrift til

Almeenlæsning, hvori Thorvaldsens Liv fortælles, og hans Værker anføres. Dette Skrift, som er forfattet af **J. M. Thiele**, udkom i Aaret 1837. Da vi nu her meddele vore Læsere et Portrait af Thorvaldsen, ville vi ledsage det med en Fortælling om det Vigtigste, der siden har tildraget sig i hans Liv.

Under sit lange — meer end fyrgetyveaarige — Ophold i Rom glemte Thorvaldsen aldrig sit Fædreland, men forblev altid fra Grunden af dansk, og det var stadig hans Agt at vende tilbage til sit sande Hjem i Norden, naar han vilde nyde Hvilen efterat have sluttet sin Kunstnerbane. En saadan Hviletid er rigtignok ikke indtruffet endnu, thi han vedbliver bestandig i sin usvækkede Alderdom (han er født den 19de November 1770) at frembringe nye Værker med isandhed ungdommeligt Liv og Kraft; men da hans Aar bleve mange, tænkte han dog paa en kommende Tid og besluttede at gjøre Danmark til Arving af sine mange Kunstskatte, som først og fremmest bestode af hans egne Arbeider, men tillige af mange andre fra ældre og nyere Tid, hvorhos han eiede mange mærkværdige Ting fra Oldtiden, som han i Rom havde samlet. Alt dette vilde han nu skulde blive sammen og komme hans Landsmænd til Gode. I Danmark var man da betænkt paa at tilveiebringe et værdigt Sted, hvor hans store Gave kunde bevares, og hele Folket opfordredes til at bidrage hertil. En Orlogsfregat, Rota, sendtes 1838 til Italien for at afhente en Deel af Thorvaldsens Værker, og med den fulgte han selv tilbage. Da Fregatten ankom i Sundet, kappedes Svenskerne med de Danske om at see den verdensberømte Kunstner og vise ham Ære, og den 17de September, da den ankrede ved Kjøbenhavns Toldbod, blev en Triumphdag af dem, som

sjelden opleves *). Baade i Hundredetal, smykkede med Blomster, Flag og Faner, omringede Skibet under Musik og Jubelraab, medens Himlen selv syntes at tage Deel i Festen, idet en Regnbue hvælvede sig over denne Scene, saaledes som den viste sig, naar man saae den fra Landet. En talløs Menneskemasse bedækkede Strandbredden og modtog Thorvaldsens Baad med høie Glædesraab, og da han var stegen ind i den Vogn, der ventede ham, fraspændte man Hestene og trak ham til hans Bolig paa Charlottenborg, en Ære, han dog i Dieblikket var uvidende om og først senere af Andres Fortælling erfarede. Fra den Dag vare hans Dage en næsten uafbrudt vedvarende Række af Fester, indtil han i Begyndelsen af Sommeren 1839 paa Herregaarden Nysøe hos Baron Stampes Familie fandt Rolighed til atter at vende sit Sind til Kunsten. I Haven blev en egen lille Bygning opført for at tjene ham til Atelier, og her, saavelsom senere i Kjøbenhavn, frembragte han i de halvtredie Aar, han denne Gang opholdt sig i Danmark, en Række af nye Værker, hvis Mængde ikke mindre opvakte Beundring end deres Skjønhed. Her er ikke Stedet at opregne dem, da dette alt er skeet i Dansk Folkeblad, 6te Aargang Nr. 28—29 og 7de Aarg. Nr. 12, men vi ville kun bemærke, at han især beskjæftigede sig med Udsmykkelsen af Fruekirke, hvor Christus og Apostlerne i Marmor samt Johannesgruppen noget efter hans Ankomst vare blevne opsatte, idet han hertil føiede de to store Basreliefs, hvoraf det ene omgiver hele Kirkens Baggrund og forestiller Christi Vandring til Golgatha, det andet, der forestiller Christi Indtog i Jerusalem, staaer over Indgangen og indtager hele Breden af Colonnaden.

*) See den udførligere Beretning i Dansk Folkeblad, 4 Aargang, Nr. 33. Thorvaldsen blev ved denne Tid udnævnt til Conferentsraad, og senere Storkors af Dannebrogsordenen.

Imidlertid var en betydelig Sum indkommen ved frivillige Bidrag til Bygningen, der skulde gjemme Samlingen af hans Værker, eller, som den kaldes, **Thorvaldsens Museum**; det Øvrige, der manglede i den dertil beregnede Sum af 200,000 Rbdlr., gav Kjøbenhavns Commune, og saaledes havde Thorvaldsen den Glæde, i Aaret 1840 at see Begyndelsen gjøres med Bygningens Opførelse. Den 25de Mai 1841 vendte Thorvaldsen atter tilbage til Rom, hvorhen Baron Stampes Familie fulgte ham, men besøgte undervejs forskjellige Steder i Tydskland, især de, hvor han havde offentlige Mindesmærker fra sin Haand at see til, saasom Mainz, Stuttgard og München, og overalt blev han modtagen med store og udmærkede Æresbeviisninger baade af Folk og af Fyrster. Fra Rom droge Kunstnerne ham imøde og modtoge med Glæde deres Ypperste imellem sig. Han kom nu atter i Virksomhed i sit gamle Atelier og omarbeidede, foruden Andet, sin store Gruppe, de tre Gratier, der ikke længer tilfredsstillede ham; og saa forunderligt har den friskeste Ungdomsfølelse vedligeholdt sig hos den alderstegne Kunstner, at han endnu kunde overtræffe sig selv i at fremstille det Skjønneste af det Skjønne, saa hans nye Gratier af Alle anprises som et af hans herligste Værker, ligesom han ogsaa selv glæder sig ved dem som noget, han har gjort godt. Ogsaa udførte han to Apostelstatuer til Frue Kirke, hvilke nu blive huggede i Marmor for at sættes istedetfor de to, der hidtil kun staae der i Gibs, fordi Thorvaldsen ikke var ret tilfreds med dem. Det kan vel være, at en sagte Følelse nu og da, midt i det herlige Rom, har mindet ham om Fædrelandet; dog holdt han sig længe mod alle Opfordringer om at vende tilbage, og endnu, da den kongelige Orlogsfregat Thetis i dette

Efteraar laa ved Livorno for at indtage en ny Ladning af hans Værker, kunde han ikke beslutte sig til at følge med den tilbage. Da blev han pludselig greben af en Følelse af Tomhed og Eensomhed, og da et Brev fra en Ven i Livorno paa ny tilskyndede ham til at reise og gav ham Haab om, at han endnu kunde træffe Fregatten, besteg han øieblikkelig et Dampskib, der førte ham til Livorno, hvor han ankom Morgenen efter at Fregatten om Eftermiddagen var afseilet; men, bestemt paa at reise, fulgte han nu med Dampskibet til Marseille, og tog da videre over Land. I de samme Dage, som man i danske Blade havde læst, at der intet Haab var om Thorvaldsens Ankomst, overraskedes man ved at erfare fra Frankfurt, at han var der, og den 23de October befandt han sig blandt sine Venner i Kjøbenhavn. Imidlertid vare Museets kjæmpestærke Mure voxede op af Jorden; Kobbertaget havde allerede i et Aar beskyttet Bygningen, og under det vare alle Hvælvingerne murede i Sommer; thi i denne Bygning, der er bestemt til at gjemme uerstattelige Ting, er ikkun Tagværket af Træ, alt Øvrigt Muur og Steenhvælving. Den 25de October stod Thorvaldsen med inderlig Glæde for den majestætiske Façade, der vidner om Bygmesteren, M. G. B. Bindesbølls Genie; den var paa denne Dag festlig behængt med Guirlander af grønt Løv, og i Christushallen blev Thorvaldsen modtaget med en Velkomstsang, og Kjøbenhavns Overpræsident hilsede ham med en Tale, i Spidsen for Magistraten og Borgerrepræsentanterne. Ved dette Punkt ville vi blive staaende, og kun tilføie, at Thorvaldsen senest har skjænket en Sum af 30,000 Rbdlr, for at adskillige af hans Værker, som nu kun ere her af Gibs, kunne blive udførte i Marmor for Museet.

Det blev sagt, at det var paa Hæderens Vegne at vi alle kunde være knyttede til Thorvaldsen. Men naar vi engang vandre i Museet, mellem hans herlige Værker, som han skjænkede os til Nydelse og Opløftelse, ville vi ogsaa føle, at vi ere knyttede til ham ved Taknemmelighed.

F. C. Olsen.

Ludvig Holberg.

Naar en Nations store Mænd ere dens sandeste Hæder, dens bedste Stolthed, dens bedste Adelsbrev i Historien, saa er det en patriotisk Gjerning stundom at opfriske Mindet om saadanne Mænd, enten de ere sunkne i ufortjent Glemsel, eller kun for en Tid trængte i Skygge af det Nærværendes Krav, eller muligen deres Liv og Virken aldrig har været den større Mængde tilstrækkelig bekjendt. Fortjenstfulde Forfædres Daad og aandelige Dygtighed vækker Mændenes Selvfølelse, og tjener til opbyggende og opmuntrende Mønster for den unge Slægt.

Naar jeg paa dette Sted vil forsøge at give en Skildring af den i Overskriften nævnte Mand, saa er det en Selvfølge, at man ikke maa vente nogen lærd, litterær-critisk Undersøgelse om Holbergs Liv og Virken. Det kan kun være min Opgave herom at meddele, hvad der for det ulærde Folk synes mig især af Vigtighed og Interesse.

Der hører ikke megen Erfaring til at indsee, at, naar i vore Dage Talen er om de Borgere, der i den største Udstrækning af Tid og Rum have bi-

draget til et Folks Forædling, maa man især herhen regne dets ypperste Skribenter. Forhen knyttede et Folks historiske Udvikling sig nærmest til Regenter og Lovgivere, Statsmænd og Krigere. Men siden Bogtrykkerkunstens Opfindelse har der til denne Række sluttet sig et nyt Led. Der er indtraadt en Magt, som hurtigere end enhver anden virker paa et heelt Lands Børn, som paa een Gang kan tale til tusinde Øren og Hjerter, og det er Skribenterne. Jo mere man erkjender den Skade, der ved det trykte Ord i et ubegrændset Maal kan afstedkommes, desto høiere maa man skatte de Mænd, der ad denne Vei have anvendt deres Aands Evner til Gavn og Glæde for et heelt Folk, for Samtid og Efterkommere igjennem utallige Led.

Vort Fædreland indtog i Begyndelsen af det forrige Aarhundrede en forholdsviis betydeligere politisk Rang iblandt de europæiske Stater, end nuomstunder. En Konge som Christian den fjerde, Anførere som Rantzauerne og Niels Juul, Statsmænd som Griffenfeldt, maatte erhverve det Folk, hvortil de hørte, almindelig Agtelse. Men med Litteraturen og den herpaa beroende Folkeoplysning, saae det kun daarlig ud herhjemme. Skolerne vare faa, enkelte Lærde havde vel, som Tycho Brahe, skaffet sig Berømmelse, men de skreve paa Latin, og deres Kundskaber kom saaledes snarere lærde Folk udenlands, end deres Landsmænd, tilgode. Dette var der desuden sørget for paa anden Maade. Her var streng Censur, især med Hensyn til Religion, Historie og politiske Gjenstande. Kun Præster og høiere Embedsmænd vidste lidt Besked om disse Ting, men den store Masse af Folket befandt sig i dyb Vankundighed. Den vidste bogstavelig ikke Stort meer end sit Fadervor. Af Folkeskribenter var der Ingen.

"Da seiled et Skib fra Bergens Fjord,
En kostelig ladet Snekke;
Thi **Ludvig Holberg** var der ombord"....
(Vilster.)

Det var i Aaret 1702.

Man har kaldt Holberg den danske Litteraturs Fader. Og det er ingen tom Titel; thi vi havde før hans Tid ingen egentlig Litteratur, forsaavidt man herved forstaaer en **Alle bekjendt og tilgængelig Bogverden i Landets Sprog, som, formedelst grundig og omfattende Behandling af Poesie og de egentlige Videnskaber,** — Historie og Philosophie i deres forskjellige Skikkelser, — **agtes og benyttes som almindeligt Dannelsesmiddel.** I større Lande kunne Flere bidrage til at lægge Litteraturens Grundvold. I et lille Land er det sædvanlig en enkelt Mand af store Aandsgaver, Dannelse og Frugtbarhed, som bliver Litteraturens Skaber. Men saadanne Mænd havde Danmark ikke havt før Holberg. Enkelte digteriske Frembringelser, f. Ex. Kæmpeviserne og Riimkroniken, vare vel, som udgangne i sin Tid af Folkets inderste Liv, endnu i Yndest hos den store Mængde, medens derimod de Lærde lode haant om dem. Men de vare udtraadte af den almindelige litterære Circulation, de levede meest i Traditionen, selv Almuen begyndte halvt om halvt at glemme dem, og de indeholdt desuden med alt deres naturpoetiske Liv; Intet af det i alle Retninger belærende Stof, der nu udgjorde Tidens Trang hos et i Dannelse længe forsømt Folk.

En Række af danske Konger havde været af tydsk Herkomst, og næsten udelukkende benyttet dette Sprog. Tydsken truede før og under Reformationen med at fortrænge det danske Sprog, og dette vilde maaskee tildeels været skeet, hvis ikke enkelte ypperlige

Mænd, Fynboen **Christiern Pedersen** († 1554), ved sin Oversættelse af det nye Testament og adskillige Morskabsskrifter, Jyden **Anders Sørensen Vedel** († 1616) ved sin Oversættelse af Saxos Danmarkshistorie og den første trykte Udgave af Kæmpeviserne, samt den af sin Ordsprogsamling bekjendte **Peder Syv** († 1702), havde reddet Modersmaalet ved at indføre det som Skriftsprog, og udvikle dets Skjønhed og Kraft som saadant. Men dette var endnu ingen Litteratur. Disse Mænds nationale Virken kunde kun være rettet paa at danne Sproget og skabe **Stilen** eller den kunstmæssige, logisk rigtige, Behandling af Sproget i et ordnet Foredrag. Men deres Skrifter existerede kun i faa Exemplarer, og den for den simple Mand følelige Bekostning ved Anskaffelsen af Bøger, om hvis Nytte han endnu ikke er fuldelig overbeviist, indskrænkede mere end ønskeligt deres Indflydelse. De eneste Bøger, der vare, om end ikke i Alles, saa dog i Manges, Hænder, var **Bibelen** og **Kingos Psalmebog**. Men den første hører, som bekjendt, ikke til den danske Litteratur, saaledes som den ved Luthers Oversættelse kan siges at ligge til Grund for den tydske, og den sidste udøvede mindre sin Virksomhed som folkelig charakteristisk Bestanddeel af Litteraturen, end som Form af Gudstjenesten; den optraadte mindre med Fordring paa national-poetisk Betydning, end den, i en for alle Christne fælleds Forestillingskreds, tiltalte og opbyggede det almindelige christelige Sind. Hoffet vedblev at hylde tydsk Sprog og Smag, de faae danske Forfattere paavirkedes heraf, og troede at pryde Modersmaalet ved at efterligne de tydske Smagløsheder, fornægte dets egen Characteer og vanhælde det med fremmede Talemaader. Det var, som en ovenfor nævnt Forf. (Wilster) siger:

"Der var knapt skrevet paa Dansk en Bog,
"Som ret kunde Hierterne hue.
"Kun Eventyr brugbart i Kakkelovnskrog,
"Kun Vise til Spinderskens Stue.

"Hver Mand, som med Kløgt gik i Lærdom til Bund,
"Latin paa Papiret kun malte.
"Med Fruerne Fransk, og Tydsk med sin Hund,
"Og Dansk med sin Tjener han talte."

De fleste kundskabsrige Mænd skreve endnu i Holbergs Dage paa Latin, nogle paa Tydsk. Vilde han saaledes overalt og for enhver Tid have været en stor Mand, saa blev han det end mere paa den Tid og i det Land, hvor han fremtraadte. — Med sin lyse Aand og overordentlige Frugtbarhed skabte han en heel poetisk og prosaisk Bogverden, som snart vandt almindelig Agtelse saavel i Udlandet som hjemme. Med ham brod Oplysningens Sol frem over Danmark i alle Retninger. Han forstod at skrive for sine Landsmænd. Hans Sprog kom fra Folkets inderste Sjæl og fandt Vei til den. Fra ham skriver sig for en stor Deel dets Anskuelser af Livet og dets forskjellige Forholde i hele den følgende Tid. Den store Masse af hans historiske og comisk-lunefulde Skrifter virker efter et Aarhundredes Forløb endnu den Dag idag med usvækket Kraft, og tjener som Mønster for yngre Skribenter.

Ludvig Holberg er født 1684 i Byen Bergen i Norge. Om sin Fødselsdag lader han os i Uvidenhed. Han nedstammede paa mødrene Side fra en fornem Mand, Biskop **Munthe** sammesteds. Men hans Fader havde fra simpel Soldat tjent sig op til Oberst. Han efterlod ved sin Død sin Enke med 6 Børn en betydelig Formue, som dog for største

Delen ved en Ildsvaade blev tilintetgjort. Den Søn, om hvis Berømmelse som Forfatter Faderen ikke drømte, laa da ved Brystet, og blev, da han var 10 Aar, indskreven i Krigsrullen som Corporal. Han blev sendt til Oplandet for at lære Exercitsen, men da han alt tidlig havde yttret stor Lyst til Studeringer, tog hans Frænde Otto Munthe ham i sit Huus, og han fik her med de andre Børn en Lærer, der besad mindre Færdighed i Latinen end i at bruge Riset. Siden kom han hjem til Bergen og i Huset hos sin Morbroder Peder Lem, en meget lystig og munter Mand, der satte ham i Bergens Latinskole, hvorfra han 1702 blev dimitteret. Men strax efter første Examen maatte han formedelst Trang forlade Kjøbenhavn og modtage en Huuslærerplads hos en Provst i Norge, der tillige lod ham forrette sit Embede, saa at han tilbragte et heelt Aar med "at pidske Disciple og omvende Bønder." *) Disse berømmede hans Veltalenhed, men da han engang med vel megen Strenghed bestræbte sig for at gjøre Mamas Diesteen "til Folk af Fæ," som han selv udtrykker sig, fik han sin Afsked som Pædagog. Allerede dengang yttrede sig hans heftige, choleriske Charakteer, i Forbindelse med den svgelige Constitution, der fulgte ham igjennem hele Livet, og han led især om Natten af "Mareridt." Han gik nu igjen til Kjøbenhavn, tog i Foraaret 1704 Examen philosophicum med Charakteren Illum (i. recipimus, ɔ: ham antage vi; svarer omtrent til vort Haud.), og — uagtet han samtidig ivrig studeerte de levende Sprog, Fransk, Engelsk og Italiensk — næste Foraar theo-

*) Da Holberg har givet gode Bidrag til sin egen Biographie (hvorom siden), kunne vi her jevnlig benytte hans egne Ord, der udmærke sig baade ved Aabenhjertighed og Lune.

logisk Attestats med bedste Charakteer. Han maatte atter tjene sit Brød som Huuslærer hos Vicebispen, Mag. **Smidt** i Bergen. Denne Mand havde i sin Ungdom reist udenlands. Ved at blade i hans Dagbog vaagnede Reiselysten hos Holberg, han forlangte efter nogle Maaneders Forløb sin Afsked, og gik med 60 Rigsdaler ombord paa et Skib til **Holland**. Naar Pengene slap op, ventede han at kunne leve af Sprogunderviisning. Men han maatte snart opgive Haabet herom i denne Republik af Kjøbmænd. Han fik derimod en Feber paa Halsen og reiste paa en Læges Raad til det varme Bad i Aachen. Her tvang Nøden ham til en Handling, "der aldrig før eller siden faldt ham ind," at liste sig bort fra Værten uden at betale. Men han blev hindret i sit Forehavende, og blottet til det Yderste maatte han vandre paa sin Fod til Amsterdam, hvor han imidlertid ankom frisk og sund. Paa denne Reise havde han et Eventyr, som fik et glimrende Udfald for ham. Paa Grund af hans Ungdom og pigeagtige Udseende vilde nogle Reisefæller have ham til Bedste, og fik en Præst til at spørge ham paa Latin, hvornaar han var løben af Skolen; men han overvældede strax sin Modstander saaledes med latinske Phraser, at denne overlod ham Valpladsen og tilsidesatte ikke oftere den ham tilkommende Respect. I Amsterdam fik han endelig Penge til Hjemreisen, og tog med et Skib til Christiansand, for ikke at blive til Spot i Bergen. Man vil i vore Dage undre sig over, at Holbergs Reiselyst først drev ham til **Holland**, et Land, som reisende Poeter og Kunstnere nuomstunder lidet bekymre sig om, og som Folket hos os for Tiden næsten ikke kjender, uden fra Vaffelteltet i Dyrehaven. Men man maa erindre, at Hollænderne i hiin Tid stode i Spidsen for den europæiske Handel og ved

deres frie Forfatning, Tapperhed, Driftighed og Rigdom vare en af de meest anseete Nationer. Hertil kom, at der længe havde bestaaet en stadig og levende Handelsforbindelse imellem Holland og Holbergs Fødeby Bergen.

I Christiansand kom han i stort Ry som Sprogmester. Her var det, at han i Samtaler saa ivrig forsvarede et Skrift, der søgte at bevise, "at Fruentimmer ikke ere Mennesker," at han snart af den Grund blev meget ilde omtalt. Han fandt det derfor raadeligst at sadle aldeles om, blev fra nu af "en bestandig Lovtaler af det smukke Kjøn," kom i Gunst hos "de fornemste Jomfruer der paa Stedet," og har siden paa flere Steder i sine Skrifter netop med stor Iver talt Fruentimmernes Sag, og endog paastaaet, at kun den forkeerte Opdragelse er Aarsagen til deres Feil og lægger Hindringer i Veien for deres Duelighed til videnskabelige Studier og de høieste Statsembeder, ligesom at "de fleste Rettigheder, Mændene tiltage sig, grunde sig mere paa Hævd end paa naturlig Ret."

Han fik imidlertid som fransk Sproglærer en Rival i en hollandsk Kjøbmand; men efterat de engang i en Væddestrid havde overbudt hinanden i "Sprogbommerter," sluttede de Fred, og Holberg reiste nogen Tid efter tilligemed sin Ven **Christen Brix**, en tronhjemsk Student, til England. Efter et kort Ophold i **London** gik de til **Oxford**, hvor de i Førstningen næppe havde det tørre Brød. Men Holberg blev snart vel anskreven hos Studenterne, og fik ved deres Lovtaler Meget at fortjene som Lærer i Sprog og Fløitespil, skjøndt han tilstaaer, at han lærte Mere derved selv, end hans Elever, saa at han tilsidst blev som en af Byens bedste Fløitespillere optaget i et Selskab, der gav ugentlige Concerter. Denne

Skik indførte og vedligeholdt han senere i sit eget Huus i Kjøbenhavn. Men han studeerte tillige flittig, i den Hensigt at forberede sig til Skribentfaget; thi han syslede tidlig med den Tanke, "hvor herligt og passende det var, i sine unge Aar at faae Sted blandt Skribenterne." Navnlig benyttede han med Hensyn til sin historiske Virksomhed stadig de derværende rige Bibliotheker. Det kan neppe betvivles, at dette Samliv med Engellænderne har havt stor Andeel i den klare Forstandighed og Rolighed, hvormed han opfattede Alt fra det virkelige Erfaringslivs Standpunct, og den dermed følgende, fattelige og folkelige Fremstilling, der er et Særkjende for alle hans Værker. Efter et Ophold af omtrent to Aar forlod han Oxford, og modtog ved Afreisen endnu et udmærket Beviis paa den Velvillie, han havde erhvervet sig, idet et heelt Collegium af Studerende sammenskjød en anseelig Sum Reisepenge til ham, en Ædelmodighed, han dog vægrede sig ved at modtage, saameget meer som han ikke for Øieblikket trængte dertil. Over London og Helsingør ankom han atter til Kjøbenhavn. Men han ansaae det nu, "under sin Værdighed" at være slet og ret Skolemester. Da han imidlertid manglede Penge, faldt han paa "ved lærde og latinske Opslag" at indbyde til **Forelæsninger**, og ved at gjøre "sin Stue til en Læsesal og sin Stol til et Catheder" at høste Nytte af sine i Udlandet erhvervede Kundskaber. Han lokkede ogsaa en Mængde Tilhørere, men da Betalingstiden kom, "forsvandt de alle paa een Gang." Han blev saaledes nødt til at vende tilbage til sit gamle Haandværk. Efterat han nu i nogen Tid havde informeret, erholdt han det Hverv at ledsage Etatsraad **Poul Vindings** Søn til Dresden som Hovmester. Paa Tilbagereisen besøgte han Forelæsninger i Leipzig og

morede sig blandt Andet meget over en theologisk Magister, som beviste af Skriften, "at de Salige i Paradis skulde spise til Middag og Aften." Derfra tog han hjem over Halle og Hamborg, og blev Huuslærer hos Admiral Gedde. Men først næste Aar (1710), da han fik en Plads paa Borchs Collegium, blev han saameget Herre over sin Tid, at han kunde begynde sin Forfattervirksomhed. Dette skeete 1711 med en "Introduction til de europæiske Rigers Historie," som oprindelig var et Anhang til en Geographie, men da en saadan forinden fra anden Haand var udkommen, udgav han blot det Historiske. Samtidig udarbeidede han et "Anhang til Universalhistorien" i 5 Tomer, af hvilke dog kun den første kom i Trykken. Medens han af Mange ansaaes for efterladen og doven, fordi han, paa Grund af sit svage Bryst, forsømte at deeltage i de dengang sædvanlige Disputereøvelser, havde han imidlertid fuldendt et større Værk: "Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Bedrifter," som han i Manuskript dedicerede og overrakte Kong Frederik den Fjerde. Dette havde til Følge, at han blev udnævnt til Professor extraordinarius (dog uden Gage), hvilket vakte almindelig Forargelse, fordi "han aldrig havde disputeret," og følgelig ikke officielt lagt Lærdom for Dagen. Selv beklagede han denne Forfremmelse, fordi den nødte ham til at leve paa en Fod, der oversteg hans Evner. Med langt større Glæde modtog han derimod et Reisestipendium (det rosenkranzske) paa 100 Rdlr. i 4 Aar, da hans Reiselyst ei var ophørt og han kunde leve billigere i Udlandet, end hjemme. Han seilede (1714) atter til Amsterdam, derfra med de saakaldte Trækskøiter til Bryssel, og drog igjennem Belgien tilfods til Paris, hvor han logerede sig ind i Forstaden St. Germain. Skjøndt

han fandt meget Behag i de Franskes artige Levemaade, levede han dog længe meget eensomt, og besøgte kun Bibliothekerne og Parlamentet, da han ikke havde Raad til at omgaaes den finere Verden, og skyede slet Selskab. Siden stiftede han Bekjendtskab med nogle her bosiddende Danske (deriblandt Lægen Winsløv) og kom ved dem i Berøring med forskjellige lærde og ulærde Franskmænd, med hvem han gjerne disputerede om religiøse Materier, og bestred paa sin forstandige og skjemtende Viis Catholicismen. Imidlertid var han bleven Mester i den parisiske Oekonomie og flyttet ind i Byen; men efter et Ophold af halvandet Aar, hørte han engang af en fransk Student, at man kunde reise til Rom for lidt over 20 Daler, og nu havde han ingen Ro, førend han kom afsted, i hvilken Anledning "onde Mennesker" hjemme beskyldte ham for at have stiftet Religion. Da han hidtil paa hele Reisen havde hjulpet sig uden Pas, men dette ikke længer var raadeligt, laante han et af en Dansk: Graveuren Michel Røg, som var bosat i Paris, og havde et saakaldet "Kongepas" fra Kjøbenhavn. Holberg blev herved nødt til paa den Reise, han nu tiltraadte, at fornægte sit eget Navn og seile under fremmed Flag. Under adskillige Smaaeventyr gik han ned ad Floderne, over Auxerre, Chalons, Lyon, Avignon, og herfra tilfods til Marseille, hvor alene Synet af Middelhavet "fordrev hans Tungsindighed." Men paa Søreisen til Genua fik han Feber "ved at spise for mange Druer," og i denne By faldt han i en saa hæftig Sygdom, at det sandsynlig havde været forbi med ham, hvis ikke en ung Dansk, der gav sig ud for Fransk, havde taget sig af ham som en Broder. Det Skib, som førte ham herfra til Rom, blev, efter at have anløbet Livorno, forfulgt af en Sørøver, og Holberg stod

allerede som de andre Passagerer "med Kaarden ved Siden og anraabte St. Antonius;" men Fienden havde imidlertid faaet et andet Bytte, og de slap saaledes med Skrækken. Allerede det første Syn af den navnkundige Stad Rom "udslettede al hans Sorgmodighed", og han "henreves til Beundring", da han fandt sig omgivet af de prægtige Marmorbygninger og de mangfoldige Oldtidslevninger. Ifølge sin naturlige Tilbøielighed studerede han her den italienske Folkecomedie hos de talrige "Comedianter," som efter Julen strømmede sammen til Rom, og besøgte de rige Bibliotheker, hvor han kun beklagede, at der var saamange forbudne Bøger, som pirrede hans Videlyst, uden at han kunde tilfredsstille den. Efter Landets Skik lærte han her at koge sin Mad selv, og for ei at spilde Tiden, sad han ofte med Pen og Blæk ved Siden, "med en Bog i den ene Haand, og en Skee i den anden," og rørte i Grøden, der rigtignok undertiden blev sveden. Ved Vinterens Komme forlod han Rom, vandrede til Florents, over Apenninerne til Bologna, Turin og Savoien, derfra over Lyon til Paris, og kom over Amsterdam og Hamborg hjem til Kjøbenhavn. I Amsterdam kom han paa en mærkelig Maade ved Musik af med sin Feber, som han hele Tiden havde "havt til Reisekammerat," uden at Medicin havde kunnet fordrive den. Efterat han i det musikalske Selskab havde spillet Violin en heel Dag til langt ud paa Natten, forlod den ham, og kom siden ikke igjen. Han tilbragte nu i Hjemmet to Aar i høist fattige Omstændigheder, opgav sit Brødstudium, Theologien, idet han ganske helligede sig Historien, Moralphilosophien og Retslæren, og udgav i denne Tid en "Introduction til Natur- og Folkeretten" efter Grotius

og Puffendorf, som ikke gjorde Lykke,*) fordi, som han siger, "de Store kun holdt af fremmede Sprog," og Middelclassen var "henfalden til gudelige Bøger, Bedendes Kjæder, Himmelstiger, Taareperser, Paradisurtegaarde" o. s. v. Endelig blev han (1718) Professor med Løn, "da man ikke kunde faae Professoratet i Metaphysiken prakket paa nogen Anden." Han tog derimod, ja holdt endog en Tale til Metaphysikens Priis, endskjøndt han selv tilstaaer, at han aldrig har vidst, "hvormange Prædicamenter eller Prædicabilia Logiken i Krigstid kan stille i Marken, ved hvad Kunster og Maskiner man bestormer Cathedrer, og med hvad Artillerie man fælder en Præses," samt, at han var og blev "aldeles fremmed i Philosophia Instrumentalis, naar man ikke vil see hen til hans Kyndighed i Instrumentalmusik, som paa en Maade regnes til Philosophien." Kort efter (1720) blev han fri for Metaphysiken, blev Professor i Veltalenheden, fik Sæde i Consistorium og hermed forhøiet Løn; og nu, da han var nogenlunde fri for Næringssorg**), kunde hans eiendommeligste Aandsgaver, det Satiriske og Lunefulde komme til friere Frembrud. Dette havde først viist sig i et Par smaae Stridsskrifter paa Latin, som han under en gammel forulykket Student, **Poul Rytters**, Navn, udgav imod Juristen og Historikeren **A. Høyer**, en forøvrigt dygtig Mand, der havde angrebet et af Holbergs tidligere Skrifter. Men efter disse Forløbere begyndte fra 1719 den Række af comiske Digterværker, der gjorde hans Berømmelse uforgængelig, og skaffede ham Samtidens og Efterslægtens Beundring.

Hidtil havde han kun lagt sig efter Lovkyndighed,

*) Senere fandt Skriftet imidlertid "graadige Kjøbere" og blev 1734 tredie Gang oplagt.

**) Han var endnu 1717 saa fattig, at der af Consistoriet bl. A. anvistes ham, til videre Hjælp kunde skaffes, 20 Rdlr. af "Trinitatis Kirkes Fattigespenge."

Historie og Sprog, og kastet saaledes Vrag paa al Poesie, at "han gabede, om man saa forelæste ham det deiligste Digt." Og nu, i en Alder af 30 Aar, henfaldt han selv dertil. Imidlertid hævede han sig aldrig til vor Tids Forestilling om Poesien, navnlig den alvorlige, hvis dybere Skjønheder og høiere Betydning han, med sine i andre Henseender saa udmærkede Evner, ikke opfattede med umiddelbar Begeistring, men heller ikke miskjendte eller var blind for, som man seer af hans tredie Satire, hvor han ophøier Homer, Petrarch, Tasso, Corneille o. fl. Dog vedblev han meest i Praxis at betragte Poesien som en sindrig og underholdende Maade at moralisere paa, og, medens hans Lune hævede ham til en høi Digterrang, vidste han dette knap selv og satte ikke Priis paa denne Titel, da det blot var hans Hensigt at være nyttig. Ogsaa søgte han i sit første Digterværk, det navnkundige heroisk-comiske Poema, **Peder Paars** (1719—20), at gjøre Løier med det Høitravende i den gamle Poesie (navnlig Homer og Virgil), hvilken han oprindelig kun havde dyrket "som et nødvendigt Onde," med Undtagelse af Ovidius, som han siden selv søgte at efterligne. Men han gjorde dette tillige som Modvægt mod den Foragt for Modersmaalet og Samtiden, som udgik fra de philologiske Oldtidsstudier, og Satiren var nærmest rettet mod Fortolkernes sprænglærde Anmærkninger til de gamle Digte. I hiint Digt, som han udgav under det opdigtede Navn **Hans Michelsen**, privilegeret Hvidtøls-Brygger i Kallundborg, og hvortil den italienske Digter **Tassoni**, Englænderen **Buttler** og Franskmanden **Boileau** vare hans Forbilleder (som han dog uden Tvivl overgik), besynger han nemlig de simpleste Hverdagspersoner og Forholde i de gamle heroiske Digteres høitidelige Maneer, og satiriserer i

et hertil ypperlig passende Versemaal over Tidens og Nationens Spidsborgerlighed, Pedanteri, Overtro og andre Daarligheder, med ironisk Gravitet og Alvor. Dette Digt var noget hertillands Uhørt og Useet; det gjorde en overordentlig Lykke, det udkom i flere Oplag og Eftertryk, det blev snart oversat paa Tydsk og Svensk, ja Holberg havde den Ære og Glæde, at Folk af disse Nationer lærte Dansk af Kjærlighed til dette Digt. Men det skaffede ogsaa Forfatteren Bryderi og Avind, som især udgik fra den Borneert-hed og Ravnekrogsaand, han deri havde revset. Nogle troede sig selv skildrede i Digtet og udskrege ham som en ublu Spotter. Der var ingen Ende paa den Larm og de Beskyldninger, man reiste imod Forfatteren. Høyer nedrev ham i en Recension, forskjellige Smædevers udkom imod ham, den lærde **Gram** blev en Tidlang hans Uven, og Eieren af Anholt, Etatsraad og Justitiarius **Rostgaard**, anklagede ham som Pasquillant for Cancelliet, fordi Anholterne (der, som bekjendt, spille en comisk Rolle i Digtet), vare udskjældte for Rovere, uagtet de "stedse havde betalt Skatter og Afgifter." Desuden anførte han, at "denne skammelige Skandskrift" var trykt uden Censur, og indeholdt bespottelige Udtryk "imod Universitet, Professorer, Magistre, Biskop, Præsterne, Degnene, imod Guds Ord og den christelige Religion, samt imod den høie Øvrighed og Lovene." Paastanden lød paa, at Skriftet skulde confiskeres og "af Bødelen opbrændes," samt Forf. sættes paa Munkholmen. Vare Klagepuncterne befundne grundede, skulde han efter Lovens Strenghed været i Fare for at miste Halsen, eller idetmindste Æren, og gaae paa Livstid i Jern paa Holmen. Saa nær kunde hele Holbergs Virksomhed været qvalt i Fødselen. Men Grev **Danneskjold** forsvarede ham hos Kong Frederik den Fjerde,

som morede sig kostelig over Peder Paars. Det Geheime-Conseil, hvori Kongen selv præsiderede, erklærede det for "et morsomt og uskyldigt Skrift," dog med Tilføiende, at "det var bedre, om Bogen havde været uskreven." Klagen afvistes, og Holberg blev saaledes ogsaa her frikjendt, ligesom Folket og alle fornuftige Mænd allerede havde frikjendt ham. Han udgav nu tillige 5 mindre Satirer eller Skjemtedigte, af hvilke Nr. 3 er et udførligt Forsvar for Peder Paars, og han havde desuden i skjemtefulde Fortaler og Tillæg til de nyere Udgaver tilbørlig tugtet sine ubeføiede Angribere. Men de Ubehageligheder, denne Skrivemaade førte ham i, trættede ham ikke mindre, end Anstrengelsen ved at skrive saamange Vers, hvoraf "moren hvert Blad kostede ham en dygtig Hovedpine og tolv Skilling udi Caffee at jage den paa Dør med;" og han var just i fuldt Arbeide med et statistisk Værk om "Danmarks og Norges verdslige og geistlige Tilstand" (udkom 1729), da han til den danske Culturs og Litteraturs uvurdeerlige Held blev afbrudt heri ved en ydre Omstændighed, der gav hans Genie en ny og endnu mere glimrende Retning.

Danmark havde ikke noget dansk Theater, ingen dramatisk Poesie. Under **Frederik den 2den** havde vel nogle Forfattere (Chr. Hansen, Hegelund, Hieron. Justesen Randch) begyndt at oversætte og efterligne de tydske "Fastnachtsspiele," og Kongen morede sig med at lade disse opføre ved Siden af latinske Klosterskuespil, der udførtes af Studenter og Skolediscipler. Videre gik man ikke dengang. Et Aarhundrede senere havde Hoffet derimod et fransk Operahuus, som brændte under **Christan den 5te.** Under **Frederik den 4de** opførte et fransk Selskab under Direction af **Montaigu**, Skuespil paa Slottet, men det fik Afsked 1720, og maatte vige for et tydsk Operaselskab,

som Kronprindsen (senere Christian den 6te) paa en Reise havde fattet Gunst for. Tillige opførte en Tydsker, **von Qvoten**, i Brolæggerstædet, svulstige tydske Stykker, overlæssede med Begivenheder, Optog, Sceneforandringer, Hexeri og Spektakler, uden Sammenhæng og sund Sands. De Franske spillede nu en kort Tid i lille Grønnegade hos en vis **Etienne Capion**, som havde et priviligeret Theater, men her fortrængtes de af "en stærk Mand og Luftspringere." Da faldt det Nogle ind at opføre Comedier i Modersmaalet; dette blev tilladt, og Begyndelsen skeete (1721), under samme Montaigus Bestyrelse, paa Capions Theater, med en Oversættelse af den franske Comediedigter Molieres "Gierrige." Men da adskillige fædrelandsksindede og tildeels høitstaaende Mænd sluttede af Holbergs tidligere Værker, at han "maatte skrive ret morsomme Comedier," ophørte de ikke, før de fik ham overtalt hertil, og han lagde da Haand paa Værket, med det Formaal, "at fremstille nye Feil, som vare urørte af andre Lystspildigtere, og vor Nation egne," skjøndt han af tidligere Erfaring forudsaae de Forfølgelser, han ogsaa paa denne Bane kunde vente sig. Han skrev nu i utrolig kort Tid (inden 1725) sine 20 første Comedier, som han efterhaanden forærede Skuespillerne i Manuskript, og de 4 første kom allerede til Opførelse 1722. Den Orden, hvori de fremstod, var følgende: **Den politiske Kandestøber** (som vandt uhørt Bifald) **Den Vægelsindede** (noget mindre), **Jean de France** (gjorde megen Lykke), **Jeppe paa Bjerget** (mishagede første Gang, men blev siden et Yndlingsstykke), og **Geert Westphaler**, (som mishagede aldeles, indtil det fra 5 Acter blev forkortet til een). Derpaa fulgte: **Den ellevte Junii**, **Barselstuen** (begge ret efter Publicums Smag, skjøndt nogle Fruentimmere

"bleve arrige" over det sidste), **Det arabiske Pulver, Julestuen**, (kunde næsten ikke spilles tilende for Latter), **Maskeraden, Jacob von Tyboe, Ulysses von Ithacia**, (en Satire over **von Qvotens** Repertoire, og vandt ogsaa af den Grund stormende Bifald), **Kildereisen, Melampe** (en Tragicomedie, hvor Holberg efter Tidens Leilighed ikke ganske uheldigt forsøgte sig i alvorlig Poesie, i det mindste fortæller han, at Stykket "behagede utroeligt" og "fremkaldte Latter og Taarer"), og **Uden Hoved og Hale** (som behagede mindre). Disse 15 Stykker, bleve strax trykte tildeels i flere Oplag og indbragte Forfatteren Betydeligt, uagtet Bogtrykkeren **Phønixberg**, som til Gjengjæld blev foreviget af Holberg i en bidende Dedication, gjorde sig en smudsig Fordeel af at eftertrykke dem. De 5 følgende, **Diderich Menschenschreck, Henrik og Pernille, Den pantsatte Bondedreng, Den Stundesløse** og **Pernilles korte Frøkenstand**, bleve ogsaa opførte med meget Bifald, skjøndt først langt senere trykte. Men uagtet den Ære og Berømmelse, han herved høstede hos Folket, uagtet han havde "fundet Yndest hos de Fleste og Protection af Publico," undgik han dog heller ikke ved Comedierne forskjellige Ubehageligheder. Den lærde **Gram**, der dog siden blev hans oprigtige Ven, søgte at bringe ham i Foragt, fordi han som Geistlig (saaledes betragtedes dengang enhver Professor) skrev Comedier. Det har næsten noget Rørende, at han, hvergang han frembragte et udødeligt Værk, maatte gjøre Undskyldning derfor, og idelig forsvarer sig med, at det kun er skeet "ifølge lærde, retskafne og gudfrygtige Mænds Tilskyndelse."

Men denne overordentlige Arbeidsomhed havde svækket Holbergs Kræfter. Han tiltraadte derfor i

Juli 1725 sin 5te Reise, hvis Maal efter hans første Bestemmelse var Sundhedsbadet i Aachen. Men Vognkjørselen bekom ham ilde, og han foretrak da sin gamle Route igjennem Holland, kom tildeels ad Canalerne til Amsterdam, gik dersfra tilsøes til Antverpen, og over Brüssel til **Paris**. Endskjøndt de Franskes Pragt, Overdaadighed og Lyst til at plukke de Fremmede voldte ham megen Uleilighed, foretrak han dog denne By for ethvert andet Opholdssted, paa Grund af den sunde Luft, Nationens Artighed, de mange lærde Mænd og de ypperlige Bibliotheker. Her opholdt han sig hele Vinteren, besøgte flittig Theatrene og oversatte to af sine Stykker paa Fransk, men Opførelsen strandede paa forskjellige Hindringer, blandt hvilke han anfører "Parisernes fordærvede Smag." Men den franske Pengereduction, som just da indtraf, forringede hans Kassebeholdning i den Grad, at han maatte skynde sig hjem, og i Amsterdam fik han desuden Efterretning om, at hans Fjender hjemme cabalerede imod ham. Da han var kommen hjem, hvor han fra nu af henlevede i stille Rolighed, fuldendte han et Digt "**Metamorphosis**" eller "Forvandlinger," som i den alvorlige Deel maa ansees som forfeilet, og kun faaer Værd formedelst den Satire, som fremgaaer derved at han, i Modsætning til Ovid, som har været hans Mønster i Behandlingen, lader Træer og Dyr blive til Mennesker, en Skade til en Barbeer, en Buk til en Philosoph, "hvorfor Philosopherne ere skjæggede," osv. Han skrev endnu 5 nye Comedier, **Rasmus Montanus**, **de Usynlige**, **den honnette Ambition**, **det lykkelige Skibbrud** og **Hexeri eller blind Allarm**, af hvilke især den første i flere Henseender hører til hans betydeligste poetiske Værker, idet han her ikke blot skjemter over smaalige Forhold, men viser os — paa en

næsten tragi-comisk Maade. — Begeistringen for en høiere Erkjendelse i Kamp med Dumhed og Fordom. Disse Comedier udkom 1731 i Forening med en ny Udgave af de foregaaende 20, men de bleve ikke opførte før langt senere; thi allerede 1727 ophørte de danske Skuespil "af Mangel paa Næring" og Holberg skrev i den Anledning sin Epilog: "Den danske Comedies Ligbegængelse," som i satirisk-comisk Indklædning udtaler hans Mismod over Mangelen paa offentlig Deeltagelse for de fædrelandske Skuespil. Imidlertid bleve disse det næste Aar igjen "opreiste." Holberg affilede nu nogle ældre og forærede Skuespillerne nogle nye Stykker; men den store Ildebrand 1728, hvorved Holberg ogsaa mistede sit Bibliothek og maatte forlade sit gamle "Qvarteer", standsede snart atter Skuespillene, og den pietistiske Aand, der efter **Christian den 6tes** Thronbestigelse udgik fra Hoffet, tillod ikke længer saa ugudelig en Fornøielse. I en vis Henseende maatte Holberg glæde sig derved, da han saaledes slap for den Avind, det ubetalte Arbeide og selv Tab (paa enkelte af Comedierne), der ledsagede hans Bestræbelser, "medens en Forfatter i England eller Frankrig ikke sjelden af et eneste Stykke faaer sine 2—3000 Rigsdaler."

Der indtraadte nu en ny Periode i hans Skribentvirksomhed, og han udgav i lang Tid kun historiske, statistiske og populærphilosophiske Skrifter. Herfra hører hans "Danmarks Riges Historie" (1732—35), som, skjøndt den ikke er paalidelig, hvad den ældste Tid angaaer, dog ved omhyggelig Fremstilling af den nyere Tid (til **Frederik d. 3dies** Død) og især ved det levende Foredrag, endnu er den danske Histories Hovedværk. Fremdeles "Bergens Byes Beskrivelse" (1737), de tre latinske Breve, som indeholde hans Levnet (1727—44), "Almindelig

Kirkehistorie indtil Reformationen" (1738), "Helte- og Heltindehistorierne" (1739 og 45), "Den jødiske Historie" (1742), "Moralske Tanker" (1744), som "af alle hans Skrifter havde størst Afgang," og blev oversat paa Tydsk og Fransk, "Danmarks og Norges Sø-Historie" (1747), "moralske Fabler" (1751) og de 5 Dele "Historiske, politiske, philosophiske og moralske Epistler" (1745—54), som indeholde Forklaring over Adskilligt, der i hans tidligere Skrifter mindre tydelig var fremsat, og kunne sammenlignes med et populært Ugeblad, hvori han nedlagde de sidste Frugter af sin Vittighed, Lærdom, Tænksomhed og overordentlige Evne til at skrive populært om Alt. Mærkværdig var ved Siden af hans udbredte Boglærdom den Indsigt, han besad i alle verdslige Ting. Han var saa at sige hjemme i Alt, Theoretisk som Practisk. Statens Maskine kjendte han nøiagtig, paaviste med Djærvhed Mangler ved den, og foreslog Forbedringer. Som et Vidnesbyrd om denne hans alsidige Aand maa det anføres, at allerede han androg paa den Indskrænkning i Helligdagenes Antal, som først **Struensee** satte igjennem, og da det ostindiske Compagnie truedes med Opløsning, skrev han til Bedste for dette en Brochure, hvis Virkning var saa stor, at Kjøbmændene aflagde ham høitidelig Taksigelse ved en Deputation. Ligeledes da Ildebranden 1728 fremkaldte store Stridigheder om Prioriteterne i Husene, skrev han en Brochure til Gemytternes Beroligelse, holdt 1730 paa Latin en ypperlig Sørgetale*) over **Frederik den 4de**, og søgte i en Pjece (1733) at modvirke de dengang tiltagende hemmelige religiøse Sammenkomster. Imidlertid var han omtrent 1737 bleven Professor i Historie og Geographie, samt Quæ-

*) Oversat i Minerva 1805. IV, 147.

stor (Rentemester) ved Universitetet, og herved fritaget for at holde Forelæsninger. Da han frygtede for, at hans Svagelighed snart skulde afbryde hans egen Virksomhed, udsatte han smaa Præmier for at opmuntre den studerende Ungdom til "at udarbeide moralske Emner paa Vers." Endskjøndt han i sit første latinske Brev forsikkrer (1727), at han "ikke blot vil vedblive at bære Skjældsord, men erhverve flere ved ny Flid," yttrer han allerede ved samme Leilighed, at han fra nu af vil overlade Skjemt og Spøg til Andre.

Kunde imidlertid hans satiriske Aand for en Tid hvile, saa lod den sig dog endnu ikke betvinge, og den frembrød paa en ny Maade i et Værk af større Omfang, den philosophiske Roman **"Niels Klims underjordiske Reise,"** som udkom paa Latin i Leipzig 1741 og snart blev oversat i syv Sprog. Dette Skrift, hvori Holberg fuldstændigt har udviklet sit Moralsystem, hører til samme Classe, som "Gullivers Reise" af Engländeren Swift, og er en Satire paa hele det menneskelige Kjøn i mangfoldige af dets Forhold. Paa et af de Steder, hvor han siden forsvarede sig imod de enfoldige Angreb, han maatte døie, siger han, at "hele Historien er reent Galskab" ɔ: Spøg og Opdigtelse; men i flere Henseende kan den betragtes som det ypperste af hans Skrifter, og især viser sig her hans digteriske Skaberevne og Rigdom i Opfindelse. De forskjellige europæiske Nationers Daarskaber i religiøs, moralsk og politisk Henseende har han her skildret med saa tillokkende Lune og Phantasie, at Bogen ikke blot i høi Grad interesserer ældre Læsere, men endog med stor Begjærlighed gribes af Børn, som slet ikke forstaae Satiren deri. I Forbigaaende skjemtede han tillige med de løgnagtige Reisebeskrivelser; men naar man derhos seer hen

til den i de Dage uhørte Dristighed, hvormed han drager Meget frem, som Censuren ellers ikke tillod at omtale, saa maa det allene forklares af den spøgefulde Tone og uskyldige Overgivenhed, at Skriftet ikke blev undertrykt i Fødselen. Han havde ogsaa selv i den Henseende megen Ængstelighed, især frygtede han for den skinhellige Geistlighed, og det var først efter flere Aars Betænkning, at han lod sig bevæge til at sælge Haandskriftet til en Boghandler, dog saa, at hans Navn skulde holdes aldeles hemmeligt. Det rygtedes imidlertid snart, hvo Forfatteren var. Det første Exemplar, der kom hertil fra Tydskland, "bragte hele Byen i Oprør," og det manglede ikke paa "Skraalere," og deriblandt anseete Mænd, navnlig Hofpræsterne Bluhme og Pontoppidan, som søgte for Alvor at faae Bogen forbuden og confiskeret som udgivet uden Censur, dog uden at dette lykkedes; thi Kongen (Christian den 6te) tog den selv i Beskyttelse, i Overeensstemmelse med sit liberale Patent af 1ste Octbr. 1737, hvor det hedder: "saasom vi alvorligen ville, at slige Censurer efterdags ei videre end efter Lovens klare Ord maae gives eller extenderes." 1745 udgav Holberg endnu en ny Comedie, "Don Ranudo, eller Fattigdom og Hoffærdighed."

Skjøndt han i de sidste Tider ei vandt Meget, men snarere tabte paa sine Skrifter, havde han dog allerede af disse (hvoriblandt en historisk og en geographisk Skolebog), saavelsom af sit Embede ved Universitetet, havt saa betydelig Indtægt, at han, i sin ugifte Stand og med sin yderst sparsomme Levemaade, var bleven formuende. Han kjøbte nu et Par Godser (Herregaardene Brorup og Tersløse i Sjælland, for, som han sagde i Spøg: "at betage Folk al Materie til Misundelse, da han nu ikke længer skulde

critisere Andres Daarlighed, uden selv at have begaaet nogen;" og da hans Eiendom havde den for et Baroni i Loven bestemte Størrelse, og hans patriotiske Fortjenester af Videnskaberne noksom berettigede ham til en offentlig Belønning, var det ham en let Sag (1747) at blive optagen i Friherrestanden*), saameget meer som han ved samme Leilighed skjænkede Sorøes ridderlige Academie, der dengang var i Aftagende, sine Godser efter sin Død til evig Eiendom. Men heller ikke denne hans Gavmildhed slap fri for Bagtalelse; ja den skal endog have skaffet ham en Krænkelse. Thi, skjøndt han til sin Tid var saa almindelig agtet og beundret, som en Forfatter dengang vel kunde blive det, gav dog Aristokratiets Hovmod ham engang Anledning til at fortryde sin Gave til Sorøe Academie. Da Kongen og Hoffet paa Academiets Indvielsesdag (som Nogle fortælle, "efter Holbergs Indbydelse") var tilstede i Sorøe, troede han, at han, i alt Fald som Baron, kunde deeltage i Taflet. Dette blev imidlertid befundet upassende, og Holberg maatte dybt krænket kjøre hjem til sin Herregaard, "medens," tilføies der, "de høie Herrer levede høit paa hans Bekostning"**).

Da Theatret, efter 20 Aars Hvile, under **Frederik den 5te** atter aabnedes, blev Holberg udnævnt til Directeur, men frasagde sig snart denne Post, hvorimod han endnu paa sine gamle Dage skrev en

*) Den ydre Anledning hertil skal have været, at den lærde Tydsker, Philosophen Wolf, just paa den Tid var bleven titulær Baron. Det morede Holberg her at kunne rivalisere med ham, og det saa heldigen, at, medens hiin havde sit Baroni "i Maanen," havde han sit "paa sjællandsk Grund."

**) I Hovedsagen har denne Historie Præg af Sandhed; men det er tvivlsomt, om Holberg har bestridt Udgifterne til Taflet, og temmelig sikkert, at han ikke kunde indbyde Kongen til at overvære Indvielsesfesten, der saavelsom Academiets fornyede Virksomhed maa have fundet Sted efter kongelig Bestemmelse.
Redacteuren.

Række nye Stykker, nemlig: **Plutus** eller Proces mellem Rigdom og Fattigdom, (som han selv satte over alle sine Comedier, ligesom han forsikkrer, at "intet Stykke er spillet med mere Succes," uagtet det er uden Kjærlighed*) og moraliserer alvorligere, end Nutidens Smag taaler i et Skuespil), **Sganarels Reise til det philosophiske Land** (Emnet af Niels Klim), **Huusspøgelset** eller **Abra=Cadabra** (det eneste af disse sidste Stykker, hvori man endnu finder hans Lune og Vittighed i den forrige Kraft), **Philosophus udi egen Indbildning**, **Publicum** eller **det gemeene Bedste**, **Den forvandlede Brudgom**, og **Artaxerxes**, et høitravende, heroisk Skuespil, bearbeidet efter en italiensk Opera af **Metastasio**.

Om Vinteren opholdt han sig i Kjøbenhavn, i sin Professorbolig paa Hjørnet af lille Fiolstræde og Kannikestræde, hvor man endnu seer to store Kastanietræer, som han skal have plantet. Sommeren tilbragte han sædvanlig paa sine Godser, hvor han til Adspredelse under sine alvorlige Studier (han lagde sig saaledes i sine senere Aar efter Islandsk), førte et selskabeligt Liv med Naboerne, medens han forøvrigt tidt beklagede de Bryderier, navnlig Processer, hvori hans Stilling som Herremand indviklede ham. Hans sidste Sygdom begyndte i August 1753, da han var kommen ind fra Landet, og han forlod nu ikke meer sit Værelse. Alderen havde svækket hans Kraft, hans gamle Brystsvaghed og hectiske Tilstand var gaaet over til virkelig Svindsot. Men han beholdt Bevidstheden lige til det Yderste; han ordnede selv sit Testament saaledes, at Baroniet (der ansloges til 70,000 Rigsdaler) og hans Bogsamling, tilfaldt Sorøes

*) Dette gjælder ogsaa om Jeppe paa Bjerget, Ulysses, Arabiske Pulver, Hexeri eller blind Allarm og Den pantsatte Bondedreng.

Academie; han udsatte desuden 12,000 Rigsdaler til 3 fattige Academisters Underholdning, og 16,000 til en fattig Jomfrues Udstyr hvert andet Aar; thi "han havde Publicum at takke for sin Formue, og dette skulde derfor ogsaa arve ham." Han bestemte, at hans Efterfølger i den ovennævnte Professorbolig, som siden afbrændte ved Bombardementet, skulde arve alt hans Indbo; Boghandler Wenzel forærede han Manuskriptet til 5te Deel af Epistlerne, udsatte en lille Livrente for en fattig Søstersøn i Bergen, og tilstod "en skikkelig Enke paa en vis Gaard" frie Værelser og Brændsel paa Tersløse. Desuden skal man efter hans Død have fundet en Capital paa 12,000 Daler, hvorover der ikke var disponeret, og som sandsynligen er kommen de af ham ikke i Testamentet betænkte Slægtninge tilgode. Da Lægen forkyndte ham hans Død, svarede han rolig: "Det er mig nok, at jeg i hele mit Liv har bestræbt mig for at være mit Fødeland en nyttig Borger, og jeg vil derfor gjerne døe, især da jeg mærker, at mine Sjælskræfter ikke længer ville staae mig bi." En Maaned før sin Død forlangte han den hellige Nadvere, og nogle af Universitetets Medlemmer deeltoge paa hans Anmodning heri. Han viste ogsaa mange andre Tegn paa Andagt og Gudsfrygt, skjøndt han aldrig indlod sig i Samtale om derhen hørende Materier. Men de heftige Brystsmerter afpressede ham ogsaa mangt et Udbrud af heftig Utaalmodighed. Han holdt kun Sengen et Par Dage, og den lyse, rastløse Aand indslumrede Natten imellem den 27de og 28de Januar 1754. Hans Lig blev høitidelig bisat i Fruekirke, og siden begravet i Academiets Kirke i Sorøe, i Nærheden af Erkebiskop Absalon.

Holbergs personlige Charakteer blev, som Tilfældet gjerne er med store Mænd, underkastet megen

Critik. Medens den større Hob, paa Grund af hans indgetogne Liv, ansaae ham for menneskefjendsk, og Mange kun i ham saae den hvasse Satiriker, hvis Haand var imod Alles og Alles imod ham, roste det mindre Antal af hans Bekjendter (og han var stedse varsom i at stifte Bekjendtskaber) ham som behagelig i Omgang, trofast i Venskab og yderst tjenstagtig, skjøndt han stedse søgte at skjule dette Sidste, og endog blev meget vred, naar man lod ham mærke, at man vidste Noget herom. Han var i sit hele Liv retskaffen, redelig og høist samvittighedsfuld i sine Pligters Opfyldelse, ærlig og oprigtig; ikke blot var han en afgjort Hader af alt Hykleri, Smiger og unyttige Complimenter, men skyede, som vi have seet, ikke Had og Forfølgelse, naar det gjaldt Sandheden og Moralen. Som man kan tænke, var han ogsaa i det daglige Liv tilbøielig til Skjemt, dog stedse med en tør og alvorlig Mine. Skjøndt hans hectiske Constitution gjorde ham ofte heftig og opfarende, lagde Bevægelsen sig hurtig igjen. Kun med Personer, som engang for Alvor havde fornærmet ham, lod han sig ikke let forsone. Men forresten var Sindighed og Rolighed et Hovedtræk i hans Charakteer, som i hans Skrifter; da han saaledes engang paa Gaden mødte en Person, der formodentlig havde et Horn i Siden paa ham for hans Comediers Skyld og blev staaende, idet han sagde: "at han ikke gik af Veien for en Nar," gik Holberg rolig til Siden med de Ord: "da gjør saamæn jeg*)". Ogsaa besad han Aandsnærværelse

*) Denne Anekdot, der oftere forekommer i Samlinger af vittige Indfald, lader sig vel neppe med Sikkerhed henføre til Holberg, men svarer godt til hans Maneer. — At hans Yttringer i det daglige Liv ofte havde noget Bidende, er iøvrigt bekjendt nok; og følgende Træk, der nylig er bleven fremdraget, har al Troværdighed: Under et Besøg hos en Mand paa Landet gik Holberg op og ned ad Gulvet med denne, fordybet i en politisk

og Snildhed, naar det behøvedes, hvilket ofte kom ham tilgode paa hans Reiser. Man fortæller, at nogle Personer, som ikke kjendte ham af Ydre, engang havde forsamlet sig paa et offentlig Sted, hvor Holberg søgte, i den Hensigt at afbanke ham, naar han gik derfra. Holberg, som af deres Samtale mærkede, at her ikke var godt at være, tog sin Hat og Stok og henvendte sig ved Bortgangen til en Ubekjendt med de Ord: "Godnat Hr. Holberg," og over denne, brød Uveiret nu løs. — Det er bekjendt, at man beskyldte ham for Karrighed, men den tilsyneladende Anledning hertil hidrørte fra den sparsomme og ordentlige Levemaade, hvortil han deels af Trang, deels for sin Sundheds Skyld, der ikke taalte den mindste Afvigelse i Diæten, tidlig havde vant sig, og hvori han egentlig aldrig viste sig indskrænket og smaalig. Jo mere man studerer hans Charakteer i hans Værker, desto villigere troer man ham paa Ordet, at han "hadede Pengegjerrighed," og at disse Beskyldninger kun kom fra "Folk, som ikke see ret til" og ikke forstode at bedømme ham. Desuden svækkes de meget, naar man veed, at han "aarlig gav de Fattige saameget, som Andre pleie at koste paa en Dagtyv af Lakai*)," ligesom han overhovedet var meget godgjørende, navnlig imod fattige Studerende. Han havde derhos stedse været pyntelig i sit Ydre, som Ældre endog elegant, og han viste sig i sin Tid offentlig med omhyggelig opsat Paryk og Hatten un-

---

Samtale. Konen i Huset, der sad og spandt, men havde hørt efter, tillod sig at indblande en Bemærkning i Samtalen. "Hvad var det?" sagde Holberg og standsede sin Gang, "jeg troer, Rokkehovedet talte." Red.

*) Det var dengang kommen saa vidt, at selv fattige Studenter næsten undsaae sig ved at gaae paa Gaden uden en Tjener i Hælene, og Holbergs Exempel skal have virket meget til dette Uvæsens Afskaffelse.

der Armen, da denne Skik var i Moden. Netop for at afvæbne sine Bagvaskere, gav han ud til Klæder, hvad han sparede paa Mad og Kjøretøi (thi hans Helbred fordrede ogsaa Motion). Hans Svagheder, som han meget godt selv kjendte og ofte drev Spot med, hidrørte for det meste fra den Sygelighed, der tildeels havde sin Grund i hans tidligere, af Nødvendighed yderst knappe Levemaade. Men Bevidstheden herom fremkaldte ogsaa den Strænghed i Sæder, det ordentlige og i enhver Henseende afholdne og exemplariske Liv, der stedse udmærkede ham. Han kjendte sin Sundhedstilstand saa nøie, at han ikke behøvede Lægehjælp; han bestemte selv sin Diæt og overholdt den paa det Strengeste. Nogle Dage før sin Død drev han det saavidt, at han veiede sin Mad og sig selv før og efter Maaltidet; men dette hørte til de Ting, hvorover han selv gjorde sig lystig. Han nød næsten aldrig Viin, og endnu mindre andre stærke Drikke, undtagen Kaffe, som var hans Yndlingsdrik. Om Eftermiddagen besøgte han gode Venner, men var stedse hjemme fra Kl. 6 eller 7. Skjøndt han var og maatte være en Ven af det stille Liv, (og saaledes f. Ex. var en afgjort Fjende af alle Vægtere), havde han dog stedse med Glæde blandet sig i Folkelivet og studeret det efter Naturen i Skjenkestuer og paa andre Steder. Han indlod sig ofte i Samtale med simple Folk og sad gjerne hos i saadanne Kredse, hvor han kunde gjøre Iagttagelser og samle Charakteertræk. Saaledes skal han oftere være kommen i etslags Klub, som havde sine Sammenkomster i Pilestræde; og det er bekjendt, hvorledes han engang sad ved et Kaffebord mellem en Hob snaksomme Damer, tavs og, som det syntes, lidet interesseret ved Samtalen, men derefter meget venlig tog Afsked med Værtinden og ved Udgangen sagde: "I skal ret have mange Tak;

nu har jeg min Tro faaet en mægtig Hob Snak at høre!" — Ved at skye alt unødvendigt Arbeide, Brevvexling o. s. v. og ved i det Hele at inddele sin Tid paa det Nøiagtigste, kunde han, uagtet sin Sygelighed, med sine ualmindelige Kundskaber og Aandsevner, og sin ypperlige Hukommelse, uden synlig Anstrengelse udvikle den overordentlige Virksomhed i Forretnings- og Skribentfaget, som endnu vækker vor Beundring. At han aldrig giftede sig, forklarer han selv, deels af sin Fattigdom i de Aar, han kunde have Lyst dertil, deels deraf, at han ikke troede, nogen Kone vilde kunne finde sig i hans Særheder. "Jeg planter kun Træer," sagde han, "for dog at have bidraget Noget til Jordens Tilvæxt. Ogsaa skriver jeg Bøger, da jeg ikke kan efterlade mig Børn, og gjør saaledes en Deel af min Pligt, da jeg ikke kan opfylde den heel." Men han havde stor Agtelse for Qvindekjønnet og Ægtestanden, og pleiede at opmuntre Folk til at indtræde i den. Skjøndt han undertiden beskyldtes for Fritænkeri, og virkelig engang havde været nær ved at henfalde dertil, var og blev han en fornuftig oplyst Christen, der, som han sagde: "troede paa en algod Gud, Menneskeslægtens Ven, men overlod den strenge og umilde Dommer til Andre at dyrke." Ligesom alle store satiriske Digtere var han ikke fri for at benytte virkelige Personligheder til satiriske Skildringer, skjøndt han selv ikke gjerne vedgik det. For Bønderne paa sine Godser, var han en sand Fader, og ved paa en fornuftig Maade at ophjælpe dem, gjorde han dem fra fattige til velhavende.

Aldrig har nogen Forfatter forholdsviis havt en saa stor Indflydelse paa sit Folk, som Holberg. Han fik den især ved den Kundskabsrigdom, der indeholdes i hans mangfoldige, høist forskjelligartede

Skrifter, ved den Rolighed, sunde Klarhed, og det med Folkecharakteren beslægtede Vid, Lune og Sands for det Comiske, hvormed han, ofte tillige meget dristig, udtalte de Sandheder, som Tiden meest trængte til, ved det Formaal, han aldrig tabte af Sigte, at udbrede Culturen til det hele Folk, ved den ægte nationale Aand, der gaaer igjennem alle hans Frembringelser. Derfor bleve hans Værker ikke blot Grundvolden for hele vor følgende Litteratur, men de gik hurtig ved mundtlig Forplantelse aldeles over i Folkets hele Tilværelse og Tænkemaade. Han forenede de to sjeldne Fortrin, at være sin Tids meest oplyste Mand, og tillige i høieste Grad hvad man kalder en praktisk Philosoph, begavet med det sikkreste Blik for, hvad der især kunde interessere og gavne det hele Folk. Stedse havde han havt en naturlig Modbydelighed for tørre og kjedsommelige Undersøgelser, og skjemtede med Dem, som heri gik til Yderlighed. Især lod han det gaae ud over Oldgranskerne, og han var navnlig med Hensyn til det nordiske Oldtidsstudium ikke fri for Uretfærdighed. Han paastod, at dette "ikke var andet end at rage udi Møddinger," og vilde ikke befatte sig dermed, "uden han ved Hoiesteretsdom blev tvungen dertil." Da man engang spurgte ham, hvor den lærde Islænder **Arne Magnusen** var, svarede Holberg: "han sidder vel hjemme og gnaver paa sine gamle Skindpjalter."

Men hvad der giver ham Krav paa det danske Folks høieste Taknemmelighed, saalænge det existerer, er, at han først udbredte Lyst til at tænke, skrive og læse i Modersmaalet. Uden ham vilde vi upaatvivlelig den Dag i Dag været et Aarhundrede tilbage i Oplysning, og den berømte **Suhm** gjør sig neppe skyldig i nogen Overdrivelse, naar han i den Afhandling, hvormed han opreiste sin Ungdoms Velynder

et smukt Hædersminde, siger, at "intet Land skylder sine Lærde og Skribenter meer, end Danmark skylder sin Holberg." Og hans Fortjenester strakte sig ikke blot til Indholdet i det følgende Aarhundredes Oplysning, men i ligesaa høi Grad til Formen. "Han struphøvlede Nationens Smag," som Oehlenschlæger*) har sagt, og beredede derved Vei for den høiere Poesie. Idet han ivrig bekæmpede den tydske Retning i Sproget, Tidens Bigotteri og lærde Pedanteri, gav han Sprog og Stil, og hermed tillige hele Folkecharakteren og Smagen en mageløs Udvikling. Hans egen Stil er i det Hele saa fortræffelig, at vore bedste Stilister nutildags uden Betænkelighed ofte næsten ordret kunde vedkjende sig den. "Har jeg nogen Fortjeneste i Videnskaberne," siger han derfor selv, "da er det, at jeg har stræbt at overvinde den gemene og pedantiske Smag." Denne Tilbøielighed hos ham maatte især styrkes ved hans mange Udenlandsreiser og hans Studium af den franske og engelske Litteratur. At han, med sin varme Begeistring for Oplysning i enhver Retning, ogsaa maatte af Hjertet hade den paa hans Tid, saavel her som i andre Lande med Strenghed udøvede **Censur**, var en Selvfølge, uagtet hans muntre og spøgefulde Skrivemaade lod ham slippe heldigere fra den, end det ellers vilde været Tilfældet. I Niels Klim, i sine Epistler og mange andre Steder, udtaler han sig med Heftighed imod dette Onde. "Norden frembringer herlige Genier," hedder det et Sted, "men neppe ville de modnes, før disse Baand tages bort, og alle Levninger af den gamle gothiske Suurdei reent bortryddes.... jeg spaaer kun liden Fremgang, saalænge de gamle Censurer vedvare, der ere ligesom en Mundkurv paa Genierne." Han ønskede kun

*) Athene 1813.

en Censur, som sørgede for, at ingen løgnagtige og moralsk fordærvelige, "platte og pøbelagtige Skrifter, hvis Læsning fordærver Smagen," kom for Lyset. En Bog, som var forsynet med det da sædvanlige "imprimatur" (maa trykkes) sagde han, var i Almindelighed det samme som "en Bog, der ikke indeholdt andet, end Bagateller, forslidte, og af Andre til Væmmelse opkogte Ting." Et andet Sted *) siger han: "Censurerede Historier ere ikke uden Lovsange, eller tørre og magre Dagregistre, og det Stempel af Imprimatur, som sættes paa Bogen, kan forsikkre Læseren om, at han inden udi intet Andet vil finde."

Naar man ret betragter Holbergs, i Historien fast exempelløse, Fortjenester af en heel Nation, som ved ham befriedes fra Vankundighed, Smaalighed og mangehaande Daarskab, som først ved ham fik et friere Blik paa Livet, og blev istand til at maale sig med de større og langt tidligere cultiverede Folk, saa vil man tillige forstaae den historiske Nødvendighed, som medfører, at hans Berømmelse stedse meer og meer tiltager, at hans Betydning stedse fuldere føles og erkjendes. Dog manglede det heller ikke i hiin Tid paa Mænd, som vurderede ham retfærdig. Vor fortjente Landsmand **Tyge Rothe** satte ham saaledes i sine "Tanker om Kjærlighed til Fædernelandet" (1759) et skjønt Hædersminde. "Han søgte intet," siger denne Forfatter, "uden sine Landsmænds bedste; han fandt dennem sovende, og vakte dennem op..... Smagens morgenrøde begyndte at skinne med vores Holberg; den Danske maa blues, der ikke ærer hans minde. — Lad os opreyse ham en støtte til Holbergs ære og derpaa sætte disse Ord, **den patriotiske Lærde**." Denne Benævnelse tilkommer ham saame-

*) Mor. Tanker, S. 27.

get mere, som Fædrelandets Ære, og "Folk ei ene, men og Sproget at polere," stedse var det Maal, han ved sin Skribentvirksomhed havde for Øie. Alle hans berømteste Skrifter ere, som han selv oftere erklærer, fornemmelig blevne til, og han har underkastet sig de deraf flydende Ubehageligheder, "for at give Prøver paa saadanne Værker, hvis Mangel Nabofolkene pleie at lade os høre, og for at Fædrelandet kan have Noget, hvormed slige Domme kunne mødes." (Fortalen til Epigrammerne). "Men" tilføier Rothe, "Holberg døde, og hans Landsmænd tiede; ingen sagde de fremmede, hvor stoert et tab, vi leed;..... Jeg blues ved at sige det: de Danske nævne alt hans navn med ligegyldighed." Til Ære for vor Tid kunne disse Ord ikke længer finde Anvendelse.

P. L. Møller.

Borgfrøkenen.

Paa en Borg i Jylland levede i forrige Tider en gammel Ridder ved Navn **Ramund**; hans Kone var tidlig bortdød, men hun havde efterladt sig trende Døttre, der, ligesom Moderen, vare saare skjønne at see.

Den gamle Ramund opdrog disse Piger saaledes, som Brug var i de Tider; de bleve oplærte i huuslige Sysler, og de maatte opføre sig tugtigt og ærbart, og flittigen besøge Kirken. De tvende ældste Døttre vare imidlertid ingen Fiender af Skjemt og Munterhed; naar de stundom af Faderen fik Lov til at gjeste deres Jevnaldrende, da spøgede de og loe,

og de følte sig lette i Sindet; og det hændte sig, da de bleve voxne, at to unge Riddere beilede til dem, og saasom disse stode dem vel an, og Faderen gav sit Minde dertil, ægtede hver af Pigerne sin Beiler, og de droge hjem med dem til deres Borge.

Men den yngste Datter, som hed **Ingfred**, lignede ikke sine Søstre eller andre af denne Verdens Piger; hun var meget stille og alvorlig og holdt sig bestandig til sit Hjem, undtagen paa Søndage og paa de høie Fester, naar det gjaldt om at besøge Kirken; da var hun stedse tilrede før de Andre. Hendes Morgen- og Aftenbønner varede altid længere end nogen Andens; hun læste flittig i gudelige Bøger, og det Meste af hendes Liv hengik til saadanne Sysler.

Naar hendes Søstre spurgte hende, om hun vilde følge med til Dands eller Legestue, og lovede hende stor Glæde deraf, da bad hun dem at gaae alene, og vendte dem Ryggen. Den gamle Ramund sagde stundom til Ingeborg: „Hvi vil Du ikke følge med Dine Søstre? Du er ung af Aar, og Du skal vel endnu længe leve i Verden; saa bør Du jo kjende ikke blot til Alvor, men ogsaa til Spøg, saavidt denne er uskyldig". Men Ingfred svarede: „Kjære Fader! Hellere vilde jeg bygge en tyk Muur af fire Rader Steen imellem mig og denne syndefulde Verden, end at jeg selv skulde opsøge dens Daarskaber". Men den gamle Ridder rystede paa Hovedet ved denne Tale og svarede hende: „Ikke skulde Nogen forgjeves have budet mig til Gilde, da jeg var ung og karsk, som Du". Men Ingfred blev hjemme og fulgte ikke med de Andre. Ja selv naar der paa Borgen kom Besøg fra Omegnen, saa vare Gjesterne kun Ingfred lidet velkomne, og hun listede sig helst

bort fra de Andre, for paa sit afsides Kammer at hengive sig til sine egne Tanker og Drømme.

Til Huusholdningen havde Ingfred heller ingen Lyst, og høist ugjerne ledsagede hun sine Søstre i Fadeburet eller i Stegerset; næsten aldrig saae man hende, som det ellers var Skik for unge Jomfruer i den Tid, at sysle ved Ildstedet og ved Madens Tillavning. Heller ikke fandtes der nogen Væv eller nogen Rok paa hendes Værelse; med slige Forretninger gav hun sig saa godt som aldeles ikke af, og naar hun undertiden, efter sin Faders Ønske, begyndte derpaa, da gik det trevent, og hun kom ingen Vei dermed.

Da nu Søstrene, der havde stor Ærbødighed for hende, gjerne paatoge sig det, som hun ikke havde Lyst til, og føiede hende i Alt, hvad de kunde, saa fik hun som oftest Lov til at følge sit eget Sind.

I den hele Egn var hun høit anseet for sin Fromhed og Hellighed; thi hun besøgte ikke blot Kirkerne flittigt, men hun gav ogsaa rigelig Almisse til de Trængende og trøstede de Bedrøvede. Da hun nu derhos var meget deilig og havde saa godt et Rygte, feilede det ikke, at der ogsaa til hende beilede flere Mænd, som i Byrd og Anseelse vare hendes Jevnlige; men hun afviste dem alle, den Ene efter den Anden, og naar det kunde være, at hendes Hierte var vendt mod En af dem, og at hun gjerne havde lyttet til hans favre Tale, da gik hun strengt i Rette med sig selv derover, og søgte ved Bøn og Faste at uddrive de verdslige Tanker af sit Sind.

Den gamle Ramund var kun lidet glad ved denne hendes Adfærd, thi han havde langt hellere seet, at ogsaa hans yngste Datter havde ægtet en ærlig og brav Ridder, der kunde have taget Vare paa hende og hendes Eiendom, naar han faldt fra; men

saasom han var meget øm over hende og nødig sagde hende imod, saa gik det ogsaa nu efter hendes Ønske.

Det Eneste, hvorfor Faderen stundom skjendte paa hende, var for hendes Lede til en stor Hund, som i mange Aar havde viist ham megen Troskab. Naar Dyret nærmede sig hende, vendte hun sig bort, som om noget Ondt vilde besmitte hende, og naar Faderen da irettesatte hende derfor og roste Hunden for dens store Hengivenhed og Klogskab, da svarede Ingfred: „Kiære Fader! Ikke kan jeg fatte, at Du vil klappe en Hund, en Kat, eller et andet umælende Dyr; de kunne være gode nok til deres Nytte, men til at være Menneskenes Selskab, dertil synes de mig dog alt for ringe.„ Desuagtet sørgede hun dog for, at alle Dyr bleve pleiede paa det Bedste og fik hvad de behøvede; men med egne Hænder bragte hun dem aldrig deres Føde, og søgte bestandig at holde sig saa langt borte fra dem, som muligt.

Da Ingfred alt var ude af de første Ungdomsaar, døde Faderen, og hun blev nu ene tilbage paa den gamle Borg; thi saasom hendes Søstre vare vel bosatte andensteds, vilde de ikke formene hende Opholdet i hendes Barndomshjem, saalænge hun levede. Her førte hun nu bestandig det samme stille og ærbare Levnet, som tilforn, og hun var vel agtet af Alle.

Hendes Undergivne klagede vel iblandt over, at de ikke fandt Fortjeneste saaledes, som medens den gamle Ridder levede; thi Ingfred brød sig kun lidet om denne Verdens Trang og Fornødenheder. Allerede faa Aar efter Faderens Død opfyldte Nelder og Tidsler den store Slotshave; Mosset bredte sig over de gamle Træer i Æblegaarden, saa at den ene Green gik ud efter den anden; hvor der før fandtes veldyrkede Agre, der voxede omsider Lyngen ligesom

i de vildeste Hedeegne; Veien til Gaarden blev ufremkommelig, Borggraven bedækkedes med Vandplanter og forvandledes endelig til et Morads, Staldene bleve til aabne Skuur, hvori intet Kreatur kunde trives, Borgen selv forfaldt Aar for Aar, ja tilsidst byggede Ugler og Flaggermuus i den forhen prægtige Riddersal, hvori Ramund havde beværtet sine Gjester. Kun et eneste Sted i Borgen blev endnu vel vedligeholdt: det var det lille Capel, der laa allerinderst i Slottet, og hvori Borgfrøkenen hver Dag holdt sin Huusandagt; dette Sted smykkede hun med megen Omhu og kiøbte endog med stor Bekostning flere blege Helgenbilleder, der bleve ophængte paa Væggene.

Det havde vel været meest passende for Ingfred at forlade Borgen og at ende sine Dage i en Klostercelle; men Aarsagen, hvi hun ikke gjorde det, var uden Tvivl hendes Folkeskyhed, der lidt efter lidt tiltog saa, at endog et Samliv med Nonnerne i et eensomt Kloster vilde have været en Qval for hendes efter Eensomhed higende Sjæl.

Ingfred var svag paa Legemet og mistede tidlig Ungdommens Friskhed; naar derfor Bønderne stundom mødte hende med det hvide Jomfruslør viftende i Vinden, da forekom hun dem lig et Syn fra den anden Verden. Hun døde i sine bedste Aar, og Mange meente, at hun blev saa tidlig bortkaldt, fordi hun var for god for denne syndige Verden.

Nogen Tid efter Ingfreds Død flyttede en Søn af hendes ældste Søster, en skjøn Yngling, ind paa Borgen med sin unge Brud. Der begyndte nu et andet Liv, end der i de senere Aar var bleven ført; Veiene bleve forbedrede, Slotsgraven rensedes, alle Bygningerne tilligemed den store Borghave gienvandt atter deres gamle Glands, Hestene trampede i de nybyggede Stalde, fede Høveder græssede paa Engene,

og man saae Travlhed og Virksomhed der, hvor Dodens Stilhed nylig havde herstet.

Om Aftenen efter fuldendt Arbeide samledes man til Munterhed og Glæde bag de gamle Mure, og de store Sale gjenlode, ligesom i fjerne Dage, af Latter og Skiemt. Den unge Borgherre blev snart meget elsket i Omegnen saavel for sin Lystighed og sin raske Færd, som for sin Gjestfrihed og for den Iver, hvormed han tog sig af sine Undergivnes Vel.

En Aften sildig, da der var Dands paa Borgen, gik den unge Ridder ene ud i Haven, for at svale sig i den friske Efteraarsluft. Han vandrede op og ned ad den brede Gang udenfor Borgen, der med sine talrige Lys tog sig meget deilig ud, og det tyktes ham en stor Lykke at være Besidder af en saa herlig Eiendom. Som han nu gik hensjunken i sine egne Tanker, blev han underlig tilmode, da han lidet borte fra sig saae en Qvinde i lange, hvide Klæder, der med nysgjerrige Blikke syntes at stirre paa Skjæret af Lysene fra de buede Vinduer, og at lytte til Musiken, der klang fra de hvælvede Sale.

Saasom han var af en vennesæl Natur, vilde han ikke formene nogen Fremmed, der ønskede det, og mindst en Qvinde, at tage Deel i den Fest, han gav paa Borgen; men da han nærmede sig for at anmode hende om at følge med ind til Dandsen, var hun pludselig langt borte, og det syntes ham, som om hun forsvandt bag de gamle Lindetræer. Ridderen vendte nu tilbage til sine muntre Gjester; dog kunde han ikke afholde sig fra at gruble over, hvo den fremmede Qvinde havde været, der saa længselfuldt havde stirret op imod Borgen; imidlertid talte han ikke til Nogen om hvad der var forefaldet.

Der gik en rum Tid hen, og Mødet i Haven var næsten ganske rundet ham af Sinde; men nu begyndte Qvægvogterne i Borgestuen at tale om, at Udhusene og Staldene ikke vare sikkre; og vist er det, at der ofte var en sælsom Uro blandt Kreaturerne, ja undertiden fandtes endog Hestene om Morgenen paa en ubegribelig Maade løsnede ved deres Krybber, hvor vel de end vare blevne fastbundne om Aftenen. Da dette imidlertid ikke var forbundet med nogen anden Ulempe, end den Uleilighed, som Qvægrogterne deraf havde, og da Kreaturerne, midt under denne natlige Uro, endog trivedes bedre, end nogensinde tilforn, saa lagde Ridderen ikke disse Fortællinger synderlig paa Hjertet.

Dog nu indtraf en Begivenhed, der i høiere Grad, end alt det Foregaaende, vakte Ridderens Opmærksomhed. En Nat, da han alt havde sovet nogle Timer, blev han vakt af sin Kone, der klagede over Ildebefindende og bad ham at hente sig en Drik Vand. Ridderen reiste sig strax, tog en Lampe i Haanden og ilede ned ad Trappen; for at faae Vandet frisk fra Brønden, gik han den korteste Vei igiennem Stegerset. Da han aabnede Døren til Kjøkkenet, slog en Luftning ham i Møde, der slukkede Lampen. Tyendet var allerede for længe siden gaaet til Sengs; han undredes derfor ikke lidet ved at finde Stegerset oplyst af et ustadigt Skiær, der havde en fiern Lighed med Maanens Lysning. Da han traadte nærmere, saae han ved Arnestedet en hvid Qvindeskikkelse, som med en Puster blæste til Ilden, over hvilken den store Kjedel hang, hvori Maden pleiede at blive tillavet for Gaardens Folk. Saasnart Synet blev ham vaer, forsvandt det, Ilden slukkedes i et Nu, og Ridderen blev staaende i Bælmørke. I Førstningen følte han vel en Gysen, som selv den Modigste ikke er fri for,

naar Aandeverdenen synes at nærme sig til ham; men han fattede sig snart, fuldførte sit Ærinde og fortaug Synet for Alle, selv for sin unge Hustru; thi han vilde nødig, at denne skulde faae Lede for den skjønne Borg, og han begreb desuden, at det nu, da hun var sin Nedkomst nær, endog kunde være farligt at forskrække hende med en slig Fortælling.

Da der kort efter fødtes ham en Søn, kraftig og skjøn at see til, saa tænkte den unge Ridder igjen kun paa Gammen og Glæde, og havde halvt glemt den besynderlige Qvinde, der saa ubuden havde trængt sig ind i hans Borg. Man gjorde nu allehaande Tilberedelser i Anledning af Barnets tilstundende Daab, der skulde foretages med stor Festlighed. Til denne indfandt sig ogsaa den unge Ridders Moder, der skulde holde Sønnens Førstefødte over Daaben. Hun var, som alt er sagt, den ældste Datter af den gamle Ramund, og gjensaae med Glæde den kjære Fædreneborg, der nu havde gjenvundet sin gamle Glands. Medens Ingfred boede alene paa Borgen, havde den ældre Søster sjelden været hendes Gjest; thi hun vidste vel, at Ingfred helst førte sit vante Liv uden nogen Forandring.

Bedstemoderen fik snart den lille Dreng meget kjær, og hun tænkte ofte med Bedrøvelse paa sin afdøde Søster, som havde levet saa eensom og ingen Børn efterladt sig, der kunde vidne om, at ogsaa hun engang havde vandret paa Jorden. Da hændte det sig en sildig Aftenstund, idet hun vilde begive sig til Ro, at det forekom hende, som om hun i det næste Værelse, hvori det lille Barn laa, hørte en sælsom Stemme, der nynnede en Vuggevise, som paa engang syntes hende fremmed og velbekiendt, og vakte sære Barndomserindringer i hendes Bryst. Hun undrede sig over, at Ammen forstod at synge saa vel,

og kunde ikke modstaae sin Lyst til at høre den sælsomme Sang nærved. Hun reiste sig derfor og nærmede sig til Sideværelset. Men da hun havde aabnet Døren dertil, mægtede hun ikke at gaae et Skridt videre, saa forfærdet blev hun. En Natlampe brændte foran Barnets Vugge og udbredte et svagt Lysskiær over Værelset. Ammen sov trygt med Hovedet bøiet ned imod Bordet. Vuggen var tom, men en rank og bleg Qvindeskikkelse sad med det sovende Barn i Armen, og det var fra hendes Læber, at de Toner udgik, der saa underligt havde rørt Ridderens Moder. Denne stirrede med Skræk paa det forunderlige Nattesyn, men da hun endelig troede at gjenkiende sin Søsters Træk, saa var Kjærligheden større end Frygten, og hun slog Kors for sig og tiltalte hende saaledes: „Ingfred, min Søster, hvad søger du her, og hvi vil du nu lægge din Haand paa det levende Barn, du, som aldrig har bekymret dig om sligt, medens din Tid dertil var? Gak bort i Jesu Navn," blev hun ved, „til det Sted, hvorfra du kom, her er ikke mere nogen Plads for dig." Men den blege Qvinde hævede sit Blik mod Søsteren og svarede med en Røst, der ikke lignede noget levende Menneskes: „Jeg faaer ingen Ro i Graven, før jeg har lært, hvad jeg i Livet forsømte, men dette falder mig nu saare tungt." Da hun havde sagt disse Ord, var hun pludselig borte, men Barnet laa i Vuggen med røde Kinder og sov trygt, og smilede i Søvne.

Det spurgtes siden af og til, at en eller anden af Gaardens Beboere havde seet hende langt borte i Haven, eller vandrende rundt om Borgen, med et hvidt Slør paa Hovedet, ligesom Frøken Ingfred havde baaret det, medens hun levede; Rygtet gik ogsaa, at hun hver Midnat, naar Fuldmaanen skin=

nede, kunde sees i et afsides Værelse paa Borgen, hvor hun med megen Iver spandt paa en Elfenbeens Rok, hvis Hjul dreiede sig i Maanelyset, uden at nogen Lyd deraf kunde høres. Men naar Nogen nærmede sig, forsvandt Synet pludselig, og en kold Vind blæste igjennem det tomme Værelse.

Da den lille Dreng blev saa stor, at han kunde tale, fortalte han sin Fader, at en venlig Frue tidt besøgte ham, naar han var alene, og især naar han i Aftendæmringen legede i Havens Gange. Efter hans Forsikkring fortalte hun ham forunderlige Historier om fjerne Lande, som intet Menneske paa Jorden havde seet, men han var aldrig i Stand til at fortælle Noget deraf igjen. Kun det huskede han, at hun ofte opmuntrede ham til at vorde en flink Ridder, naar han blev stor, og at sørge for sine Undergivne og ikke at lade Borgen forfalde, saa vilde det bestandig gaae ham vel. Drengen var altid glad, naar den fremmede Frue havde været hos ham, og han længtes inderlig efter hende, naar han i nogen Tid ikke havde seet hende. Da han blev større, blev hendes Besøg sjeldnere, men tillige fortalte han nu, at hun saae smukkere og mere glad ud, end før. Tilsidst berettede han, at den fremmede Frue havde sagt ham Farvel for lang Tid, thi hun kunde nu ikke oftere besøge ham i hans Hjem, men naar hans Tid var forbi, da skulde de atter samles paa et Sted, hvor Alt var langt deiligere end her paa Jorden.

gh.

(Efterord fra en anden Haand.)

I gamle Sagn berettes ofte om Overtro, hvad ingen fornuftige Folk nu til Dags ville tage efter Ordene, saaledes som det fortælles; men dog kan

det læses til Tidsfordriv, og der kan være en god Lærdom deri, som er værd at beholde. Det er ligesom i Fablerne, hvor Dyr fremføres og tale med hverandre og med Mennesker. Man veed vel, at de ikke have talt saaledes, men der er dog Sandhed i deres Ord, saa at disse Fabler ere ikke mindre nyttige end fornøielige at læse. Historien om Jomfru Ingfred er sammenskreven, ikke fordi man skal troe paa Spøgelser og Gjengangere, men for at indskjærpe den Lærdom, at man ikke skal hovmode sig og ganske forglemme det Jordiske over det Himmelske; thi det kan vel ofte være, at Folk omgaaes meget med høie og opløftende Tanker og ansee sig næsten kun at mangle Vinger paa Ryggen for at være sande Guds Engle, medens de dog i deres Gjerninger ere meget fattige og magtesløse, ja næsten holde Gjerningen for at være noget Ringe og Uanseeligt, saa det gik ilde til, hvis ikke Andre udrettede mere, end de. Det er ellers en Sandhed, at de fleste Mennesker ikke synderlig have hiin Formaning behov; thi de pleie helst at glemme baade Himlen og alt Høiere over deres daglige jordiske Sysler. — Slutteligen kunne vi ligne Mennesket ved et Træ, hvis Rod skal staae i Jorden, men hvis Top skal løfte sig høit op imod Guds Himmel og der bære sine Blomster med sød Duft ligesom et Røgelseoffer. Men Træet skal tillige bære Frugter, og disse Frugter skulle ned til Jorden igjen, hvor det har sin Rod; der skulle de tjene Mange til Næring og Qvægelse, og Kjernerne skulle udsaaes, for at nye Planter kunne oprinde deraf.

O.

Hans Tausen.

(fød 1494, død 1561.)

I.

Paa Tave Bondes Ager ved Birkinde By
Der gik en lille Plovdreng og sang under Sky.
Han messed som Klerken og drev paa treven Hest:
"Gud give, Hans Plovkjøring kunde blive Præst!"

Bag Ploven nikked Bonden; han lytted dertil:
"Hver Purk kan blive Bisp, naar Vorherre kun vil.
Løb ei Morten Borup fra Plov og Bonde-Hors?
Nu tugter han Pilte til lærde Mænd i Aars."

— De aged med Hans Plovdreng til Odense By.
For Brød han sang for Døre hver Helligdagsgry.
Hver Qvel, naar med Tavlen han gik af Skolen ud,
Han staved med Børnene Fibel hos Knud Rud.

Og Bondedrengen sang sine Psalmer saa fromt;
Hans lille Messing-Kridthuus fast aldrig blev tomt.
Knud Rud gav ham Nadver og Klædebon og Sko:
"Siig frit, hvad der skorter! jeg giver dig det fro."

"Heel strap en Skolemester min Hu staaer kun til:
Send mig til Morten Borup i Aars, naar I vil!"
I Aars bragte Skuden den glade Dreng i Havn,
Og glad Mester Morten tog Bondens Søn i Favn.

Paa Skolebænken sad han med Bogen i Haand;
Langt Mere han lærte dog af Mesterens Aand.
Han nemmed Latinen med al dens fine Prunk;
Saa inderlig bad han: "Gud give, jeg var Munk!"

II.

Og Hans blev Munk ved Klostret i Slagelse By.
Saa vide fløi de Antvorskovs Korsbrødres Ry:
"St. Hans af Jerusalems Orden holder Tugt;
Den boglærde Bondeson præker saa smukt."

Prioren, strenge Eskild, er stolt af sin Munk:
"Paa Prækestolen staaer han saa bispelig strunk,
Og, sjunger han Messen fra høie Alter ud,
Det er som hans Øine kan see den kjære Gud."

Paa Bondesønnens Tunge blev Ordet til Glød;
Men Munkens Kind blev bleg som den isnende Død:
Han præker om Kirkens det frelserige Aag;
Men forsker med Tvivl efter Lys i hellig Bog.

Han seer paa Munkelivet med hemmelig Gru;
Til høie Skolers Lærdom staaer Grublerens Hu.
Prioren gav Orlov, Prioren gav ham Hest:
"Kun Wittenberg lov mig at skye som Troens Pest!"

Til Brabant og til Køln rider Munken saa brat;
Han standser ei med Forskningen Dag eller Nat;
All Høiskole-Viisdommen tykkes ham dog Tant.—
En Dag han bag Hylden et Ord af Luther fandt.

Han stirrer paa de Skrifttegn med Haand mod sit Bryst:
"Saa finder jeg hos Kjætteren Ro først og Trøst!
Til Wittenberg maa jeg, om saa jeg bli'er fordømt:
Der seer Doctor Morten, hvad jeg har længe drømt."

III.

I Løn han drog til Staden, han loved at skye;
Der var det ham, som reistes Guds Kirke af ny.
Mens Maanen om Jorden gik atten Gange rundt,
Han hørte paa Luther — og Hjertet blev ham sundt.

Hos Luther og Melanchthon Guds Bog var oplukt;
Den store Frihedstanke i Sjælen har Flugt.
Til Danmark hjemdrager den lærde Bondesøn;
Dog Skatten, han eier, ham glæder kun i Løn.

Om Lyset, som udspredte saa mægtig en Glands,
Af Gru for Kjætterbaalet end taug Mester Hans:
Fra Rostock han bragte sit lærde Mesterbrev;
I Hjertet beseglet Apostelbrevet blev.

Paa Antvorskov en hellig Skjærtorsdag han stod;
Paa Prækestolen Aanden gav Kraft ham og Mod:
Han Frelsen lovpriser, som sprang af Naaden ud,
Men aldrig kan kjøbes med Gods og Guld hos Gud.

Ret aldrig fra hans Tunge fløi Talen saa kjæk;
I høie Chor hver Korsbroder blegner af Skræk:
Prioren ham truer med strenge Kjætterløn;
Da mindes Knud Rud ham med from og kjærlig Bøn.

Prioren, strenge Eskild, til Fangen gaaer ind:
"En Kjætter blev vor Viismand med Pestbyld i Sind.
Din Sjæl vil jeg frelse; men her du er forviist;
Ved Anger og Bod søg den Skat, du har forliist!"

IV.

Til strenge Viborg=Kloster Hans Tausen er bragt;
Der Munken skal omvendes med Spægelsers Magt.
Prioren er stærkest i Villie og i Haand,
Men ivrigst er Rasmus og Broder Thøgers Aand.

Hans Tausen kjæmper freidigt og faster dertil;
Den dyre Sandhed aldrig fornægte han vil.
Han præker mod Paven med fri og dristig Aand;
Men selv han sig præker i Fængsel og i Baand.

Dog ingen Trængsel længer ham kuer med Gru;
Selv Kjætterbaal han venter med mandelig Hu.
Til Folket han præker af Fængselsgittret ud —
Det er dem, som Ordet faaer Ild og Magt fra Gud.

De strenge Klosterbrødre selv gribes deraf,
De gjennem Fængselsgittret ham Broderhaand gav.
Fra Borger og Stadsfoged Bøn til Kongen foer,
Og Sandhedens Prædiker taler frit i Nord.

Med Mund og Pen han revser Papisternes Færd;
Paa Kirkegaarden værner ham Borgernes Sværd.
Af Klostrene drive de Munkeskaren ud;
— Dog Kampen blev **Aandens** paa Danekongens Bud.

Til Axelstad indstævnes hver Stridsmand til Gjæst;
Hans Tausen strider mægtigst som Frihedens Præst
Paa Rigsdagen seirer den djærve Bondesøn;
Men Hadet ham følger med giftigt Nag i Løn.

V.

Et Rædselsbud der høres: Kong Fredrik er død.
Papister true Folket og Riget med Nød;
Mod Tausen sig løfter Bisp Rønnovs krumme Stav. —
I Axelstad raser det vilde Folkehav.

Den stolte Bisp de true med Vold og med Mord;
Da mæler Bondesønnen saa kjærligt et Ord.
Han selv leder Bispen af Folkestrømmen ud,
Og fri seirer Aanden paa Kjærlighedens Bud.

Det var hin lille Plovdreng fra Birkinde By,
Hans Navn fløi over Danmark med folkeligt Ry.
En dansk Morten Luther, han stred med Ordets Sværd
Og seired med Aanden i Hjertefolkets Hær.

Net aldrig nogen Plovkjøring drev det saa vidt;
Han stoled paa sin Gud, paa sig selv dog kun lidt:
Den Dag han ei kjæmped med Modgang eller Nød,
Han frygted, Guds Naade, som før, ei til ham flød.

Den Dag, de stolte Bisper i Fængsel blev bragt,
Guds Ord var paa Guds Alter af Bondehaand lagt.
Da Folket var frelst, og udslukt det bittre Had,
Hans Tausen i Ribe paa Bispestolen sad.

Men meer end alle Bisper i Dannemarks Land
Hin Bondesøn har sørget for Qvinde og Mand.
Net aldrig hans Navn skal i danske Hjerter døe,
Saalænge her ringer en Klokke over Øe.

B. S. Ingemann.

Dronning Dagmar og Dronning Bengerd. *)

Hvor meget man end ved den blot forstandige Betragtning kan have at indvende imod den Sætning, at Staten i sin Oprindelse, Udvikling og mest fuldendte Form er en i en stor Kreds udvidet Forhøjelse af Familielivet, saa er det dog vist, at denne Sætning baade er gammel og af Fortiden hyldet og i sin fulde Udstrækning erkjendt. Grundtonen i de gamle Viser, som vi strax herefter skulle anføre, angiver dette; de Akkorder, i hvilke den udvider sig, aande Kjærlighed som Statens Grundelement, hylde Harmonie mellem Konge og Folk som dens rette Maal, Retfærdighed og Mildhed som Kronens Smykke, Barmhjertighed som dens fagreste Prydelse, og gjengive paa den anden Side det undersaatlige Sind som Erkjendelse af denne gjensidige Kjærlighed, som Ytring af den i Jubel over den gjensidige Lykke. Og Modsætningen dertil er ikke mindre gribende: Umildhed og Tyrannie ledsagede af Afsky og Forbandelse.

Elskværdighed behøver kun at vise sig paa eller ved Thronen, for at blive hyldet; hvad Folket der gjerne vil see, hvad det henrykkes ved at skue, er legemlig Tække og Ynde, Godhed og Fromhed i Hjertet; og at udtrykke denne Hylding er det en naturlig Trang. Ja, Udtrykket deraf er uforgjængeligt. Henimod halvsyvende hundrede Aar ere forløbne;

---

*) Efter Hr. Overlærer Olsens Anmodning er denne Artikkel, hvis væsentlige Indhold allerede findes i Annaler for nord. Oldkyndighed, i en noget forandret Form meddeelt til Kalenderen, da jeg, efterat have erfaret, at nysnævnte Artikkel ønskedes optaget deri, fandt det mest passende, selv at foretage de fornødne Forandringer. N. M. Petersen.

men hvilken dansk Mand nævner endnu Dronning Dagmars Navn, eller hører det nævne, uden at et blidt Smil udbreder sig over hans Aasyn, og en mild Varme gjennemstrømmer hans Hjerte. Udfolder derimod legemlig Ynde sig, selv i de tækkeligste Former, men disse kun ere et let, luftigt Slør, under hvilket der aabenbarer sig Umildhed, Haardhed og Falskhed i Hjertet, da løfter allerede Nutiden dette falske Slør, skuer ind i det Indre, udtaler sin Afsky, og Aarhundreder efter vedbliver det igjennem Folkets Mund at lyde: Vee da vorde hende Bengerd!

Saaledes have de gamle Viser, der maae ansees som Ytringer af Folkets almindelige Dom, opfattet Mindet om Dronningerne Dagmar og Bengerd: den enes som Mindet om Velsignelse, den andens som Mindet om Forbandelse; og disse Dronningers Eftermæler ere lysende og advarende Exempler for dem, som smykke Thronen, og ikke blot skulle smykke, men ogsaa hædre den, hvis Hæder ikke skal være forbigaaende Glimmer, men varig Lykke, der viser sig i Folkets Storhed og ikke er til uden den.

Det er muligt, at Viserne i mange Ting kunne have fejlet; det er muligt, at de have opfattet som Yderligheder af Godt og Ondt, hvad der i Virkeligheden var en Blanding af begge; det er altsaa muligt, at de ikke have opfattet disse Personligheder i deres fulde Reenhed, men i et eller andet gjort dem Uret; men det er vist, at denne Opfatning er grundet i Tiden, og at Personlighederne, skjøndt de ikke aldeles i den historiske Sammenhæng falde sammen med Tidens tvende store Modsætninger, dog forestille disse. Ogsaa denne Betragtning er lærerig. Den viser, at Afmagt, der stedse ledsages af Vanære, i sin Spire indeholder noget Ondt, og at Magt, der har Hæderen i sit Følge, ifølge sin indre Natur stedse

er et Gode. Hvo der vil trænge dybere ind i Valdemar Sejers Historie, vil sande dette; her kunne vi blot ved et let Omrids tyde hen derpaa.

Valdemar Sejer var to Gange gift: med Dagmar og med Bengerd. Hvad vore Krønniker have opbevaret om disse Dronninger, er ikke meget, men selv i det Lidet, de berette, skinner dog det Indtryk igjennem, som deres Liv havde gjort paa Folket. Dagmars egentlige Navn var Margrete. Hendes Fader Przemisl eller Ottokar var siden 1198 den første Konge i Bohmen, og, som det i et gammelt Diplom hedder, for sin Retskaffenhed berømt over al Verden. Hvis hun, som man mener, var født omtrent 1186, saa vilde hun have været omtrent atten Aar gammel, da hun blev forlovet med den danske Konge. Kong Valdemar bejlede til hende, og sendte Strange den Unge i dette Ærende. Brylluppet stod i Lybek. De fleste af vore Krønniker henføre det til Aaret 1205. I næste Aar blev paa hendes og Erkebiskop Andreas' Forbøn den slesvigske Biskop Valdemar givet løs af sit langvarige, haarde, men velfortjente, Fængsel. Frigiven ponsede han atter paa ærgjerrige, forræderske Planer; men ingen af vore Krønniker have deri fundet Anledning til at dadle Dronningens Godhed. 1209 fødte Dagmar en Søn, Valdemar den Tredie, kaldet den Unge og den Gode, der siden blev antaget til Konge og kronet, men døde for tidlig for Danmarks Lykke. Dronning Dagmar døde efter otte Aars Ægteskab i Maj 1213, og blev begravet i Ringsted. Hendes Grav var ved venstre Side af Kongens. Valdemar den Unge blev gift med en portugisisk Prindsesse, Eleonore, der efter næppe to Aars Ægteskab døde i Barselseng tilligemed en Søn i Aaret 1231; og endnu i samme Aar, næppe 23 Aar gammel, døde den unge Valdemar

enten af Sorg over hende eller af et Vaadeskud paa Jagten. Om Dronning Dagmars Ynde vidner hendes Tilnavn: det betyder Dagens Mø; det gamle Ord Mar eller Maar betyder nemlig Mø eller lys, skjær Kvinde.

Strax efter Dagmars Død giftede Valdemar Sejer sig atter med Berengaria, en Datter af den portugisiske Konge Sanctius, og Søster til Grev Ferdinand af Flandern. Hendes Navn antog i den danske Udtale Formen Berngerd eller endnu mere forvansket: Bengerd. Hvad Krønnikerne iøvrigt vide om hende, er kun lidet. De skildre hende som meget smuk, ja særdeles indtagende, og sædelig, men give hendes Tænkemaade i et eneste stærkt Træk, i det de sammenligne hende med Fortidens skjønne, men stolte og hævngjerrige Brynhilde. Hun skjænkede sin Herre tre Sønner: Erik, Abel og Christopher, der alle bleve Konger. Efter omtrent sex Aars Ægteskab døde hun 1220 eller 1221. Hendes Grav var ligeledes i Ringsted, paa højre Side af Kongens.

Hvad de magre Krønniker enten ikke vidste eller ikke sandsede, det blev senere opfattet i Sagn, og Sagnet udgjød sig i Sang. Kjæmpevisernes Efterretninger om begge disse Dronninger ere derfor langt rigere, men de optoge, som Sagnet plejer, mangfoldige Urigtigheder, og kun det er sandt i dem, som skildrer Folkets Anskuelse af Valdemar Sejers og hans Dronningers Personligheder. Tidens Lykke og Tidens Ulykke kastede sit Skjær tilbage paa deres Minde; man tilskrev den gode al den Velsignelse, der hvilede over Folket, den onde de haarde Lidelser, det maatte bære; og hvad Mødrenes Sind var, det aabenbarede sig i deres Sønner. Det kan derfor ikke undre os, at Dronning Dagmar træder saa levende frem i sin Elskværdighed, og saa hjertelig hyldes;

thi der aabenbarede sig i hende tillige en lykkelig og hæderfuld Tid. Det kan heller ikke undre os, om Dronning Bengerd staaer frem som en grim Skræmsel, som en grum Uting; thi, saaede hun Ukrud, saa var det hendes Sønner, der høstede, og Landet, som led derunder. Saa vist er det, at Kongehusets Tænkemaade staaer i den nøjeste, i uadskillelig Forbindelse med Folkets Held; Ynde og Mod, Lykke og Aandsreenhed brede fra Thronen af sine Velsignelser ud over Folket, meddele sig det som en velgjørende elektrisk Strøm, der uden at svækkes gjennemfarer en uendelig Kjæde, medens Svaghed og Tvedragt, umildt Sind og Gjerrighed (Laster, der især tillagdes Berengaria) som nagende Orme undergrave menig Mands Lykke, og skuffe hans Haab, naar han fra sin snævre Kreds, ifølge Naturens Orden, skuer opad, og fra oven venter Velsignelse, Lise, Fred.

Dronning Dagmars Tid viser os ikke blot hende som et eenlig staaende Billede, der henrykker ved sin Elskværdighed; det er en heel, venlig Egn, en Samling af Blomstergrupper paa solbestraalede Enge, af bølgende Kornmarker i Høstens glødende Fylde, hvori dette Billede viser sig, indfattet, forskjønnet og hævet af det Hele. Valdemar Sejer og Dronning Dagmar, det er den skjønneste Forbindelse af Navne, vor Historie kjender. Tapperhed og Magt og Sejer, hvor megen Hæder ligger der ikke i disse Ord! men hvad maa det ikke da være, naar Sejer forbinder sig med Ynde, Magt med Godhed, Tapperhed med Fromhed, og de alle omgives af en smilende Nutid og af et lysende Haab. Og saa var Dronning Dagmars Tid. Ved en glimrende Række af Heltegjerninger var Landet indvortes sikret, udvortes beskyttet og udvidet, da Valdemar den Anden efter sin sejerrige Broder Knud den Sjette tiltraadte Regjeringen i den kraftfulde Alder

af to og tredive Aar. Nordalbinger og Vender vare undertvungne, Kejserens overmodige Fordringer viste tilbage, Havet næsten renset for Sørøvere, Stæder begyndte at blomstre, og nye vare anlagte, Agerdyrkningen var i Tilvært, Handelen ifærd med at danne sig, og, hvad der ikke maa glemmes, hvad der er nødvendigt til at sikre ethvert Lands Selvstændighed, Folket var stridbart og vant til, ikke at løfte Vaaben uden at sejre. Med Landets Store var Forholdet gunstigt; Adelen havde dannet sig som et Værn for Thronen, uden at det endnu faldt den ind, for egen Fordels Skyld at bryde ned paa dens Forrettigheder; og Gejstligheden, der under Paven dannede en egen Magt i Staten, havde desuagtet forenet sig med de Mægtige til Landets Forsvar. Et lysende Exempel, Absalon, var gaaet forud, men hans Efterfølger, Andreas Sunesen, var hverken mindre lærd eller mindre vaabendygtig. Saaledes var alt modent til, at en kraftig Konge kunde lægge Sejer til Sejer, og derved erhverve sig dette skjønne Tilnavn. Landets farligste Fjender mod Syden vare bragte til Ro, men derfor skulde Vaabnene ikke hvile; de kunde nu vende sig didhen, hvor Danmarks Herredømme og tilkommende Hæder endnu mere kunde befæstes. Sørøvere truede endnu fra Estland og Kurland; disse Lande maatte undertvinges og nye Plantestæder anlægges; en Deel af Norge, dens sydlige, bedste Deel, og hvorfor ikke med Tiden det hele? aabnede sine Kyster for den unge, kjække og kraftfulde Konge. Under disse Udsigter kom Dronning Dagmar til Danmark, og de udvidedes stedse mere, imedens hun levede: de gamle Love bleve fornyede i bestemtere Former; Preussen, Samland, Estland, Øsel bleve Skuepladse for danske Sejervindinger; Erling Stenvæg aflagde Ildprøven, og blev ved dansk Hjælp

Konge i Norge. Morgenrøden, som Dagmar saae, lovede en endnu lysere Dag: nye Plantestæder for Kristendommen rejste sig paa Hedenskabets Levninger; selve Himlen stred for Danmark, og sendte i Nøden Sejerens Banner, Korsets Dannebrog — og saa sank alt hen i Mørke.

En eneste Begivenhed var nok til at frembringe denne Omvæltning, een mørk Sky var nok til at fordunkle Danmarks Himmel. En lille tydsk Fyrste fanger ved Forræderi den danske Konge, medens han forlyster sig med Jagten paa Lyøe. En Snekke fører ham bort til fremmed Kyst, Lænker betynge ham i et fjernt Taarn. Løven er lænket, og alle de smaae Dyr komme frem af deres Huler; nu er det Tid for dem at tilvende sig Herredømmet. Naar Historien ikke med sanddrue Træk skildrede denne pludselige Forandring, maatte den synes utrolig. Hvor vare da de danske Snekker? de sejerrige Vaaben? slumrede de Store ved Foden af Thronen? var Folket ikke villigt til at frelse, at gjenvinde sin Konge? Nej. Saa vist er det, at Storhed kun bestaaer ved Eenhed, at den ingensteds i Verden findes i smaa adsplittede Dele, i afsondrede Partier, der staae imod hinanden, men kun i een stor Personlighed, og at denne ene er saa dyrebar, at hans Skjæbne betinger mange Tusendes. Medens Valdemar sidder ørkesløs i et vanærende Fængsel, fare Sørøversnekkerne atter om paa Havet, Stimænd fylde Skovene, den fredelige Munk lider Overlast, Bondens Fred forstyrres, Krigerne søge Ro og blive i deres Dorskhed saa ærelsøse, at Saxer og Vender spotte deres Fejghed, og Kongen skal udløses, ikke med Vaaben, men med Guld. Dertil kræves en stor, en uhørt Sum; for ved Gjenerobring at vinde det Frafaldne tilbage, kræves endnu mere. Folket maa anstrenge sig til

det Yderste; men alt forgjæves. Sejerens Palme har fældet sit Løv; Edens Hellighed maa brydes, og nyt Forræderi sløver Vaabnene i den afgjørende Kamp. Dagmars Aand hvilede over Valdemar den Unge; ogsaa han gik heden, og Bengerds tre Sønner, Erik, Abel og Christopher, fulgte efter. Paa Valdemar Sejers ulykkelige Fangenskab og Død fulgte Brodermord, ved hvis Fortælling Historien hyller sig i Flor, og under Christopher den Første lagdes allerede Grunden til hiin Rigets Elendighed og Opløsning, der under Christopher den Anden naaede sit højeste Maal.

Den Modsætning, som vi her have fremstillet efter Historiens Vidnesbyrd, finde vi i de gamle Viser udtrykt i sin Spire, i sin Rod. Vi have om Dronning Dagmar ikke mindre end fire, der alle hylde hendes Fromhed og Godhed. De tvende første skildre hendes Brudefærd. Hr. Strange Ebbesen sendes i dette Ærende til Bøhmerland tilligemed den unge Hr. Limbek og Hr. Oluf Lykke, samt tvende Gejstlige, Hr. Peder, Biskop af Sjælland, og Hr. Albert af Eskildsoe. De sejle over salten Sø, kaste Anker paa Sand, sende Bud til Kongen af Bøhmen, ankomme og beværtes. Medens Kongen og Dronningen raadslaae i deres Lønkammer, leger Hr. Strange Tavl med den unge Frøken, og vinder den unge Brud:

Den tredie Skaktavl de sammen drog',
og den var af røden Guld,
Hr. Strange han vandt den Ædeling
udi Kong Valdemars Vold.

Hun bliver fæstet Hr. Strange paa hans Herres Vegne. Paa Silke vandrer Bruden til Strande.

Hun kommer i Land ved Mandoe, og seer Kongen tumle sin Ganger paa hviden Sand. Hun spørger Hr. Strange:

„I sige mig, Hr. Strange Ebbeson,
førre vi komme nærmer' Land:
Hvo er den dristige, skellige Svend,
som rider der paa hviden Sand?"

Hr. Strange svarer:

„Gud eder velsigne, Dronning Dagmar,
saa vide er der sagt fraa [1]):
Det er Konning Valdemar af Danmark,
som trende Kongeriger aa [2]).

Min naadige Frue Dagmar god,
han er en Fyrste mægtig og bold;
han haver Borge og rige Fæste [3]),
dertil tre Riger i Vold.

Høre I det, min skjønne Jomfru,
han er en Orlogsmand;
han haver vundet til Dannemark
igjen alt Nordenelvs Land [4]).

Han er en Mand, og dertil Fyrste viis,
og tør paa sine Fjender see;
de fly for ham baade øster og vester,
naar han i Hu er vred.

Hvo Land og Liv ellers vove vil,
og prøve godt Orlogspil,
er han en Fyrste af Mod og Blod,
han sætte sin Hu dertil."

---

1) fra, om. 2) ejer. 3) befæstede Borge.
4) Nordalbingien, Landene nordenfor Elben.

Er Kongen selv tapper, da tor hun ikke heller tvivle om Stranges og alle danske Ædelinges Hengivenhed:

„Og al den Stund, I leve maa,
jeg vil eders Tjener være;
alle de Ædelinge, i Danmark bo,
de skulle eder elske og ære."

Brylluppet fejres, og den gamle Digter udbryder i Dagmars Lov:

Der glædtes ved baade Store og Smaa,
den Fattige med den Rige;
der glædtes Bonde og Borger mest,
af Hjertens Grund tillige.

Hun kom uden Tynge, hun kom med Fred,
hun kom goden Bonde til Lise;
havde Danmark altid saadanne Blomster,
man skulde dem ære og prise.

Den anden Vise af lignende Indhold skildrer ligeledes Dronningens Godhed, en Arv i den ædle Slægt, hvoraf hun var oprunden. Ligesom Kongen af Bøhmen, hendes Fader, i den første ved Afrejsen formaner sin Datter:

„Naar du kommer i Danmark ind,
du tænke paa Hæder og Ære!

Være dydig, gudfrygtig, from og god,
skalt du altid have til Id!
Det dele med alle dine Undersaatte,
du blive deres Haab og Lid!"

saaledes siger her Moderen til hende:

„Og naar du kommer i Danmark ind,
da vides[1]) dig Hæder og Ær';

1) vises.

du lade ikke Skat over Bønderne skrive,
da have de dig saa kjær.

Den første Bøn, du beder din Herre,
den Herre saa mild og fin,
du bede, han lader Bisp Valdemar ud,
allerkjæreste Morbroder sin."

Og da den unge Mø var kommen til Danmark, da Kong Valdemar ved Ankomsten havde rakt hende hviden Haand, og hun paa Silke og Skarlagen rød, saa vidt paa Jorden udbredt, fulgt af Fruer og Moer var ledet til Riberhuus, da var det hendes første Tanke i Morgenstunden at mindes sin Moders Lære:

Saa aarle i den Morgenstund,
længe før end det var Dag,
det var unge Frøken Dagmar,
hun kræved' sin Morgengav':

„Den første Bøn, jeg beder eder om,
allerkjæreste Herre min,
I lade Bisp Valdemar af Taarnet ud
for Slægt og Frænder sin'!

Den anden Bøn I vide mig vist,
jeg beder eder jo saa gjern':
I give alle de Plovpendinge til, [1])
og Fanger løse af Jern!"

Opfyldelsen af den første af disse Bønner var en sand Barmhjertigheds=Gjerning. Bisp Valdemar havde i fjorten Aar, sluttet paa Hænder og Fødder i Jern, siddet først paa Nordborg paa Als, siden paa Søborg i Sjælland. Men hans Fængsel var en ret=

---

1) I eftergive alle Plovpenninge, Skat, som var lagt paa hver Plov.

færdig Straf, thi som Kongesøn og Bestyrer af Sønderjylland havde han til Landets Fordærvelse gjort Fordring paa en Deel af Riget, og da dette ikke blev ham forundt, havde han forbundet sig med Landets Fjender, og i Forening med dem baaret Vaaben mod sit Fædreneland. Hans Løsladelse maatte udsætte Landet for ny Fare. Derfor svarer Kongen:

„Den første Bøn I tie saa stille,
I tie, Frøken Dagmar, saa kvær[1]):
Kommer han ud, Biskop Valdemar,
han gjør eder til Enke i Aar."

Men skal Barmhjertighed ikke øves, fordi den udsætter for Fare? Skal Frygt betage Godheden sit Værd? I sit Ungdomsmod trygler hun ikke om Naade, hun kræver den:

Hun tog Guldkronen af sit Hoved,
og satte den for Kongen paa Bord:
„Hvad skulde jeg i Danmark,
maa mig ikke vides et Ord?

I hente mig ind Ridder Hr. Strange,
og saa unge Junker Knud:
I skulle henfare til Oringsborg,[2])
og løse de Fanger ud!"

Ogsaa Biskoppen kommer ud af sit Fængsel, men kun Tanke om Hævn fylder hans Sjæl:

Der han ud af Taarnet kom,
da kunde han ikke gange:
„jeg haver her sat paa tolvte Aar,
de Tider vare mig saa lange."

1) stille. 2) Vordingborg.

Hans Søster tog Guldkam af sit Skrin,
hun kjæmte hans gule Haar;
for hver den Lok, hun hannem redte,
da fældte hun modige Taar.

„Hør du, kjæreste Søster min,
og du græd ikke for mig:
fuldtvel skal jeg hævne min Harm,
om jeg et Aar er kveg [1]."

„I tie kvær, Biskop Valdemar,
lader ikke eders Vrede regjere!
Kommer I atter paa Søborgs Taarn,
jeg seer eder aldrig mere."

Men ikke kunde Biskoppen lade sin Harm,
før han maatte Landet romme;
det fortrød Dronning Dagmar mest,
han kunde ikke bedre skjønne.

Men denne Bekymring var for ringe til at den kunde hemme Landets Lykke eller forstyrre den almindelige Glæde, der udtalte sig i levende Ønsker:

Der var stor Glæde over al Danmark,
Dagmar var kommen til Lande;
der leved' i Fred baade Borger og Bonde,
uden Skat og Plovpennings Vaande.

Christ signe de unge Ædelinge to,
de længe maatte sammen leve,
Guds Ord, Retfærdighed, Dom og Skjel
for hver Mand at haandhæve!

De tvende sidste Viser bevæge sig om Dronning Dagmars Død. De ere hver i sit Slags nogle af

---

1) levende.

de fortrinligste, vi have. I den første skildres, hvorledes en Havfrue spaaer Dronningen, at hun skal døe i Barnfødsel. Anelsen om hendes forestaaende Skjæbne kommer drivende som en mørk Sky, der truer, førend den udgyder sin Ødelæggelse. En Havfrue har forraadt Kongens Snekker; han fanger hende og vil pine hende tildøde, og søger forgjæves at aftvinge hende en Spaadom. Men Dronningen lader hende hente, og, hvad Strenghed ikke kan udrette, det virker hendes Mildhed. Ved Spaadommen fortner Dronningen som en Jord, hun daaner som død for Kongens Bord, men hun hævner sig ikke; Synet af hendes Lidelse bøjer Kongens harmfulde Sind, og hun følger med alle sine Møer Havfruen ned til de blaae Bølger. Til denne Skildring har Visens Forfatter opbudet alt det Dunkle og Uhyggelige, der laa i den gamle Overtro, og indhyllet det i den gamle Versearts tækkelige Form:

Dankonning lader en Havfrue gribe,
(den Havfru dandser paa Tilje)
og den lader han i Taarnet knibe,
for hun ikke fremmed' hans Vilje.

Dronningen beder [1]) paa Svende to [2]),
(den Havfru dandser paa Tilje)
I bede den Havfru for mig ind gaa,
for hun skal fremme min Vilje.

Ind kom Havfruen, og stædtes for Bord,
(den Havfru dandser paa Tilje)
„Hvad vil I mig, Dronning? hvi sendt' I mig Ord?
jeg kan ikke fremme eders Vilje."

---

1) kalder. 2) efter den gamle Udtale: tvaa.

Dronningen klapper paa Hyndet blaa;
(den Havfru dandser paa Tilje)
„Du sidde, Havfru, og hvile herpaa,
thi du skalt fremme min Vilje."

Men Havfruen sætter sig ej, thi hun veed, at der i Sædet stikker et Sværd eller en Dolk:

„Ville I saa forraade mit unge Liv?
(den Havfru dandser paa Tilje)
Her ligger under den hvasse Kniv,
hure[1]) skulde jeg fremme eders Vilje?"

„Veedst du dette, saa veedst du mer.
(den Havfru dandser paa Tilje)
Du sige mig af[2]) mine Skjæbne fler',
saa kan du fremme min Vilje."

Og da Havfruen derpaa har spaaet hende:

Dronningen svøber sit Hoved i Skind,
(den Havfru dandser paa Tilje)
hun gik i Loftet[3]) for Konningen ind,
thi hun havde fremmet hendes Vilje.

„Høre I, allerkjæreste Herre min,
(den Havfru dandser paa Tilje)
I give mig denne Havfru fri,
for hun haver fremmet min Vilje."

„Jeg giver eder ikke den Havfrus Liv,
(den Havfru dandser paa Tilje)
thi hun forraadte mine Snekker syv,
og haver ej fremmet min Vilje."

Dronningen sortned' som en Jord,
(den Havfru dandser paa Tilje)

---

1) hvorledes. 2) om. 3) Højsalen.

hun daaned' al død for Kongens Bord,
for hun havde fremmet hendes Vilje.

„Min Kjære, I tage det eder ikke saa nær,
(den Havfru dandser paa Tilje)
følger hende til Strande med alle dine Møer,
medens hun haver fremmet din Vilje."

Hun klædte den Havfru i Skarlagen rød,
(den Havfru dandser paa Tilje)
for hun havde spaaet hende sin egen Død,
saa fremmed' hun hendes Vilje.

Dronningen taler til alle sine Møer:
(den Havfru dandser paa Tilje)
„I følge den Havfru ud til Sø,
thi hun haver fremmet min Vilje."

Havfruen sættes paa Bølgen hin blaa,
(den Havfru dandser paa Tilje)
Dronningen græd, og ingen der lo,
saa havde hun fremmet hendes Vilje.

Men ved at see de Andres Graad, udbryder Dagmar:

„I tør ikke græde, græd ikke for mig!
(den Havfru dandser paa Tilje)

Og Havfruen selv siger, hvor lidet kristeligt end hendes Sind ellers monne være:

„Ja, Himmeriges Dør staar aaben for dig,
nu haver jeg fremmet din Vilje.

I Himmerig skalt du bygge og bo,
(den Havfru dandser paa Tilje)
der fanger du først baade Hvile og Ro,
nu haver jeg fremmet din Vilje."

Spaadommen opfyldes; Dronningen ligger syg i Ribe, og de „monne vente hende til Ringsted", det kongelige Gravsted. Kvinder og Gejstlige samles om hende i hendes Lidelse, men fremfor alle fordrer hun sin kjæreste Yndling: Kirstine, en Søster til Karl af Rise (Karise i Sjælland). Kirstine tager Læsten (det hellige Evangelium), og læser med rindende Taare. Men det giver ingen Lindring, og forudseende sin Død befaler Dronningen at lade Kongen hente. Han faaer Budskabet, slaaer flux Tavlbordet sammen, iler forud for alle sine Medfølgere og kommer til Ribe; men Dronningen er allerede død. Da falde efter hans Begjering alle, Fruer og Møer, som vare derinde, paa Knæ, og bede, og Dronningen rejser sig atter af sit Leje, og taler sidste Gang med sin Herre og Konge. Hendes sidste Bøn er om Miskundhed imod de Ulykkelige, hendes sidste Ønske for Landets og Kongens Vel. From skrifter hun sine Synder, men hun kjender ingen større, end at hun har vanhelliget Søndagen ved at snøre sine Ærmer og sat Pynt paa dem. Og saaledes forberedt til at forlade Verden, hører hun Himmeriges Klokker ringe efter hende, og hun længes at komme hen til de frelste Sjæle. Thi saaledes lyder Visen:

Dronning Dagmar ligger i Ribe sjug,
til Ringsted monne de hende vente;
alle de Fruer, i Danmark ere,
dennem lader hun til sig hente.
Udi Ringsted
hviler Dronning Dagmar.

I hente mig Unge, I hente mig Gamle,
I hente mig af de Vise,
I hente mig liden Kirstine,
Hr. Carls Søster af Rise.

Liden Kirstin' ind ad Døren tren,
hun sken[1]) saa rød af Guld;
hun kund' ikke Lyset paa Kronen see,
hendes Øjen var' taarefuld'.

„Kandtu læse og kandtu skriv',
og kandtu løse min Pine;
da skaltu slide Skarlagen rød,
og ride graa Ganger mine."

„Kunde jeg læse og kunde jeg skriv',
jeg gjorde det jo saa gjern';
det vil jeg for Sandingen sige:
Eders Pine er haarder' end Jern."

Hun tog Bogen og derudi saae,
saa klageligt var hendes Maal:
„Hjælpe eder Gud Fader i Himmerig!
Eders Pine er haarder' end Staal."

Hun tog Læsten og den hellige Bog,
hun læste alt hvad hun kunde;
det vil jeg for Sandingen sige,
saa saare hendes Øjen de runde.

De fulgte hende ud, de fulgte hende ind,
det lidte jo længer jo værre.
„Imedens det kan ej bedre vorde,
I sende Bud efter min Herre!

Vil Gud det have, det maa saa skee,
og Døden stander mig fore,
I sende strax Bud til Skanderborg,
I finde min Herre dere!"

Det da var den liden Smaadreng,
han lod ikke længer forlide,[2])

1) skinnede. 2) tøve.

han rykte Sadel fra Bjælken ned,
og lagde'n [1]) paa Ørs hin hvide.

Og det da var den liden Smaadreng,
satte sig paa Ganger høj;
end red han og langt sneller' frem,
end snare Falk han fløj.

Kongen stander paa Højelofts Bro, [2])
og seer han ud saa vide:
„og hisset seer jeg min liden Smaadreng,
saa sørgelig monne han kvide.

Hisset seer jeg min liden Smaadreng,
saa sørgelig monne han traa [3]);
nu raade Gud Fader i Himmerig,
alt hure Dagmar hun maa [4]).“

Ind da kom den liden Smaadreng,
og stædtes for Konningens Bord:
„Dronning Dagmar haver mig til eder sendt,
gjerne talte hun med eder jen Ord. [5])

Dronning Dagmar haver mig til eder sendt,
med eder hun talte saa gjerne;
hun længes fast og overbrad,
saa saare maa hun sig vene. [6])“

Dankonning han slog de Tavlbord sammen,
at alle de Terning sjung':
„Forbyde det Gud Fader i Himmerig,
at Dagmar skulde dø saa ung!“

Der Kongen drog ud af Skanderborg,
da fulgte ham hundred og een,

1) lagde den. 2) Altanen. 3) ængste sig.
4) hvorledes mon Dagmar har det.
5) et Ord. 6) give sig.

og der han kom til Grindstedbro,
da var der kun tyve igjen. [1])

Der Kongen red over Randbol Hede,
da fulgte ham femten Svene [2]),
og der han kom over Riber Bro,
da red den Herre alene.

Der var stor Ynk i Fruerstue,
der alle de Fruer græde;
Dronning Dagmar var død [3]) i liden Kirstens Arm,
der Kongen red op ad Stræde.

Og det var Dannerkongen vild,
han ind ad Døren tren;
Og det var liden Kirsten bold,
hun rakte ham Haand igjen.

„Og hør' I, Herre og naadig' Konge,
I skal hverken sørge eller kvide:
I have faaet en Søn i Dag,
er skaaren af Dagmars Side."

„Jeg beder eder alle, Fruer og Møer,
jeg beder eder hver og alle:
I bede en Bøn for Dagmars Sjæl,
at hun maa med mig tale!"

Saa fulde de paa deres bare Knæ,
saa mange som der var inde;
dem hørtes deres Bøn og Kongens Graad,
han monne hende levendes finde.

Dronning Dagmar rejser sig op af Baar,
hendes Øjen var blodige røde:

---

1) udtales: igjeen. 2) Svende. 3) var død ɔ: døde.

„O vee, o vee, min ædle Herre!
hvi gjør I mig denne Møde[1])?

Her tør dog ingen ræddes for mig,
jeg haver ej andet Ondt gjort[2],
end at jeg mine Silkeærmer
om Søndagen haver snørt.

Havde jeg dem ej om Søndag snørt,
og ikke der Striger paa sat,
da havde jeg ikke i Pinen brændt,
og haft saa ond en Nat.

Den første Bøn, der jeg eder beder,
den vide I mig saa gjern':
alle fredløse Mænd dem give I Fred,
og lade alle Fanger af Jern!

Den anden Bøn, der jeg eder beder,
den kommer eder selv til fromme:
I tage ikke ved Berengerd,
hun er saa beſk en Blomme.

Den tredie Bøn, der jeg eder beder,
og det er min største Begjere:
I lade vor allerkjæreste Søn
i Danmark Konning være!

I lade hannem Konning i Danmark være,
naar I gaar selv tildøde;
Berngerd vil eder en anden føde,
som agter hannem at forøde.

Høre I det, min ædle Herre!
ville I mer af mig vide?
Der sidde Guds Engle i Himmerig,
de monne fast efter mig bide[3]).

---

1) Møje, Besvær. 2) gjort. 3) bie.

Nu er det Tid jeg farer herfra,
jeg maa ikke længer dvæle;
Himmeriges Klokker de ringe efter mig,
mig længes hen til de Sjæle."
Udi Ringsted
hviler Dronning Dagmar.

Men Kong Valdemar ægtede dog Bengerd, den beske Urt, der til Morgengave krævede Samsøe og en Guldkrone af hver Mø i Landet (man erindre, at Jomfruens, den adelige Møes, Hæder var Guldkronen, hvormed hun smykkedes som Brud; i det den gjerrige Dronning attraaede denne Prydelse som en Skat af hver Mø, saarede hun tillige i høj Grad Sædernes Hellighed); der ønskede, at Kongen vilde lade Land og Vand beslaae med Jernlænker, saa at ingen kunde komme ind eller ud uden Told; der vilde tage det sidste Og fra Bondeson, og lægge Bonde og Borger plat øde; men som selv blev lagt i forten Muld, uden at Graad vædede noget Øje. Kongens ædle Sind modsatte sig vel disse uteerlige Ønsker, der vilde have Landets Fordærvelse til Følge; men Tiden bar deres skrækkelige Opfyldelse i sit Skjød.

Aarle om Morgenen langt før Dag,
hun kræved' for sig sin Morgengav':
„Give I mig, kjære Herre, Samsø,
og en Guldkrone af hver en Mø!"
Vee da vorde hende Bengerd!

Kongen han svarede Bengerd saa:
„Jomfru, noget mindre I kræve maa.
Der er saa mangen fattig Mø,
formaar det ej, skuld' hun end dø."

„Min kjære Herre, lader det saa være:
I lade ikke Fruer[1]) Skarlagen bære!
Min Herre, den Bøn maa I mig vide:
I lade ikke Bondesøn god Hest ride!"

„Hvad Fruer som bedst kan kjøbe for sig,
det skal vel hver mue[2]) slide for mig;
formaar han Bondesøn Hest at føde,
for hannem lægge vi den ikke øde."

„Kjære Herre, hvad tør dog Bonde mer ved, [3])
end Vændredør og Flagreled?
Hvad skal Bonde med mer i Bo,
foruden to Øren og en Ko?

Hvilken Bondekone, som føder en Søn,
hun give mig en Øre[4]) Guld skjøn;
men føder hun Datter sig saa væn,
hun give da Hælften for hver og en!

Min kjære Herre, lade vi det saa gaa:
I lade vore Land' med Jernlænker beslaa,
saa ingen der kommer hverken ud eller ind,
foruden Told, hverken Mand eller Kvind."

„Hvor skulle vi saa meget Staal faa,
vi kunde baade Land og Vand beslaa?
Min kjære Jomfru, I fare i Mag,
over eder vil ellers komme stor Klag'."

„Vi tage i Ribe vort Vintersæde,
der finde vi saa mange gode Smede;
vi finde baade Nøgle og Laas tillige,
Plovjern og Lundstikke maa ikke svige.

---

1) Adelige Koner.
2) maatte.
3) hvad behøver Bonden mere.
4) en Art Mynt.

Den Bonde skal føre did Kul og Ved,
den Borger skal betale den Smed!
Herre, I lade Jer sige og raade,
I skulle deraf vel finde stor Baade."

„Min Fader var en Konning for mig,
han havde en Fader til Konning for sig;
uden slig Paafund danske Konger sig føde,
og lægge ikke Bønder og Borger strax øde."

Kongen gaaer til Hvile. Dagmar aabenbarer sig for ham, og raader ham at tage Dronningen med sig i Leding, for at Folket ikke i hans Fraværelse skal gives til Priis for hendes Grumhed. Det bliver hendes Død:

Den første Pil udi Leding blev skudt,
den blev udi Bengerds Hjerte brudt;
man saae der ingen sine Øjne væde,
som kunde for Bengerd sørge eller græde.

Og nu ligger Bengerd i sorten Jord,
endnu haver Bonden Oxe i Gaard;
nu ligger Bengerd i sorten Muld,
de danske Mænd er deres Konge huld'.

Nu ligger Bengerd i evig Uro,
endnu haver Bonden baade Hest og Ko;
saa ilde hører Bengerds Rygte og Navn,
saa lidet var hun paa menig Mands Gavn.
Vee da vorde hende Bengerd!

Saaledes lyde Tonerne over til os fra de fjerne Tider. De ere kun en Udførelse, en bestemt Anvendelse af den Sætning: at Magtens Herlighed ikke bestaaer i andet, end i Magtens Evne til at gjøre

Andre lykkelige. Alt andet, som den Ringere mangen Gang, i Følelsen af sin indskrænkede Stilling, misunder Magthaverne, er i sig selv et Intet. Thi, finder man, at de Store nyde større udvortes Ære, saa er denne Ære dog i Grunden en Byrde; have de Adgang til flere og større Nydelser, saa har den menneskelige Natur dog i alting et vist Maal; overskrides dette, saa følger altid den naturlige Straf; kunne de i højere Grad tilfredsstille deres Villie, saa kunne de onde Lidenskaber ogsaa i samme Grad beherske dem; have de endelig større Magt, saa hviler der ogsaa paa dem et for Gud og Mennesker større Ansvar, og ydre Magt parret med indre Afmagt er et svært Misgreb, en skrækkelig Stilling. Den sande Lykke ligger kun i Muligheden af at kunne anvende sine bedste Kræfter til Andres Vel, hvilken Mulighed ikke er nægtet nogen; og varig er den kun, forsaavidt den er bygget paa, og gaaer ud paa at virkeliggjøre ophøjede Ideer: Fromhed, Sandhed, Retfærdighed. Alt andet Herredømme er et forbifarende Glimt, i sig selv uden Værd, naar det ikke har noget ædelt, ophøjet Maal; kun Ideernes Rige er det evige Rige i Verden. Hvo der er Borger i dette Rige, han er fri i Ordets rette højeste Betydning; hvo der er Hersker i dette, eller, thi det er den rette Mening deraf, i hvem dette hersker og har gjort sig gjældende, han seer og erkjender i de verdslige Omskiftninger, hvor store og paafaldende de end monne være, ikke andet end Ideens Bestræbelse for, i sin reneste Skikkelse mere og mere at træde frem i Livet; og kun hver Gang Ideen fødes, om end under store Fødselssmerter, fødes der noget i sig selv Stort, Varigt, Uforgjængeligt.

Med Adam Oehlenschlägers Billede.

Det var et naturligt Ønske, som maatte opstaae nu, da et Billede af vor store Digter overgives til Kalenderens Læsere, i Følge med dette Billede at udvikle Oehlenschlägers overordentlige Fortjenester af vor poetiske Literatur, fremstille det Eiendommelige i hans Digtervirksomhed og paavise, hvorledes denne har bidraget til høiere national Dannelses Udvikling hos hans Landsmænd. Det var et naturligt Ønske, at gjøre dette, og derved, om det vilde lykkes, forsøge paa at flette en lille Qvist i den Krands, der skal omgive hans Navn i alle tilkommende Tider. Men en saadan Fremstilling vilde neppe kunne blive ret klar og almeenfattelig uden ved at forbindes med en udførlig Skildring af Digterens Liv, Personlighed og hans Forfattervirksomheds Forbindelse med Digtekunstens Historie og Udvikling hos os: en Skildring, som en følgende Tid ikke vil undlade at gjøre til sin Opgave. For Øieblikket, tilstaaer jeg, at man langt heller maatte ønske **alle** Folkekalenderens Læsere Leilighed til at kunne læse Oehlenschlägers egne Værker, end selv de grundigste Betragtninger over disse; men for dem, der kunde finde Underholdning i saadanne Betragtninger, vilde det, som her i Korthed kunde anføres med Udsigt til at blive almindelig forstaaet, neppe indeholde noget Nyt.

Hvilken Mand af Dannelse er, for at tage et Exempel, uvidende om, at det var Oehlenschläger, der først ret bragte os de poetiske Skatte nær, som indeholdes i de nordiske Oldsagn, og, deels i sine Sørgespil, deels i Digterværker af anden Art, lod

A Oehlenschläger

dem leve op paa ny i en saadan Indklædning, at de maatte henrive og begeistre Alle; saa at vi ved hans Poesie levende kom til at føle os berørte af vort Folks Fortid, dens Helteskikkelser og kraftige Dyder? Men dette vilde dog kun være eet enkelt af de Punkter, som blev at omhandle. Hellere ville vi derfor paa dette Sted holde os til en almindelig og omfattende Tanke, som er saadan, at den lader sig forbinde med en fælleds patriotisk Følelse; og det er denne: Oehlenschläger har ved sit store og rige Genie beriget og forædlet Nationens Liv og givet det en høiere Gehalt og Værd. Thi det Bedste, som skjænkes Menneskeslægten, kommer kun til den igjennem faa og udvalgte Personer, hvis udmærkede Evner gjøre dem skikkede til at modtage det, der gives ovenfra og som Ingen selv kan tage, hvilket de da forplante videre til de Mange, der blot kunne see, hvad Andre før dem have skuet. Store Digtere ere, ligesom store Videnskabsmænd og Kunstnere, at ansee som Folkets Oine, hvormed det skuer Sandheden og Skjønheden, hvor de Allerfleste ikke selv kunne see. Et Genie, som lever, virker og skaber i et Folk, bliver derved til Folkets Genie; hos Millioner tændes et høiere Livs Gnister ved den Flamme, der først brændte i en saadan af Gud høit begavet Tilværelse; og et Folk uden store og talentfulde Mænd vilde være som en enkelt Mand uden Talenter. Saaledes er den sande Digter et af de ædleste Organer i det hele Folkelegeme; og vi yde ham hans Ret, naar vi elske og ære ham efter denne Erkjendelse.

Det er nu omtrent 40 Aar siden, at Oehlenschläger (der blev født den 14 November 1779) begyndte sin Forfatterbane; i dette Tidsrum er en lang Række af Værker udgaaet fra hans Pen, og han lever endnu blandt os, Poesiens Kilde strømmer

endnu med Fylde i hans Sjæl og bringer bestandig nye Gaver. Siden Holbergs Tid have vi ikke eiet nogen Digter, som kan sættes ved Siden af ham i Henseende til overveiende Genie i Forening med riig Frembringelsesevne. Hans Poesie staaer som et grønnende Træ, i hvis Blomsterduft den Slægt, der nu er i Livets modne Alder, har nydt sin Ungdoms lykkeligste Tid; senere Slægter ville endnu qvæges og styrkes ved dens oplivende Aande; og naar de Klasser af Samfundet, som hidtil altfor lidet have kjendt eller nyttet Læsnings Frugter, lære at finde Smag i disse, saa er noget af det Bedste, som de have tilgode, Nydelsen af Oehlenschlägers Værker; thi de fleste af disse ere saaledes, at de i det Hele taget kunne fattes af Enhver, selv de Ringeste.

Vi give her et Portræt af Digteren, hvilket har det Særegne fremfor de mange andre Portrætter af ham, at det er taget fra Siden, men rigtignok derfor også kommer til at gjengive Ansigtets Skjønhed og Aandens Udtryk deri noget mindre fuldkomment, end hine. Vi ville ved Siden af det ydre Billede, her leveres, lade nogle Træk af hans indre Billede, som indeholdes i hans Værker, fremtræde, idet vi vedføie en af hans skjønneste Romancer, der er skreven i de gamle Kjæmpevisers Art og handler om Ridder Asker Ryg, Fader til vor berømmelige Helt og Statsmand, Erkebiskop Absalon (der i Digtet kaldes Axel) og til den ligeledes i vor Historie hæderlig ommeldte Krigshøvding Esbern Snare.

F. C. Olsen.

De tvende Kirketaarne.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Hannem lyster i Leding at gange;
Først træder han i den Kirke liden,
At høre de Ottesange.

Muren var af det gule Leer,
Og Taget det sorte Straa;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Misnøiet han saae derpaa.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Sit Hoved maatte han bøie;
Loftet det var saa meget lavt,
Og Kæmperne vare saa høie.

Væggen var baade muggen og grøn,
Den havde saa dyb en Revne;
Tiden æder med skarpen Tand,
Saa lidet monne hun levne.

Fort hun gnaver med skarpen Tand,
Dertil hun haver stor Drift;
Alt da voxte den liden smaa Blomst
Udi den Kirkerift.

Alt da snoede den grønne Humle
Sig ad den Kirkeside.
Storken sidder udi Nedet strunk,
Og seer hun ud saa vide.

Og hør du, kjære Fru Inge!
Du est en Qvinde saa puur!
Ei sømmer det sig at bede til Gud
I sligt brøstfældigt Skuur.

Vinden blæser udi Kirken ind,
Og Regnen ned maa dryppe.
Christus er steget til Himmelens Sal,
Han nøies ei meer med en Krybbe.

Hør du allerkjæreste Hustru min,
Jeg siger dig det forsand:
Op skalt du bygge Kirken af ny,
Mens jeg er dragen af Land.

Taget du dække med røde Tegl,
Af Steen du føre den Muur;
Ned da skalt du rive saa brat
Det usselig Kirkeskuur.

Tage du saa mit Skarlagenskind,
Af Fløiel det vel maa være;
Alt til et Alterklæde skjønt
Du snildelig saa det skjære.

Det var sig Fru Inge,
Hun svared sin Husbond med Ære:
Som I siger, min ædelig Herre!
Saa bør det vel sig være.

Hør du kjære Fru Inge!
Gud haver velsignet dit Liv;
Føder du mig en Søn saa bold,
Da est du en Dannevív.

Føder du mig saa bold en Søn,
Da gjør du mig Tankerne glade;
Føder du mig en Dotter skjøn —
Jeg vil hende ikke hade.

Hør du kjære Fru Inge!
Du est en Qvinde velbaarn,
Føder du mig en Søn saa bold,
Da bygge du Kirken et Taarn.

Føder du mig en Dotterlil,
Da sætte du kun et Spiir;
Ridderen kneiser saa stout og stolt,
Men Qvinden er Ydmyghed Ziir.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Han beder sadle sin Hest,
Saa rider han i det Ledingstog,
Som til en Brudefest.

Tredive vare hans Svende,
Og alle med Brynier nye;
Hvor han stædtes i Kampen hen,
De Fjender brat monne flye.

Det stod hen udi Uger,
Ja vel udi Maaneder ni;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Han seired i alle di.

Det var sig den gjevelig Helt,
Hannem lyster nu hjem at fare;
Hjelmene var af hin røde Guld,
Hannem fulgte saa faur en Skare.

Der han drog igjennem den Skov,
Da fulgte ham tredive Svenne;
Der han kom til Finnesløvlille,
Da reed den Herre allene.

Solen skinner om Morgenen rød,
Og Røgen falder paa Græs;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Han spored saa vel sin Hest.

Satte den Herre Guldkringlen
Dybt udi sin Gangers Side.
Det vil jeg for Sandheden sige,
Hans Tanker løbe saa vide.

Over den gule Hvedemark
Der kneiser en Bakke grøn;
Bag ved ligger Finnesløvlil,
En By vel stor og skjøn.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Han bad vel ved vor Frue:
Give det Gud i Himmerig,
At jeg et Taarn maatte skue.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Saa listelig da han lo;
Der han kom paa den grønne Brink,
Da skued' han Taarne to.

Over den Kirke stoltelig
De kneised' i Luften blaa.
Lærken sang i den Hvedemark,
Mens Solen skinte derpaa.

Tak have stolten Fru Inge!
Hun var en Dannevi;
Hun skjenkte sin Husbond Sønner to
Til Gammen og Tidsfordriv.

Den første af de Sønner to
Den kaldte han Esbern Snare;
Han blev saa stærk som den vilde Bas,
Og mere snel end en Hare.

Den Anden kaldte han Axel,
Han blev en Biskop from;
Han brugte sit gode danske Sværd,
Som Paven sin Stav i Rom.

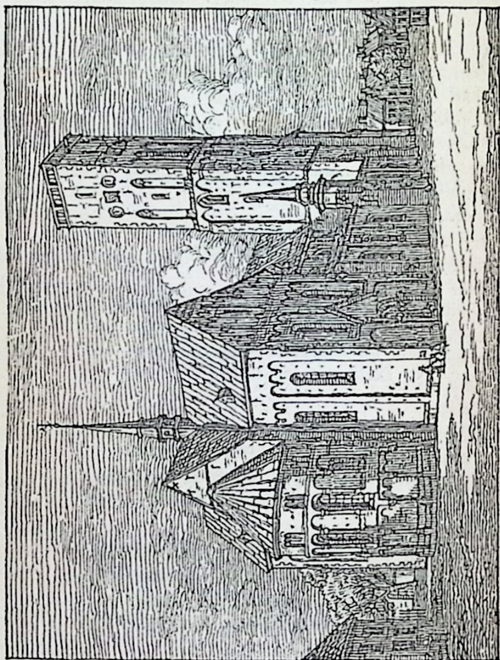
Falden er nu det ene Taarn,
Og Krattet vorer af Gruus;
Axel og Esbern Snare
De taarne det danske Huus.

Mosset dækker den gamle Steen
Alt over hin sorten Jord;
Axel og Esbern Snare
De hæve sig høit i Nord.

Styrte vil snart det andet Taarn
Alt i den Kirkeby;
Axel og Esbern Snare
De kneiser i evigt Ny.

Christ signe den ædelig Dannequinde!
Hun hvilis for Altret i Kirke;
Hun satte tvende mægtige Taarn
Paa Dannemarks Dannevirke.

Hil være den Kæmpe, som seierrig
Hiemdrager med stolten Skare,
Og finder i Vuggen Tvillinger to,
Som Axel og Esbern Snare!

Om Ribe Domkirke.

(Ved Adjunkt P. Adler).

1.

Denne Kirke, paa hvilken den almindelige Opmærksomhed er bleven noget henvendt ved de Opfordringer, som ere udgaaede over hele Landet, til at komme den til Hjælp i dens brøstfældige Tilstand, er en af de ældste Kirker og i det Hele en af de mærkeligste Bygninger i Landet. Da den, for dens afsides Beliggenhed i en øde Egn, udenfor de besøgte Reiserouter, hidtil kun har været lidet bekjendt uagtet dens Størrelse, Skjønhed og Ælde, har man troet, at en kort Skildring af den, ledsaget af en Afbildning, ikke vilde være paa sit urette Sted i en dansk Folkekalender.

Efter de ældste historiske Efterretninger og efter alle Sagn var Ribe den første danske By, der efter Slesvig fik en christelig Kirke; og dette maa alt være skeet i det 9de Aarhundrede. Men denne Kirke har næppe ligget paa samme Sted, og i al Fald ikke været den massive Bygning, om hvilken vi her ville søge at give vore Læsere nogen, om end kun en ufuldstændig, Forestilling. Hiin ældste Kirke har kun været en Træbygning, og kan vistnok under Kampen mellem Hedenskabet og Christendommen ikke have undgaaet oftere at være bleven Offeret for denne Strid.

Efter ældre Vidnesbyrd er den første Steenbygning og de ældste Hvælvinger opførte under Biskop Tord Thuro *), den 5te i Rækken og en af de mange

*) Han skrives ogsaa Tucho.

Geistlige, der faldt i Slaget ved Fodvig 1134. — Som det Aar, da Bygningen begyndtes, nævnes 1117; men naar den er bleven fuldendt, har jeg ikke fundet omtalt. I 1137 blev Kong Erik Emun, som var bleven dræbt paa Hviddіng Herreds Ting**), bisat i Kirken. Alt 1176 er den brændt, eller har i det Mindste lidt betydelig Skade ved Brand. Dens Gjenopbyggelse eller Udbedring maa være foretaget kort efter Ulykken, skjøndt Tiden, naar det skete, intet Sted udtrykkeligen nævnes. Thi Biskop Homerus (Orm), der levede mod Enden af Aarhundredet, fortælles at have sørget for Kirkens Forskjønnelse og rigeligen ziret den med Guld- og Sølvprydelser. I 1199 ere, siges der, Kirkens søndre og nordre Hvælvinger først blevne ganske fuldendte.

Allerede i 1242 led Kirken atter meget stor Skade ved en Ildebrand, som fortærede en stor Deel af Byen; og i 1283 Julenat nedstyrtede det store Taarn eller den øverste Deel af det, ødelagde Meget af Kirken og dræbte mange Mennesker. I denne Periode skildres, som Følge af disse Ulykker, Kirkens Tilstand som høist maadelig, ja den afmales næsten som faldefærdig i de gjentagne Indulgensbreve, som udstededes til Fordeel for den af flere af Landets Biskopper, men især af Paverne selv, hvori disse ved Løfte om Aflad paa kortere og længere Tid søge at bevæge de Troende til at yde deres Skjerv til at raade Bod paa dens Brøstfældighed. At Antallet af Alterne og Kapellerne i samme Periode bestandigt tiltager, synes derimod at være Beviis paa Kirkens tiltagende Flor.

I Aaret 1402 led denne Bygning atter meget i den store Ildebrand, som Byen da igjen maatte

**) Hvidding Kirke og By ligger en god Miil Syd for Ribe.

udstaae. Denne Gang led især den østlige Side, som vender ud til Torvet, og det berettes udtrykkeligen, at Taarnene bleve uskadte. For at tilveiebringe Bidrag til Gjenoprettelsen af Skaden, udgik nu atter hyppigen Indulgensbreve, som med megen Iver lagde de Troende denne Sag paa Hjertet, saa at endog Manddrabere og andre grove Forbrydere tilsagdes Aflad, naar de ydede deres Bidrag hertil. Lige til Reformationen gjentoges disse Opfordringer til at staae Kirken bi, og motiveredes ved Klager over dens for ringe Indtægter og store Gjeld.

1594 styrtede Overdelen af det store Taarn ned og sønderslog blandt andet Stormklokken. Det blev Aaret efter restaureret, saa at det fik den Form, det nu har, men mistede henved 39 Alen af sin Høide.

Efter Reformationen foretoges naturligviis de Forandringer, som Overgangen fra Katholicismen til Lutherdommen gjorde nødvendige. Den lave Muur, der her, som i Almindelighed i katholske Kirker, adskilte Choret fra det Øvrige, blev nedrevet; man bortskaffede ogsaa de talrige Altere, som vare indviede Helgene, Martyrer, og af hvilke over 25 navnligen anføres; ogsaa bleve efterhaanden nogle af Kapellerne og andre Udbygninger nedrevne; Stolestaderne indrettedes paa Gulvet, o. s. v.

I Løbet af forrige Aarhundreder foretoges, foruden nogle mindre, to Hovedreparationer, hvorved flere væsentlige Forandringer skete, men af hvilke de fleste langtfra ikke kunne kaldes Forbedringer. Orgelet flyttedes fra den vestlige Ende af Kirken til sin nærværende, Kirkens Symmetri forstyrrende, Plads mellem Choret og Hovedkirken. Mellem Pillerne paa den ene Side af Midtskibet opførtes Pulpiturstole for Honoratiores, hvilke baade ere Kirken til Vanziir og

berøve den Lysning. Vaabenhuset ved Kirkens nordre Indgang nedreves; en anden Dør, den saakaldte Kathoveddør, tilmuredes, og det paa en høist smagløs Maade; ligesom ogsaa nogle Tilbygninger nedreves. For den sidste af disse saakaldte Hovedreparationer havde Kirken to Taarne paa sin vestlige Side, hvilke ogsaa sees paa dens Afbildning i Stadens Vaaben; men da blev det søndre, det mindre af disse, nedrevet ikke som brøstfældigt, men som — overflødigt. Disse og flere af de mange andre foretagne Forandringer vakte stor Misfornøielse hos Byens Indvaanere og foranledigede flere Klager over Bygnings-Entrepreneurernes Adfærd, hvilke imidlertid ikke havde anden Følge, end at Cancelliet, efter at Commissioner vare nedsatte, Undersøgelser anstillede, Forklaringer afgivne, o. s. v., resolverede, at Klagerne skulde tie stille og ikke blande sig i Ting, de ikke forstode.

Blandt de nyeste Forandringer maa man især rose Bestræbelserne efter at fjerne Øiet stødende Gjenstande fra Kirkens umiddelbare Nærhed, at den, saavidt muligt, frit og i sin hele Storhed kan fremtræde for Beskuerens Blik. Saaledes er den Muur, som omgav den forrige Kirkegaard, nedrevet; de Haver, som vare opstaaede der efter Kirkegaardens Nedlæggelse som saadan, demolerede; et Sprøitehuus nedrevet og flyttet, o. s. v.

2.

Naar vi nu, efter denne korte historiske Oversigt, ville tage den stolte Bygning i nærmere Betragtning, maae vi gjøre Forskjel paa Kirkens 3 Hoveddele: Høikirken, Taarnbygningerne og Lavkirken, eller de tvende yderste (sydlige og nordlige) Sideskibe.

Høikirken er den ældste Deel af Bygningen, den

oprindelige Kirke. Den har en Høide fra Tagskjæget til Steenbroen, betydelig forhøiet som den nu er, af 43½ Alen; oprindeligen har Høiden altsaa vel været omtrent 46 Alen. Den var fordum tækket med Kobber; men først blev Taget paa den ene Side forandret til Blytag, og 1622 blev hele Kirken tækket med Bly, hvilket den er endnu. Over Choret paa den østre Side er den prydet med et, ogsaa blytækket, Spiir.

Da denne Deel af Kirken, som ovenfor berettet, i de første Aarhundreder efter dens Opførelse gjentagne Gange led betydelig Skade og muligt deelviis Ødelæggelse, var det fuldkommen rimeligt, at den paa de Tider, da Restaurationerne foretoges, herskende Bygningsstiil kunde gjøre sig gjældende ved Udbedringen og, i det mindste i Enkeltheder, blande sig med den oprindelige. Dette er imidlertid her ikke skeet i noget Væsentligt, og i det Hele bærer Høikirken aldeles Præg af den Tidsalder, hvori den opførtes: den første Halvdeel af det 12te Aarhundrede; og kun et skarpt Kjenderøie kan opdage enkelte Træk af en silddigere Stiil. Høikirken er nemlig opført i Rundbuestilen (den romanske, byzantinske, forgothiske, eller hvad man ellers har kaldet den). Hvælvingernes Buer, navnligen den mægtige Kuppel i Choret, den hyppige Anvendelse af Søiler, disses Forziringer, Alt bærer den romanske Stiils Udtryk; denne Høikirkens Stiil har, efter den sagkyndige Professor Høyens Udsagn, en mærkelig Lighed, endog i Enkeltheder, med den, hvori flere af Kirkerne i Rhinegnen ere byggede.

Hovedmaterialet, hvoraf denne Deel af vor Kirke er opført, er en poros, graalig Steenart, anvendt deels i mindre Stykker som Muursteen, deels i større som Qvadre. Den har megen Lighed med den engelske Tuffsteen, hvorfor Sagnet har ladet den og de

øvrige Bygningsmaterialier komme fra England. Men da denne Steen, Tras kaldet, findes i Mængde ved Rhinen, og der overalt er anvendt til Kirkebygning, maa man — ved den ovenomtalte umiskjendelige Lighed mellem vor Kirke og de rhinske — vistnok tiltræde Professor Høyens Mening, at Rhinegnen sandsynligen har leveret os Hovedmaterialet til Kirken, ligesom vi formodentlig skylde samme Egn dennes Bygmestere. Den betydelige Søfart, som efter de ældste Beretningers eenstemmige Vidnesbyrd alt tidligt fandt Sted mellem Ribe og alle Nordsøens Havne, navnlig Hollands, maa have gjort, at man uden synderlig Vanskelighed kunde forskaffe dette Materiale derfra. Af denne Tras eller Tuffsteen er altsaa baade Murene og Hvælvingerne i Hoikirken for en stor Deel opførte.

Ogsaa det andet Hovedmaterial i denne vor Kirkes ældste og vigtigste Deel er rimeligviis kommet til os ad samme Kant, om end just ikke fra samme Egn. Dette er den smukke fiintkornede Sandsteen, hvis mangfoldige, smagfulde, uophørligt varierede Anvendelse, saavel udvendig som indvendig i Kirken, har tiltrukket sig alle dens Besøgeres Beundring, saavel de Kunsterfarnes, som de mindre Indviedes. I denne Steen, som vore gamle Sagn ligeledes ville lade være kommet fra England, vil nemlig Professor Høyen gjenkjende den Bremer Sandsteen, og Forfatteren af disse Linier er hverken competent eller tilbøielig til heri at modsige sin gamle Ven, saa meget mindre, som flere Sagkyndige bestemt have yttret sig for samme Mening.

Hoikirken er ganske tydeligen opført i Form af et Kors (et langagtigt, crux commissa). Men dette er blevet udfyldt ved den senere Tilbygning af Lav=

kirken; saa at denne Form nu ikke er fremtrædende, hverken i det Ydre eller Indre af Kirken.

Det store Taarn, hvis mægtige Masse ved Beskuelsen af det Ydre først drager Opmærksomheden til sig, er, ligesom det nu nedrevne mindre Taarn var, aabenbar fra en noget sildigere Tid end Hoikirken. Men det lader sig vel nu ikke let afgjøre, om det hele Taarn, som det nu staaer, er opført fra Grunden af efter Nedstyrtningen af et ældre i 1283, eller om det da kun var Overdelen, der nedfaldt, og det gamle blot blev restaureret*). Taarnet er opført af Muursteen og har nu en Hoide af 77½ Alen, men har fordum været meget hoiere. Det skal, efter alle vore ældre Skribenters Udsagn og efter senere Afbildninger, have været prydet med et stort, pragtfuldt Spiir, som gav Taarnet en Hoide af 193, eller, som Andre ville, endog af 204 Alen. Dette angives at være nedstyrtet 1378, og derefter fik Taarnet et Skraatag med 4 Gavle, der endte i 4 Spidser, hver prydet med en lille Floi. Dengang var det endnu 106 Alen hoit; men i 1594 nedfaldt dette Tag med en Deel af Muurværket, hvorefter det blev fladt oven til, tækket med Bly og omgivet med et Rækværk af Steenpiller, saaledes som det er endnu, kun at nogle Træpiller ere komne i Stedet for de af Steen, som de Svenske fra Slottet af have skudt ned i Aaret 1644.

Lavkirken, de to yderste Sideskibe, er uden al Tvivl den nyeste Deel af Bygningen og langt yngre end det Øvrige; muligen er den først opført efter Branden 1402. Den er i den rene gothiske Stiil, Spidsbuestilen, bygget af brændte Steen; altsaa i en ganske anden Stiil og af andet Materiale end Hovedbygningen.

*) I 1333 blev, efter gamle Optegnelser, Stormklokken støbt og ophængt i Stortaarnet.

3.

Ved Kirkens Ydre, som det medfølgende Træsnit viser, drager Taarnet ved sine Kæmpeforhold først Beskuerens Øie paa sig, men snart vil han dog nok især føle sig tiltalt af Rundbygningen paa den østre Side ud til Torvet. Overalt er den prydet med en Mængde større og mindre Granitpiller, anbragte tildeels i Nischer og med en bestandig Afverling i Ornamenterne, og dog frembringer det Hele en harmonisk Virkning. Nederdelen af denne Rundbygning bestaaer af en meget bred Kant af Granit, særdeles smukt sammenføiet og af udmærket smagfuld Structur. Denne Kant sees nu til en Høide af omtrent $2\frac{1}{2}$ Alen over Jorden; men dens harmoniske Forhold til det Hele vilde træde endnu stærkere frem, naar den betydelige Deel af den, som den overalt forhøiede Grund nu skjuler, laa frit for vort Øie. Rundt omkring hele Kirken er nemlig Grunden i Tidens Løb forhøiet saaledes, at den nu skjuler dens nederste Dele eller Fodstykker til en Høide af 2 til $2\frac{1}{2}$ Alen. Denne Forhøining er vel tildeels skeet tilfældig eller af Skjødesløshed, da Pladsen om Kirken benyttedes som Kirkegaard; men for største Deel er den dog, da den er saa betydelig, snarest foretaget med Forsæt *), for derved at forhindre eller dog at formindske de hos os saa jevnlig indtræffende Vandfloders ødelæggende Indvirkning paa Bygningen. Den saaledes begravede betydelige Deel af Granitkanten **) om Rundbygningen er, saavidt jeg efter flygtig Betragtning ved nogle leilighedsviis foretagne Eftergravninger

*) Denne Grundens Forhøielse spores iøvrigt over hele Byen. Overalt, hvor man graver for at opføre Bygninger, sætte Brønde, o. s. v., støder man i en Dybde af 2 Alen og derover paa Levninger af Bygning, Steenbro og andre sikkre Kjendetegn herpaa.

**) Om man tør kalde den saaledes for dens betydelige Brede, i det Hele over 5 Alen.

har kunnet skjønne, fuldkommen vel vedligeholdt; den er fortsat i samme smukke Forhold, som den synlige Deel, med endnu 3 à 4 fremspringende Kanter og et stærkere fremtrædende Fodstykke eller en Sokkel*). Kun Udgravningen af den hele Kant om Rundbygningen kan vise denne Kirkens skjønneste Deel fuldkomment i dens sjeldne, overraskende Forhold; men den vil, paa den anden Side, frembyde store, maaskee uovervindelige, Vanskeligheder.

Blandt Forziringerne udvendig paa Kirken ville vi lægge Mærke til en Buste af en Mandsperson, udhugget i Graasteen og indmuret i den nordre Muur, hvilken menes at forestille Ribes Skytshelgen, den hellige Lambert**).

Af de 3 Hovedindgange er den sydøstlige, som ovenfor fortalt, tilmuret, og det paa en Maade, som høiligen vanzirer hele den sydlige Side af Kirken, der i det Hele bærer Præg af en endnu større Grad af Forsømmelse, end det Øvrige. Da den Muur, som tildeels skjulte den og dens Mangler, nu er nedreven, og Kirken ogsaa fra denne Side ligger frit, har den saa meget mere Krav paa at blive tagen i særdeles Betragtning ved en forestaaende Restauration. Søilerne ved denne Dør, som ogsaa Frontispicen over den, ere af Granit, med mange Forziringer, deriblandt bibelske Fremstillinger i halvt ophøiet Arbeide, som vidne om en høi Ælde og, endskjøndt noget plumpe i

*) Af de yderste, i Spidsbuestilen (den gothiske) opførte, Sidefløie, er kun, saavidt jeg har kunnet spore, saare lidet bedækket af Grunden der omkring. Hvilket atter er et Beviis paa, at denne Deel af Kirken er opført senere end det Øvrige, og efter at hiin Forhøining af Grunden alt for største Delen var skeet.

**) St. Lambert var født i Maastricht, hvor han ogsaa blev Biskop. Dyrkelsen af denne nederlandske Helgen, som led Martyrdøden omtrent 700, er venteligt indført af Leofdag. en Friser, som var den første Biskop i Ribe, dræbtes her af Hedningerne, og blev kanoniseret. Lambert var Skytspatron for hele Byen. Domkirken selv var indviet Jomfru Maria.

Udførelsen, staae i smuk Harmonie med hele Bygningen. Ogsaa den vestlige Hovedindgang, som kun afbenyttes ved særdeles Høitideligheder, er omgiven af lignende, skjøndt meget mindre rige Steenindfatninger. Da denne Dør i den senere Tid er bleven ganske udgravet, tilligemed dens nærmeste Partier, har man der klart for Øie, hvormeget Grunden er forhøiet, og hvor skadelig Indvirkning dette har paa Symmetrien af det Hele.

4.

Vi ville til disse Bemærkninger om Kirkens Ydre, som skulde oplyse den leverede Afbildning, kun føie et Par Ord om dens Indre. Ved den første Indtrædelse i den overraskes vi først ved dens paafaldende, som Nogle mene, uforholdsmæssige Brede, da den ikke har mindre end 5 Gange (Skibe). Hele Breden fra Nord til Syd er $55\frac{3}{4}$ Alen, af hvilke det midterste Skib allene holder de 18. Længden fra Øst til Vest er $102\frac{1}{2}$ Alen, hvoraf $33\frac{1}{2}$ komme paa Choret. Høiden under de midterste Hvælvinger ansættes i ældre Beretninger til 40 Alen, men de Eftermaalinger, en af Kirkens Betjente paa min Anmodning har foretaget, have givet nogle Alen mindre; hvilken Forskjel maaskee tildeels kan komme af, at Grunden ogsaa indvendig er bleven noget forhøiet.

Kirken har 4 Rader Piller, af hvilke Hovedskibets især ville fængsle Beskuerens Opmærksomhed. De ere opførte af fiintkornet Sandsteen, udmærket smukt og nøiagtigt sammenføiede, med smagfulde, skjøndt simple og afvexlende, Kapiteler; Soklerne skjules næsten ganske af den forhøiede Grund. Hovedskibet er paa begge Sider indfattet af Gallerierne over begge Sideskibene. Disse ere smykkede med en Mængde Søiler og Halvpiller, zirede med udmærket

smukke, bestandigt varierede Kapiteler. Disse ere alle af Granit eller Sandsteen, som ogsaa en Deel af de Buer, der fra Pillerne løbe over Loftet imellem Hvælvingerne, og de Figurer (Karyatider), hvori disse ende sig, og som forestilles at bære dem. Men alt dette herlige Sandsteensarbeide er blevet overhvidtet eller overkalket, hvorved Kirken er bleven berøvet saa Meget af sit skjønneste Smykke. Dette er ogsaa Tilfældet med de mange andre Steenbuer og Piller, hvormed alle Dele af Kirken ere prydede; kun Hovedgangens Piller have faaet Lov til at beholde Stenens naturlige Farve. Det store, smukke Chor er dækket af en eneste fladt udrundet Kuppel, en Art Hvælving, der ved sin Dristighed og Skjønhed tildrager sig enhver Fremmeds Beundring, og som er eiendommelig for vor Kirke, og ikke findes i nogen anden her i Landet.

Vi ville slutte med det ogsaa andetsteds yttrede Ønske, at Kirkens Hovedreparation, hvortil hele Landet har ydet Bidrag, maa blive sat under Opsyn og Bestyrelse af en Kunstner, der har Indsigt og Kundskaber nok til fuldkommen at forestille sig Kirken i dens oprindelige Form, og Smag og Duelighed til ved Restaurationen at tilbagekalde denne saameget som muligt; thi ved den blotte zirlige Afpenslen og pæne Overkalken tilfredsstilles ikke mere de Fordringer, man med Rette kan gjøre til en Hovedreparation af et af vore vigtigste National-Monumenter, hvortil hele Landet af det Offentlige har været opfordret til at bidrage.

(Forfatteren har i disse Bemærkninger fortrinligen taget Hensyn til og benyttet Professor Høyens Afhandling om samme Gjenstand i Dansk Ugeskrift, 2den Række, Nr. 28).

Afladskræmmeren Arcimbolds Segl.

Paa den Tid, da den katholske Religion herskede i vort Fædreland, kunde de Troende ved Penge erhverve Aflad eller Forladelse for deres Synder. Dette var en af de afskyeligste Misbrug i den katholske Kirke. Den var begrundet deri, at Paven, som kaldte sig Christi Statholder, ansaaes for at have Magt til at binde og løse baade i Himmelen og paa Jorden. Han kunde saaledes ikke alene skjænke Syndernes Forladelse for dette, men ogsaa for det tilkommende Liv, og navnlig fritage Syndere fra at pines i Skjærsilden. Da naturligviis Utallige i hine uoplyste Tider ønskede at blive deelagtige i en saadan Velgjerning, fandt Paven endelig paa at meddele Afladen, imod at Vedkommende med Penge bidrog til et eller andet christeligt Diemeds Opnaaelse. Han indskrænkede sig derfor ikke til selv alene at uddele Afladen. For at

kunne indsamle saa store Pengesummer, som muligt, udsendte han endogsaa Legater, der reiste om i hele Europa med Myndighed til for Penge at meddele en ligesaa kraftig Aflad, som den, han selv var istand til at give. Disse Afladskræmmere vare ofte slette, ryggesløse Mennesker. De opsloge paa en høist forargelig Maade formelige Boder ved Kirkedørrene, hvorfra Afladen ligesom en anden Handelsvare blev udsolgt. Men da rede Penge dengang almindeligviis vare meget sjeldne, toges ogsaa Fødemidler og Andet, som havde nogen Værdi, i Betaling. Saaledes strømmede Troende i store Hobe til Afladsboden med Smør, Ost, Korn, Flesk o. s. v., og erholdt til Gjengjæld Breve og Beviser for, at Himlen fra nu af uden videre skulde staae dem aaben.

Hele denne forkastelige Handel skildres, rigtignok spotviis, men træffende, i et gammelt Digt fra Reformationstiden, hvor blandt Andet Afladskræmmerne indføres talende saaledes til Folket:

"Skulle vi Eder et Afladsbrev skrive,
Da skulle I os en god Gylden give.

Saa maae I om Fasten Smør og Ost vel spise,
Gjør I det uden Brev, da skulle vi Eder til Djævelen vise.

Udi Skjærsildspine er stor Jammer og Plage,
Giver os Penninge, da skulle I ingen Nød der have.

Man kan en Sjæl der lade udspringe,
Naar Penningen i Afladskisten mon klinge."

Vort Fædreland blev flere Gange hjemsøgt af slige Kræmmere, som ved Folkets Lettroenhed indsamlede meget betydelige Pengesummer. I Førstningen

forkyndte de længe Afladen for alle dem, som ved Penge vilde bidrage til at fremme Udrustninger mod Christendommens Fjender: "Tyrkerne". Kongerne indsaae imidlertid snart meget rigtigt, at Afladshandelen var en skammelig Misbrug af Religionen, og at den ikke saameget var beregnet paa at bekjæmpe Tyrkerne, som paa at forskaffe Paverne og deres Udsendinge betydelige Indtægter. Navnlig kunde det, at Afladskræmmerne bemyndigede Medhjælpere, og disse igjen andre Medhjælpere o. s. v., til at uddele Afladen, ikke andet end svække Tilliden til dennes Kraft hos de mere Fordomsfrie. Christian den Første tog derfor 1455 i Roeskilde, som det hedder: "til Rigets mærkelige Torft, Nytte og Behov", alle de Penge og alt det Guld og Sølv, som fandtes i Afladskisten i Domkirken, og som ved Afladshandel paa tredie og fjerde Haand var indsamlet til Kongen af Cypern til Hjælp imod Tyrkerne. Kongen lovede vel at give Pengene tilbage, naar Pavens rette Hovedbrev og Bulle ankom, men om en slig Tilbagebetaling haves ingen Efterretning. Ikke destomindre indfandt sig faa Aar efter (1461) en anden Afladskræmmer i Norden, en pavelig Legat Marinus de Fregeno. Han gjorde et stort Bytte i Sverrige og Finland; men da han havde forsømt forud at indhente Christian den Førstes Tilladelse til at indsamle Afladen, og just fra Finland affendte en stor Sum Penge til Lybek, beslaglagde Kongen alt hans Gods i Sverrige til en Værdi af over 8000 Mark Lybsk. For imidlertid at erholde Tilladelse til fremdeles at falbyde sine Varer i Sverrige og Norge, maatte Legaten ikke alene afstaae hele denne Sum, men ogsaa forpligte sig til at dele sin fremtidige Indtægt med Kongen. Man seer heraf, hvorledes Christian den Første foretrak at tage sin Deel med af en Indtægt, hvis Oppebærelse han selv maatte ansee og havde stemplet som utilbørlig.

Efter at Krigen mod Tyrkerne i lang Tid havde tjent som Paaskud til at udsælge Aflad, fandt Pave Leo den Tiende det passende at angive et andet Øiemed for de derved indkommende Summer. Han besluttede nemlig at indsamle Bidrag til Opbyggelsen af den prægtige Sanct Pederskirke i Rom, som skulde være Hovedkirken for Christenheden, og hvortil der aarlig medgik utrolig mange Penge. Bekjendtgjørelser herom udfærdigedes i Aaret 1515, og pavelige Afladskræmmere oversvømmede paany Europa.

Netop paa denne Tid var Christian den Anden i Danmark indviklet i store Stridigheder med Sverrige, hvor Steen Sture den Yngre havde opsvunget sig til Rigsforstander, uagtet det ifølge et Forlig i Malmø (1511) var vedtaget, at Foreningen mellem de tre nordiske Riger, som siden Dronning Margrethes Tid saa ofte havde været afbrudt, igjen skulde træde i Kraft. Paa Grund heraf var der opstaaet en heftig Strid mellem Sture og Erkebispen i Upsala, Gustav Trolle, der var en af Hovedmændene for det dansksindede Parti i Sverrige. Christian den Anden henvendte sig til Paven med Anmodning om at han vilde søge at mægle Forlig i Sagen. Paven opfyldte hans Begjæring og sendte en Legat, den listige og gjerrige Johan Angelus Arcimboldus her til Norden. Men vi maae ingenlunde troe, at Paven havde sendt Legaten alene for politiske Underhandlingers Skyld. Hans egentlige Hensigt var at bruge ham til at indsamle Aflad til Pederskirkens Opbyggelse og saaledes tilgavns tømme de troende Nordboers Lommer.

Ved sin Ankomst her til Danmark i Aaret 1517 fandt Arcimboldus naturligviis en særdeles velvillig Modtagelse hos Kongen. Han fik snart Tilladelse til at sælge Aflad i Jylland og Kjøbenhavn, hvor

han sidst paa Aaret 1517 opslog sine Boder. Men da Handelen gik overmaade levende, betingede Kongen sig dog 1120 rhinske Gylden, for han fik Lov til at fortsætte Udsalget i det øvrige Norden. Paa andre Markskrigeres Viis lod Arcimboldus overalt, hvor han enten selv eller ved sine mange Medhjælpere uddeelte Afladen, opslaae Bekjendtgjørelser om hvad han havde Myndighed til at gjøre for Penge. Af en saadan til vore Dage opbevaret trykt Placat sees det, at han ikke indskrænkede sig til at give Syndsforladelse, men at han ogsaa i Forbindelse hermed falbød andre Varer. Han kunde saaledes f. Ex., hedder det, løse Ban og Interdict, om endogsaa dette var paalagt af Paven selv; stod Interdictet ved Kraft, kunde han dog bevilge, at Liig bleve christelig begravede med eller uden Høitidelighed, eftersom Enhvers Vilkaar og Formuestilstand var; Alle, som ønskede det, kunde han give Tilladelse til at gifte sig paa Tider, hvor dette ellers ikke var tilladt; han kunde udnævne Doctorer i de forskjellige Faculteter; men fremfor Alt kunde han tillade Alle, Lægfolk og Geistlige, at spise Melkemad i Fasten, og selv i den hellige Uge at spise Melkemad, Æg og Kjød. Udrustet med denne Myndighed var det intet Under, at Arcimboldus indsamlede betydelige Pengesummer; men hans umættelige Pengebegjærlighed var Aarsag i, at disse ikke kom ham til nogen synderlig Nytte, og at han med Skam og Skade maatte forlade Norden.

Med Hensyn nemlig til den store Anseelse, Arcimboldus som Pavens Sendebud efter Sagens Natur maatte nyde, havde Christian den Anden ganske overdraget ham at lede Forhandlingerne med Steen Sture i Sverrige, og til den Ende betroet ham alle sine hemmelige Planer angaaende dette Naborige. Først paa Aaret 1518 afreiste Legaten med et Følge af

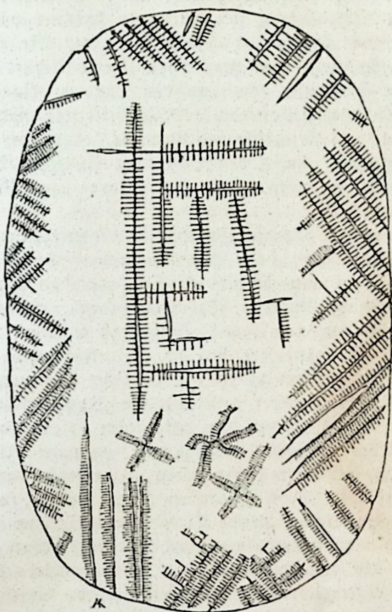
30 til 40 Personer fra Kjøbenhavn. I Begyndelsen syntes det, at hans Underhandlinger vilde faae et heldigt Udfald, men snart vendte Bladet sig igjen, og Alt blev som forhen. Christian gjorde vel i Sommeren 1518 et Tog til Stokholm for at understøtte Arcimboldus i hans Bestræbelser, men Toget løb uheldigt af. Imidlertid skiftede Arcimboldus lidt efter lidt Sindelag og begyndte at gaae over paa Stures Parti. Han billigede saaledes, at denne havde afsat Gustav Trolle fra Erkebispeværdigheden og kastet ham i Fængsel, ligesom han iøvrigt paa flere Maader endogsaa søgte at sværte Christian den Anden for Paven. Grunden hertil var, at Sture, foruden at han gjorde ham kostbare Foræringer, havde givet ham Haab om at blive Erkebisp i Upsala — en Stilling, som var forbunden med overordentlig rige Indkomster. Med Rette harmedes Christian den Anden over Arcimbolds falske Adfærd. I April 1519 udstedte han Ordre til at anholde ham, efterat han i Forveien havde lagt Beslag paa en betydelig Mængde Smør, Ost, Kobber og Jern m. m., som Legaten havde indsamlet for Aflad i Sverrige, hvorfra det var bragt til Danmark for at omsættes i Penge. For at retfærdiggjøre sig sendte Arcimboldus fra Lund sin Broder Antonellus til Roeskilde, men denne blev greben og kastet i Fængsel, hvilken Skjebne ogsaa vilde have truffet Arcimboldus selv, hvis han ikke i største Hast var draget længere ind i Sverrig og derfra siden til Lybek. Ogsaa her blev han efterstræbt af Kongen, men det lykkedes ham dog at undkomme. Hans Broder Antonellus derimod slap ikke ud af sit Fængsel før efter Forløbet af halvfjerde Aar. Arcimboldus var den sidste Afladskræmmer, som plyndrede de nordiske Lande. Thi allerede samme Aar (1517), som han var kommen til Danmark, var Luther fremtraadt og havde med Tale og Skrift begyndt at virke

kraftigt og heldigt mod Afladen ligesom mod de øvrige fordærvelige Misbrug, der Tid efter anden havde indsneget sig i den katholske Kirke.

I Egenskab af Afladshandler benyttede Arcimboldus det Segl, som ovenfor i Afbildning er fremstillet. Omskriften er S(igillum) Fabrice Basil(ice) S(ancti) Petr(i) De Urbe, eller paa Dansk: Segl for Opbyggelsen af Sanct Peterskirken i Rom. Det er deelt i to Dele; foroven sees Sanct Peder med Nøglerne, forneden findes ved Siden af et Vaaben under en Cardinalshat Bogstaverne I. A., sandsynligviis Begyndelsesbogstaverne til Arcimbolds Fornavne: Johan Angelus. Selve Signetet dertil, som nu opbevares i det Kongelige Museum for nordiske Oldsager, er (ifølge en gammel Optegnelse over den berømte odenseiske Lærde Thomas Broder Bircherods Samling af Oldsager, hvori det tidligere var) fundet i Graven omkring Tranekjær Slot paa Langeland. I dette Slot vide vi af Historien, at Arcimbolds Broder Antonellus i Slutningen af sit ovennævnte Fangenskab her i Landet, netop var indespærret. Det kan derfor neppe være nogen Tvivl underkastet, at han har været i Besiddelse af det her omtalte Afladssegl, i Særdeleshed da hans Broder sikkert havde givet ham Myndighed til at udsælge Aflad. Vi kunne endvidere med god Grund forestille os, at han omhyggelig har gjemt Seglet under sit Fangenskab, for at et saa vigtigt Stykke ikke skulde falde i hans Fjenders Hænder, og at han endelig af samme Grund ved sin Udfrielse af Fængslet paa Tranekjær (1522) har kastet det i Slotsgraven. Herfra er det nu efter mangfoldige Aars Forløb atter kommet for Dagen som et talende Minde om Datidens Vildfarelser og om den sidste Afladskræmmers mærkelige, men ingenlunde hæderlige Færd her i Norden.

J. J. A. Worsaae.

En Taare.

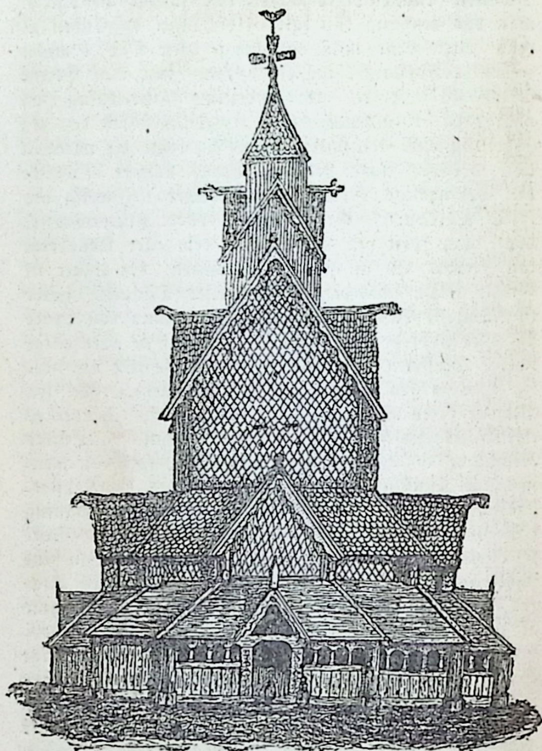

Kunde Du, min Læser, vel sige, naar Du ikke havde seet Overskriften, hvad dette forunderlige Billede skulde betyde? disse skarpe Spidser, som skyde sig frem i hele Rækker, ligesom Naale eller Pileodder, der ere bestemte til at saare eller sønderrive? Det er en Taare, saaledes som den fældes af et menneskeligt Øie. Man har ladet dens Vædske bortdunste, og betragtet

det Tørre, der blev tilbage af den, med et Forstørrelsesglas. Da seer det saaledes ud. En Taare sønderriver ikke, saarer ikke, men den kommer ofte fra et saaret, et sønderrevet Hjerte. Er det ikke forunderligt, hvorledes den her ligesom bærer Vidnesbyrdet om sin Herkomst, som om den var et Klagebrev, hvori med hemmelighedsfuld Billedskrift stod meldt om Smertens og Krænkelsernes Braadde, efter hvis Stik Øiet udgyder den Strøm, som ved sin salte Bitterhed jo ogsaa minder om det Skarpe og Bittre i Smerten?

Men en saadan Billedskrift behøver den Alvidende ikke. Han veed uden den enhver Taare, som udpresses af den Uskyldiges Øie, og han glemmer ikke. Ogsaa Glædens, Taknemlighedens, Andagtens Taarer see ud, som denne; Hyklerens ligeledes. Det er Naturen, som efter sine gamle, ufravigelige Love virker her, ligesom overalt, hvor faste Legemer, som ere opløste i Vædsker, afsættes ved **Krystallisation.** Naar nemlig Vædsken, der holdt dem opløste, dunster bort, blive de faste Dele tilbage, og naar disse ere eensartede eller ikke hindres ved altfor meget at være blandede med Dele af anden Art, søge de sammen med hverandre og danne sig til Legemer, som antage visse aldeles bestemte og mathematisk regelrette Skikkelser, der ere forskjellige ved de forskjellige Stoffer. Disse Legemer kaldes da Krystaller, og deres Dannelse viser, at Naturen ogsaa i de livløse Legemer yttrer en Stræben efter at frembringe særskilte og bestemt formede Skikkelser, ligesom vi jo vide, at denne Stræben finder Sted ved Alt, hvad der har Liv, skjøndt paa en langt anden og mere sammensat Maade. Ved alt Levende (Dyr og Planter) skjuler Livet sit første Udspring, da det ene Væsen altid fortsætter sig af det andet ved Forplantelse; men ved Krystallens

Dannelse kunne vi bemærke den fattige Bevægelse, man paa eengang kan kalde Udspringet og Enden af dens Liv, naar man vil bruge dette Ord i meget uegentlig Forstand; thi det bestaaer kun i at Delene forene sig ved en vis lovbestemt Tiltrækning, og naar dette er fuldendt, bliver Krystallen, som den er; andre lignende Krystaller kunne da sætte sig udenpaa den, hvorved store Legemer kunne dannes, i hvilke den oprindelige Grundskikkelse bliver ukjendelig ved første Øiekast, f. Ex. i Stene eller Klippemasser, hvor man først ved passende at dele eller kløve dem kan komme til at see Krystalformen, der ligger til Grund. Da saaledes Krystallernes Dannelse hører til Naturens Skabeplan, er den, som man kan tænke sig, vidt udbredt og gjenfindes idelig i de forskjellige livløse Stoffer (Mineralier), naar disse ikke oprindelig hidrøre fra Dyr (som Forsteninger), eller fra Planter (som Steenkul og Tørv). Selv Sandet er ikke andet end forstyrrede, det er: knuste og afslidte Krystaller. — Mangfoldige Producter, som den menneskelige Kunstflid frembringer, erholdes ved Krystallisation, f. Ex. alt det Salt, der faaes ved Kogning (Steensaltet er naturlige Krystaller), Salpeter, Sukker (hvilket sees bedst af det brune Sukker). Ogsaa hine naaledannede Figurer, som frembringes ved en Taares Fordunstning, ere saadanne Krystaller, og bestaae af det Salt, som, tilligemed andre faste Dele, indeholdes i dens Vædske og giver denne dens saltagtige Smag, som den har tilfælleds med Blodet. Naar man i Frostveir aander nogle Gange paa en blank Vinduesrude, vil man see Fugtigheden flyde an i Iiskrystaller paa en noget lignende Maade.

Hitterdals Kirke.

Hitterdals Kirke.

Paa Landet i det Indre af Norge finder man endnu ikke faa Trækirker fra en meget gammel Tid, som ere mærkværdige ved det Eiendommelige i deres Bygningsstiil og Forziringer. Medens Almuen med etslags overtroisk Ærefrygt betragtede deres gamle Former, have en nyere Tids Bygmestere med Fornøielse rakt Haanden til at udrydde disse gamle og charakteristiske Mindesmærker, naar de bleve brøstfældige, og ombyttet dem med deres glatte og intetsigende Kirkeskure. Endeel ere dog endnu tilbage, og en norsk Mand med Aand og Smag, Landskabsmaleren Dahl, har lært Verden at agte paa disse miskjendte eller ukjendte Bygningsværker, og udgivet Afbildninger af tre blandt dem*). Efter en af disse er nærværende Billede af Hitterdals Kirke udført i staaende Type, men ved Hjelp af en Fremgangsmaade, der er forskjellig fra den, der bruges ved Træsnit

Dahl har i disse Kirker fundet en Blanding af byzantinsk og latinsk Kirkestiil, forenet med oldnordisk-hedenske Motiver i Ziraterne. Men det er meget rimeligt, at det mest Eiendommelige ved disse Bygningers Charakteer henhorer til den gammelnordiske Træbygningsmaade, hvorom der paa flere Steder meldes i Sagaerne, og hvoraf vel ogsaa Bønderhuse i det Indre af Norge endnu bevare et Præg. Hvor gamle disse Kirker ere, veed man ikke; men Sagnet henfører en af dem til Slutningen af det ellevte Aarhundrede. (1073). Det synes utroligt; men deels har Overtjæring bidraget til Træets Vedligeholdelse, deels har man i ældre Tid samvittighedsfuldt vedligeholdt de gamle Former ved hver Reparation.

*) Denkmale der Holzbaukunst in Norwegen. Dresden, 1837.

Pompeji.

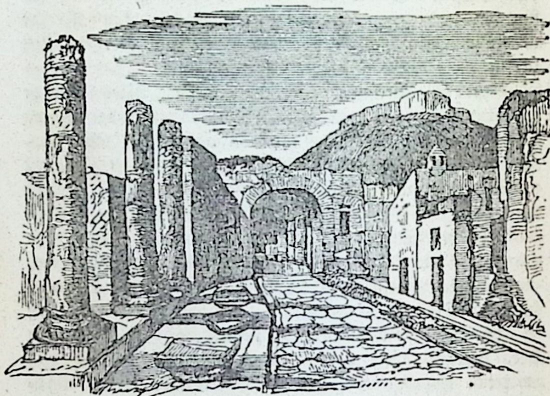
Idet, som er og skeer, at søge Vidnesbyrd om Guds Viisdom og Godhed, er en af vor Aands mest ophøiede Beskjæftigelser; men da Verden er saa stor, og vi ere saa smaa, vor Kundskabsevne saa indskrænket, mene vi ofte at see klart, hvor vi dog ikke forstaae tilfulde. Vor Endeslutning, at Gud er viis og god, bliver altid sand; men i det, hvoraf vi ville slutte os dertil, hersker ofte Misforstaaelse, og den menneskelige Forfængelighed har været en vigtig medvirkende Aarsag til saadanne Misforstaaelser. Det har saaledes været, og er endnu, en udbredt Mening, at Verden ene og alene er skabt for Menneskenes Skyld, og man har da af Tingenes **Nytte** for os villet erkjende Guds Styrelse og Villie. Men saa uendelig meget vi end have at takke Skaberen for, maae vi dog tilstaae, at mangen skabt Ting gjør os — saavidt **vi** kunne see — Skade og ikke Gavn, og ved mange Ting lader Nytten for os kun til at være meget ringe eller tilfældig i Forhold til deres egen Betydenhed. Hvilken oplyst Mand vilde saaledes vel nuomstunder indbilde sig, at Stjernehimlen er skabt for at lyse for os i de Nætter, vi savne Maaneskin, eller for at vække os til Beundring af Guds Storhed, da vi jo vide, at vor Jord svæver som en lille Klode blandt Millioner og Millioner langt mere betydelige Himmellegemer, som Gud vist har gjennemstrømmet med det samme skabende Liv, som her fylder Jord og Hav med en uendelig Væseners Mangfoldighed? Sandheden er vel paa det nærmeste den, at Gud har skabt ethvert Væsen for dets egen Skyld og med dets særegne Bestemmelse, men tillige saaledes sammenslettet Traadene i Skabningens store

Værv, at det Ene understøtter det Andet til Opnaaelsen af den store Fællesdshensigt for Alt, som han selv bedst kjender. Den Nytte, vi Mennesker drage af de jordiske Ting, har Gud altsaa, om jeg saa maa sige, tænkt sig med i sin Plan, men tillige tænkt Andet, som for det meste ikke er os saa let at indsee, som vor egen Fordeel. Det er jo ogsaa allerede meget godt, at vi ere Mennesker; vi bør ikke indbilde os at ville være Skaberen Eet og Alt.

At Menneskenes Skjebne, saavel Alles som de Enkeltes, sigter til deres Tarv, derom kan der aldrig være Tvivl; men dog maa man ogsaa her tage Forfængeligheden fangen og sige sig selv, at man ikke just naaer til Bunden i Guds dybe Raad, fordi man i de enkelte Tilfælde kan paavise det Gavnlige for os i Forsynets Styrelser; thi, som før er sagt, dette for os Gavnlige kan vel være meent af Forsynet, men tillige meget Andet, som er os fjernt og ubekjendt. Til et Exempel vil jeg anføre en sørgelig Begivenhed, som indtraf kort efter Christi Tider, og hvis Følger efter mange Aarhundreders Forløb paa en høist mærkværdig Maade ere komne de nulevende Mennesker til Gode.

Aar 79 efter Christi Fødsel — altsaa for henved to tusinde Aar siden — forgik to folkerige Byer i Italien ved et Udbrud af det ildsprudende Bjerg Vesuv, idet de aldeles bleve begravne eller overdyngede af den Aske og Lava, som udstrømmede af Bjerget. Deres Navne vare Pompeji og Herculanum. Ingen vilde udgrave dem igjen paa denne farlige Plads, og saaledes henlaae de, og deres Sted blev glemt. For noget over 100 Aar siden bleve de igjen fundne, og af Pompeji er nu omtrent den tredie Deel udgravet og ligger for Dagens Lys. Man har fundet de mest interessante og belærende

Ting, og baade Oldtidskundskaben og Kunsten have derved vundet et stort Udbytte. Man gaaer nu i Pompeji i de samme Gader, paa den samme Brolægning, hvor de gamle Campanere vandrede og kjørte, og man seer endnu Sporene af deres Vogne.

Til begge Sider af Gaden staae deres Huse, hvor de nøde deres lykkelige Klima, halvt under Loft, halvt under aaben Himmel. Thi de største Rum i dem bestaae af overdækkede Søilegange i Fiirkant om en lille Blomsterhauge, eller, naar de ere mindre, af en lille Søilehal, der i Midten af Loftet har en stor fiirkantet Aabning, igjennem hvilken Solen kunde skinne ned paa en Blomsterflor. Omkring disse Rum ligge smaa Kamre til Familiens Beqvemmeligheder, sparsomt oplyste igjennem Døren eller en gittret Aabning over den; thi man brugte dengang ikke synderligt Glasruder, saalidt som Stueovne, der nuomstun-

der gjøre os det muligt at indeslutte os i et lyst og varmt Rum midt i den umildeste Natur. Alt er i disse Huse for det meste smaat, men ziirligt og smagfuldt; deilig Bemaling med den sindrigste Mangfoldighed paa de med glat Kalk overtrukne Søiler og Vægge — ofte yndige Malerier — selv i de simplere Huse; Gulvene almindelig af Mosaik, det vil sige, sammenkittede af smaa forskjelligfarvede Steenterninger i allehaande smukke Mønstre; den samme Skjønhed i Huusgeraadet, hvoraf en stor Mængde er forefundet, skjøndt det er tydeligt, at Indbyggerne have havt Tid til at bortflytte Meget. Man har fundet Boutiqver med Maal, Vægt og Skrivertøi, et Bagerie, hvor Møllerne endnu staae, paa hvilke Bageren selv lod Hveden male; en Badeanstalt med fuld Indretning til varme Bade og Locale til Afkjøling og Conversation; et større og et mindre Theater samt et Torv, omgivet af Templer og et Raadhuus med deres Søilerækker. Det er kun Skade, at Tage og Lofter overalt fandtes indtrykkede af Jordens Vægt og fortærede, saa det Hele viser sig for Øiet omtrent som en stor Strækning af Ruiner efter en Ildebrand. Alt, hvad der kunde flyttes, har man samlet paa et andet Sted i et stort Museum, og lærde Mænd have gjort sig Flid med at beskrive og i Kobberstik at udgive Afbildninger af disse Mærkværdigheder; ja selv en meget ufuldkommen Tegning, som en af Oldtidens Gadedrenge har kradset i Kalken af en Huusmuur, har nydt den Ære at blive stukket i Kobber.

Den anden begravede By, Herculanum, er vanskeligere at afdække, og der ligger et stort Slot, tilhørende Kongen af Neapel, ovenpaa den. Kun dens smukke Theater kan man besee ved Fakkelskin, naar man er kommen derned igjennem en Aabning i Jor-

den. Man har i denne By fundet en heel Bogsamling, men da Bogrullerne ere forkullede, er det et meget vanskeligt og langsomt Arbeide at komme til Kundskab om deres Indhold, og desværre har det, man hidtil kjender deraf, kun givet ringe Udbytte.

Visselig kan man ikke uden en besynderlig Følelse tænke sig, hvorledes her en længst forsvunden Tilværelse haandgribelig træder frem igjen af Jordens Skjød; og da dette er skeet, maa det jo ogsaa være Guds Villie, at vi skulle drage Fordeel deraf efter vore Ønsker. Men, tænker man sig her tillige den uhyre Tilskikkelse — tvende hele Byers Undergang, saamegen menneskelig Lykkes Forstyrrelse — da maa man føle, at vor Tidsalders Fordeel kun er det Ringeste ved denne Begivenhed; og vi, med vor Forsken og Tegnen mellem Pompejis Ruiner, synes her paa en Maade at ligne Svalerne, som kline deres Reder paa de store Palladser; de benytte nemlig disse efter deres Tarv, men Palladserne have dog ogsaa en anden og større Bestemmelse i Tingenes Orden. Jeg kan undres, forbauses, ved at see, hvorledes Herren veed at knytte Hensigt til Hensigt; men naar jeg tænker paa Pompeji, taber jeg alt Mod til at sige: derfor eller derfor skete det; og fremfor Alt til at sige: det skete for vor Skyld.

Lad os kaste et Blik paa hine Rædselsdage; vi savne ikke Beretninger om dem. Man hører nu ofte om Udbrud af Vulkanen Vesuv, der, som bekjendt, ligger i Omegnen af Neapel. Men ved Christi Tid havde denne Vulkan længe hviilt, og blomstrende Stæder leirede sig tæt om dens Fod i det skjønne og frugtbare Landskab. Kun mærkede man undertiden Jordskjælv. Disse synes i Aaret 79 efter Christus at have yttret sig temmelig stærkt, som Forbud paa det, der skulde komme. Man var vant til

dem og reparerede sine Huse; men de kom hyppigere, ligesom Naturens Fødselsveer, Dag for Dag i en lang Række; da brast omsider Bjerget, og de kjæmpende Kræfter i Jordens Indre fik Luft. I Misenum, 3 til 4 Miil fra Vesuv, saae Naturforskeren, den ældre Plinius, en mægtig Skystøtte hæve sig fra Bjerget, sænkende sig lagviis til Siderne, ligesom et uhyre Grantræe. Det var den 24de August noget over Middag. Som Commandeur over en Afdeling af Flaaden iler han paa et Skib over Havbugten for at bringe Hjælp og tillige for nærmere ved at undersøge Phænomenet. Den hede Aske og Pimstenen, der regner ned over Skibet, afskrækker ham ikke. Han lander ved en Vens Landsted og slaaer sig der til Ro, idet han sætter Mod i de Andre. Høie Flammer udbrede sig henad Bjergets Side; det er Lavastrømmen, som tænder Alting paa sin Vei. Asken falder imidlertid saa tykt, at den indhyller Alt i Bælmørke og truer med at tilspærre Dørene; den er tillige blandet med Stene, saa det er farligt at gaae udenfor; men i Huset er ikke længer Sted at bie, thi voldsomme Jordskjælv bringe Murene til at rave og gaae frem og tilbage. Alle ile da ud ved Fakkelskin, med Puder bundne paa Hovedet, og gaae til Stranden for at komme bort; her faaer Plinius ondt: Asken og Svovldunsterne, hvoraf Luften er fyldt, standse hans Aandedræt, og han synker død til Jorden. — En ligesaa frygtelig Nat fulgte paa denne Dag. Selv i det fjernere Misenum rystede Jorden, som om Alt skulde styrte sammen; Plinius's attenaarige Søstersøn (af hvem vi have Fortællingen om disse Begivenheder) var her tilligemed sin Moder; de maatte leire sig udenfor Huset ved Strandbredden, hvor han satte sig taalmodig til at læse i sin Livius. Imidlertid lave Alle sig til at udvandre

fra Byen; Vogne kjøre for Døren, men rulle til forskjellige Sider paa den gyngende Jord; Havet trækker sig langt tilbage og lader Stranden tør; over Bjerget staaer en mægtig kulsort Sky, som gjennembrydes af Flammehvirvler; Skyen bøier sig nu og lægger sig ud over Jorden og Havet; den nærmer sig Misenum; Alt flygter i vild Angst, ogsaa den unge Plinius, som drager sin gamle Moder med sig ved Haanden; bag efter kommer det tykke Mørke, ligesom en Vandflod kan vælte sig over Jorden. „Lad os gaae ud paa Marken, medens vi kunne see, for ikke at blive nedtraadte af Menneskemassen paa Veien" sagde han, og neppe havde de valgt sig en Plads, før de befandt sig i det mest uigjennemtrængelige Bælmørke: det var Askeregnen fra Bjerget, som saaledes var drevet hen over dem; den faldt saa tæt, at de hvert Dieblik maatte ryste deres Klæder for ikke at overvældes; vilde Skrig lød mellem hverandre fra Veien, Folk kaldte paa hverandre i Mørket, Børn græd, og Qvinder fortvivlede. Det var et Dieblik, som om Verden skulde forgaae; men lidt efter spredtes Skyen, og Dagen lyste gusten over Askelaget, der bedækkede den hele Egn ligesom et Sneetæppe. Den næste Dag ophørte Naturens Kamp; men Byerne tæt under Bjerget vare forsvundne; kun øde Askemarker eller glødende Lava saaes paa deres Plads. Hvilke Dødsqvaler skjulte ikke dette Dække! Vi have Beviser derfor. Indbyggerne havde vel havt Tid og Varsel til at redde sig med deres bedste rørlige Gods; men ikke Alle havde kunnet løsrive sig fra deres Boliger, Nogle vare maaskee vendte tilbage for endnu at redde noget; de bleve Dødens Offre. Man har fundet Skeletterne af de arme Fanger, som bleve glemte i deres Lænker; en romersk Ridder vilde flygte fra sit Huus, men blev levende begravet af

den her med langt større Voldsomhed nedstyrtende Aske; man har fundet hans Skelet, staaende, med Riddernes Guldring paa den tørre Finger, og ved ham hans Slave med en Lygte i Haanden. Saaledes træffes jevnlig Levninger af ulykkelig Omkomne ved Eftergravningerne. I en Kjælder under et anseeligt Huus har man fundet en Gruppe af qvindelige Skeletter — maaskee Familien, der ventede sin Forsørger og i Dødens Øieblik havde klynget sig tæt sammen. I den omgivende, nu tæt sammensunkne og næsten hærdede Aske, der fyldte Rummet her, som andensteds, og ved sin Fiinhed synes strax at have banet sig Vei gjennem alle Aabninger, fandtes Aftrykket af det skjønneste qvindelige Bryst, og af det fine omhyllende Gevandt — som om Naturen ved dette Minde om det Skjonnes Undergang vilde vække os til en veemodigere Tanke om den Priis, det kostede, at vi skulde faae Pompeji at see.

Gud er stor, og hans Veie urandsagelige.

F. C. Olsen.

En Vise om Lykken.

(Efter Fr. Rückert.)

Jeg hørte det tidt,
At Lykken den flytter,
Den reiser — saa nytter
Kun Rolighed lidt.

Jeg nølede ei;
Jeg gjorde mig rede,

Paa altfare Vei
Efter Lykken at lede.

Da saae jeg en Trykken,
Et Jav og en Vrimmel,
En Støien, en Stimmel,
Men intet til Lykken.

Og fritted jeg Tingen:
Hvor findes den lettest?
Hvor søges den rettest?
Saa svarte mig Ingen.

Jeg kom til en Bro:
Naar var vel Tiden,
At Lykken drog over? — Min Tro,
For mange Aar siden.

Til en By jeg mon vinde:
Er Lykken herinde?
„Med optrukne Bomme
Vi vente dens Komme".

Da gav jeg mig med
En Stund til at vente,
Lang Tid, før jeg rendte
Atter afsted.

Hvergang af en By
Jeg søgte at flye,
Og vendte den Ryggen,
Arriveerte just Lykken.

Lad Narre paa Farten!
Hvem veed, om den er,

Naar rigtig du har den,
Umagen værd?

I Skoven jeg tog
En afsides Krog,
Og bygte mig rolig
Et Ly, en Bolig.

Ved min egen Flid,
Ved mit eget Slid,
I mit Ansigts Sved,
Uden Lykken var med.

Nu, Lykke, nu find
Min Seng og min Pude;
Har du Lyst, saa kom ind,
Hvis ikke, bliv ude.

E. Aarestrup.

Om Svampene.

Svampene veed jeg fuldtvel, min Læser! ere ikke de Væsener, Du helst af alle Naturens Børn vilde stifte nærmere Bekjendtskab med; jeg har seet det mistænksomme Blik, som Du tilkaster dem, hørt Dig bruge deres gode danske Navn: Paddehat, som et Uqvemsord (at skyde op som en Paddehat), ja! undertiden endog grebet Dig i den forargelige Beskyldning, at de skulde staae i Pagt med onde Magter*). Men netop fordi Du miskjender disse Plan-

*) Visse Svampe indtage, i det de fremkomme, en særegen Stilling til hverandre; saaledes danne de ikke sjelden bestemte Kredse, som i ældre Tider kaldtes Trold- eller Hexekredse.

ter, som Aar ud og Aar ind fremblomstre for Dine Øine, men upaaagtede synke tilbage i Jordens Skjød, vil jeg dvæle ved dem, og haaber at gjøre det indlysende for Dig, at de ikke alene fortjene et bedre Omdømme, men selv ere istand til at yde Dig væsentlig Nytte.

For at opnaae min første Hensigt, at bibringe Dig bedre Tanker om Svampene, bliver det nødvendigt at see hen til de Grunde, hvorpaa Dine feilagtige Anskuelser om deres Betydning som Naturfrembringelser støtte sig, og det saameget mere som selve Naturforskerne i Aarhundreder deelte dem med Dig, idet de mere eller mindre betragtede disse Væsener som et Legetøi for Naturen, der ligesom øvede sig paa de raae Stoffer i Plantedannelsen. „Svampene have hverken Rod eller Blad, hverken Blomst eller Frø, men ere blot overflødig Fugtighed af den gjærende Jord, af hensmuldrende Planter og andre foraadnende Dele", høre vi dem sige, og maaskee der foresvæver Dig en lignende Tanke, der lader Svampene skylde en Forraadnelse deres Tilværelse, være umiddelbare Produkter af en saadan, idet de opløste Elementardele atter forenede og forenede sig efter eget Tykke: en Tanke, der ikke bedre lader sig forjage end ved at paavise en i det Væsentlige overeensstemmende Forplantelsesmaade imellem disse og de øvrige Planter. Tager jeg i den Hensigt f. Ex. et udviklet Exemplar af vor spiselige Skampion og lægger det hen paa et reent Stykke Papiir, vil jeg om føie Tid finde et tyndt Lag fiint, brunligt Støv derpaa, hvis regelmæssige Stilling tydeligen angiver mig, at det maa være faldet fra Hattens underste Flade; samler jeg nu dette Støv i noget velgjødet Jord, vil jeg efter flere Dages Forløb bemærke, at det har udviklet sig til et spindelvævagtigt Næt af fine, sammen=

filtrede Traade, (mange Gange forstørrede i **Fig. 1**),

Fig. 1.

der Dag for Dag blive tættere, indtil det Hele danner en sammenhængende, noget seig, hvidlig Hinde, som Gartnerne meget vel kjende og kalde **Blanc du Champignon.** Forfølge vi Udviklingen under gunstige Omstændigheder videre, see vi snart, at der hist og her hæve sig smaa Fremstaaenheder, idet enkelte Traade reise sig iveiret, nye lægge sig op til dem, fastere og fastere slynges de i hverandre, indtil Knuden er bleven saa stor og kraftig, at den gjennembryder Jordens Overflade og hastigen former sit **eensartede** Væv til en Skikkelse, der gjør os den lille Skampion-Unge umiskjendelig. Med god Ret kunne vi heraf slutte, at hiint fine Støv gjør Tjeneste som Svampens **Frø**, der kun ved en langt simplere Bygning adskiller sig fra de høiere Planters, og efter al Rimelighed ogsaa deri, at flere — vi kunne kalde dem — Kiimkorn hos Svampen træde sammen for i Forening at danne et nyt Individ. Endvidere slutte vi, at hiint traadformige Væv, der i saa lang Tid blev overseet, har en ikke ringe Betydning: det er aabenbart Svampens Central-Organ, dens **Stengel og Rod** i Forening, hvorfra den selv skyder op som en mere eller mindre stilket **Frugt.** Dette Moderlag under Jorden er hos nogle forgjæn-

geligt, hos andre vedblivende, hvert Aar nu og da fremsendende friske Frugter; det er ved Hjælp af dette at Dyrkning af Svampe bliver mulig og fornemmelig finder Sted næsten i hele Europa med den omtalte spiselige Skampion. I Italien forekommer der en særegen Steen (Pietra fungaia) af vulkansk Natur, der, naar den befugtes, kort efter fremsender hist og her flere Svampe af ên bestemt, spiselig Art; dette vilde forekomme os gaadefuldt, hvis vi ikke ved en nøiere Undersøgelse af Stenen fandt denne gjennemfiltret af et lignende Væv.

Uagtet vi saaledes have seet, at Svampene skylde et Moder-Individ deres Tilværelse og ikke sammensættes af forraadnede Substantser, maae vi dog tilstaae, at der gives visse og, som det synes, næsten nødvendige ydre Betingelser for deres Udvikling. Den væsentligste af disse er den samme, som dagligdags anvendes til at fremkalde en større Frodighed hos mange af de høiere Planter, nemlig en eller anden Destructionsproces (Forraadnelse af dyriske eller Plante-Stoffer), og medens vi gjøde vore Marker for at frembringe rigere Fold, benytter Naturen sin egen Opløsning til at fremlokke nye Værter, der slumrede under den tørre Sommervarme. „I Svampene drømmer Planteverdenen sig sit Foraar tilbage" — saaledes udtrykker en tydsk Naturphilosoph sig paa en smuk, men noget forblommet Maade, om den skarpe Modsætning, hvori Svampene stedse vise sig til de første Dannelser, den opvaagnende Natur frembringer; overalt hvor Naturen vil til at indslumre, det være sig paa den mindste Plet eller over hele Lande, tilkjendegive de os den sig nærmende Hvile; og hvor er det vel kjendeligere end netop der, hvor det begyndende og forsvindende Liv ved Aarstider tydeligen ere adskilte? Naturens Sommerliv, som

har smykket den herlige Skov og bedækket Jorden med pragtfulde Blomster, er forbi, det bukker nu under for Efteraarets kolde Storme og fugtige Taager, men selv da ere dens sidste Aandedræt levendegjørende, dens sidste Blodsdraaber have endnu skabende Kraft. Men det Skabte bærer det Overvundnes Præg, eensartet i sin Sammensætning, simpel i sin Organisation, er dets Liv kun kort, dets Forsvinden ligesaa hurtig, som dets Fremkomst. I ældre Dage havde man ofte den omvendte Anskuelse; man tilskrev de seierrige Elementer Skaberkraften, fortalte om „Himlens Vande, der under Lyn og Torden feiedes ned i Jordens Indvolde og der samlede sig i svampede Bylder", eller, som Juvenal, bad Guderne om et „Uveir, der kunde skabe et herligt Maaltid af Svampe"; men hvormeget end Erfaringen lærer os, at Svampene efter Regn og Uveir fremmylre i større Masser, kunne vi dog kun ansee disse Naturscener for begunstigende Omstændigheder til, ligesom Forraadnelsen, at vække den slumrende Spire. Og nu Svampenes hurtige Fremvært, som man noget mistroisk har undret sig over, hvor tydeligen er den ei begrundet i deres simple Bygning, hvor let at forklare som den hurtige Udvikling af en Frugt, hvis Moderstamme under Jorden alt længe var dannet! Have vi jo selv blandt de høiere Planter Exempler paa slig en kortvarende Blomstring, og hvor nær ligger ikke Sammenligningen med Sommerfuglens Liv, hvis skjulte Periode i Puppen er lang, men dens Avlingstid kun stakket.

Hvad endeligen den sidste Indvending angaaer, at Svampene i deres Former skulde være uendelig forskjellige, den ene gaae over i den anden, og bestemte Grændser mellem Arterne være umulige, da er det Første en ligefrem Vildfarelse, oprunden fra

den Tro, at de vare Tilfældets Værk; med Hensyn til det Sidste er det vel sandt, at deres Fattigdom paa Organer gjør det vanskeligere her end noget andetsteds i Planterækken at opstille bestemt betegnende Artskjendemærker, men at det er muligt, det har en af Nordens genialeste Naturforskere, Prof. **Fries** (i Upsala) noksom beviist, og medens **Linné** i sit første Værk kun benævner tvende Svampe, har denne beskrevet henved 5000 Arter.

Har jeg nu hævdet Svampene den Plads, der tilkommer dem i det Total-Billede, Du har dannet Dig af alt det Skabte, kan jeg med større Tillid tage fat paa mit egentlige Maal: at overtale Dig til deres **økonomiske Anvendelse**, dog først efterat have kastet et kort Tilbageblik paa deres forbigangne Historie. Skjøndt denne i det Hele taget er mørk og traurig, og skjøndt man i Aarhundreder behandlede Svampene som Parias, berettende om dem kun det Onde, de stiftede; træffe vi dog langt tilbage i Tiden et Lyspunkt, hvor ikke alene deres økonomiske Værd blev anerkjendt, men hvor man endog forfaldt til den Yderlighed at ophøie dem til en Guldkalv for hver Lækkermund. De romerske Skribenter især fra Keisertiden give os tilstrækkelige Vidnesbyrd om, i hvor høi en Anseelse Svampespisen stod paa deres Tid, og stærkere kunde vel neppe **Martial** udtrykke sig end som følger:

„At undvære Guld og Sølv, ja Kappe og Kjole,
Det er let — men haardt at undvære Svampe"..

Den Samme fortæller, at naar en af de store Herrer vilde til at gotte sig ved en Ret Svampe, pleiede han at sammenkalde sine uformuende Venner, for at de med Misundelse kunde see derpaa; og en anden romersk Skribent har ikke efterladt os mindre end 12 forskjellige Opskrifter paa deres Tillavning.

Desværre bleve de misbrugte til skjændige Diemed, og efterat **Agrippina** havde benyttet dem til at indhylle den af den berygtede **Locusta** tilberedte Gift, der ryddede hendes Gemal Kaiser **Tiberius Claudius** af Veien, og efterat **Nero**, hendes Søn og hans Efterfølger, med et ironisk Smiil havde kaldt dem „de Saliges" Spise, kom de i nogen Tid i Miscredit — især ved de Riges og Mægtiges Borde, medens Almuen blev ved sine simplere Sorter. Iøvrigt ophørte man aldrig senere i Italien med Brugen af de spiselige Svampe, ligesaalidt som flere Ulykker standsede den i nogle andre Lande, vi strax skulle omtale.

Men — hører jeg Nogen spørge — lad Svampene være saa velsmagende, som de være ville, ere de ogsaa **sunde og nærende**? Dette Spørgsmaal troer jeg i Almindelighed at maatte besvare bekræftende, thi ikke alene lærer Erfaringen os, at Tusinder af Mennesker i visse Egne og til visse Tider næsten udelukkende ernære sig med Svampe; at saaledes den fattige Klasse i Bøhmen, Østerrig, Polen ɪc. en lang Tid af Aaret (f. Ex. i Fasten) opholder Livet ved denne dem af Naturen skjænkede Føde, ligesom Irlænderne ved deres Kartofler, og det uden videre skadelige Følger for Sundheden, og uden at der gives Anledning til særegne Sygdomme (— naturligviis med Reservation af den ugunstige Virkning, ethvert Fødemiddel, brugt i Overmaal og ublandet med andre, altid fører med sig); men selv med Grunde, hentede fra Svampenes egen Natur, kan min Paastand bevises. Saaledes har Chemien godtgjort, at Qvælstoffet er stærkt fremherskende hos dem: et Grundstof, der saa sjeldent og kun i ringe Mængde træder op hos de høiere Planter, men snarere kan ansees for en Eiendommelighed ved enhver dyrisk Substants. Ved dette faae altsaa

Svampene større Lighed med Kjød- end med Plantesøde, og da den førstnævnte, som bekjendt, er den meest nærende, maae de efter al Rimelighed dele denne Egenskab med den. Dette bliver endnu mere indlysende ved at see hen til de nærmere Bestanddele, hvori en Svamp lader sig opløse, af hvilke flere i høi Grad nærme sig dyriske Stoffer: saaledes en særegen fedtagtig Substants, en Gelee liig den animalske, Osmazom o. s. v.; Hovedbestanddelen er en trævlet Substants (Fungin), og Forsøg med den paa Dyr have godtgjort, at den ikke staaer tilbage for de bedst nærende blandt Plantestofferne. Grunden til det Vanrygte, hvori Svampene staae som usund Føde, skriver sig derimod sandsynligviis fra deres physiske Egenskaber: deres løse og aabne Kjød, deres deigagtige, letsammentrykkelige Væsen og en særegen Seighed, Egenskaber, man heller ikke kan nægte nogen Indflydelse ved Spørgsmaalet om deres Fordøielighed, og som lade sig modvirke ved den forskjellige Tilberedning.

Vægtigere og vanskeligere at besvare er den Indvending, der gaaer ud paa at erklære Svampene for en farlig og forræderisk Spise, en Paastand, der gjøres i mangfoldige Beretninger i Aviser, Journaler, lærde og populære Skrifter, hvori der omtales og opregnes Tilfælde af endog dødeligt Udfald efter Nydelsen af Svampe: alle tilhobe Facta, om hvis Rigtighed jeg ikke vil nære mindste Tvivl. Denne Indvending kan iøvrigt betragtes fra to Sider: Nogle kunne nemlig derved have for Øie, at en vis Svamp paa een Tid og eet Sted var spiselig, paa et andet Sted og en anden Tid giftig; Andre derimod vel tilstaae, at der gives særskilte spiselige og særskilte giftige Arter, men forkaste Nydelsen i det Hele, fordi vi intet Middel kunne angive til i ethvert Tilfælde at undgaae en Forvexling. Den første Mening var

temmelig almindelig i ældre Dage; man antog, at de ydre Omgivelser næsten betingede Svampens Beskaffenhed, at saaledes Nærheden af Figen- eller Oliventræet, af Bøge- eller Noddetræet gjorde den paa eller under dem vorende Svamp mistænkelig; Reisende fortalte, at den giftige Fluesvamp med Velbehag spistes af Russerne, og i det Hele var man tilboielig til at troe, at Svampene, jo høiere de rykkede op imod Nord, tabte i deres giftige Egenskaber. Som oftest støttede denne Mening sig paa Vildfarelser og paa den Omstændighed, at hver Svamp har sin Localitet, den fortrinsviis ynder, ligesom ogsaa Sygdomstilfælde undertiden ere fremkaldte ved anerkjendt spiselige Arter, fordi man havde benyttet gamle, bedærvede Exemplarer; — men det er en Sandhed, der ved Intet kan omstyrtes, at en bestemt spiselig Svamp ligesaa lidt kan forvandle sig til en giftig, som en Snog til en Hugorm. Hvad derimod den sidstanførte Mening angaaer, da lader den sig ikke afvise ved en saadan kort Erklæring, og snarere vil man maaskee her kunne træffe en velvillig Overeenskomst. Hvis Chemien, der ved saa mange andre vanskelige Opgaver er istand til at løse Knuden, kunde fremstille os det giftige Stof, vilde et Reagens ogsaa snart være forhaanden, et Middel, der satte os istand til at erklære en opgiven Svamp for giftig eller ikke. Nu have vi kun en Mængde Regler, der, saalænge de gjemme en Undtagelse indenfor deres Grændser, kun yde os liden Nytte. Enkelte af dem fortjene dog at anføres; saaledes vogte man sig for det Første for de Svampe, der have en ubehagelig Lugt eller en skarp, brændende, bitter Smag, dernæst maae saavel stærke, brogede, som skidenblaae eller grønlige*) Farver vække Mistanke, endvidere det ved

*) Svampene mangle det egentlige Bladgrønt, de træde derfor kun frem med Jord-Farver.

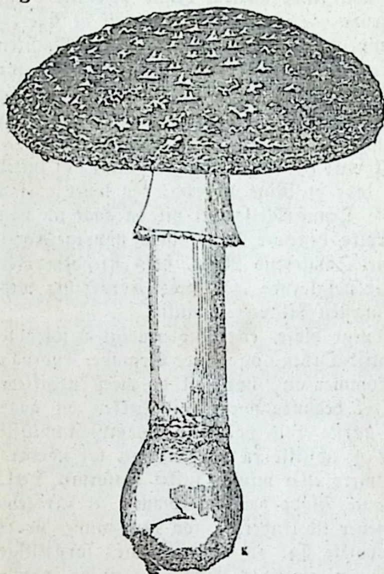
Brud hurtigen opstaaede Farveskifte til det Blaa eller Grønlige og endeligen Tilstedeværelsen af en Melkesaft. At der gives giftige Svampe, som ere hvide og uden Lugt, spiselige, som ere røde og have en noget pebbret Smag, viser det Usikkre ved disse Mærker, der i alt Fald kun i Forening have nogen Betydning. Jeg nødes derfor, kjære Læser! til at opgive ethvert Forsøg paa at bringe Dig til at benytte alle de mulige Svampe, som Erfaringen lærer os at være spiselige, da det vilde være for Meget forlangt, at Du skulde gribe den eneste, men ogsaa fuldkommen sikkre Udvei: ved Hjælp af de strængt botaniske Kjendemærker dagligen at kunne forsyne Dit Kjøkken med over 100 forskjellige Sorter Svampe; thi de spiseliges Antal er i det mindste 10 Gange saa stort som de giftiges, medens den tredie Klasse, der indbefatter saadanne, som Ingen paa Grund af deres ringe Størrelse, læderagtige Beskaffenhed o. s. v. falder paa at benytte, naturligviis er den største. At vi iøvrigt hertillands med Tiden vil kunne komme saavidt, er ikke urimeligt, da man i Bøhmen og Østerrig med stærke Skridt nærmer sig dette Maal, og Enhver, der besøger Svampe-Torvet i Prag og Wien eller Mailand, vil ved at gjennemsøge Kurvene kunne udlede sig henved 50 forskjellige Sorter spiselige Svampe. Ved mangehaande vise Foranstaltninger fra Regjeringens Side er dette blevet muligt; den har sørget for, at den botaniske Kundskab til Svampene ved Hjælp af gjentagne Forelæsninger, populære Skrifter, naturtroe Afbildninger og hyppige Excursioner blev udbredt selv iblandt Almuen; den har fornemmeligen sikkret sig, at Samlerne og Sælgerne kjende de Varer, de bringe til Torvs, og endeligen ved særegne ansatte Opsynsmænd bestandigen controlleret Udsalget. Men gives der ikke en Mellemvei, hvor-

paa vi kunne slaae ind, mellem denne udstrakte Brug og vor nuværende — jeg kunde fristes til at sige — totale Forsømmelse af denne rige Gave, Naturen hvert Aar uden Umage fra vor Side breder ud for vort Öie? thi, for at tale med en dansk Mands (**O. F. Müllers**) Ord, der alt for et Aarhundrede siden hævede sin Stemme til Svampenes Forsvar — „er det tilladt i vore physisk-økonomiske Tider, af lutter Uvidenhed at lade et Rige udyrket, der lover et saa stort Udbytte?“ Denne Mellemvei vil da gaae ud paa at udsøge **enkelte** bestemte Arter, hvis hyppige Forekomst vil lønne Samlerens Møie, hvis Kjendemærker ere sikkre og iøinefaldende, og hvis Forvexling med giftige Arter næsten vil være umulig.

For at udpege disse, er det nødvendigt at forfølge en vis systematisk Orden, og da de Svampe, hvorpaa det her især kommer an, høre til de meest udviklede Former, ville vi begynde ovenfra i Rækken og gaae nedad. — Det første Blik paa hele Svampe-Familien vil da lære os at adskille en vis Gruppe, der udmærker sig ved en mere eller mindre stilket hatformet Deel, paa hvis underste Flade der forekommer et særegent Legeme, der tjener til Underlag for den Hinde, hvori Kiimkornene udvikle sig, og dette Legemes forskjellige Udseende og Form giver os Anledning til at inddele **Hat**-Svampene (Paddehattene) i flere Slægter. Den første og uden al Sammenligning talrigste af disse kunne vi kalde **Bladhat**, fordi vi paa Underfladen af dens Hat finde en Række af udeelte bladagtige Plader, der fra Omkredsen strække sig ind imod Stokken. Hertil henhører:

Kaiserlingen, ved hvis Navn de romerske Tænder løb i Vand, og som endnu er en af de meest yndede Svampe i Italien. Den findes ikke her og kunde maaskee ogsaa give Anledning til Forvexling med

Fig. 2.

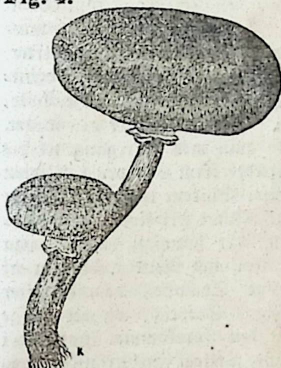
Fluesvampen (Fig. 2, halv Størrelse), der er en af de giftigste. Ved sin høirøde med hvide Vorter besatte Hat, der baner sig Vei gjennem det visne Løv, fængsler den Beskuerens Blik, men indgyder ham tillige Rædsel for nærmere Bekjendtskab. Den er almindelig i vore Skove og benyttes undertiden som Gift for Fluer og andre næsvise Insecter.

Parasolsvampen (Fig. 3) skylder sine ziirlige Former og fryndsede Hat dette Navn; dens Farve er hvid, Hattens falder i det Graalige, Ringen sidder fuldkommen løs om Stokken, der foroven ender sig i en fri Leddeflade oppe i Hatten, forneden er knolleagtig udvidet (dette sidste Tegn deler den med en Gruppe af de mistænkeligste Svampe). Den er ikke sjelden hos os, og da Hattens Kjød er velsmagende, bør den benyttes. (Ved Indsamlingen maae man med stræng Nøiagtighed holde sig til den angivne Form).

Fig. 3.

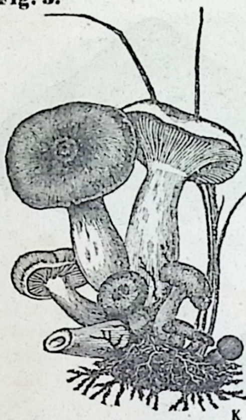

Fig. 4.

Honning-Svampen (Fig. 4) forekommer sædvanligen i store Grupper ved Træstubbe. Dens Farve er i det Hele taget bruun, men da kun en coloreret Afbildning er istand til her at give den fornødne Veiledning, forbigaaes en nærmere Beskrivelse for ikke at friste Nogen. I Bohmen og Østerrig benyttes den meget, hertillands støder man ofte paa den.

Fig. 5.

Den velsmagende Bladhat (Fig. 5) hører til de Svampe, der have en Mælkesaft, og som vi forhen af den Grund have omtalt som mistænkelige; men Saftens safrangule Farve hos denne Svamp, der med god Ret bærer sit Navn, finde vi intetsteds igjen og det gjøres derved til en let Sag for os at adskille den fra de nærmeststaaende giftige Arter, af hvilke **Kolik-Svampen**, hvis Mælk er hvid, iøvrigt ligner den meget. Dens Farve er i det Hele guul med Overgang til det Teglsteensrøde, der især træder frem paa den i Midten nedtrykte Hat i svage Kredse, Bladene ere noget blegere (knuste blive de grønlige), Kjødet hvidligt, af en pebbret Smag. Det er den, der hyppigst bringes paa Torvet i Berlin, og den kan med Rette ansees for at høre til de mere nordlige Svampe, da den efter Fries er meget almindelig i Sverrig, og det tillige er udenfor al Tvivl, at den forekommer hos os i Naaleplantager, Hede-Egne, mellem Enebærbuske o. s. v. hyppig nok til at indsamles, hvilket vi dog blot kunne anbefale dem, der have den nødvendige Opmærksomhed henvendt paa Saften og dens Farve.

Hvad endeligen den **spiselige Skampion** (Champignon) angaaer, da er det den eneste, der hos os har fundet Anerkjendelse, og som derfor kan undvære en Beskrivelse. Dens Fædreland er vidtudstrakt — fra Lapland til Italien og Nord-Afrika, fra Nord-

Amerika rundtomkring til Japan, selv for Ny=Holland skal den ikke være fremmed. Deels paa Grund af dens forskjellige Voxested, deels fordi den dyrkes, varierer den noget i sit Ydre (f. Ex. med brunlige, haarede Skjæl paa den hvide Hat); men alle Forverlinger ere uskadelige undtagen med Skarntyde=Svampen, hvis tykke, knollede og tillige omskedede Rod=Ende dog sikkert vil veilede os. Englænderne have — naturligviis med Held — forsøgt at fremdrive Kjæmpe=Skampioner.

Den næste Slags udmærker sig ved, at den paa Undersiden af Hatten istedetfor de bladagtige Plader har langstrakte, forgrenede Folder — det er **Cantharellen**, hvoraf den spiselige forekommer saa overordentlig almindelig i alle vore Skove, og som i Holsteen, Lauenborg og Hamborg er en af de hyppigst anvendte, men som jeg desuagtet indtil videre vil fraraade, da den i høi Grad ligner sin giftige Sidemand, den orangefarvede Cantharell, hvorfor den ogsaa er forbudt i Østerrig.

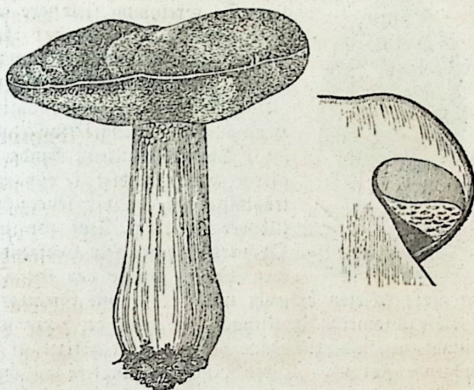
Tænke vi os disse Folder hist og her vore sammen, saa opstaae der først labyrinthformede Gange (som hos Ege= og Birkesvampen); skeer Sammenvoxningen i en høiere Grad, opstaae kun uregelmæssige, mere eller mindre dybe Huller, der trænge ind i Hattens Substants. Disse Sidste hedde Poresvampe og ere i Almindelighed af en haardere, mere læderagtig Beskaffenhed, der gjør dem uspiselige; og jeg behøver blot at henvise til Fyrsvampen, der tilberedes af flere hertil henhørende Arter, for at gjøre dette indlysende. Dog er der en ganske eiendommelig Art, der fortjener at fremhæves, thi, skjøndt den ikke hører til de meest velsmagende, vil den for Mange være en kjærkommen Føde, da et eneste Exemplar ofte vil være istand til at mætte en heel Familie; det er den

Mangehattede og den nærstaaende **Kjæmpe-Poresvamp**, der med den ene Hat taglagt ovenpaa den anden, alle udgaaende fra een fælleds Stok, danner en Masse af betydeligt Omfang. Til et nærmere Bekjendtskab med den udfordres en farvet Afbildning.

En for os vigtigere Slægt er **Rørsvampen**, hvis Navn tilkjendegiver, at Undersladen er besat med fine, tætte, aabne, fra Hatten let sig løsnende Rør, og blandt dens Arter fortjener fornemmelig **den spiselige Rørsvamp**, hyppigen kaldet „Bilse" (forvansket af det Tydske), den største Opmærksomhed. Dens særdeles hyppige Forekomst i hele Landet, dens velsmagende Egenskaber og Umuligheden af skadelige Forvexlinger skulde man have troet vare Talsmænd nok for dens udbredte Anvendelse, og dog lade vi den aarligen raadne hen i vore Skove. Den forekommer især i Udkanten af disse temmeligen tidligt paa Efteraaret, og efter Veirligets Tilstand i større eller mindre Masser. Saavel i Tydskland som Frankrig benyttes den meget, paa enkelte Steder dyrkes den endog paa en særegen Maade, idet man vander Bunden i en Ege- eller Bøgeskov med Vand, hvori de afskrællede Rør ere kogte *). Fig. 6 fremstiller den (ligesom de andre, i halv Størrelse); ved Siden sees et Gjennemsnit med Rørene. Disse ere i den yngre Alder lukkede og hvide, senere aabne og lysegule, tilsidst med et grønligt Skjær; Hattens Farve gaaer fra det Graalige over i det Kaffebrune, Stokken er smudsig hvid, senere lysebruun, paa dens øverste Ende findes et fiint Næt af svagt ophøiede Striber; Kjødet fast og hvidt, ved Brud uforander-

*) Denne Fremgangsmaade er i høi Grad at tilraade enhver Eier af en slig Skovgrund, af hvilken han paa den Tid af Aaret ingen Nytte har; kun synes det antageligere hellere at opbløde end at koge Rørene i Vandet.

Fig. 6.

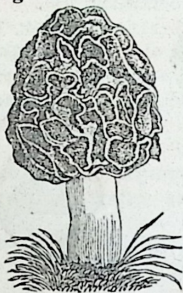
ligt. Dens Forvexling med den gule Rørsvamp er uskadelig og undgaaes let ved at iagttage dennes Farve og Ring; med den kastaniefarvede, hvis Hat er noget uldet, og hvis Kjød hurtigen blaaner, ligesaa; den eneste farlige Forvexling derimod vilde være med Tydskernes „Satanspilz" og „Hexenpilz", der udmærke sig ved en olivenfarvet, noget klæbrig Hat og Stokkens samt Rørenes Purpurrødhed. — Til denne Slægt slutter sig Pigsvampen med Pigge istedetfor Rør; ogsaa deraf gives en spiselig Art.

Fig. 7.

I Modsætning til den store Gruppe, vi kaldte Hatsvampene, staae deels de **Kølledannede** (Fig. 7) deels de **Hætteformede**, hvis Arter alle ere mere eller mindre spiselige, iblandt de sidste endog mange en sand Delikatesse, nemlig Helvellerne og Morklerne (Fig. 8), hvis Hætte er foldet

Fig. 8.

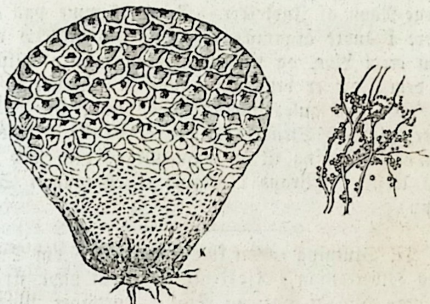

eller med rudeagtige Fordybninger. De forekomme sjeldnere end nogen af de foregaaende; kun enkelte Egne af Danmark synes i saa Henseende at være begunstigede.

Hvis vi blot af økonomiske Hensyn vare trængte saa dybt ind i Svampefamilien, kunde vi gjerne have standset i vor Betragtning her, da der senere kun tilbyder sig ringe Stof for vor Opmærksomhed i saa Henseende; men da jeg tillige har for Øie at gjøre Læseren bekjendt med de vigtigste Grundtræk i disse Planters Udviklingsrække, maa det være mig tilladt at fuldføre denne ved en kort Skizze af de følgende Former. Disse blive nu simplere og mere uanseelige: en større eller mindre Sæk, hvis Indhold bestaaer af utallige, sammenslyngede Traade med de smaae Kiimkorn omkring sig, udgjør nu hele Svampen, Frugtens Stilk træder tilbage, Lysets Indflydelse paa Svampen bliver mindre kjendelig. Af disse saakaldte **Bugsvampe** fortjener **Støvbold-Slægten** (Fig. 9 med det meget forstørrede indvendige Væv ved Siden af) at fremhæves, hvis Arter i den unge Alder — men den er kun kort! uden Fare lade sig anvende som Fødemiddel; men, som sagt, Øieblikket maa gribes, da den ofte efter et Par Timers Forløb forvandler sit Indhold til en grødet Masse, og snart derpaa til et tørt, fiint Pulver, som man har beskyldt for at være ødelæggende for Øinene, en Beskyldning, der gaaer videre end Sandheden.

Endvidere slutter Trøfflen sig hertil, denne underjordiske Svamp, hvorpaa der gjøres særegen Jagt med Sviin, der rode den op, eller med dertil afret-

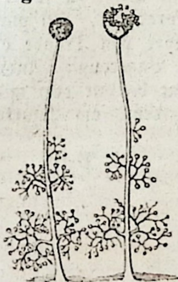
Fig. 9.

tede Hunde. Den kommer kun som Handelsvare hertil, og skjøndt et Sagn omtaler Trøffeljægere i Soroe, have disse vistnok snarere blot havt Navn, end Anledning til at gjøre Gavn.

Fra nu af mister Svampen sin Sæk; nogen træder den frem med enkelte eller forgrenede Traade, hvis Kiimkorn snart ere samlede i disses øverste,

Fig. 10.

kugleformede Ende (Fig. 10 — stærkt forstørret), snart ligge løselig spredte udenpaa. Skjøndt deres Former ere mangfoldige og ofte smukke, finde de sjælden Naade for Menneskets Øine, der ofte med et eneste Strøg tilintetgjør Tusinder af dem, thi deres Navn er — Skimmel, og den Tilstand, de betegne, kaldes Muggenhed. Ile vi altsaa forbi dem, synke vi ned til det nederste Trin, hvor selv Traadene forsvinde, og vi kun forefinde Korn, der dannes af en Modervædske,

og hvor vi kunde fristes til at tvivle paa, om disse fortjene Navn af Individer. De forekomme paa eller snarere i andre organiske Legemer, selv medens disse endnu ere i Live, og tilkjendegive en sygelig Tilstand hos dem; det er dem, der danne de forskjelligt farvede (hyppigst gule) Pletter, vi ofte træffe paa de høiere Planters Stengel og Blade, og hvis Udseende giver os Anledning til at sammenligne dem med Dyrenes Udslet. (Brand i Kornet er en saadan Støvsvamp).

Til Slutning endnu kun et Par Ord om Svampenes Tilberedning i Kjøkkenet. Efterat have skrællet den ydre Hud af Hat og Stok, borttaget Bladene, Rørene o. s. v., saa at man kun beholder det rene Kjød tilbage, skjæres dette i Stykker, hvorved man tillige bortfjerner Alt, der i mindste Maade er angrebet af Orme. Vil man benytte dem strax, kan man tilberede dem som Salat, stuve, koge, riste dem (sædvanlig i Forbindelse med Krydderier), alt, som Kogebogen nærmere angiver; kun er det vel at mærke, at man ikke lader dem staae længe hen i en saadan Tilstand, da de let og hurtigen fordærves. Vil man opbevare dem, trækkes de i Skiver paa Traade og tørres i Luften, bedre end i en Bagerovn; Andre lægge dem først i Saltvand for at beskytte dem mod Insekter; man kan ogsaa sylte dem som Agurker eller opbevare dem i Olie.

E. Petit.

Linieskibet Prinds Christians Kamp og Undergang.*)

Da vi i det ulykfalige Aar 1807, der i saa mange Henseender har efterladt sig nagende Erindringer, mistede vor Flaade, var der kun tvende Linieskibe, som undgik de øvriges sørgelige Skjæbne. Det var Lovise Augusta og Prinds Christian, som begge, da Overfaldet skete, laae i Norge. Men Lovise Augusta var et gammelt Skib, hvis Brøstfældighed noksom viste sig paa dets Nedreise fra Norge; det blev derfor, da det ankom til Kjøbenhavn, aftaklet og oplagt, og kom ikke oftere tilsøes. Prinds Christian var altsaa det eneste Linieskib, som kunde føre Dannebrog over Bølgen. Ogsaa dette skulde vi miste, men vi mistede det med Ære.

Den 12te Marts 1808 seilede Prinds Christian under Capitain Jessens Commando ind ad Sundet efter et Vintertogt til Norge, og kastede Anker under Kronborg Tilstanden paa Skibet var da kun maadelig. Under Seiladsen i den strenge Aarstid, som endnu medførte skarp Frost, havde det lidt meget paa Seil og Redskab, og blandt Mandskabet havde en smitsom Sygdom udviklet sig, en Art Typhus, som hyppig medførte Døden. Smitten tog til efter Ankomsten til Sundet, og omtrent 200 Mand, Tredieparten af Skibets Besætning, maatte sendes iland som Syge.

Imidlertid fik Skibet faa Dage efter Hjemkomsten Ordre til et nyt Togt. Et fransk Armeecorps, under Anførsel af Bernadotte, skulde fra Fyen føres over til Sjelland, for derfra at gjøre Landgang paa Skaane; men man havde faaet Efterretning om, at der i Store Belt laae en engelsk „Fregat"**), som var til Hin=

*) Til Grund for denne Fremstilling ligger den af Capitain Dahlerup i Archiv for Søvæsenet, 11te og 12te Bind, meddeelte Beskrivelse af det nævnte Linieskibs sidste Campagne. Ved at henvende sig til adskillige Dienvidner, er det lykkedes her at bringe nogle flere Træk ind i Billedet, hvilke vel ikke kunne tjene til at fuldstændiggjøre de historiske Hovedomrids, men dog maaskee ville bidrage til at give det Hele mere individuelt Liv.

**) Det var en Corvet og en Brig. See S. 19.

der for Overfarten. Rigtignok var man, som det sees af et Brev fra Admiralitetet, ikke aldeles vis paa at Bernadotte virkelig, som han foregav, meente det alvorligt med Overgangen; og saavel dengang, som senere, have vægtige Stemmer paastaaet, at Fregatten ikke vilde have været istand til at standse Armeens Overfart, saa at der ikke var tilstrækkelig Grund til at udsætte det eneste Linieskib, man havde; imidlertid fik dog Prinds Christians Chef den 18de Marts Ordre til at gaae til Beltet for at tage eller forjage bemeldte Fregat. Ordren lød, at denne Expedition skulde foretages hastigt og hemmeligt; men dette kunde ikke skee. Skibet maatte forsynes med Proviant, og nyt Mandskab sendes fra Kjøbenhavn til Erstatning for det syge; alt dette medtog et Par Dage. Og da Forberedelserne ikke kunde holdes skjulte, kunde heller ikke Expeditionen blive en Hemmelighed.

Den 21 Marts om Morgenen lettede Prinds Christian Anker under Kronborg og styrede sydpaa, for at gaae søndenom Sjælland til Beltet; men da man var kommet forbi Hveen, blev Vinden sydostlig; man vendte derfor og gik tilbage for at løbe nordom Sjælland. Skibets Chef var, som før er meldt, Capitain Jessen, en Mand med en levende, ildfuld Sjæl, og tillige af en i høi Grad ædel og uegennyttig Charakteer og ridderlig Aand. Menneskelig deeltagende indtil Blødhed, var han, naar det gjaldt, kraftig og bestemt og udviklede da det meest uforfærdede Mod, som voxede med Faren og kunde stige indtil Opbruusning og stor Dristighed. Jessen havde erhvervet sig et hædret Navn ved flere kjække Affairer i Vestindien, navnlig ved, som Chef for Briggen Lougen, at afslaae to betydeligt overlegne engelske Krigsskibes Angreb. Næstcommanderende var Capitain Rothe, en Mand, hvis jernfaste Charakteer afprægede sig i hans Ydre, ligesom den viste sig i hans urokkelige Retfærdighed og Strenghed i Tjenesten, og i Kampen gav ham den uforanderlige Koldblodighed, der dannede et Complement til Jessens Ild. Tidligere havde han hæderlig udmærket sig i Slaget den 2den April, ligesom han senere udfoldede det administrative Talent, der gjorde ham saa nyttig i Fædrelandets Tjeneste. Efter dem fulgte Lieutenanterne Top og Ferry, begge brave og dygtige Officerer, samt Lieutenant Willemoes,

en ung Mand, der var ligesaa meget elsket for sin muntre Godmodighed, som agtet paa Grund af sit fyrige og haardnakkede Mod, og hvis kjække Forhold den 2den April var blevet saa navnkundigt. Han var siden gaaet over i russisk Tjeneste; men da Fædrelandet stedtes i Nød, vendte han tilbage, og traadte ombord paa Prinds Christian, da dette Skib sidste Gang gik til Norge. Under disse Officerer commanderede Lieutenanterne J. W. C. Krieger, O. Lütken, W. og H. Dahlerup*) samt Cadet-Maanedslieutenanterne Braag og Thostrup, og de ældre Cadetter F. Wulff og J. Weidemann. Soldatesken commanderedes af Premierlieutenant Soland. Besætningen var ikke fuldtallig og udgjorde kun 576 Mand, hvoraf ovenikjøbet 36 vare syge. Tilmed bestod Tredieparten af denne Besætning af nye Folk, for den største Deel uvante til Søen og fremmede for Skibet, deres Kammerater og Officererne; endnu ved Udseilingen af Sundet maatte de lære de første Greb i Exercitsen. Og med disse skulde Skibet næste Dag gaae i Slag!

En halv Time efter at Prinds Christian havde passeret Nakkehoved, ankom 3 engelske Linieskibe i Sundet. De udgjorde i Forbindelse med nogle Fregatter en Eskadre, som en Tidlang havde ligget indefrossen i Gothenborg. Rygtet sagde, at de fra Helsingborg (maaskee endog fra Helsingør) havde faaet Underretning om Prinds Christians forehavende Expedition til Beltet. Da de nu erfarede, at Skibet allerede var afseilet, ilede de tvende af dem, the Stately og Nassau, afsted for at opsøge det; men det tredie og største, Vanguard, blev liggende i Sundet for at spærre det Tilbageveien.

Imidlertid fortsatte Prinds Christian sin Fart omkring Nordkysten af Sjælland. Kl. 1½ efter Middag bemærkedes et Par Miil forud to Orlogsmænd, som siden viste sig at være Fregatter. De kom nordfra og søgte med alt, hvad trække kunde, ind i Beltet. Prinds Christian vedblev at styre i vestlig Retning, gik Kl. 3 mellem den nordvestlige Pynt af Sjælland (Sjællands Odde) og den nordlig derfra liggende Grund, som kaldes Hasteens Grund, og dreiede nu ind ad Beltet til. Fregatterne vare langt forud, og da det var for

*) H. Dahlerup laa syg, heftig angrebet og afkræftet af Feberen.

nær ved Aften til at Linieskibet kunde foretage sig noget mod dem, ankrede dette sydfor Seierøe. Fregatterne gik til Ankers en Miilsvei sydligere ved Refsnæs.

Om Morgenen den 22de Marts lettede Fregatterne Kl. 8 og styrede op mod Prinds Christian, som de, efter al Sandsynlighed antoge for en Fregat. De Danske haabede nu, at det vilde komme til Slag, og Stemningen var oprømt. Da Officererne stode i Samtale paa Dækket, bemærkede en af dem, halv spøgende: „Hvem veed nu, om vi alle i Morgen skulle være saaledes samlede." „Vel", udbrød en Anden, „lad os lægge Kort derom", og Kortene, som man ofte havde ved Haanden for at bøde paa Sølivets Eensformighed, bleve tagne frem. Men, besynderligt nok, vilde de, uagtet gjentagne Forsøg, ikke falde til for Willemoes og W. Dahlerup — netop de tvende, som siden faldt — hvorfor en af dem utaalmodig kastede dem tilside. Linieskibet lettede Anker Kl. 8½ og stod ogsaa nordefter, hvormed Hensigten var at drage Fregatterne bort fra Beltet. Kl. 12 saaes nok en Fregat med engelsk Flag kommende nordfra. Den gjorde Signaler, men da Prinds Christian ikke besvarede dem eller tonede Flag, flygtede den vestefter og forenede sig med de to andre. Endnu i to Timer seilede Jessen i nordlig Retning, i den Tanke, naar han kom ovenfor Hasteensgrunden, at angribe Fregatterne. Men nu bemærkede man i Nordost mellem Anholt og Lysegrunden 2 svære Skibe, der kom styrende ned mod den danske Orlogsmand. Snart viste det sig, at det var Linieskibe. Prinds Christian vendte derfor og bar i en Tid af tre Qvarteer ned mod Seierøe. Ved at gaae mellem denne Øe og Sjælland kunde man vinde et Forspring i Beltet og mulig komme op under Nyborg; men Lodsen, eller den saakaldte bekjendte Mand, som man havde faaet ombord fra Kjøbenhavn, var frygtsom for at føre Skibet denne Vei, og tabte sin Fatning. Krigsraadet, som Jessen sammenkaldte af de 4 ældste Officerer, blev ogsaa af den Mening, at man ikke skulde søge Beltet, da man derved vilde drage alle de engelske Skibe efter sig, og saaledes gjøre Armeecorpsets Overgang umulig, hvorimod man besluttede heller at opoffre sig end saaledes netop at modarbeide Øiemedet af Sendelsen, der, som Ordren havde udtrykt sig, „var af

yderste Vigtighed". Idet man gik nordom Sjælland, antog man det ogsaa for muligt, at kunne knibe sig igjennem til Sundet, ved at holde sig nær til Grundene, som man troede at kjende bedre, end Fjenden. Man vendte derfor igjen nordefter, og da Skibet var kommet omkring Sjællands Odde, seilede man, paa en kort Tid nær, da Vinden dreiede sig, langsmed Odden nær ved Vinden, som var sydostlig. Men nu bare ogsaa de fjendtlige Linieskibe, for hvem Vinden var fordeelagtig, ned paa Prinds Christian, og Fregatterne fulgte efter. Vinden løiede af, hvilket var til Skade for de Danskes Seilads. Ombord paa Prinds Christian var imidlertid Stemningen frimodig; Folket sang ved Kanonerne; og Willemoes skal ved Synet af de svære Seilere, der nærmede sig mere og mere, have sagt: „Lad os tage Stadsuniformerne paa; thi det bliver en høitidelig Bataille".

Nattens Mørke lagde sig over Havet, og hvert Øieblik blev mere forventningsfuldt. Kl. 7½ vare de fjendtlige Linieskibe ganske nær, i Prinds Christians Kjølvand; det var de samme, som havde været i Sundet: the Stately commanderedes af Capitain Parker, Nassau af Capitain Campbell. Hvert af dem førte 68 Kanoner, netop ligesaa mange, som Prinds Christian, men tildeels af større Kaliber.

Før Kampen herskede der en Stund dyb Stilhed ombord paa Prinds Christian. Man følte Øieblikkets Alvor. Hver Mand stod paa sin Plads, beredt paa, hvad der skulde skee. Paa Skandsen eller den agterste Deel af det øverste Dæk havde Willemoes Commando som Chefens Adjutant; Bakken, eller den forreste Deel af øverste Dæk, commanderedes af Rothe og Lütken, øverste Batteri af Ferry og W. Dahlerup; underste Batteri af Top og Krieger. Cadet-Maanedslieutenanterne og Cadetterne vare fordeelte paa Batterierne. Soland med Soldatesken havde sin Plads paa Ophøiningen af Agterdækket. De Danske aabnede Kampen ved at skyde agter ud fra Arkeliportene, og det ikke uden Virkning; men snart kom de fjendtlige Linieskibe op, hvert paa sin Side, dog noget agterud, og gave deres fulde Lag, som Jessen besvarede. I denne Stilling fortsattes nu Kampen næsten paa Pistolskuds Distance, idet Prinds Christian under Seiladsen dreiede sig noget

til Siderne for at give Modstanderne efter hinanden sit hele Lag. De rødgule Ildstrømme, som væltede sig ud af Skibenes Sider, lyste frygteligt over de mørke Vande; Luften gløddede, Øret bedøvedes af Kanontordenen, blandet med de Saaredes Jamren og Kuglernes Hvinen eller Slag, naar de traf og splintrede, hvad de mødte. Hele Skibet zittrede, naar Lagene gaves. Døden truede allevegne; blot en ringe Forandring af Stilling eller en Bøining af Legemet afgjorde Liv og Død. Da Lieutenant Krieger, som var paa underste Batteri, saae en Kanon blive urigtig rettet, bad han dens Commanderende bytte Plads med sig, for at han selv kunde tage Sigte; men neppe havde denne stillet sig paa Lieutenantens Plads, før en Kugle dræbte ham paa Stedet. Men den raske Mand har under saadanne Forhold ikke Tid til nogen frygtsom Tanke; han har nok at tænke paa med at udføre sin Forretning, og Timerne flyve som Øieblikke. Fjendens Angreb skete med stor Forsigtighed; det blev fra vor Side besvaret med Overlæg og Raskhed. Lag paa Lag gik med Ro og Precision. Men Partiet var ulige; Mange faldt paa dansk Side, og endnu Flere bleve saarede. Alene i Store-Mærs bleve Tre dræbte og Tre saarede. En af de Sidste, som havde mistet Laaret, firede sig ned i Hænderne for at lade sig forbinde. Takkelagen blev meget forskudt; flere Kanoner kom i ubrugbar Stand, og Roret blev saa beskadiget, at man havde Vanskelighed med at styre Skibet. Dettes Cours var imidlertid bleven rettet noget mere ind mod Landet, for, hvis saa skulde være, heller at sætte det til, end at overgive det til Fjenderne.

Omtrent Kl. 9 indtraadte en Standsning i Kampen, idet de engelske Skibe, som ogsaa havde lidt meget betydeligt, holdt sig tilbage for at kunne repareres. Prinds Christian havde ikke stort Gavn af dette Ophold, da Takkelagen var saa forskudt, at der i den korte Tid ikke kunde repareres tilstrækkeligt. Men Modet og Haabet derombord var endnu aldeles usvækket. De danske Naturer vare blevne varme. „Nu er jeg ret oplagt til at slaaes", sagde Lieutenant W. Dahlerup, da Officererne vare samlede paa Batteriet, og denne Yttring udtrykte, som det viste sig, de Flestes Tanker. Mandskabet tvivlede aldeles ikke paa, at man vilde kunne afslaae Fjenden; om Jessen troedes og

sagdes der blandt den menige Mand, at han før vilde sprænge Skibet i Luften end overgive det, hvilket vist-nok heller ikke var uovereensstemmende med hans Charakteer. Efter knapt en halv Times Forløb kom de engelske Skibe igjen op ved Siderne af Prinds Christian, hvis Mandskab hilsede dem med et vældigt Hurra. Kampen begyndte nu paa samme Maade som tilforn, med fornyet Heftighed. Man skal have raadet Jessen at hænge tre Lanterner under Gaffelen, ligesom de engelske Skibe havde, for at dette mulig kunde give Anledning til Feiltagelse; men Jessen skal have svaret: „Nei! Jeg kryber ikke i Skjul". Ogsaa har man fortalt os paa anden Haand, at Flaget blev skudt ned, men at Jessen havde givet Befaling til at heise det igjen, med det Tilføiende: „Jeg vil lade det spigre fast paa Gaffelen". Saavel Officerer som Menige, paa enkelte af de uøvede Folk nær, sloges med udmærket Tapperhed, saa at Jessen siden kunde vidne, „at ingensinde et kjækkere Mandskab fægtede under Dannebrog". Officererne, som med Undtagelse af Nordmændene Ferry og Soland, alle vare Danske, havde været tilbøielige til at troe om Nordmændene, at deres Gjerninger ikke svarede til deres Ord; men de maatte erkjende, at de Norske i Slaget viste sig i høi Grad kjække. En ung norsk Sluproer ved Navn Peter Heldal, der havde været anseet for en stor Praler, udmærkede sig i den Grad, at han siden længe blev omtalt og beundret af Officererne. Den første Officeer, der faldt, var Willemoes. Han var traadt op paa en Kanon for at see over Nælingen af Skibet ud efter Fjenden, da en Kugle traf ham og borttog en Deel af hans Hjerneskal. Desuagtet sprang han dog selv ned af Kanonen og greb Rothe i Armen, som hjalp ham hen til Agtertrappen, hvor han segnede død om. Derpaa faldt Lieutenant Soland. Hans Post paa den ophøiede Deel af Agterdækket var en af de farligste Poster paa hele Skibet. Derfor faldt ogsaa de Fleste af hans Folk, og Soland begav sig ned paa øverste Batteri, hvor han spøgende sagde: „Alle mine Karle have sagt Farvel til mig, jeg har ingenting at gjøre meer deroppe; giv mig noget at bestille her hos Eder." Han fik sit Banesaar af en Skraasæk, som knuste begge hans Been og gik ind i

Underlivet. Han led frygteligt, inden han døde, hvilket ikke skete før flere Timer efterat Slaget var endt.

Desværre! den store Mandighed, som vistes i dette Møde, kom kun os tilgode, der kunne være stolte af den. Lykken havde hidtil ikke begunstiget vore Kjække, og nu vilde selv dens Gunst neppe længer kunne have gjort noget heldigt Udslag for dem. Prinds Christians Skrog var meget ilde tilredet; Mandskabet ved Kanonerne blev stedse tyndere, og de Overblevne afkræftedes bestandig mere ved den store Anstrengelse, det voldte at betjene Kanonerne paa begge Sider, og ovenikjøbet vare Fregatterne nu ogsaa komne til og kunde tage Deel i Kampen. — I disse Øieblikke var Jessens Sjæl i et voldsomt Oprør. Hele hans Hu og Tanke var som sammengroet med Skibet; den kjæmpede mod Fjenden i hvert et Lag, der gik ud af hans Stykporte, og brødes harmfuldt med Overmagtens Tryk, der blev sværere og sværere. Skibet fortsatte bestandig sin Cours henimod Landet. Da kom et afgjørende Tidspunkt. Klokken omtrent $10\frac{1}{4}$ løb det yderste Linieskib frem foran Bagbords Boug af Prinds Christian, medens det andet lagde sig ved dets Styrbords Laaring. Efterat en Opfordring til Overgivelse var bleven afviist, gave begge paa eengang et frygteligt Lag, som udbredte Død og Ødelæggelse i det danske Skib. I dette sørgelige Øieblik faldt, foruden mange af den menige Besætning, Lieutenant W. Dahlerup, hvis Hoved blev afskudt; og Rothe saavelsom Top bleve haardt saarede. Den første fik sine Saar paa Skandsen, hvor han for det meste havde opholdt sig og havt betydelig Deel i Ledelsen af Slaget. Hans venstre Arm blev paa flere Steder overslaaet, og Siden knuust, saa at han maatte forlade Dækket. Da han kom hen til Storlugen, hvor de Saarede paa en Stol bleve firede ned til Lazarettet, gjorde man Anstalter til at skaffe ham som Næstcommanderende ned først; men Rothe befalede, at man først skulde nedfire dem, der vare haardere saarede. Top, som var paa underste Batteri, mistede sin ene Fod, der blev afskudt, da han satte den anden paa Trappen for at gaae op til Chefen og gjøre en Melding. Benet blev sat af lidt nedenfor Knæet. Det ene af de engelske Skibe var nu saa nær Prinds Christian, at deres Ræer toge fat i hverandre. Uden-

tvivl havde Briterne isinde at entre, hvilket under den Tilstand, Skibet var i, ikke kunde forhindres. Med enkelte Kanoner havde de Danske endnu besvaret det sidste ødelæggende Lag; nu gik den mattede Kjæmpe taus igjennem Mørket, og Fienderne paalagde ogsaa deres Kanoner Taushed. Et Raab om Overgivelse hørtes atter fra det ene fiendtlige Skib. Jessen som gik op og ned paa Skandsen og knugede sin Sabel i Haanden, besvarede det med et foragtende Sømandsudbrud. „Hvorfor skyder I ikke?" sagde han til en Officeer, som bragte ham Melding fra Batteriet. „Vi have ingen Folk", svarede denne. Endnu talte Jessen om at gribe til Huggerterne og Entrebilerne; men Modstand var umulig. — I dette Mulm, der ligesom et Gravmørke bedækkede den overmandede Heltekraft under dens Forbløden, sank Flaget fra dets høie Plads, og en engelsk Officeer betraadte det danske Dæk. Men man havde ikke forgjæves holdt ud til det Yderste. Skibet var ganske nær ved Land, det havde allerede engang berørt Grunden, og da det svaiede op for Ankeret, som Fienden øieblikkelig lod falde, stødte det for anden Gang og stod snart efter fast paa Stranden.

Da den engelske Officeer blev ført op paa Skandsen til Jessen, betvang denne Forbittrelsen, hvormed han kjæmpede, og leverede ham sin Sabel; men Officeren bad ham at beholde den og viste ham Ærbødighed og Deeltagelse. Han blev derefter strax ført ombord i Linieskibet the Stately, hvor Capitain Parker mødte ham med den Agtelse og Opmærksomhed, som den ene brave Kriger gjerne yder den anden. Ogsaa de friske Folk bleve saa hurtig, som det kunde skee, bragte fra Borde, dog uden at det tillodes dem at medtage deres Tøi. De Saarede maatte tilbringe Natten ombord paa det ødelagte Skib, hvor deres egne Læger pleiede dem, saagodt de formaaede; den næste Dag, den 23de, bleve ogsaa de bragte fra Borde; 84 Mand vare haardt saarede, 42 let saarede, og 61 faldne. Om Aftenen Kl. 7 blev der stukket Ild paa Vraget, og Prinds Christian gik op i Flammer. Henimod Kl. 10 sprang det i Luften. Mange døde Legemer kastede Bølgerne siden op paa den danske Kyst, og blandt dem gjenkjendte man Ligene af Willemoes, W. Dahlerup og Soland. De bleve hæderlig begravne paa Oddens Kirkegaard.

Capitain Fribert til Anneberggaard satte siden en Mindestøtte af norsk Marmor over de Faldne.

De engelske Linieskibe, som havde lidt meget mere, end de Danske kunde formode, bleve indtil d. 26de Marts liggende for Anker udenfor Odden for at repareres, og afgik derpaa til Gothenborg. De Fangne, saavel Mandskab som Officerer, bleve behandlede med den største Omhu. De saarede Officerer bleve indqvarterede paa the Stately i Capitainens eget Sovekammer. Jessen og Parker boede sammen i Kahytten, og de to Mænd, som for faa Dage siden havde kjæmpet paa Liv og Død, slumrede nu fredeligt i det samme Værelse og spiste venskabeligt ved det samme Bord. Efter Ankomsten til Gothenborg kom de friske Folk strax iland; de Syge derimod maatte en Tidlang blive ombord formedelst Vanskeligheden ved at transportere dem over Isen. Paa det engelske Skib omkom den tolvaarige Kadet J. Lütken ved et ulykkeligt Tilfælde. I Slaget havde denne Dreng viist et Mod, som lovede Meget, i det han, ligegyldig for Faren, med nogle Matrosdrenge løb omkring paa Batteriet og tændte Lanternerne, som bestandig slukkedes. I Mai og Juni Maaneder bleve de Saarede og Syge, som kunde transporteres, hjemsendte til Danmark og udvexlede. De Øvrige bleve bragte til England som Krigsfanger.

Endeel af de Commanderende paa Prinds Christian, som levede efter Slaget, dækkes nu af Jorden. Jessens Been hvile paa St. Thomas, Rothes i Kjøbenhavn, Tops i Helsingør. Braag og Thostrup ere ogsaa døde. Men endeel af dem ere endnu blandt de Levende. Ferry og Weidemann ere Officerer i den norske Søetat. Krieger er Commandeur i den danske samt Stænderdeputeret, O. Lütken og H. Dahlerup Commandeur-Capitainer. Wulff er Indrolleringschef paa Falster. Erindringen om deres og Kampfællers Daad skulle disse Blade opfriske og udbrede blandt fædrelandskfindede Medborgere. M.......n.

Om det danske Riges Befolkning.

I Folkekalenderen for forrige Aar var Folkemængden i Hertugdømmene Slesvig og Holsteen ansat til 801,208 Individer; men af de nu udkomne trykte officielle Tabeller sees, at den den 1ste Februar 1840 har været 803,619. For hele det danske Rige, i og udenfor Europa, angives paa samme Sted Folkemængden, som følger:

Danmark	1,283,027.
Hertugdømmet Slesvig	348,526.
— Holsteen	455,093.
— Lauenborg	45,342.
Bilandene: Færøerne (18de August 1834)	6,928.
Island (2den Februar 1835)	56,035.
Grønland (31te Decbr. 1834)	7,552.
Vestindiske Colonier (1ste October 1835)	43,178.
Ostindiske Colonier (1 Juli og 7 Novbr. 1835)	35,732.
Paa de danske Besiddelser paa Kysten af Guinea, hvor ingen Folketælling har fundet Sted, har Commissionen for Tabelværket calculeret Folkemængden til	40,000.
Hele Rigets Folkemængde udgjør altsaa .	2,321,413.

Da Folkemængden i Ostindien ikke var mig bekjendt, og den paa Kysten af Guinea ikke calculeredes saa høit af mig, som bemeldte Commission har gjort, angaves hele Rigets Folkemængde i Kalenderen for ifjor kun til 2,290,000. Man maa iøvrigt lægge Mærke til, at Folketællingen fandt Sted i Danmark og Hertugdømmene for omtrent 2 Aar siden, og i Bilandene samt udenfor Europa i Aarene 1834 og 1835, og man vil da indsee, at Folkemængden ved nærværende Aars Slutning maa være 45,000 til 50,000 større, end ovenfor anført.

Da Tabellerne over Folketællingen i Hertugdømmene nu ere fuldstændigen bekjendte, see vi os istand til at supplere flere af de i forrige Kalender givne Oplysninger.

Commissionen for det statistiske Tabelværk angiver, at Folketilværten i Danmark i de 6 Aar 1834—1840 var 5,45 pCt., og i Hertugdømmene Slesvig og Holsteen i de 5 Aar 1835—1840 var den 4,98 pCt. Tilværten i Hertugdømmene var altsaa næsten $\frac{1}{10}$ pCt. aarligen større, end i Danmark, og denne Forskjel antages at hidrøre fra den ubetydelige Tilvært i Hovedstadens Befolkning. Denne udgjør nemlig 120,000 eller $\frac{1}{10}$ Deel af Danmarks samtlige Folkemængde, og dens Tilvært siden 1834 var i alt kun 1527 eller $1\frac{1}{4}$ pCt. Havde nu Tilværten i Hovedstaden været ligesaa stor som i de andre Kjøbstæder og paa Landet, da vilde Tilværten for hele Landet have været 5000 Mennesker mere, end Tilfældet nu er, og Danmarks Folkemængde var da omtrent bleven forholdsviis ligesaa meget forøget som Hertugdømmenes. Dødeligheden i en stor Stad med en stærkt sammentrængt Befolkning er altid større end i de mindre Stæder; derfor tiltager Befolkningen i hiin kun lidet, med mindre Indvaanerne af Landalmuen eller fra Udlandet forøge Befolkningen; men Kjøbenhavns nærværende Stilling er ikke tillokkende for Indvandrende, tvertimod har man Grund til at antage, at Mange af vore Haandværkere drage til Udlandet, hvor duelige Arbeidere dog altid paa et eller andet Sted finde Beskjæftigelse.

I Hertugdømmene Slesvig, Holsteen og Lauenborg levede iblandt 1000 Individer

	I Stæderne og Flækker.	Paa Landet.
I Slesvig	208.	792.
Holsteen	271.	729.
Lauenborg	198.	802.

Jeg har allerede i Kalenderen for forrige Aar anført, at i Danmark levede — uagtet Hovedstadens store Befolkning — kun 203 i Stæderne og 797 paa Landet. Sammenligne vi dette nu med Hertugdømmene, saa finde vi, at baade i Hertugdømmet Slesvig og i Holsteen leve forholdsviis flere Mennesker i Stæderne, end i Danmark. I Hertugdømmet Holsteen er Antallet af Beboerne i Stæderne endog **langt** større, hvilket for en Deel er at tilskrive Altonas store Befolkning. Men selv uden at tage Hensyn hertil, finder man, at Størrelsen af Befolkningen i Stæ-

derne dog er betydelig, og udgjør 223 af 1000. Grunden til den større Befolkning i de holsteenske Stæder maa tildeels ligge i de nærmeste Forbindelser med Hamborg, og Stædernes Afsætning, selv af Haandværksarbeide, til hiin store Handelsstad. Men den ligger ogsaa tildeels i Landbeboernes Velstand og — under mindre Huusflid — større Forbindelse med Stæderne, skjøndt en stor Deel af Landbeboerne forsyne sig med mangehaande Varer fra Altona og Hamborg.

Af den anførte Befolkning i de 3 Hertugdømmer, var

	Af Mandkjønnet.	Af Qvindekjønnet.
i Slesvig	172,222.	176,304.
Holsteen	229,179.	225,914.
Lauenborg	22,806.	22,536.

Altsaa levede i Slesvig 1000 Mandfolk imod 1024 Fruentimmer; i Holsteen 1000 imod 986, og i Lauenborg 1000 Mandfolk imod 988 Fruentimmer; lægges nu den samtlige Befolkning sammen, saa udkommer et Forhold som 1000 Mandfolk imod 1001 Fruentimmer, medens Forholdet i Danmark er (omtrent ligt det i Slesvig) 1000 Mandfolk imod 1026 Fruentimmer. Det gunstige Forhold, som viser sig i Holsteen og Lauenborg, maa vel tilskrives de mangfoldige til Hamborg udvandrende Fruentimmer, som let finde fordeelagtig Tieneste der.

Af 1000 Mandfolk vare

i Slesvig	329	gifte.	631	ugifte.	40	Enkemænd.
i Holsteen	326	—	636	—	38	—
i Lauenborg	308	—	660	—	32	—

Af Qvindekjønnet:

i Slesvig	320	gifte.	585	ugifte.	95	Enker.
i Holsteen	327	—	589	—	84	—
i Lauenborg	310	—	616	—	74	—

Eller tilsammenlagt levede i Hertugdømmene

af Mandfolk	327	gifte.	635	ugifte.	38	Enkemænd.
af Qvindekjønnet	323	—	589	—	88	Enker.

I Danmark var Forholdet

af Mandfolk	332	gifte.	634	ugifte.	34	Enkemænd.
af Qvindekjønnet	322	—	590	—	88	Enker.

Heraf sees altsaa, at Forholdene, forsaavidt angaaer Qvindekjønnet, ere lige i Hertugdømmene med Danmark, men at der med Hensyn til Mandfolk findes en liden Forskjel.

Det er ellers mærkeligt, at Antallet af de ugifte Mandfolk er saa stort i Hertugdømmet Lauenborg, ligesom i det Hele Antallet af gifte Folk er meget ringere, end baade i Holsteen, Slesvig og i Danmark.

I Almindelighed regner man 5 Personer, uden Hensyn til Alder eller Kjøn, for enhver Familie; og ved den sidste Folketælling har dette ogsaa stadfæstet sig.

Familiernes Antal var

i Danmark .	260,978	eller	4,92	paa	hver	Familie,
Slesvig . .	71,571	—	4,87	—	—	—
Holsteen . .	92,697	—	4,91	—	—	—
Lauenborg .	8,671	—	5,23	—	—	—

I Hertugdømmet Lauenborg bestod altsaa en Familie af et større Antal Personer, end i den øvrige Deel af Riget. I Gjennemsnit udgjorde det imidlertid omtrent 4,91 paa enhver Familie, altsaa nær 5.

Med Hensyn til Folkemængdens Fordeling, samt hvormange Mennesker, der boe paa hver Qvadratmiil, vare Forholdene, som følger:

	Landdistricterne alene.	Kjøbstæder og Landdistricterne.
Sjælland . . .	2,330.	3,542.
Møen	2,448.	2,820.
Bornholm . . .	1,630.	2,430.
Fyen	2,364.	2,799.
Langeland . . .	2,885.	3,245.
Laaland	2,033.	2,342.
Falster	2,151.	2,479.
Nørre-Jylland .	1,092.	1,226.
Slesvig	1,759.	2,107.
Holsteen	2,430.	2,940.
Lauenborg . . .	2,038.	2,386.

I Gjennemsnit levede i Danmark 1,884, og i Hertugdømmene 2,500 Mennesker paa hver Qvadratmiil. Af det Ovenstaaende sees imidlertid, at den tynde Befolkning i Jylland har betydelig Indflydelse paa den ringe Befolkning efter Arealet i hele Danmark. Øen Langeland er i Land-

districterne alene tættest befolket; nemlig 2,895 Mennesker paa Qvadratmilen. At Øen Sjælland er stærkere befolket, naar Kjøbstæderne medregnes, har naturligviis sin Grund i Kjøbenhavns store Befolkning.

I Hertugdømmet **Slesvig** ere Øerne Ærøe og Als tættest befolkede; thi paa den første Ø levede 6,413 paa Qvadratmilen, og paa Als levede 3,332 Mennesker pr. Qvadratmiil. Mindst befolket er Amtet **Hadersleben** med 1,407 Mennesker, og Amtet **Apenrade** med 1,845 Mennesker pr. Qvadratmiil. I Hertugdømmet **Holsteen** er Klosterdistrictet Preetz tættest befolket, nemlig 4,825 Mennesker pr. Qvadratmiil, dernæst Amtet Kiel med 4,055 og Retwisch med 3,965 Mennesker pr. Qvadratmiil. Mindst befolket er Amtet Rendsborg med kun 1,336 og Segeberg med 1,412 Mennesker pr. Qvadratmiil. Naar man iøvrigt lægger Danmark og de 3 Hertugdømmer sammen, da levede 2090 Mennesker paa hver Qvadratmiil.

Stæder og Flækker baade i Kongeriget og i Hertugdømmene, som tælle over 2,000 Indbyggere, ere følgende.

Kjøbenhavn . . .	120,819.	Apenrade	4,021.
Altona	28,095.	Husum	3,851.
Flensborg	15,440.	Svendborg	3,577.
Kiel	12,344.	Lauenborg	3,477.
Slesvig	11,298.	Viborg	3,343.
Rendsborg	10,009.	Uetersen	3,313.
Odense	9,198.	Sønderborg	3,295.
Helsingør	7,645.	Segeberg	3,191.
Aalborg	7,192.	Slagelse	3,186.
Aarhuus	7,087.	Roeskilde	3,138.
Randers	6,633.	Wandsbeck	3,127.
Hadersleben . . .	6,156.	Meldorf	2,975.
Glückstadt . . .	5,939.	Tøndern	2,917.
Itzehoe	5,528.	Nyborg	2,891.
Heide.	5,284.	Ratzeborg	2,855.
Elmshorn	5,097.	Wilster	2,779.
Horsens	4,933.	Veile	2,705.
Preetz	4,647.	Plöen	2,671.
Fredericia	4,433.	Oldeslohe	2,667.
Neumünster . . .	4,120.	Mölln	2,663.
Eckernförde . . .	4,058.	Neustadt	2,647.
Rønne	4,055.	Kolding	2,611.

Ribe	2,475.	Kallundborg	2,211.
Tønningen	2,412.	Marstall	2,171.
Nakskov	2,399.	Faaborg	2,110.
Assens	2,384.	Holbek	2,105.
Oldenborg	2,366.	Kjøge	2,087.
Nestved	2,271.	Lütjenborg	2,012.
Friederichsstadt . . .	2,272.		

I Kalenderen for 1842 er allerede anført Folkemængden efter Altersclassen, men da den ikke er fuldstændig anført, og der paa den Tid ei heller kunde anstilles Sammenligning med Hertugdømmene, saa finder jeg det hensigtsmæssigt at give nedenstaaende Oversigt over Folkemængden baade i Danmark og Hertugdømmene, deelt efter Altersclasserne.

Af 1000 Mennesker henhørte til Altersclassen

	Danmark.	Hertugdømmene.
indtil 1 Aar	27,11	31,13
1 Aar til 5 Aar .	97,03	102,89
5 — - 10 — .	103,30	110,66
10 — - 15 — .	100,79	102,06
15 — - 20 — .	103,39	103,47
20 — - 30 — .	170,38	161,97
30 — - 40 — .	134,38	134,09
40 — - 50 — .	104,26	104,25
50 — - 60 — .	74,61	72,77
60 — - 70 — .	52,92	50.
70 — - 80 — .	25,29	22,13
80 — - 85 — .	4,51	3,14
85 — - 90 — .	1,63	1,16
90 — -100 — .	0,40	0,28

I den høie Alder fra 100 til 105 Aar fandtes der i det Hele i Kongeriget 9 Personer, hvoraf de 3 vare Enkemænd og de 6 Enker. Af disse levede 1 i Kjøbenhavn, 1 i Nykjøbing i Sjælland, 1 i Ringkjøbing, 1 paa Landet i Fyen og 5 paa Landet i Jylland. Blandt disse 9 Personer vare de 7 Almisselemmer og de 2 Aftægtsfolk. Af høiere Alder levede der ikkun een gift Mand, en pensioneret Sergeant, i Ubberød Sogn, Odense Amt, 118 Aar gammel. Hans Kone var 39 Aar gammel.

Tager man Kongeriget og Hertugdømmene tilsammen, da bestaaer omtrent $\frac{1}{3}$ af hele Folkemængden af Børn un-

der 15 Aar, som altsaa deels slet ikke, deels kun ubetydeligt, kunne bidrage til deres Underhold. I Forhold dertil er det kun et ubetydeligt Antal, som Alderdommen betager Evnen til Erhverv. Det er kun omtrent 8 pCt. af hele Befolkningen, der er over 60 Aar, og circa 3 pCt., der er over 70 Aar, og selv blandt dem er der endnu Mange, der kunne virke, om ogsaa de legemlige Kræfter ere aftagne.

Det er mærkeligt, at der i Danmark lever i den yngste Alder indtil 5 Aar kun 124 af 1000 Mennesker, og i Hertugdømmene 134 af 1000. Men baade at anstille vidtløftige Undersøgelser herom og over de andre anførte Resultater, tillader Rummet ikke her.

Af **fremmede** Troesbekjendere levede i Hertugdømmene ialt 6352 Individer, 733 **flere** end i Danmark. De forskjellige fremmede Religionsbekjendere vare:

Reformeerte . .	778	(deraf i det Lauenb. 5).
Katholiker . . .	1368	(i Lauenborg 34).
Jøder	3970	(i Lauenborg 19).
Mennoniter . .	206	(i Lauenborg 1).
Anglicaner . . .	26	(i Lauenborg 1).
Grækere	4	(i Lauenborg 1).

Af disse fremmede Religionsbekjendere boe i **Altona** 3333, hvoriblandt 2268 Jøder; de øvrige Jøder boe i Wandsbeck, Elmshorn, Glückstadt, Rendsborg og Friederichsstadt, hvilke Byer ere de, hvori findes Synagoger. Enkelte Familier boe ifølge Concessioner i andre Byer. I Danmark var Antallet af Jøder 3839 (see Folkekalenderen for 1842).

Vi have i Kalenderen for 1842 ogsaa angivet Antallet af de vigtigste Haandværkere, baade i Kjøbstæderne og paa Landet, og ville til Sammenligning her anføre Haandværkerne i Hertugdømmene.

	Hertugdømmene.	Danmark.
Bagere	1856.	1420.
Bødkere	1666.	2392
Glarmestere	550.	366.
Smede	5179.	7998.
Hjulmænd	1580.	2798.
Kniplingsfabrikanter	965.	481.
Kurvemagere	292.	276.
Malere	793.	1100.

	Hertugdømmene.	Danmark.
Murere	2519.	3085.
Møllere (Meel- Olie- Papir- o. s. v.)	2302.	3659.
Pottemagere	414.	374.
Reebslagere	609.	935.
Rokkedreiere	284.	510.
Sadelmagere	836.	1273.
Skibsbyggere	735.	364.
Skomagere	8959.	8144.
Skrædere	6259.	9482.
Slagtere	1652.	1402.
Snedkere	4718.	5250.
Tegl- og Kalkbrændere . . .	443.	282.
Træskomagere (og andre Træarbeidere)	813.	2743.
Tømrere	2755.	4052.
Uhrmagere	450.	645.
Uldbindere	"	1377.
Vævere	6189.	12547.
Vi tilføie endnu:		
Ølbryggere	324.	114.
Tobakspindere	428.	252.
Dugmagere	368.	149.

Vi have endvidere at bemærke, at Antallet af **Fattiglemmer** var i **Hertugdømmene** 38,728, og i **Danmark** 38,873. Da man overalt har anvendt samme Princip ved Folketællingen, ogsaa i denne Henseende, saa give disse Tal et mærkeligt Sammenligningspunkt, og kunde fortjene en særegen Undersøgelse.

For Criminalstatistiken er det fremdeles interessant at erfare, at Antallet af dem, der vare inddømte i Straffeanstalter i Hertugdømmene var 932 (i Danmark 1648); Antallet af Forbrydere, som til Straf vare hensatte i Fængsel, vare 116 (i Danmark 54), og endelig Antallet af Personer i Varetægtsarrest 250 (i Danmark 689). Af Danmarks og Hertugdømmenes Folkemængde kommer derefter 1 **Straffefange** paa hvert Antal af 775 Mennesker. En Sammenligning med fremmede Lande i denne Henseende, som fra flere Sider kunde være interessant, tillader Rummet os ikke.

M. L. Nathanson.

Om Danmarks og Hertugdømmenes Udførsel af Kornvarer.

I Folkekalenderen for 1841 er optaget en Oversigt over Udførselen af "Landets" Kornvarer i de 20 Aar 1820—1839, hvoraf sees, at Udførselen i det første Decennium 1820—1829 i Gjennemsnit var aarligen 1,769,000 Tønder; og i det andet Decennium 1830—1839 udgjorde denne Udførsel 1,803,000 Tønder. Udførselen af Landets Kornvarer var altsaa i de sidstnævnte Aar, uagtet en ikke ubetydelig udvidet Agerdyrkning, kun bleven forøget med omtrent 47,000 Tønder. Men selv denne ubetydelige Forøgelse er med Hensyn til Tøndeantallet kun tilsyneladende. Thi for det Første har man i Tabellerne over Udførselen af Landets Kornvarer ikke optaget Udførselen af **Raps** for Aarene 1820—1826, altsaa ikke for 7 Aar. Denne Udførsel kunne vi lavest anslaae til 125,000 Tønder aarligen, eller for de anførte 7 Aar i alt 875,000 Tønder. Dersom nu dette Qvantum fordeles paa de samtlige 10 Aar 1820—1839, da faaer man en total Udførsel af 1,856,000 Tønder, og følgelig var Udførselen i det første Decennium 53,000 Tønder aarligen **større** end i det andet Decennium. For det **Andet** maa bemærkes, at i det første Decennium kun ubetydelige Partier Kornvarer ere blevne indførte fra Udlandet. I det andet Decennium var det Modsatte Tilfældet, thi af fremmed Hvede blev indført 139,000 Tdr.
" — Rug ligeledes 932,000 —
Fordeles dette indførte Qvantum paa de 10 Aar 1830—1839, saa udgjør det 107,000 Tønder aarligen, og følgelig kunne vi anslaae Udførselen i det sidste Decennium til omtrent 160,000 Tønder aarlig **mindre** end i det første Decennium.

De væsentlige Grunde til denne Formindskelse turde man antage at være følgende: den første Aarsag er Tilvæxten af Folkemængden, som var omtrent i de sidstnævnte 10 Aar 175,000. En saadan Tilvæxt af Mennesker udkræver et forøget Forbrug af alle Slags Kornvarer paa om-

trent 525,000 Tønder. Den **anden** Grund til en formindsket Udførsel maa søges i den Omstændighed, at man i de senere Aar har udvidet Staldfodring, især i Hertugdømmene, og fodret Qvæget med Korn. Som en Følge heraf har Productionen af Smør tiltaget særdeles betydeligt. Udførselen i de sidste 10 Aar var nemlig **trods den tiltagne Befolkning** 12,000 Tønder aarligen **større**, end i de førstnævnte 10 Aar. Hvad der fremdeles maa komme i Betragtning, er Udførselen af Kartofler, som først i de senere Aar har fundet Sted i betydeligt Omfang.

I Aaret 1838	var Udførselen	174,000	Tdr.
1839	„ —	375,000	—
1840	„ —	289,000	—

Endelig har ogsaa Udførselen af saltet Flesk og Kjød tiltaget meget. Men hvad der især maa komme i Betragtning, er dette, at man i de sidste 10 Aar har lagt sig efter Dyrkning af bedre Kornarter, især Rapsæd. Tøndeantallet gjør altsaa ikke altid Udslaget, hvilket bedst lader sig godtgjøre med følgende Exempel. Udførselen af **Byg** var i Gjennemsnit af de 10 Aar 1830—1839: 697,000 Tønder aarligen, og Udførselen af Raps 201,000 Tønder. Udførselen af Byg var altsaa **497,000** Tønder **større** end Udførselen af Raps, og desuagtet var Værdien af denne ligesaa stor som Værdien af det hele udførte Qvantum Byg.

Landets **største** Afsætning af Kornvarer er til **Norge** og **England**. I de sidste Aar, 1830—1839, var nemlig Udførselen aarligen

til Norge	577,900	Tønder
„ England . . .	488,800	—
„ Holland og Belgien . .	206,400	—
„ Hamborg . .	139,300	—
„ Altona	118,100	—

England modtager den meest værdifulde Sæd: **Raps**.

Af den totale Udførsel af Kornvarer i det paagjældende Decennium falder paa

Danmark	62 pCt.	og paa
Hertugdømmene	38	—

I Kalenderen for 1841 er kun optaget Udførselen indtil 1839. Senere har Commissionen for det statistiske Tabelværk udgivet Lister over Udførselen i 1840, og denne

var 2,458,243 Tønder, hvoraf 279,924 Tønder Raps. Udførselen var altsaa, med Undtagelse af Aaret 1834, større end i noget af Aarene 1820—1839. Udførselen af **Smør** var større, end i noget af de anførte Aar, nemlig **74,031** Tønder. I Aarene 1821—1822 var Udførselen ikke mere end 36,100 Tønder aarligen, altsaa ikke engang det Halve imod hvad der nu udføres. Det er Stæderne **Altona** og **Hamborg**, med en Befolkning af 180,000 Mennesker, som modtage den allerstørste Deel (næsten $\frac{2}{3}$ Deel) af det udførte **Smør**, deels til eget Forbrug, deels til Provianteringen af de mange fra begge Stæder udgaaende Skibe, og endelig til videre Export, især til **England**. Hamborgs Tilførsel af Smør fra Danmark og Hertugdømmene i Aaret 1840 var omtrent 37,000 Tønder, og den samtlige Tilførsel var 44,000 Tønder.

I Folkekalenderen for 1841 er endvidere optaget Udførselen af forskjellige andre Landproducter i et vist Tidsrum indtil 1839.

Nedenstaaende følger nu en Oversigt over Udførselen af samme Artikler for 1840.

Ost	929,700	Pund
Kjød	3,619,400	—
Flesk	6,367,000	—
Heste	10,193	Stkr.
Oxer	33,431	—
Køer	2,126	—
Kalve	11,677	—
Sviin	17,304	—
Brændeviin	5,378	Oxhovder
Huder	3,838	Skpd.
Skind	4,696	—
Uld (raa)	3,390	—
Kalkuld	131	—
Kradsuld	1,557	—
Been	40,499	—
Talglys	418,511	Pund.

Udførselen af **Kjød** vedbliver at stige, og Udførselen af **Flesk** har holdt sig paa samme Standpunkt, som i Aarene 1836—1838. Derimod var Udførselen i Aaret 1839 næsten $1\frac{1}{2}$ Million Pund større, end i 1840. Med Hensyn til **Huder** og **Skind** er det meget mærkeligt, at Udfør-

selen af **Huder** har aftaget hvert Aar i Qvinqvenniet 1836—40; og at den i de sidste 10 Aar ikke var i noget Aar saa ringe, som i Aaret 1840. Den aarlige Gjennemsnits-Udførsel i de 10 Aar 1830—1839 var nemlig 1,854,000 Pund, og i Aaret 1840 var den, som ovenfor anført, ei mere end 1,228,000 Pund. Denne formindskede Udførsel er saa meget mere paafaldende, da Udførsel af saltet og fersk Kjød i de senere Aar har tiltaget saa betydeligt, og følgelig maa ogsaa Antallet af det slagtede Qvæg og af disses Huder være større end før. Det er derfor meest paafaldende, at Hertugdømmene udføre saa faa Huder, thi hele Udførselen i de 10 Aar 1830—1839 var, efter Fradrag af hvad der blev indført fra Danmark, ikke mere end omtrent 400,000 Huder aarligen. Man har altsaa Grund til at antage, at der for Tiden tilvirkes mere Læder paa Fabrikkerne og paa Landet især i Hertugdømmerne. Her i Kjøbenhavn ere Garverierne i langt større Drift, end for nogle Aar siden; men det maa dog derhos bemærkes, at man i den senere Tid har begyndt at forarbeide brasilianske og amerikanske Huder. Vore Fabrikker levere ogsaa for Tiden særdeles godt Saalelæder. En Udførsels-Artikel, som efterhaanden har tiltaget, er **Talglys**, og Udførselen indskrænkede sig ei mere til at være fra Hertugdømmene alene, men ogsaa fra Danmark blev udført 5,500 Lpd. Værdien af det udførte Qvantum Lys kan anslaaes til omtrent 110,000 Rbdlr., en ikke ubetydelig Summa.

M. L. Nathanson.

Trykfeil.

S. 71, L. 8 nedenf. læs: Herhen hører
S. 166, L. 1 læs: alfare

Indb. hos E. Norman, marts 1971 / I. J.